Riksdagens protokoll 1990/91:29

Onsdagen den 21 november

Kl. 9.00–18.17
19.00–19.59

Protokoll 1990/91:29

1 § Meddelande om ändringar i kammarens sammanträdesplan

Anf. 1 TALMANNEN:

Sammanträdena den 3 och 10 december för interpellationssvar inleds kl. 10.00. Vid sammanträdet den 7 december kl. 9.00 förekommer endast interpellationssvar.

2 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 15 november.

3 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades

Motionerna
1990/91:K12–K14 till konstitutionsutskottet

4 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 14 november

Företogs till avgörande socialförsäkringsutskottets betänkande 1990/91:SfU4, socialutskottets betänkande 1990/91:SoU4, kulturutskottets betänkanden 1990/91:KrU5 och KrU7 samt jordbruksutskottets betänkanden 1990/91:JoU7, JoU8 och JoU17 (beträffande debatten i dessa ärenden, se prot. 24).

Socialförsäkringsutskottets betänkande SfU4

Mom. 3 (feriearbetstillstånd)

Utskottets hemställan bifölls med 188 röster mot 115 för reservation 2 av Gullan Lindblad m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Övriga moment
Utskottets hemställan bifölls.

Socialutskottets betänkande SoU4
Mom. 1 (fritt läkarval)
Hemställan
Utskottets hemställan bifölls med 271 röster mot 38 för hemställan i reservation 1 av Rosa Östh och Göran Engström. 1 ledamot avstod från att rösta.

Motivering
Utskottets motivering godkändes med 231 röster mot 59 för den i reservation 3 av Sten Svensson m.fl. anförda motiveringen i motsvarande del. 20 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (husläkare)
Hemställan
Utskottets hemställan bifölls med 268 röster mot 38 för hemställan i reservation 2 av Daniel Tarschys och Ingrid Ronne-Björkqvist. 1 ledamot avstod från att rösta.

Motivering
Utskottets motivering godkändes.

Mom. 5 (återinrättande av en medicinalstyrelse)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Sten Svensson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (enskilda vårdhem)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Daniel Tarschys m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (förebyggande hälso- och sjukvårdsarbete)
Utskottets hemställan bifölls med 254 röster mot 58 för reservation 8 av Rosa Östh m.fl.

Mom. 11 (insatser för att förebygga olycksfall m.m.)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Daniel Tarschys och Ingrid Ronne-Björkqvist – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (kost och hälsa)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Daniel Tarschys m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 14 (röstförsämring hos barn)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 13 av Daniel Tarschys och Ingrid Ronne-Björkqvist – bifölls med acklamation.

Mom. 37 och 38 (utbildning om smärta och smärtbehandling samt smärtkliniker i varje landsting)

Utskottets hemställan bifölls med 292 röster mot 20 för reservation 23 av Paul Ciszuk.

Mom. 40 (epilepsivård)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 25 av Daniel Tarschys och Ingrid Ronne-Björkqvist – bifölls med acklamation.

Mom. 44 (alternativmedicinsk behandling m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 27 av Paul Ciszuk – bifölls med acklamation.

Mom. 46 (personalförsörjning och personalutveckling inom hälso- och sjukvården)

Utskottets hemställan bifölls med 225 röster mot 73 för reservation 28 av Daniel Tarschys m.fl. 10 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 55 (förbud mot amalgam)

Utskottets hemställan bifölls med 234 röster mot 71 för reservation 32 av Rosa Östh m.fl. 5 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Kulturutskottets betänkande KrU5

Mom. 1–4

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 5 (bevarande av unika stadsmiljöer)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservationen av Jan Hyttring och Stina Eliasson – bifölls med acklamation.

Kulturutskottets betänkande KrU7

Utskottets hemställan bifölls.

Jordbruksutskottets betänkande JoU7

Utskottets hemställan bifölls.

Jordbruksutskottets betänkande JoU8

Utskottets hemställan bifölls.

Jordbruksutskottets betänkande JoU17

Utskottets hemställan bifölls.

Meddelande om samlad votering

Talmannen meddelade att arbetsmarknadsutskottets betänkande AU14, konstitutionsutskottets betänkanden KU8 och KU10, lagutskottets betänkanden LU6, LU7, LU8, LU9 och LU10, socialförsäkringsutskottets betänkande SfU5 samt trafikutskottets betänkande TU5 skulle avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

5 § Ombildning av Nordkalottens AMU-center till stiftelse

Föredrogs
arbetsmarknadsutskottets betänkande
1990/91:AU14 Ombildning av Nordkalottens AMU-center till stiftelse (prop. 1990/91:2).

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 14 §.)

6 § Riksdagsfrågor

Föredrogs
konstitutionsutskottets betänkande
1990/91:KU8 Riksdagsfrågor.

Anf. 2 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Herr talman! Under en följd av år har jag under allmänna motionstiden motionerat om att vi här i riksdagen på något sätt skulle manifestera vår respekt för den kamp för mänskliga rättigheter som Raoul Wallenberg förde under sin tid i Budapest. Det finns en allmän uppslutning kring idén att hylla honom och hans gärning, men tyvärr tycks denna tanke falla på teknikaliteter.

Jag fick först frågan remitterad till KU, där jag nu sitter själv, och man sade där att det inte var en KU-fråga. Så försökte jag med att få frågan hänvisad till förvaltningsstyrelsen, men den hamnade i alla fall i KU, där den avstyrktes. Jag gick då tillbaka till KU, och nu har motionen avstyrkts en gång till, även om det naturligtvis har skett med all respekt för ändamålet.

När jag ser vad majoriteten skriver – det är bara vi moderater som har reserverat oss – blir jag litet konfunderad. På s. 9 skriver nämligen majoriteten: "Det kan därför komma att göras fler framställningar om att få placera monument och minnesmärken inom eller i direkt anslutning till riksdagens byggnader. Ett exempel på detta är det minnesmärke över svenskar som avlidit i FN-tjänst som arméstaben vill uppföra på riksplan. Den frågan behandlas för närvarande av förvaltningsstyrelsens direktion."

Jag har mycket svårt att förstå varför inte min önskan om att också den här motionen skulle gå till förvaltningsstyrelsen skulle kunna beviljas. Om arméstaben har kunnat föra fram sitt önskemål, bör också vår samfälliga re-

spekt för mänskliga rättigheter och kampen för dem kunna behandlas av förvaltningsstyrelsen.

Jag skall naturligtvis inte dra ut på debatten, och jag avstår också från att yrka bifall till min motion. Orsaken är inte att jag inte tror på motionen, utan att jag inte vill låsa mina kolleger i kammaren inför ett omtänkande till nästa motionsperiod.

Anf. 3 BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Jag vill först göra en liten kommentar till Elisabeth Fleetwoods inlägg. Konstitutionsutskottets majoritet konstaterade att det får ankomma på förvaltningsstyrelsen att ta ställning till den här typen av framställningar. Man behandlar alltså framställningarna om minnesmärken över FN-svenskarna resp. över Wallenberg på samma sätt, utan att avge någon rekommendation.

Herr talman! Vi har fått en vital debatt om demokratin och om hur Sverige styrs. I den ingår också en diskussion om parlamentets roll. Inför nomineringsarbetet diskuteras dessa frågor inom partierna. Det gäller att rekrytera nya människor som skall företräda folket. Vi gamla riksdagsledamöter skall också ta ställning till om vi vill bli omvalda eller inte.

Det har också förts en diskussion om representativiteten och kontakten mellan väljare och valda. Riksdagens inflytande har ökat under de senaste åren beroende på den parlamentariska situation vi har. I denna diskussion ingår också frågan om ledamöternas arbetsförhållanden. Det har skett en väsentlig förbättring om man bara ser tillbaka ett tiotal år och jämför med hur det var då.

I utskottsutlåtandet finns en enig skrivning om den service som skall stå till ledamöternas förfogande. Jag vill bedöma den skrivningen som ett mycket stort steg framåt för att förbättra arbetsförhållandena här i riksdagen. Det har, som alla vet, skett en upprustning vad gäller sekreterarhjälpen. Men det finns forfarande brister, framför allt vad avser tillgången till mer kvalificerad assistenthjälp i form av handläggare och liknande.

Nu har utskottet gått vidare och konstaterar att det finns ett behov av också mer kvalificerad assistenthjälp. Men framför allt talar man om att det finns ett behov av en *personlig* sekreterar- och handläggartjänst. Det är ett litet trendbrott i förhållande till hur vi behandlat dessa frågor tidigare i riksdagen.

Vi ser framför oss möjligheten att kunna få service och hjälp också på hemorten. Det pågår en diskussion om användningen av riksdagens lokaler, och det är självfallet en förutsättning om vi skall kunna bygga ut hjälpen kraftigt. Men det finns enskilda riksdagsledamöter som skulle kunna knyta till sig service oberoende av tillgång till fler arbetsrum eller liknande.

Det pågår också en utvärdering av assistentstödet. Utskottet konstaterar att man i samband med den utvärderingen bör kunna gå vidare. Det betyder enligt min uppfattning att vi redan i vår borde kunna ta tag i dessa frågor och bestämma oss för en större individualisering och en utvidgning av assistenthjälpen. Jag tror att det skulle bidra till ett större förtroende för folkets företrädare när vi på ett professionellt sätt kan sköta våra arbeten. Framför allt kan vi representera och företräda våra väljare på ett bättre sätt.

Herr talman! Folkpartiet har också en reservation fogad till detta betänkande. Jan-Erik Wikström och Margitta Edgren har föreslagit att riksdagen skall ha tillgång till service i form av språkvårdare. Jag har själv personlig erfarenhet från regeringskansliet av vad sådana språkvårdare kan åstadkomma. De kunde förvandla tunga och byråkratiska texter och skrivningar till flytande och lättförståelig svenska, utan att innehållet och precisionen gick förlorad. Riksdagen producerar ju en mängd officiell text, framför allt betänkanden. Jag anser att vi har ett ansvar för hur språket vårdas, hur vi använder vårt språk, och att det skall vara lättillgängligt och lättläst. Det finns många avnämare till våra officiella texter.

Tanken bakom att ha sådana språkvårdare är att de skall kunna granska texter och ge service både till tjänstemän och till ledamöter. Nu tar utskottet inte ställning i denna fråga, utan skjuter över den till förvaltningsstyrelsen. Jag avstår här från att yrka bifall till vår reservation, men lovar i stället att som ledamot i förvaltningsstyrelsen fortsätta att driva denna fråga.

Anf. 4 ELISABETH FLEETWOOD (m) replik:

Herr talman! Med anledning av vad Birgit Friggebo här sade vill jag säga att min uppfattning tyvärr är den att förvaltningsstyrelsen hittills har försökt skjuta frågan ifrån sig. Men genom dessa två saker, dels det majoritetsbeslut som kommer att fattas här i dag, dels genom den debatt som förts, har frågan förts framåt. Om den då hamnar på förvaltningsstyrelsens agenda är ingen mer glad än jag.

Anf. 5 HANS LEGHAMMAR (mp):

Herr talman! Jag skall inte bli mångordig, bl.a. därför att det i så fall krävs mycket papper för att trycka vad jag säger.

Ingela Mårtensson har väckt en motion om pappersflödet i riksdagen och vill att det skall göras en plan för att minska detta pappersflöde. Jag tycker att den motionen är rätt och riktig, och jag vill gärna stödja den. Jag tror att det finns mycket stora potentialer för att spara papper i detta hus.

Jag yrkar bifall till reservation 1.

Anf. 6 KURT OVE JOHANSSON (s):

Herr talman! De motioner som vi nu behandlar härrör sig från den allmänna motionstiden 1989 och 1990. Utskottets ställningstaganden föranleder åtminstone i ett fall förslag till ändringar i riksdagsordningen. Några kommentarer kring detta kan därför vara på sin plats.

Enligt de regler som gäller utser konstitutionsutskottet en JO-delegation med sex ledamöter. Detta sker i enlighet med vad som stipulerats i riksdagsordningens 8 kap. tilläggsbestämmelse 8.10.1. Vid val av JO är delegationen ett beredande organ. Det regleras i riksdagsordningen 8.10.2.

Det förhållandet att inte alla i KU representerade partier får plats i JO-delegationen har kritiserats utifrån principiella utgångspunkter. Som framgår av utskottsbetänkandet föreslås nu en ordning som löser det beskrivna problemet på ett sätt som alla partier i riksdagen har kunnat ställa sig bakom.

Förslaget innebär att JO-delegationen avskaffas. Delegationens uppgifter övertas av konstitutionsutskottet i dess helhet. Därmed bortfaller också be-

hovet av samråd med partiernas representanter som föreskrivs i riksdagsordningen. Denna nyordning, som enligt utskottets förslag skall tillämpas fr.o.m. nästa valperiod, förutsätter emellertid ändringar i riksdagsordningens tilläggsbestämmelser 8.10.1. och 8.10.2.

Den ändring som här föreslås i riksdagsordningens tilläggsbestämmelser får konsekvenser även i instruktionen för riksdagens ombudsmän. Men om detta återkommer utskottet till riksdagen vid ett senare tillfälle.

Beträffande de reservationer som har lämnats i anslutning till betänkandet vill jag göra en kort kommentar till nr 2, den som handlar om utsmyckning i riksdagens lokaler. Jag vill då säga till Elisabeth Fleetwood att vi naturligtvis är eniga om Raoul Wallenbergs stora betydelse. Likaså är vi eniga om att det är viktigt att hålla hans minne levande.

På s. 9 i utskottets betänkande redovisar vi varför vi inte är beredda att bifalla Elisabeth Fleetwoods motion 324. Vi anser, vilket bör ha framkommit i debatten, att det bör ankomma på förvaltningsstyrelsen att pröva frågan om monument och minnesmärken för riksdagens vidkommande. Jag tycker att vi har uppgett starka skäl för varför det är förvaltningsstyrelsen som skall pröva frågan. Jag instämmer med Birgit Friggebo på den här punkten.

Men, herr talman, långt ifrån alla motioner avstyrks av konstitutionsutskottet: En motion med Lars Gustafsson (s) som första namn har vunnit bifall.

Det innebär att arbetet med riksdagsbiografierna bör fortsätta och omfatta även enkammarriksdagen. Vi har menat att i första hand bör perioden 1971–1982 bli föremål för biografikommitténs intresse efter det att man har fullföljt sitt arbete med tvåkammarriksdagen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets betänkande och avslag på de reservationer det yrkas bifall till.

Anf. 7 BO HAMMAR (v):

Herr talman! Jag yrkar också bifall till hemställan i betänkandet. Jag vill gärna tacka de andra partierna, och framför allt utskottets ordförande Olle Svensson, för att vi nu får en bra lösning på problemet med beredningen av JO-val.

Vi har diskuterat det här länge i utskottet, och vårt parti har motionerat många gånger i frågan. Problemet har varit att inte alla partier har varit företrädda i beredningen av JO-val. Nu tycker jag att utskottet har hittat en elegant lösning genom att helt enkelt föreslå att JO-delegationen avskaffas och att konstitutionsutskottet in pleno förbereder JO-valen.

Det är viktigt att samtliga partier är företrädda i beredningsarbetet därför att JO-ombudsmännen skall vara hela riksdagens ombudsmän. Vi är väldigt nöjda med detta. Jag vill som sagt tacka utskottet för ett konstruktivt arbete för att lösa frågan. Det var inte bara biografimotionen, Kurt Ove Johansson, som tillstyrktes, utan faktiskt också denna motion från vänsterpartiet.

Jag är mycket nöjd i dag över huvud taget, men jag vill särskilt tacka för att vi har fått en bra skrivning vad gäller frågan om polisingripanden i riksdagens lokaler.

Det inträffade en ganska olustig episod för något år sedan. I samband med en presskonferens på vårt riksdagskansli hade vi en polisiär närvaro som vi i

gruppen inte kände till. Det uppstod en ganska laddad och tillkrånglad situation.

Nu löstes detta tack vare ett omdömesgillt arbete av vår egen säkerhetstjänst, som jag inte på något sätt vill kritisera – jag tycker att den gör ett väldigt bra arbete. Denna episod föranledde ändå mig och Margó Ingvardsson att väcka en motion till riksdagen om att man borde se över detta.

Nu får vi bra och starka skrivningar på denna punkt, där det bl.a. heter att utskottet för sin del starkt vill understryka vikten av att man skall ta hänsyn till de speciella förhållanden som råder i detta hus, partigruppernas arbete m.m. Jag anser att i praktiken även denna motion tillstyrkts.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag yrka bifall till hemställan i betänkandet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 14 §.)

7 § Tryckfrihets- och sekretessfrågor

Föredrogs
konstitutionsutskottets betänkande
1990/91:KU10 Tryckfrihets- och sekretessfrågor.

Anf. 8 HANS NYHAGE (m):

Herr talman! I här föreliggande betänkande har konstitutionsutskottet behandlat ett antal motioner från allmänna motionstiden rörande tryckfrihet och sekretess. Så när som med ett undantag avstyrks motionsyrkandena av utskottet.

I några fall sker detta med hänvisning till pågående beredning av ärendena inom regeringskansliet. Hit hör yrkandet om att bestämmelserna vid registreringen hos SÄPO skall vara offentliga, vidare frågan om skärpt sekretess för uppgifter i vapenregistret liksom kravet på att offentlighetsprincipen skall begränsas beträffande rekryteringsärenden inom den offentliga sektorn.

Ytterligare några frågor, som utskottet avvisar med hänvisning till pågående beredning, gäller dels möjligheten för förföljda personer att byta personnummer, dels sekretessen vid rapportering inom hälso- och sjukvårdsområdet, när det gäller rapportering av läkemedelsmissbrukare samt slutligen också frågan om den uppgiftsöverföring som sker från landstingen till socialstyrelsens forsknings- och statistikregister.

I ett fall har utskottet således gjort ett tillkännagivande. Det gäller sekretessbestämmelserna i samband med såväl anmälan som beslut av ärenden hos hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd. Där råder för närvarande den regeln att sekretess inte skall gälla, vilket har motiverats med att det finns ett viktigt offentlighetsintresse, när det gäller ansvarsnämndens ärenden. Med hänsyn till att det ofta nog förekommer integritetskänsliga uppgifter i en an-

mälan anser emellertid utskottet att det finns anledning för regeringen att åter pröva frågan.

Till utskottsbetänkandet har fogats sju reservationer. Vi moderater har ställt oss bakom fyra av dessa, och jag vill nu helt kort beröra dem.

I reservation nr 1 yrkar vi på stärkt sekretesskydd vid taxeringsförfarandet. Den skattskyldige är i sammanhanget skyldig att lämna uppgifter om personliga och ekonomiska förhållanden, vilka kan bli offenliga i samband med taxeringsmyndighetens beslut. Eftersom det kan vara fråga om uppgifter av mycket känslig karaktär för den enskilde, är det enligt vår mening angeläget att motiveringarna för myndighetens beslut åtnjuter sekretessskydd.

I reservation nr 4 hävdar vi den enskildes rätt att själv i ökad omfattning kunna bestämma över hur personliga uppgifter används och sprids av myndigheter, vilket skulle kunna åstadkommas genom att besvärsrätt införs för den som berörs av utlämnade sekretesskyddade uppgifter. Frågan har berörts av data- och offentlighetskommittén, som anfört bl.a.:

"En effektivare tillsyn över sekretesslagen och en förbättrad garanti mot slapp tillämpning av densamma skulle eventuellt kunna åstadkommas om man inför besvärsrätt för den som berörs av de sekretessprövade uppgifter som har lämnats ut."

Kommittén avgav emellertid inget förslag i sammanhanget utan anförde att frågan borde övervägas på nytt i samband med en framtida översyn av sekretesslagen. Kommitténs borgerliga ledamöter påtalade i ett särskilt yttrande att en utredning borde ha kommit till stånd redan inom utredningens arbete.

Vi reservanter anser således att det är angeläget att frågan om besvärsrätt för den enskilde blir föremål för en skyndsam utredning.

I reservation nr 6 konstaterar vi, att sekretesslagen har varit i kraft i närmare tio år och att någon översyn inte ägt rum under denna tid beträffande myndigheternas tillämpning av lagen. Samtidigt har användningen av ADB kraftigt ökat. Enligt vår mening är det därför rimligt att en sådan översyn nu kommer till stånd.

Slutligen anför vi i reservation nr 7, att vissa uppgifter av känslig karaktär för den enskilde skall kunna utgallras ur registren efter en viss tid eller när myndigheterna inte längre behöver dem. Hit hör t.ex. bibliotekens utlåningsregister. I sammanhanget måste givetvis sådana aspekter beaktas som gäller forskningens behov och rätten att ta del av offentliga handlingar. Det är därför nödvändigt att en översyn kommer till stånd om hur hithörande frågor skall regleras, vilket bör ges regeringen till känna.

Herr talman! Av numera kända skäl yrkar jag bifall till endast en av de avgivna reservationerna och väljer då reservation nr 1.

Anf. 9 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Jag vill först ta upp frågan om kravet på förstärkt skattesekretess som folkpartiet tillsammans med centern och moderaterna har reserverat sig för i reservation nr 1, vilken jag yrkar bifall till. Bakgrunden är att taxeringsnämndernas beslut om taxering skall införas i taxeringslängden. Det betyder också att avvikelser från och motiveringar för dessa skall hamna

där så småningom. Därmed blir en lång rad personliga förhållanden offentliga. Det rör sig om uppgifter som egentligen är menade för den skattskyldige när taxeringsnämnden skriver om avvikelsen.

Konstitutionsutskottet har inte minst medverkat till att beslutsmotiveringarna har blivit alltmer utförliga. KU har sagt att det är viktigt att beslutsmotiveringarna är tydliga och lättförståeliga.

I betänkandet förs ett ganska långt resonemang om den nya taxeringslagen. Det är faktist irrelevant i det här sammanhanget, eftersom beslutsmotiveringarna fortfarande är offentliga.

Man hänvisar också till riksskatteverkets yttrande, där sägs att offentlighetsprincipen får väga tyngre än behovet av sekretess. Om man läser hela yttrandet ifrån riksskatteverket finner man att det även innehåller en uppräkning av nackdelarna med offentligheten i det här sammanhanget. Man säger också att skyddsaspekten borde väga mycket tungt när så många personliga uppgifter nu kan avslöjas i beslutsmotiveringarna. Det gäller speciellt med tanke på att de skattskyldiga har så långtgående skyldigheter att lämna uppgifter till skattemyndigheterna.

Jag vill också ta upp frågan om besvärsrätt. I en motion har vi ställt krav på en utredning om möjligheter för den enskilde att besvära sig när sekretesskyddade uppgifter har lämnats ut. Det kravet tycker jag ytterligare stärks genom data- och offentlighetskommitténs betänkande. Hans Nyhage citerade en del av kommitténs yttrande. Jag vill ta upp ytterligare ett par uttalanden av data- och offentlighetskommittén som understryker det här kravet. Kommittén säger: "När det gäller tillämpningen av sekretesslagen tycker vi oss, som nämnts, ha funnit en del brister." Angående införande av besvärsrätt säger kommittén vidare: "Det skulle också kunna leda till en mera omsorgsfull menprövning och en vitalare debatt om utvidgad besvärsrätt enbart med utgångspunkt från de begränsade erfarenheter beträffande tillämpningen av sekretesslagen som vi har uppmärksammat."

Kravet är således fortfarande mycket aktuellt och har också förstärkts genom den ökade ADB-användningen.

Herr talman! Folkpartiet avser att stödja reservation nr 5 om minskad sekretess beträffande uppgifter om faderskap. I våras uttalade konstitutionsutskottet att åtgärder skulle vidtas för att tillförsäkra barnen rätt att få veta sin börd. Inget har hänt. Särskilt mot bakgrund av bestämmelsen om denna rätt vid givarinsemination är det viktigt att något händer även när det gäller utredningar om faderskap.

Herr talman! Vi har från folkpartiets sida även ett särskilt yttrande som gäller översyn av myndigheters tillämpning av sekretesslagstiftningen. Innan vi stöder ett sådant krav vill vi ha klarare information och uppgifter om vilka frågor som behöver utredas och vilka delar som skall ses över. Vi är därför inte att beredda att nu ta det initiativ som har föreslagits i motion 1989/90:K434.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 1.

Anf. 10 BO HAMMAR (v):

Herr talman! Det är bra att Ylva Annerstedt sade att folkpartiet stöder reservation nr 5. Jag var litet förvånad när jag blev ensam om den reservatio-

nen, men nu kanske det finns möjligheter för flera partier att ställa upp bakom den. Denna fråga torde inte vara partipolitiskt kontroversiell på något sätt.

Bakgrunden är att Björn Samuelson i en motion har krävt minskad sekretess när det gäller uppgifter om faderskap. Motionen är föranledd av ett enskilt och, tycker jag, mycket tragiskt fall. På grund av gällande sekretessbestämmelser förvägras en kvinna rätten att få del av uppgifter om vem som är hennes far. Enligt min mening står detta i strid med FN-konventionen om barnets rättigheter.

Såväl socialutskottet som konstitutionsutskottet har tidigare sagt att det finns anledning för regeringen att i lämpligt sammanhang överväga en ändring av sekretesslagen för att tillgodose intresset av att en person kan få tillgång till uppgifter om sin börd. Det är bra sagt, och det är gott och väl. Inget har dock hänt sedan dess.

Jag tycker därför att det finns anledning att skjuta på litet i den här frågan och se till att vi omgående får till stånd en lagändring så att dessa problem kan undanröjas.

Eftersom folkpartiet nu sluter upp bakom reservationen och det kanske finns möjlighet att få med ytterligare partier yrkar jag bifall till reservation nr 5.

Vi har ytterligare en reservation som är fogad till detta betänkande. Den gäller frågan om brevhemligheten, som är en mycket viktig integritetsfråga. Det är naturligtvis särskilt allvarligt om det snokas i post som ställts till en tidning. Pressfriheten kan då hotas och anonymitets- och meddelarskyddet kan kränkas. Jag tror att om brev till någon av våra stora tidningar, t.ex. Dagens Nyheter eller Svenska Dagbladet, skulle tas i beslag och öppnas skulle det bli ett ramaskri och en enorm debatt. När en liten och, för många, obskyr anarkistisk tidning som Brand drabbas blir reaktionerna mera stillsamma. Det oroar mig, och det oroar också Svenska Journalistförbundet.

Mot den här bakgrunden skrev jag en motion till riksdagen i avsikt att stärka brevhemligheten för tidningar och andra mediaföretag. Tyvärr har jag bara fått med mig miljöpartiet på den linjen, vilket jag beklagar. Nog kunde väl utskottet ha kostat på sig att begära en översyn av de här bestämmelserna.

Jag yrkar, herr talman, också bifall till reservation nr 3.

Slutligen vill jag framhålla att jag självfallet kommer att stödja reservation nr 2 trots att betänkandet kan tyda på motsatsen.

Anf. 11 HANS LEGHAMMAR (mp):

Herr talman! Jag har reserverat mig för miljöpartiet de grönas räkning i tre olika fall i det här betänkandet. Jag står givetvis fast vid de åsikter som ligger till grund för mina reservationer, men jag tänker yrka bifall bara till en reservation, nämligen reservation 2. Den handlar om SÄPOs registrering av politisk verksamhet. Jag blev litet förvånad över att Bo Hammar inte fanns med på den reservationen. Jag har ett minne av att han reserverade sig i utskottet, men han klarlade ju här att han kommer att stödja den vid en eventuell votering.

Frågan om SÄPOs registrering har varit uppe till debatt i många fall, och

frågetecknen kring denna registrering har varit många. Det tillsattes också tacknämligt en SÄPO-kommitté. Men i och med att den kommittén tillsattes upphörde väl det tacknämliga med denna, eftersom de partier som har kritiserat och varit föremål för misstanke när det gäller diverse registreringar och annat inte blev betrodda, eller åtminstone inte fick vara med i denna kommitté. Vi i miljöpartiet har därför blivit föranlåtna att väcka en motion i ämnet, trots att propositionen med anledning av kommitténs arbete inte är färdig. Vi har alltså valt att motionera i stället för att invänta ett betänkande. Vi har dess värre inte sett att våra synpunkter i detta sammanhang har tagits upp eller förväntas bli upptagna i det betänkande som skall läggas på riksdagens bord.

Om det nu förekommer en registrering för att skydda människor, t.ex. riksdagsledamöter eller andra personer, mot intrång av personer som vill landet ont, vilket man säger från olika håll – JK, Bengt K Å Johansson och Carl Lidbom, som har utrett frågan – tycker jag att det är ganska självklart att de berörda skall få reda på att de är registrerade i skyddssyfte. För att dessa personer skall kunna bedriva den grundlagsskyddade fria opinionsbildningen anser jag att det är lika självklart att det skall vara klart för var och en vad det finns för grund för en eventuell SÄPO-registrering. Vad har det här landet egentligen uppställt för kriterier för att en person skall anses som en säkerhetsrisk? De här reglerna kan vi dess värre inte debattera i dag, eftersom de är sekretessbelagda.

Jag yrkar bifall till reservation 2.

Anf. 12 ULLA PETTERSSON (s):

Herr talman! Det här betänkandet rör vid en nerv i vårt statsskick. Tryckfrihetsfrågorna har ju grundlagsstatus i vårt land, och intresset av offentlighet är stort. Vi är alla överens om behovet av insyn i offentliga myndigheters verksamhet. Det är också lätt att förstå att enskilda har ett berättigat intresse av att var och en inte kan få reda på de uppgifter av privat natur som kan finnas i olika register och andra arkiv.

Det finns mycket å ena sidan och å andra sidan i sekretesslagstiftningen. Jag har tidigare i debatter i det här ämnet hävdat, och det är en uppfattning som jag står fast vid, att det sekretessbelagda området bör vara så litet som möjligt, medan däremot gränsen, alltså det man släpper ut från det området, skall vara mycket strikt.

Vi skall som lagstiftare inte göra det lätt för myndighetspersoner och tjänstemän i vårt land att med hänvisning till sekretesslagstiftning ta in och hemlighålla uppgifter som inte är oundgängligen nödvändiga. Bl.a. kan man anlägga det synsättet när det gäller beslut om skatteuttag. Det kan man se som ett av skälen till att vi inte anser att man bör sekretessbelägga skattelängderna. Det bör som regel inte finnas integritetskänsliga uppgifter där. Jag kan som ett komplement till det som Ylva Annerstedt sade säga att riksskatteverket verkligen har gjort en avvägning mellan å ena sidan och å andra sidan, och riksskatteverkets slutsats är ändå att man är för offentlighet i dessa frågor.

Vi har som vanligt, höll jag på att säga, avstyrkt en del propåer i det här ärendet om att detta sekretessbelagda område skall utökas. Det kan ofta

framstå som skäligt, när man ser en sådan här begäran om utökning, att i det enskilda fallet göra en utökning av sekretesskyddet. Men vi måste samtidigt göra en helhetsbedömning med hänsyn till det stora intresset av offentlighet.

I ett fall har vi den här gången sett det som motiverat att utvidga det sekretessbelagda området, och det gäller anmälningar till hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd. Det avser de ärenden där det handlar om ansvar eller behörighet. Det kan alltså handla om återkallande eller begränsning av legitimation för sjukvårdspersonal. Jag kan erkänna att jag tyckte att det inte var helt enkelt att ta ställning i den här frågan. Men med hänvisning till att det vore olyckligt om människor avstod från att anmäla sådana ärenden om de inte vet att de kan få sin anmälan sekretesskyddad har vi ställt oss bakom det här kravet.

Också reservation 3 handlar om avvägningar mellan olika intressen. Riksdagen har ju ganska nyligen gjort ett övervägande, och vi ser inte att det finns någon direkt anledning att ompröva detta ställningstagande, även om detta liksom många andra ärenden på detta område inte är enkelt.

Bo Hammar och även Ylva Annerstedt var bekymrade över faderskapssekretessen. Det har också jag varit. Utskottet uttryckte ju ganska tydligt sin uppfattning i våras i samband med att vi antog barnkonventionen, då vi sade att det nog fanns skäl att se över detta i lämpligt sammanhang. Mina informationer skiljer sig litet grand från Bo Hammars i detta avseende. Jag vet att man på departementet är medveten om de här problemen och att man där håller på att gå igenom dem. Jag tycker alltså inte att det är nödvändigt att göra ett tillkännagivande i det här läget.

Även besvärsrätten för den som berörs av sekretesskyddade uppgifter har tagits upp. Jag medger att det kan verka litet bestickande. Men samtidigt är en av grundstenarna i detta sammanhang att besluten skall ske snabbt. Man skall alltså inte kunna segdra sådana ärenden. Om man skulle införa en besvärsrätt skulle man motverka syftet, och det tror jag inte vore lyckligt. Sekretesslagen har nu fått verka under 1980-talet. När det föreslås en översyn av sekretesslagen undrar jag vad man är ute efter. Det ligger litet i sakens natur att det här är en materia som man ständigt får se över. Och jag tror inte att jag har fel när jag säger att vi årligen har gjort revideringar i sekretesslagen. Jag tror inte att det är något som man kan komma ifrån. Jag tror att vi får fortsätta att fila på den här sekretesslagen. Om vi skall göra en översyn tror jag att vi skall göra en sådan den dag vi är osäkra på konstruktionen av lagen som sådan. Det tycker jag inte att vi är i dag. Jag kan väl även tillägga att riksdagens ombudsmän har följt den här frågan ganska intensivt under senare år. Det har inte minst vi i utskottet kunnat konstatera.

Beträffande gallring av uppgifter i vissa register har vi faktiskt ganska nyligen fattat ett beslut om möjligheter till en sådan. När det gäller de här biblioteksuppgifterna, Hans Nyhage, har vi redan tidigare fattat beslut om att det skall finnas möjlighet att sekretessbelägga dem.

Jag avser inte att kommentera de ärenden som är föremål för beredning i regeringskansliet.

Herr talman! Slutligen yrkar jag bifall till hemställan i utskottets betänkande.

Anf. 13 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Först vill jag säga till Ulla Pettersson att jag helt håller med henne när hon säger att det sekretessbelagda området skall vara så litet som möjligt. Anledningen till att vi ändå tycker att beslutsmotiveringarna i skattelängden kan sekretessbeläggas är att motsvarande uppgifter faktiskt är sekretessbelagda när t.ex. riksskatteverket lämnar ut förhandsbesked eller när domstol sekretessbelägger handlingar i skattemål, därför att de anser att uppgifterna är så personliga att det kan vara till skada för den enskilde att de lämnas ut. Här menar vi att det finns ett samband som gör att uppgifterna också borde kunna sekretessbeläggas i skattelängderna. Alternativet är naturligtvis att taxeringsnämnden skriver olika beslutsmotiveringar: en utförligare till den skattskyldige och en mera summarisk och mindre avslöjande att införas i skattelängden. Men det skulle nog innebära ett stort merarbete. Eftersom det nu finns undantag från offentlighetsprincipen i just det här avseendet, borde man kunna göra motsvarande när det gäller skattelängden.

Ulla Pettersson sade vidare att departementet kommer att titta på frågan om offentligheten av faderskapsutredningar för berörda personer. Då skulle jag gärna vilja höra vad hon har för uppgifter om vilken tidtabell som departementet har. När kommer det ett förslag? I detta sammanhang passar jag på att yrka bifall till reservation 5.

När det sedan gäller frågan om besvärsrätten, som vi har motionerat om, tycker jag att man här faktiskt måste väga behovet av snabbhet mot skyddet för den enskilde. I det här fallet, liksom i de flesta andra, tar folkpartiet ställning för den enskilda människan.

Anf. 14 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Herr talman! I all korthet vill jag bara nämna en motion om skärpt sekretess i vapenregisterfrågor, som jag har väckt under ett flertal år. Det finns ingen reservation, därför att utskottet har skrivit så väl och vi har haft en utredning i ärendet. Vi väntar ett initiativ från regeringen. Eftersom frågan har blivit väldigt uppmärksammad ute i landet vill jag bara fastställa här att vi väntar en proposition och att frågan nu har fallit framåt. Det är vi motionärer väldigt glada för.

Anf. 15 ULLA PETTERSSON (s):

Herr talman! När det gäller skatteärenden är det, Ylva Annerstedt, inte det enda tillfälle då handlingar är offentliga på ett ställe men inte på ett annat. Vi har medvetet valt den konstruktionen att sekretessen inte omedelbart följer med en handling, utan det skall faktiskt prövas i varje instans. Sedan tror jag att det här är ett uttryck för en grundläggande ideologisk skillnad mellan våra partier. Det handlar om synen på äganderätten och samhällets möjligheter i förhållande till den enskildes äganderätt. Jag misstänker att vi aldrig kommer att hamna på samma linje i den frågan.

Anf. 16 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Till Ulla Pettersson: Det är alldeles uppenbart att vi inte kommer att ha samma syn på äganderätten. I det här fallet tycker jag att frågan inte har med äganderätten att göra, utan den har att göra med den

enskildes skydd för den personliga integriteten. Här tar folkpartiet ställning för den enskilda människan.

Anf. 17 ULLA PETTERSSON (s):

Herr talman! Det ligger onekligen också i den enskildes intresse att insynen i skattemyndigheternas arbete är så stor som möjligt.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 14 §.)

8 § Exekutionsrättsliga frågor

Föredrogs
lagutskottets betänkande
1990/91:LU6 Exekutionsrättsliga frågor.

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 14 §.)

9 § Ersättning till efterlevande till två AMU-elever som omkom vid flygolyckan i Oskarshamn den 8 maj 1989

Föredrogs
lagutskottets betänkande
1990/91:LU7 Ersättning till efterlevande till två AMU-elever som omkom vid flygolyckan i Oskarshamn den 8 maj 1989 (prop. 1989/90:159).

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 14 §.)

10 § Fastighetsmäklarlagen

Föredrogs
lagutskottets betänkande
1990/91:LU8 Fastighetsmäklarlagen.

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 14 §.)

11 § Kronofogdemyndigheternas arbetsvillkor

Föredrogs
lagutskottets betänkande
1990/91:LU9 Kronofogdemyndigheternas arbetsvillkor.

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 14 §.)

12 § Ändring i konkurslagen m.m.

Föredrogs
lagutskottets betänkande
1990/91:LU10 Ändring i konkurslagen m.m. (prop. 1990/91:22).

Anf. 18 ELISABET FRANZÉN (mp):

Herr talman! I proposition nr 22 i år föreslår regeringen en ny hantering av utbetalning av småbelopp i samband med utdelning i konkurs. Om någon borgenär skall få ut mindre än 100 kr. i utdelning skall enligt förslaget beloppet inte betalas ut till borgenären, utan konkursförvaltaren skall i stället fördela beloppet till övriga utdelningsberättigade borgenärer som inte tillgodoses fullt ut. Om särskilda skäl finns skall dock utbetalning kunna ske.

Enligt propositionen är kostnaden för varje utbetalning hela 67 kr. Den höga kostnaden anges som skäl till den nya bestämmelsen. Utskottets majoritet går på regeringens linje och föreslår bifall till förslaget om en generell möjlighet för konkursförvaltaren att låta bli att betala ut små belopp. Det gör man trots att man samtidigt framhåller vikten av den konkursrättsliga principen att alla borgenärer skall ha rätt att få utdelning för sina fordringar i den mån ett konkursbos tillgångar tillåter det. I betänkandet påstås att det här inte innebär något ingrepp i den enskilde borgenärens principiella rätt till utdelning.

Från miljöpartiets sida vill vi hävda denna rätt till utdelning på ett mera handfast sätt genom att säga nej till förslaget. Det gör vi av två skäl. För det första är det viktigt att även små fordringsägare skall få behålla sin rätt till utdelning. Man tar på alltför många områden i samhället inte hänsyn till den lilla människan med små krav. Även om det inte alltid är fråga om en liten människa eller ett litet företag med små fordringar, är det ändå ofta så. För det andra anser vi att grunden för förslaget, kostnaden 67 kr. för utbetalning, är felaktigt beräknad. Det är möjligt och rimligt att hela proceduren, att komma fram till hur stor utdelningsumman är, kostar 67 kr. Men det måste konkursförvaltaren göra oavsett om beloppet betalas ut eller inte för att veta om man kommer upp till 100 kr. eller inte. Själva utbetalningsproceduren är inte så dyr. Det finns med de moderna databehandlingssystemen i dag möjligheter att göra det oerhört billigt, och dessutom kan man göra det manuellt. Jag gjorde en egen studie hemma på utbetalningar. Jag räknade ut att det tar ungefär 2,5 minuter för varje utbetalning. Räknar man med att en högavlönad ekonomichef sköter utbetalningarna och är långsam och tar kanske 5 minuter på sig för varje utbetalning, blir det ungefär 12:50 kr. per varje utbetalt belopp. Det är stor skillnad jämfört med 67 kr. Nu är jag fullt medveten om att denna uträkning inte är alldeles vetenskapligt oantastligt gjord, men att skillnaden är så pass så stor mellan de belopp som vi har kommit fram till gör att det finns skäl till att lägga viss vikt vid den.

Från miljöpartiets sida vill vi alltså avstyrka propositionen i den del som

innebär att man skall underlåta att betala ut små belopp. Däremot kan det alltså finnas fall då det är oerhört många fordringsägare och oerhört små belopp. Då kan det bli orimligt, men det skall finnas en undantagsregel som innebär att man inte behöver göra någon utbetalning, om särskilda skäl föreligger. Men huvudregeln bör vara att alla belopp skall betalas ut till borgenärerna.

Anf. 19 ROLF DAHLBERG (m):

Herr talman! Förslaget att en konkursförvaltare skall slippa betala ut små belopp som understiger 100 kr. i samband med utdelningen vid en konkurs kommer ursprungligen från riksskatteverket, som i en framställan till regeringen har påpekat det orimliga i att kostnaderna vid den typen av utbetalningar ofta överstiger det belopp som skall betalas ut.

Förslaget har remissbehandlats och en nästan enig remisskår har tillstyrkt förslaget. Utskottet har sedan behandlat propositionen och den motion som Elisabet Franzén har inlämnat. Utskottet finner att det är skäligt att göra den här ändringen i konkurslagen. Det är rimligt att sådana här mycket små belopp inte betalas ut. I propositionen berörs dessutom fall då det görs avsteg från huvudregeln. Det gäller fall då det vore orimligt att inte betala ut de små beloppen, t.ex. fall med enbart små belopp till borgenärer som så att säga har fordringar i konkursboet men där antalet borgenärer med små belopp är mycket stort och där ett litet antal borgenärer har stora fordringar, som innebär att det skulle bli en orimligt stor utdelning, om de små borgenärerna inte fick ut sin del.

Elisabet Franzén hävdar att detta bryter mot den grundläggande principen i konkurslagen att alla borgenärer skall ha rätt att få utdelning efter de regler som gäller. Det märkliga är då att Elisabet Franzén i sitt förstahandsyrkande också menar att man skall tillåta att utdelning inte betalas ut, om särskilda skäl föreligger. Här kan man alltså säga att även Elisabet Franzén gör ett avsteg från huvudregeln. Det ifrågavarande argumentet bortfaller således i Elisabet Franzéns argumentering.

Utskottet har bortsett från Elisabet Franzén enigt funnit att det är rimligt att göra den föreslagna lagändringen. Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på den reservation som finns i betänkandet.

Anf. 20 ELISABET FRANZÉN (mp):

Herr talman! Jag medger att det är en viss inkonsekvens i resonemanget. I vårt förslag finns det ett avsteg från principen om full utdelning. Det finns emellertid fall som är orimliga. Man kan ta exemplet med en större tidning som går i konkurs. Alla prenumeranter har betalat in sin prenumerationsavgift, och det kan tänkas röra sig om små men oerhört många belopp. I det sammanhanget kan det bli fråga om ett undantagsfall. Det skall alltså röra sig om speciella fall.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 14 §.)

13 § Tandvårdsförsäkringen

Föredrogs
socialförsäkringsutskottets betänkande
1990/91:SfU5 Tandvårdsförsäkringen.

Anf. 21 BERTIL PERSSON (m):

Herr talman! Tandvården står inför en osäker framtid, och det finns flera anledningar. Karies minskar, troligen tack vare fluortandkrämen och kanske delvis på grund av den förebyggande vården. Den förebyggande vården bland barn och ungdomar tilldrar sig allt större intresse. Den högkvalificerade tandvården med bl.a. inplantat av titan och keramiska material kommer att öka mycket starkt under de kommande åren. Allt fler äldre har tänderna kvar, och människorna lever dessutom åtskilliga år längre än bara för tio år sedan. En ny grupp kommer att ställa stora krav på tandvården. Det här innebär att en omvälvning förestår och att ett stort efterutbildningsbehov föreligger inför det ändrade panoramat inom tandvården.

Vår tandläkarkår har en hög medelålder, och pensionsavgångarna blir under de närmaste åren stora. Detta gör att framtiden blir osäker i varje fall i vad gäller tandläkartillgången. Vi har fått en dubblering av specialistvården med parallella organisationer. Det finns en specialisttandvård i folktandvården och en på tandläkarhögskolorna i storstadsområdena. Detta medför att det blir en mycket rörlig och mycket osäker bild.

Vi saknar en regionvårdsorganisation för den mest kvalificerade vården. Specialistutbildningen har just utretts, och utredarna har fastnat för bara tre specialiteter, vilket jag tror på sikt kan hota kvaliteten i tandvården. Samordningen mellan öronsjukvård och tandvård när det gäller ansiktskirurgin är fortfarande oklar.

Vi har här i landet just nu ett litet tandläkaröverskott, men vi riskerar att få ett underskott om några år. Den risken accentueras av att åtskilliga tandläkarstuderande aldrig tar sin examen. Det finns också på våra högskolor många utländska tandläkarstuderande, som sannolikt kommer att resa till sina hemländer när de är färdiga med utbildningen.

Amalgamdebatten har varit aktuell. Det finns för närvarande ganska få och dåliga alternativ, trots att ett genombrott här skulle skapa en förmögenhet för dem som finner det idealiska fyllnadsmaterialet. Vi har ett märkligt regelverk på tandvårdsområdet. Inom sjukvården har den offentliga vården främst hand om allmänläkeriet, medan de privatpraktiserande läkarna i första hand är specialister. Inom tandvården är det precis tvärtom. Inom sjukvården har vi fri vård när högkostnadstaket har nåtts, i tandvården blir det bara en successiv ökning av försäkringsbidraget. Man söker förgäves efter logiken. Det finns en etableringskontroll som motiverades av svårigheten att rekrytera tandläkare till folktandvården. Detta problem finns inte i dag, men ändå fortsätter man att förlänga den begränsningsregel som från början skulle gälla bara 1973–1975. Både privattandläkarna och tjänstetandläkarna motsätter sig etableringsbegränsningar, och nu är det sannerligen hög tid att avskaffa dem. Taxan inom tandläkarvården har länge halkat efter. Både material och teknikerarbete har ökat i pris snabbare än vad som motsvaras av

den allmänna kostnadsutvecklingen. Det är faktiskt dags för en rejäl översyn. Speciellt viktigt är detta när det gäller glesbygdsetableringarna, eftersom man i glesbygden faktiskt behöver en specialtaxa för att kunna stimulera de etableringar som skall ge valfrihet även i glesbygden. Privata specialister på tandvårdsområdet får inte använda specialisttaxa om de har etablerats efter 1972. Det stärker specialistmonopolet för den offentliga sektorn. Jag tror att konkurrens vore bra även här, och jag tycker att det måste vara en fördel om offentlig och privat vård får konkurrera på lika villkor. Det är klar fördel om båda dessa sektorer kan erbjuda en komplett vårdkedja, och om även tandvårdens patienter kan få sin valfrihet.

Kostnadsfri amalgamsanering får man om det finns ett klart samband, grundat på positiva kriterier, mellan sjukdom och amalgam. För den patient som upplever sig som sjuk men inte kan få detta klara samband bevisat, krävs en lång och komplicerad utredning i tre steg för att försäkringen skall täcka en amalgamsanering. Det tycker vi är överdrivet krångel. Här bör försäkringen kunna komma in utan detta omfattande regelverk.

Slutligen vill vi ha möjlighet till en helhetssyn i tandvården. Därför vill vi skapa möjligheter för familjetandvård – att barn och föräldrar skall kunna gå till samma tandläkare, som har hand om hela familjens tandhälsa. Men det går inte utan mycket stora kostnader, eftersom tandvårdsförsäkringen inte täcker kostnaderna för barn och ungdomar. Här behövs en förändring av försäkringen, så att den omfattar även barn och ungdomar – så att barn och föräldrar kan få valfrihet när det gäller vilken tandläkare de skall besöka.

Jag står bakom samtliga m-reservationer, men jag vill bara yrka bifall till reservation 1 och till reservationen om amalgamsanering – reservation 9.

Anf. 22 SIGGE GODIN (fp):

Herr talman! Tandhälsan hos svenska folket har förbättrats avsevärt de senaste åren. Barn- och ungdomstandvården är sedan några år helt utbyggd. Den förebyggande tandvårdens arbete på att förbättra människors – särskilt barns och ungdomars – tänder har också påverkat tandhälsan positivt.

Dagens tvistefrågor – etableringskontrollen, barn- och ungdomstandvården, rätten till specialisttaxa m.m. – har varit föremål för debatt sedan början av 70-talet. Trots samhällets utveckling har majoriteten inte förmått att bidra till ökade valmöjligheter för svenska folket. Man frågar sig om även tandvården skall bryta samman innan socialdemokraterna är beredda till några förändringar.

Folkpartiet fortsätter sin kamp för friheten att själv välja sin tandläkare oavsett om man är vuxen eller barn.

Herr talman! Etableringskontrollen för tandläkare infördes när det rådde brist på tandläkare. Man kan förstå att socialdemokraterna då hade en sådan inställning. Socialdemokratin har ju alltid trott att kontroll och regleringar är den enda lösningen på gårdagens och dagens vårdproblem.

I dag finns ett visst överskott på tandläkare, och därför bortfaller motiven för etableringskontroll. Trots detta fortsätter socialdemokraterna att hävda samma motiv som i början av 70-talet. Risken att en fri etableringsrätt skulle medföra att kostnaderna för tandvården skjuter i höjden är ytterst liten. Ett

antal utredningar på senare tid redovisar att privattandläkarna har lägre kostnader, och i andra undersökningar visas att folktandvården väl kan konkurrera med de privata tandläkarna.

Det finns inte längre motiv för etableringsbegränsningar, varför folkpartiet kräver att etableringskontrollen skall upphävas.

Herr talman! Folkpartiet har år efter år hävdat husläkartanken. I samma anda anser vi också att det är av stort värde att privattandläkare kan erbjuda familjetandvård, så att såväl vuxna som barn kan gå till samma tandläkare. Endast i glesbygden skall enligt majoritetens mening privattandläkare få erbjuda barn- och ungdomstandvård. Jag vill fråga utskottets majoritet: Vilken skillnad är det på barn i glesbygd och barn i tätort, varför kan den ene erbjudas privattandvård men inte den andre?

Folkpartiet hävdar också valmöjligheter och konkurrens inom specialisttandvården. Vi accepterar inte de begränsningar som råder när det gäller specialisttandläkarnas möjligheter att utföra specialisttandvård. Även här har vi drivit frågan i många år. Majoriteten åberopar fortfarande samma skäl som när det var brist på tandläkare.

Är argumenten inga andra än de ni anger i utskottets betänkande? Har inte utvecklingen förändrat samhället även i detta fall?

Herr talman! Många människor lider av reaktioner mot dentala material, vilket yttrar sig i form av allergier och kvicksilverförgiftningar. För att byte av dentalmaterial skall kunna ske krävs en genomgripande medicinsk utredning. Dessa utredningar är både tidskrävande och kostsamma. Dessutom påverkar de patienterna negativt.

Vi anser att patienter som på grund av sjukdomsbesvär vill byta ut sina amalgamfyllningar skall kunna göra detta på ett enkelt sätt och till en rimlig kostnad. De bör då kunna omfattas av huvudregeln om ersättning från tandvårdsförsäkringen.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till reservationerna 1 och 9. Självfallet står folkpartiet bakom övriga reservationer som vi avgivit i betänkandet, men jag avstår från att yrka bifall till dessa.

Anf. 23 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Tandhälsan i Sverige är mycket god. Men jag tror att det är viktigt att vi inte stannar vid det förhållandet utan även slår vakt om att utvecklingen fortsätter – att vi anslår medel och personal så att vi kan behålla en god tandhälsa. Genom förebyggande insatser bör vi också öka möjligheterna för människor att behålla denna goda tandhälsa hela livet.

I besparingstider kan man naturligtvis hysa oro även när det gäller tandvården. Min förhoppning är att vi skall ha råd att slå vakt om denna fina utveckling, som ju har stått som mönster för andra länder.

I det betänkande som behandlas i dag diskuterar vi ett gammalt ärende, nämligen etableringskontrollen för privattandläkare. Från oppositionens sida har vi ju under ett antal år varit lika envisa som utskottsmajoriteten när det gäller synen på möjligheterna att förändra denna etableringskontroll. Det är inte bra för tandvården, och för tandläkarnas möjlighet att bedriva en god vård, att den här etableringskontrollen bibehålls. I kölvattnet, vill jag

påstå, utvecklas en liten osund marknad av försäljningar av privatkliniker, vilket inte kan vara regeringens mening.

Det finns alltså många skäl, utöver dem som vi har anfört i våra motioner, till att upphäva den här etableringskontrollen. I dag finns inga skäl som talar för att den skall finnas kvar. Jag har en känsla av att det har gått prestige i den här frågan, och den prestigen borde man kunna lätta på för att ge möjligheter till fri etablering för privattandläkare.

Jag yrkar därmed bifall till reservation 1 i detta betänkande.

När det gäller tandvårdstaxans inriktning, som ju är under diskussion här, har vi i vår motion framhållit det förebyggade arbetet – att man bör utnyttja alla kompetenser inom tjänstesektorn i tandvården för en god förebyggande insats. Bastandvården är ju ett bra initiativ. Det kanske finns vissa delar därvidlag som man behöver putsa på för att detta initiativ också skall vara användbart. Det gäller naturligtvis inte minst taxesättningen, som kan vara problematisk från vissa tandläkares synpunkt.

I fråga om specialisttandvården yrkar vi inte bifall till någon reservation i det här betänkandet. Men vi är väl medvetna om att något måste göras när det gäller specialisttaxan, eftersom antalet specialisttjänstgörande tandläkare ständigt sjunker. Dessa tandläkare har stora svårigheter att bibehålla sin kompetens, eftersom de för att kunna överleva måste använda mycket av sin tid till allmän tandvård. Det kan inte vara meningen, utan de måste få en möjlighet att använda sina kunskaper just som specialister i mycket större utsträckning än vad som är möjligt i dag.

I vår reservation nr 10 om tandvårdsersättning vid amalgamsanering har vi fört fram samma krav som tidigare, nämligen att man måste ta människors oro på allvar om de anser att det är amalgam som är grunden till de bekymmer de har. Det bör ske i god samverkan med patienten när man skall sanera eller vidta andra åtgärder för att ge patienten en god behandling. Vi har utvecklat dessa tankar i reservation nr 10, som jag också yrkar bifall till. Om den reservationen faller, kommer vi att stödja reservation 9, som har samma inriktning, med något skarpare skrivning, där man vill upphäva de krav som i dag ställs från riksförsäkringsverkets sida när det gäller utredningar.

Anf. 24 JAN-OLOF RAGNARSSON (v):

Herr talman! När det gäller socialförsäkringsutskottets betänkande om tandvårdsförsäkringen tänker jag uppehålla mig vid ett oerhört stort problem som både Bertil Persson, Sigge Godin och Karin Israelsson har talat om, nämligen kvicksilverpåverkan genom amalgamfyllningar.

Det finns undersökningar som visar att närmare 370 000 människor anser sig vara kvicksilverpåverkade genom sina amalgamfyllningar och att 100 000 av dem har påbörjat eller slutfört amalgamsanering. Men det är få av dessa människor som fått sin sanering bekostad genom tandvårdsförsäkringen.

Från vänsterpartiets sida anser vi att tillämpningen av tandvårdstaxans s.k. omgörningsparagraf måste göras mer generös, så att de människor som genom läkare rekommenderas att byta ut sina amalgamfyllningar får full kostnadsersättning, samt att de som visat sig lida av dental kvicksilverförgiftning skall erhålla ekonomiskt stöd av samhället.

Vi anser vidare att den s.k. bevisregeln som tillämpas inom arbetsskade-

försäkringen skall tillämpas även vid amalgamsanering, så att samband mellan amalgam och sjuklig påverkan skall anses föreligga om inte betydligt starkare skäl talar emot det. Därför föreslår vi att de människor som av läkare konstaterats ha blivit sjuka av tandamalgam skall få tandsaneringen utförd med kostnadstäckning via tandvårdsförsäkringen. Vi föreslår även att socialstyrelsen ges i uppdrag att utfärda föreskrifter om att samband mellan amalgam och sjuklig påverkan skall anses föreligga om inte betydligt starkare skäl talar emot det.

Herr talman! Jag vill yrka bifall till reservation nr 8.

Anf. 25 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! Det här är en gammal följetong. Jag har visserligen inte suttit i riksdagen så länge, men frågan har varit uppe till debatt flera gånger under min korta tid.

Jag vill i huvudsak hålla mig till det som gäller amalgamet. Vi menar, som också Jan-Olof Ragnarsson sade, att man måste ha en omvänd bevisregel. Om inget annat talar däremot skall man få ersättning för amalgamsanering. Det menar vi att man skall få fullt ut. Det har vi skrivit i reservation 8 mom. 10. Jag yrkar bifall till den reservationen. Den omvända bevisregeln att man hellre friar än fäller använder man ju också vid rättegångar. Men där krävs ju oerhört starka bevis för att fälla. Här vill vi ha den omvända bevisföringen.

Vi har också diskuterat det som står i reservationerna 10 och 9 av centern resp. moderaterna och folkpartiet och anser att det är nästa steg: att man kan få ersättning enligt tandvårdsförsäkringen. Det är många tandläkare som i dag resonerar som så att ett flertal av de plomber som skall bytas ut vid en amalgamsanering hade behövts bytas ändå. Det kan gälla gränsfall som är svåra att bedöma, men på så sätt blir det billigare för patienten, som då inte behöver betala hela kostnaden. Detta förekommer i begränsad utsträckning redan i dag. Vi vill sanktionera det så att om man inte kan bevisa motsatsen – att patienten inte lider av amalgamplomberna – skall man få ut ersättning från tandvårdsförsäkringen.

Vi kommer alltså att votera för reservation 10 och i andra hand reservation 9. Vi tycker att det är ett steg mot det vi vill ha. Det blir ju en helt annan sak att få behandling under flera års tid, vilket rekommenderas av tandläkare för amalgamsanering. Då kanske man kan betala 25 % av sina kostnader. När det är stora ingrepp som skall göras kommer man ju upp i ett högkostnadsskydd.

En annan motion handlar om kostnadsfria proteser. De flesta människor som i dag behöver protes eller behöver förnya sin protes tillhör den äldre gruppen. Vi har alltså en förbättrad tandhälsa i landet. Många av dem är sådana pensionärer som har låg pension; alltså den lägsta pensionen utan ATP eller med mycket låg ATP. Vi vill utreda behovet, förhållandena och hur man kan stödja och hjälpa de pensionärerna. Jag har varit i kontakt med försäkringskassan där man säger att många pensionärer måste ta lån för att ha råd att skaffa protes. Många har små utsikter att klara avbetalningarna på de lånen, eftersom de har så små marginaler. Vi yrkar alltså bifall till en utredning på detta område.

I övrigt yrkar vi bifall till utskottets hemställan.

Anf. 26 CHRISTINA PETTERSSON (s):

Herr talman! Vid inledningen av årets riksmöte framförde talmannen synpunkten att vi inte skulle använda vår tid till att debattera det som redan var debatterat och beslutat och där det inte framkommit något nytt. Jag tycker att det var en mycket klok uppmaning.

När vi nu behandlar socialförsäkringsutskottets betänkande nr 5 angående tandvårdsförsäkringen vill jag därför när det gäller reservationerna 1, 2, 3, 5, 8 och 11 hänvisa till protokoll från riksmötet 1988/89 SfU1. Jag gör det eftersom reservationerna vid årets behandling är identiska med förra årets. Debatten i år skulle inte tillföra något nytt.

Men till övriga reservationer i betänkandet vill jag göra några kommentarer.

I reservation nr 4 tar moderaterna upp frågan om tandvårdstaxan i glesbygd och föreslår där en extra stimulans. Som tidigare talare varit inne på har vi en etableringskontroll som fungerar. Om vi tog bort etableringskontrollen skulle det få svåra följder i glesbygden. Jag tycker därför att det är motsägelsefullt när man påstår att det inte behövs någon etableringskontroll, samtidigt som man föreslår särskilda stimulansåtgärder i glesbygden. Detta är för socialdemokratin inte någon prestigefråga, utan vi anser att det är viktigt att man har kvar etableringskontrollen för att tandvården skall fungera något så när jämlikt i hela landet. Jag noterar också att moderaterna och folkpartiet har något skilda uppfattningar i frågan om försörjningen med tandläkare.

I reservation nr 6 tar vänsterpartiet upp frågan om högkostnadsskydd vid viss tandvård. Jag vill här hänvisa till den kommitté som arbetar med att se över förmånssystemet inom socialförsäkringen för grupper som har stora kostnader för läkemedel, förbrukningsartiklar, vård och behandling.

Reservation nr 7 av vänsterpartiet och miljöpartiet gäller frågan om kostnadsfria tandproteser. Även den frågan behandlades i förra årets utskottsbetänkande, men då förelåg ingen reservation. Utskottet har samma uppfattning i frågan som förra året, nämligen att ett genomförande av förslaget skulle medföra stora kostnader och att det skulle vara mycket svårt att få rättvisa i ett sådant system.

I reservation nr 9 från moderaterna och folkpartiet och i nr 10 från centerpartiet tar man upp frågan om amalgamsanering. Det är inte heller någon ny fråga. En skillnad jämfört med förra året är att moderaterna nu har anslutit sig till reservation nr 9; förra året stod folkpartiet ensamt för reservationen. Frågan om amalgamsanering har debatterats mycket ingående, och man kan få uppfattningen att det inte händer någonting på området. Men utvecklingen har faktiskt gått mycket fort. I en rapport från riksförsäkringsverket som nu bereds inom regeringskansliet behandlas frågan om förändringar, förenklingar och förbättringar i tandvårdstaxan.

Sigge Godin frågade om tandvården skulle behöva bryta samman innan socialdemokraterna föreslår några förändringar. Den frågan tycker jag är märklig. Vi har en mycket fin tandvård i Sverige, som naturligtvis kan göras bättre. Det pågår också ett arbete med att förbättra tandvårdsförsäkringen. Det finns olika lokala projekt, där man prövar hur man skall kunna använda resurserna effektivare genom att decentralisera och anpassa vården individuellt. Det är mycket intressant att följa det arbetet, och jag är övertygad

om att vi kommer att få anledning att framöver här i kammaren debattera utvecklingen i stället för att år efter år diskutera samma motioner och reservationer.

Herr talman! Med vad jag anfört yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationerna.

Anf. 27 BERTIL PERSSON (m) replik:

Herr talman! Jag förstår att Christina Pettersson inte vill debattera det dåliga tandvårdsförsäkringssystemet och försöker ta talmannen till hjälp för att slippa göra det. Det är alldeles uppenbart att socialdemokraterna inte har följt utvecklingen. Det är inte längre svårt att rekrytera tandläkare till folktandvården. Det kan ju inte vara något problem om man i glesbygden får möjlighet att utöver folktandvårdens tandläkare välja privattandläkare. Det måste vara en tillgång att få denna valfrihet.

Om man har ett tandvårdsförsäkringssystem som ger bekymmer och om man inte rättar till det utan bara tillför det tilläggsregler, skapar man så småningom en härva av regler och begränsningar som kan bli så trasslig som den vi har på bostadsområdet. Om vi har ett tillräckligt antal tandläkare, fri etableringsrätt och en allmän obligatorisk tandvårdsförsäkring, blir det mycket smidigare än med politisk planering och reglering.

Anf. 28 SIGGE GODIN (fp) replik:

Herr talman! Jag förstår också att Christina Pettersson tycker att det blir jobbigt att debattera de här frågorna, eftersom socialdemokratin inte har flyttat fram positionerna sedan början av 70-talet. Men jag tycker ändå att det finns skäl att peka på några punkter i betänkandet som vi i folkpartiet tycker är speciellt viktiga.

Vi tror att det är av avgörande betydelse för familjer som har en tandläkare att barnen och ungdomarna i familjen kan gå till samma tandläkare som föräldrarna. Jag har svårt att förstå att ni kan ha någonting emot det i dessa tider när vi har tillgång till tandläkare och människor har möjlighet att välja mellan privata tandläkare och folktandvården. I många fall är det den personliga kontakten med tandläkaren som avgör om man tycker att vården fungerar bra eller inte. Skickligheten är det inget fel på vare sig på den ena eller på den andra sidan.

Det ser faktiskt ut som om i varje fall oppositionen flyttar fram positionerna en hel del. Det har hänt en hel del med våra reservationer, exempelvis i frågan om ersättning för amalgamsanering. Detta är en positiv utveckling, och jag tycker att det är underligt att socialdemokraterna i denna fråga som alltid annars hänvisar till att ärendet bereds i regeringskansliet. Vi har sett hur det har gått med ärenden som bereds där; de hinner förändras väldigt mycket på vägen fram och tillbaka mellan riksdag och regering.

Christina Pettersson tyckte tydligen att jag var litet elak när jag frågade om socialdemokraterna skulle vänta till dess tandvården bryter ihop innan de gör någonting. Jag vill här bara hänvisa till vad Bertil Persson sade i sitt inledande anförande. Det hopar sig orosmoln ovanför oss, och det finns därför skäl för oss som har att fatta de politiska besluten att försöka få en uppfattning om hur framtiden kommer att se ut, vilka risker det finns för tand-

vården osv. Skulle vi inte kunna vara överens om att flytta fram positionerna? Jag tycker att det är litet galet att ni socialdemokrater håller er kvar vid förhållandena i början av 1970-talet.

Anf. 29 KARIN ISRAELSSON (c) replik:

Herr talman! Oppositionen för den här debatten i kammaren i dag bl.a. med anledning av att vi under det senaste året har varit med om att regeringspartiets företrädare i socialförsäkringsutskottet vid flera tillfällen intagit ståndpunkter som föranlett regeringen att dra tillbaka propositioner. Frågan om sjuklönen är ett bra exempel på det. Hoppet finns då fortfarande kvar att regeringen skall vakna till även i frågan om etableringskontrollen. Därför tycker jag att det är vettigt att vi diskuterar frågan år efter år, även om företrädarna för regeringspartiet kan tycka att det blir litet tjatigt. Vi fortsätter alltså på det sättet, eftersom vi har sett att det kan ge framgång.

När man 1973 införde etableringskontrollen berodde det på att vi hade ett underskott på tandläkare. Syftet med etableringskontrollen var att tandläkarna skulle fördelas över landet på ett rättvist sätt. Nu har vi inte längre något underskott och därmed inte heller något skäl för etableringskontrollen. Efter vad jag kan förstå av utskottsskrivningen har vi nu i stället ett överskott på tandläkare. Jag tror att farhågorna är överdrivna att försäkringen skulle komma att ansträngas väldigt hårt om de människor som är utbildade också skulle få arbeta. Det finns ett behov av tandvård, och det finns ett antal läkare som står till förfogande för att ge befolkningen tandvård. Jag tycker att det är rimligt att de får möjlighet att etablera sig där behovet finns. Efterfrågan kommer också snart att styra tandläkarströmmarna. Är det stor efterfrågan på tandläkare i glesbygden och en överetablering i tätorterna, är det klart att tandläkarna väljer de områden där det finns ett behov och där de kan få en inkomst. Jag tycker inte att socialdemokraternas skäl för att slå vakt om en etableringskontroll som spelat ut sin roll håller. Därför finns det alla skäl för att vi i dag kräver att etableringskontrollen skall upphävas.

Jag nämnde något i mitt anförande om att det på ställen där man har ett tillstånd utvecklas en osund marknad när tillståndet skall överlåtas på någon annan. Vi skulle här få en sanering om etableringskontrollen upphävdes.

Att det börjat hända saker och ting på amalgamsaneringens område beror just på att vi drivit denna fråga effektivt. Annars skulle ingenting ha skett.

Anf. 30 JAN-OLOF RAGNARSSON (v) replik:

Herr talman! Jag yrkade i mitt anförande bifall till reservation nr 8 om kostnadsfri amalgamsanering. Jag sade i mitt anförande också att vi tar människors oro för kvicksilverpåverkan på djupaste allvar. Därför kommer vi i voteringen i likhet med miljöpartiet att i första hand stödja reservation nr 10 och i andra hand reservation nr 9. Ett bifall till någon av dessa reservationer skulle vara ett sätt att flytta fram positionerna. Som Sigge Godin sade tar oppositionen dessa frågor på djupaste allvar och vill därför inte nöja sig med hänvisningar till utredningar i regeringskansliet.

Anf. 31 RAGNHILD POHANKA (mp) replik:

Herr talman! Jag skall förtydliga mig. Jag avsåg att yrka bifall till reservationerna nr 7 och 8. I övrigt tror jag att det jag sade var tydligt och klart.

Vi anser att det är viktigt att det görs en utredning av frågan om kostnadsfria tandproteser. Hur stora kostnaderna härför blir kan man inte veta förrän frågan har utretts. Det har sagts att detta är en svår avvägningsfråga, men detta är ju också någonting som utredningen skall belysa. Därför tycker jag att det är viktigt att frågan blir föremål för en ordentlig utredning. Frågan huruvida de kostnadsfria tandproteserna skall vara behovsprövade är också en sak som utredningen bör ta ställning till.

Vi vet att hälsan blir sämre hos de äldre som inte har tänder att tugga med. Det bästa är naturligtvis egna tänder men det näst bästa är proteser. Därför är detta en för folkhälsan viktig fråga. Fler och fler blir äldre och äldre. Det är viktigt att människorna får behålla hälsan även i livets slutskede, må bättre och därmed belasta samhället mindre.

Amalgamsanering är en sak som jag har intresserat mig för i åtminstone trettio år. Det började jag alltså göra långt innan frågan blev aktuell i den allmänna debatten. På den tiden blev man utskrattad när man talade om kvicksilverförgiftning och amalgamproblem, men i dag inser alla risken med kvicksilvret. Tidigare var det människor utanför parlamentet som arbetade med denna fråga, och det är först på senare år som detta blivit en fråga som debatteras även i riksdagen. Det är viktigt att vi här flyttar fram positionerna. Många människor skulle kunna börja sanera sin amalgam om de bara behövde betala 25 % av kostnaderna i enlighet med tandvårdsförsäkringens regler. Om man skulle tvingas att betala hela kostnaden för amalgamsaneringen, kanske 20 000 kr. eller mer, är det bara ett begränsat antal människor som kan få en sådan sanering. Det har hittills varit ont om tandläkare som arbetar med amalgamsanering, men även i det avseendet håller situationen nu på att bli bättre. Fler och fler tandläkare ägnar sig åt denna verksamhet. Det har alltså gjorts framsteg både ute på fältet och bland beslutsfattarna.

Anf. 32 CHRISTINA PETTERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag undrar vilken uppfattning oppositionen egentligen har om antalet tandläkare i vårt land. Bertil Persson sade inledningsvis att man kan anta att antalet tandläkare framöver kommer att minska och att det blir ett underskott. Centern och folkpartiet däremot hävdar att vi har ett överskott på tandläkare. Som situationen är i dag tror jag att det är nödvändigt att ha en etableringskontroll.Trots att vi har en etableringskontroll är tillgången på tandläkare större i storstadsregionerna än i glesbygden. Skillnaden är faktiskt ganska stor.

Till Sigge Godin vill jag om barn- och ungdomstandvården säga att jag anser att vi på det området har kommit mycket långt. Ungdomarna i dag har friska tänder. Jag tycker att det är viktigt att vi inriktar diskussionen om tandvårdsförsäkringen på de områden som vi anser att det är angeläget att utveckla. Vi bör inte i första hand förbättra områden som redan är väl tillgodosedda eller förändra system som har visat sig vara mycket bra.

I frågan om amalgamsaneringen hänvisar jag till vad jag sade tidigare. Vi har nått långt på det området, och människor som har behov av amalgamsanering får i dag också sådan. Som Bertil Persson sade i sitt anförande finns det i dag inte något riktigt bra ersättningsmedel till amalgam. Det är ett av

problemen. Man kan ju inte bara ta bort amalgam, utan det måste ersättas med något.

Anf. 33 BERTIL PERSSON (m) replik:

Herr talman! Det behövs en debatt när socialdemokraterna inte har märkt att 1990-talet inte är 1970-talet. Jag tycker att Christina Pettersson bör säga som det är, nämligen att socialdemokraterna tror på politisk planering och politiska styrmedel. Vi däremot tror på valfrihet för patienterna. Det är där skiljelinjen går. Det är patienterna som är det väsentliga i tandvården, inte politikerna.

Christina Pettersson har inte heller fattat detta med helhetssyn i vården. Denna har börjat slå igenom kraftigt inom sjukvård. Däremot är man inte beredd att acceptera familjetandläkare.

Christina Pettersson säger att som situationen är i dag behöver vi en etableringskontroll. Vi har i dag ett överskott på tandläkare. Överskottet är inte särskilt stort, men det är inga svårigheter att rekrytera tandläkare till folktandvården. Vi behöver därför inte någon reglering. Däremot är det osäkert hur det blir i framtiden, och därför måste vi följa utvecklingen och se till att vi utbildar tillräckligt många tandläkare för att kunna tillgodose det framtida behovet.

Jag tycker inte heller att man kan krypa bakom den här utredningen med det långa och konstiga namnet, den som vi kallar merkostnadsutredningen. Den skall enligt direktiven inte ta upp frågan om tandvårdskostnaderna, utan den har att behandla frågan om sjukvårdskostnaderna. Det argumentet är alltså inte särskilt hållbart.

I amalgamdebatten har ni kommit långt på efterkälken. Det är naturligtvis synd om er, men jag hoppas att ni så småningom vaknar upp.

Anf. 34 SIGGE GODIN (fp) replik:

Herr talman! Jag kanske inte behöver förlänga den här debatten, men jag vill poängtera att det är ingen skillnad mellan folkpartiets och moderaternas syn på riskerna i framtiden. Precis som Bertil Persson sade, finns det ett litet överskott på tandläkare i dag, men tandläkarkårens åldersstruktur är sådan att det finns risk för problem i framtiden. Där har vi inga delade uppfattningar.

Att barns och ungdomars tandhälsa är god är vi överens om, Christina Pettersson. Men det är ingalunda folktandvårdens förtjänst att det är så, utan det beror snarast på att man har satt till resurser för att komma dithän.

Ingen skall inbilla sig att det är vare sig speciellt mycket dyrare eller billigare om man får en hustandläkare, utan vad det handlar om är att se till helheten, att hela familjen får en och samma person att gå till. Det kan vara väldigt viktigt framför allt för barn, som inte alltid tycker att det är så fantastiskt roligt att gå till tandläkaren. Kan de följa med föräldrarna och upptäcka att det är samma tandläkare som föräldrarna har, kan det överbrygga många besvärligheter.

Anf. 35 KARIN ISRAELSSON (c) replik:

Herr talman! Christina Pettersson har litet bekymmersamt, som jag ser det, att förklara varför etableringskontrollen måste finnas kvar. Både överskott och underskott av tandläkare tycks vara skäl till att den bör finnas kvar.

Om underskottet 1973 avhjälptes genom etableringskontrollen, kan inte det receptet vara gångbart i dag, när vi har ett överskott. Möjligtvis kan det bli det i framtiden, långt om länge, om vi får ett underskott av samma storleksordning som 1973. Så det argumentet talar närmast för att man i dag kan släppa etableringskontrollen, speciellt som den inte heller har givit några effekter.

Christina Pettersson påstår ju att det i dag finns alldeles för många tandläkare i storstäderna. Då är det inte etableringskontroll man skall använda som medel för att fördela tandläkarna, utan det måste till andra saker. Då tycker jag att allt talar för att etableringskontrollen har spelat ut sin roll och att det därför inte finns någon anledning att behålla den.

Jag hoppas att det här går hem också i regeringskansliet, som ju står för förslagen till nya beslut och nya tankegångar.

Anf. 36 CHRISTINA PETTERSSON (s) replik:

Herr talman! Bertil Persson hävdar valfrihet, och det är ju inget nytt från de borgerliga partierna. När det gäller valfrihet brukar man också ställa frågan: Valfrihet för vem? Vi tycker att det är viktigt att se till att det finns en god tandvård för alla, och en del i det är ju att man var man än bor skall ha tillgång till tandläkare.

Jag har det inte så bekymmersamt att försvara etableringskontrollen som Karin Israelsson säger. Vi har haft etableringskontroll, och ändå har vi större tillgång till tandläkare i storstadsområdena. Hur skulle det ha sett ut, om vi inte hade haft etableringskontroll?

Moderaterna inser tydligen att det kan vara ett problem att få tandläkare i glesbygdsområden, eftersom de har förslag till stimulansåtgärder i glesbygden. Det är inte så svårt att se att det behövs åtgärder för att fördela tandvården till alla människor i landet.

Tredje vice talmannen anmälde att Bertil Persson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 37 ISA HALVARSSON (fp):

Herr talman! I det här betänkandet om tandvårdsförsäkringen beskrivs en rapport från riksförsäkringsverket, vilket på regeringens uppdrag har utarbetat ett förslag till ändringar i tandvårdstaxan. Uppdraget gällde ett baspaket, bestående av undersökning, några röntgen, tandpolering och undersökningsformulär i tre delar. Paketet skulle till ett fast pris erbjudas varje svensk var adertonde månad. Kostnaden för detta föreslogs bäras av försämringar i den övriga tandvårdsförsäkringen.

Det skulle vara mycket olyckligt, om man införde det skisserade baspaketet. Förslaget är fyllt av mycket byråkrati, kontroll och ransonering. Och detta i en tid när man på andra samhällsområden avreglerar. Jag tycker inte att det är riktigt klokt.

Så när Christina Pettersson säger att ett system enligt riksförsäkringsverkets rapport skulle innebära förenklingar och förbättringar, är det helt enkelt inte sant. Tvärtom, patienter med stort behandlingsbehov skulle få ett sämre försäkringsskydd och ökade kostnader. Tandläkarna skulle komma att få ägna sig mera åt statistik och mindre åt patientarbete. Och försäkringskassorna skulle få än mer administration.

God tandhälsa åstadkommer man inte genom formulär och byråkrati, utan det åstadkommer man genom personlig påverkan, inte minst genom handfast instruktion och träning i egen munhygien. För det krävs individuella åtgärder och inte stereotypa kallelser, utskickade centralt ifrån med 18 månaders intervall.

Detta har också påpekats av socialstyrelsen, nämligen: "Från odontologisk synpunkt kan man inte påstå att det finns något lämpligt revisionsintervall, utan det får man lov att titta på för varje patient för sig." Människor är faktiskt olika, också i munnen.

Riksförsäkringsverket anger i sin rapport att införande av bastandvård för hela den vuxna befolkningen skulle innebära en kostnadsökning för tandvårdsförsäkringen i storleksordningen 700 milj.kr. per år, detta egentligen utan att på något vis tillföra tandvården någonting positivt. Enligt verkets mening bör en sådan förändring helt enkelt inte genomföras, om finansieringen skall ske genom försämrad försäkringsersättning för övrig tandvård.

I stället föreslår verket att ett baspaket skall erbjudas dem som nyligen lämnat den regelbundna barn- och ungdomstandvården, 20–29-åringarna. Man kan verkligen ifrågasätta om 20–29-åringarna skall omfattas av ett sådant paket, eftersom de utgör en grupp som redan har mycket god tandhälsa. Jag skulle tro att inte heller 30–40-åringarna, ja kanske inte ens 50-åringarna utgör någon resurskrävande grupp för tandvården.

Däremot ökar nu antalet betandade patienter högt upp i åldrarna, och de ställer helt naturligt också högre krav på tandvården. Dessa patienter vill inte ha löstagbara proteser. De vill ha fast protetik, och det var ju vad som en gång lovades vid införandet av tandvårdsförsäkringen. Alla skulle kunna erbjudas god tandvård. Det vore ett förfärligt steg tillbaka i utvecklingen, om vi skall återgå till gamla tider, när många människor av ekonomiska skäl tvingades välja tandutdragning och lösproteser.

Det behöver faktiskt inte finnas någon motsättning i det som regeringen anför: "Trots att det under de senaste åren blivit uppenbart att tandhälsan successivt har förbättrats för större delen av befolkningen och att allt talar för att denna utveckling kommer att fortgå, fortsätter emellertid sjukförsäkringens utgifter för tandvård att öka på ett otillfredsställande sätt." Viktiga orsaker till detta är helt enkelt dels att vi svenskar lever längre, dels att vi har flera egna tänder kvar i högre ålder.

Regeringen påstår frankt: "Mycket talar för att antalet av försäkringen ersatta behandlingar som inte är odontologiskt nödvändiga successivt ökar." Varken regeringen eller riksförsäkringsverket har på minsta sätt underbyggt detta påstående, och riksförsäkringsverket vidarebefordrar bara uttalandet utan några som helst analyser, trots att socialstyrelsen i sitt yttrande verkligen uppmanar verket att kommentera påståendet.

Socialstyrelsen i sin tur nämner några, helt andra, förklaringar till ök-

ningen av tandvårdsförsäkringens kostnader under senare år: ökad andel vuxentandvård inom folktandvården, ökad produktivitet framför allt inom folktandvården, ökad användning av tandhygienister inom vuxentandvården, en höjd ambitions- och kvalitetsnivå inom tandvården i takt med samhällets krav i övrigt samt en minskad användning av amalgam med åtföljande ökad användning av dyrare ersättningsalternativ.

När det gäller amalgam intar myndigheterna en mycket inkonsekvent attityd. Socialstyrelsens s.k. tungmetallgrupp skall bl.a. behandla frågan om hur tandvårdspersonal skall kunna påverkas att i mindre utsträckning använda amalgam. Samtidigt säger regeringen att kostnaderna för tandvård måste minska, och man ger riksförsäkringsverket i uppdrag att lägga fram ett förslag som begränsar behandlingarna. Riksförsäkringsverket föreslår att kronterapi bakom premolarerna skulle kunna utgå ur vad som ersätts av försäkringen – och detta i ett läge där det inte finns någon annan ersättning för amalgam i sidopartierna än just de mer resurskrävande terapierna med kronor eller inlägg av keramik, titan eller guld. Jag skulle vilja säga att här saknas verkligen både en verklighetsuppfattning och en helhetssyn.

Inkonsekvens och storebrorsmentalitet kännetecknar också synen på och behandlingen av patienter som vill byta ut sina amalgamfyllningar. Att man vill byta ut dessa beror på att man starkt upplever att man har blivit sjuk av dem eller att man befarar att man skall bli sjuk av dem. Här ger försäkringen i princip patienten täckning för allt eller intet.

Den möjlighet att få ersättning för amalgamutbyte som infördes 1989 är mycket byråkratisk, tidskrävande och kostsam. Dessutom kräver den insatser av specialister på både läkarsidan och tandläkarsidan. Inte minst upplever berörda patienter detta som både krångligt och stötande.

Nu har riksdagen alltså chans att ge dessa patienter en möjlighet att omfattas av huvudregeln om ersättning inom tandvårdsförsäkringen. Det verkar som om oppositionen i dag kommer att kunna enas. Det blir faktiskt fullt möjligt om partier som i första hand kräver en helt kostnadsfri amalgamsanering i andra hand förmår sig till realistiskt tänkande. Det är speciellt roligt för mig, eftersom jag förra året motionerade i just den här frågan och eftersom mina tankar från förra året redan i år verkar ge resultat i form av ett beslut i Sveriges riksdag.

Christina Pettersson har alltså fel när hon säger att allt är sig likt i detta ärende, att det år från år har varit på samma sätt, och att det inte behövs någon debatt.

Herr talman! Jag ställer mig helt bakom det som Sigge Godin tidigare har anfört i den här debatten. Också jag yrkar bifall till reservationerna 1 och 9.

Anf. 38 CHRISTINA PETTERSSON (s):

Herr talman! Jag vill bara helt kort kommentera Isa Halvarssons inlägg. Det gäller rapporten från riksförsäkringsverket och den oro som Isa Halvarsson talade om. När det gäller vissa områden kan jag hålla med Isa Halvarsson. Jag förstår att man känner oro. Det är här alltså fråga om en rapport, och man tar upp olika områden. Men därmed är det inte sagt att beslut kommer att fattas i enlighet med rapporten.

I mitt anförande var jag också inne på detta med att det pågår olika pro-

jekt. Det finns alltså stora regionala skillnader, och man försöker anpassa tandvården mera regionalt och individuellt. Det finns exempelvis ett projekt i Tomelilla. Jag har sagt att det vore intressant att följa projekten och utvecklingen här. Även om det alltså finns en rapport som man har behandlat är det inte säkert att alla beslut fattas i enlighet med den rapporten.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 14 §.)

14 § Trafiksäkerhet och trafikföreskrifter m.m.

Föredrogs
trafikutskottets betänkande
1990/91:TU5 Trafiksäkerhet och trafikföreskrifter m.m.

Anf. 39 GÖREL BOHLIN (m):

Herr talman! Ingen kan säga annat än att vi i Sveriges riksdag bedriver en ambitiös trafiksäkerhetspolitik. Olycksfrekvensen beträffande vägarna är jämförelsevis låg, i förhållande till flertalet industriländer. Tyvärr har kurvan, efter att under ett antal år ha gått ner, nu vänt uppåt. Vi har alltså ett stigande antal olyckor.

Trots ansträngningar från både trafiksäkerhetsverket och engagerade organisationer går alltså olyckskurvan uppåt. Beror det på trafikökningen? Nej, denna är förhållandevis liten. Jag tycker att vi måste fråga oss om vi gör rätt saker och om det vi gör är det bästa för att vända utvecklingen.

Jag vill nämna några exempel:

Vad betyder vägmiljön i samband med olyckor? Och vad betyder det skyltningsraseri som faktiskt finns eller bristen på bra skyltning? Vad betyder tydligheten i skyltningsanvisningarna? Mörker och dåligt väder, det vet vi, ökar olycksrisken. Tre gånger så många olyckor inträffar när det är mörker, halka och dålig sikt som under dagtid. Det är självklart svårare att avläsa skyltar i dåligt väder och i mörker.

Vi vet också för litet om de psykologiska orsakerna till olyckor i trafiken. Det gäller irritation i samband med köer, "väglusar" resp. "utbrytare" i högerfilen och hur dessa påverkar andra trafikanter. Den jämna trafikrytmens betydelse känner vi till ur miljösynpunkt men mindre ur trafiksäkerhetssynpunkt.

Hur upplever trafikanten hastighetsangivelser? Anses dessa befogade, eller blir trafikanten mestadels irriterad därför att vederbörande tycker att det är fel? Men i så fall är det en dålig trafikant. Kanske trafikanten blir irriterad över att information om tillfälliga hastighetsbegränsningar inte ändrats då dessa inte längre är befogade.

Statens väg- och trafikinstitut bedriver en mycket ambitiös forskning på flera områden. Frågan om människans "varseblivningsförmåga" i olika situationer eller reaktionsmöjligheter i olika åldrar har studerats. Men hur tillämpas sedan kunskaperna praktiskt?

Inte minst viktig är vägmiljön vad gäller goda eller dåliga vägar, vägbe-

läggningens kvalitet, eventuella sår och spårbildningar i ytbeläggningen, felaktig dosering av kurvor, farliga korsningar m.m. Om dessa faktorer, som kanske är de viktigaste som föraren har att handskas med, vet vägverket mycket. Man samarbetar givetvis med TSV, och man motiverar sina anslagsäskanden just med nämnda saker.

Men man kan faktiskt fråga sig om det inte sker ett dubbelarbete här. Kanske skulle både en rationalisering och en effektivisering kunna åstadkommas genom en sammanslagning av trafiksäkerhetsverket och vägverket.

Enligt bl.a. socialstyrelsens PM till trafikutskottet förra året i samband med den aktuella utskottsutfrågningen finns det brister i det statistiska materialet både i fråga om bredd och som underlag för fortsatt och förbättrad forskning samt för bedömning när det gäller att förebygga olyckor.

Statistik skall inte bara användas för att beskriva omfattningen av antalet olyckor utan också givetvis till att analysera orsakerna. Den statistik som finns kommer främst från polisen för närvarande, och den måste förbättras. Hälso- och sjukvårdens kunskaper liksom försäkringsbolagens egen statistik kan bli en komplettering.

Jag förutsätter att TSV och VTI fortsatt kommer att sträva efter att samla kunskaper om olyckornas orsaker och att förbättra samarbetet med andra institutioner samt att åtgärderna riktas efter det kunskapsmaterial som insamlas.

Herr talman! Vi i moderata samlingspartiet ser allvarligt på ökningen av vägtrafikolyckorna. Vi har i såväl en partimotion och en kommittémotion som ett antal enskilda motioner kommenterat situationen och föreslagit en rad åtgärder för att åstadkomma en förbättring.

I reservation 1 i trafikutskottets betänkande 1990/91:TU5 framhåller vi i moderata samlingspartiet att *hela* det svenska vägnätets hastighetsgränser bör ses över. För en efterföljd av angivna gränser för fart är *motiverade* hastighetsgränser synnerligen viktiga.

Det är också för att få en så jämn trafikrytm som möjligt som detta bör ske. Det finns vägar t.ex. inom Stockholmsområdet där man får köra 90 km i timmen och som absolut inte borde ha så höga maxgräns. Å andra sidan borde en högre fart ur trafiksäkerhetssynpunkt kunna tillåtas på motorvägar, som ju har den absolut lägsta olycksfrekvensen i vägnätet. En EG-harmonisering bör också ske – detta framför allt därför att en jämn trafikrytm bör eftersträvas, inte bara inom ett land utan också mellan länder.

I reservation 9 påminner vi om att bedömningen av körkortsåterkallelse måste påverkas av omständigheterna i det enskilda fallet. Det kan inte vara rimligt att den som kör 31 km över hastighetsgränsen på motorväg bedöms lika hårt som den som kör 31 km över hastighetsgränsen i tättbebyggt område.

I USA tillämpas högersväng i korsning med rött ljus, vilket medför en smidig trafikföring. Det blir knappast några negativa effekter. Detta bör övervägas även i Sverige, och det här säger vi i reservation 13.

En ungdomsbil att få framföras av en 16-åring kan mycket väl vara ett alternativ till eller en komplettering beträffande ett s.k. körkort på prov. Också detta bör övervägas.

Svensk Bilprovning har säkerligen genom sina kontrollbesiktningar bidra-

git till en minskad olycksfrekvens. Emellertid måste effekterna av bilprovningen vägas mot kostnaderna för den enskilde när det gäller resor och andra utgifter. Vi föreslår därför en licensiering av väl utrustade bilverkstäder, så att resandet och kostnaderna för den enskilde minskas. Dessutom föreslår vi att kontrollen på helt nya bilar minskas. Inte minst i glesbygden är en komplettering av Svensk Bilprovnings provanläggningsnät önskvärd. Detta framhåller vi i reservationerna 25 och 26, som vi har framställt tillsammans med folkpartiet.

Slutligen pekar vi på risken med en vägskyltning som inte är tydlig nog. Det finns många exempel på – och det har utskottet nyligen fått information och demonstration av – utomordentligt dålig skyltning. Det kan vara fråga om olämplig storlek på skyltar i samband med vägarbeten, för många skyltar, oenhetlighet över landet osv.

Som jag inledde med bedrivs det ett ambitiöst trafiksäkerhetsarbete ute i landet från både myndigheter och organisationer. Utskottets betänkande visar också på en enighet på de flesta punkter här i riksdagen, trots ett flertal reservationer. Utredningar pågår t.ex. om förarutbildning och frågor i anslutning till körkorten. Även om vi strävar mot samma mål här i riksdagen, har vi en differentierad uppfattning i vissa fall om medlen och effekterna beträffande en del åtgärder.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 1. Men jag vill samtidigt säga att jag givetvis står bakom övriga reservationer där moderata namn återfinns.

Anf. 40 ANDERS CASTBERGER (fp):

Herr talman! I dag skall vi behandla trafiksäkerheten. Det innebär också, och det förvånar nog de flesta, miljöpartiets förslag om ökad trafiksäkerhet i form av att fler, inte färre, av- och påfarter skall kunna anordnas på motorvägsdelen av E 6-an. Dessutom skall cyklister tillåtas att färdas mot enkelriktning.

Och självaste kommunistpartiledaren har förslag om att trafiksäkerheten kan öka om avgifterna för stillastående bilar höjs. Med andra ord skulle begränsningstaket för felparkeringsavgifter tas bort. Det är möjligen inte särskilt lätt att vinna massornas gillande med sådana trafiksäkerhetsreformer.

Något som vi i folkpartiet anser vara viktigt för trafiksäkerheten och som vi upplever att människor stöder är att rattfylleriet minskar. Men den saken behandlas tyvärr inte.

Vägtrafiken skördar allt fler offer. Jag kan inte låta bli att nämna att många av dessa olyckor, kanske bortemot en tredjedel, faktiskt kan hänföras just till rattfylleri. Dessutom ökar rattfylleriolyckorna – en i sanning skrämmande situation.

Vi får aldrig glömma hur fruktansvärt sådant här är för dem som drabbas. Utvecklingen under 1980-talet är tragisk. 1988 dödades och skadades över 23 000 personer, och det var 4 000 fler än under 1981. Vi är nu tillbaka på de nivåer som gällde vid högertrafikreformens genomförande 1967. Antalet singelolyckor ökar mest. En del av, men långtifrån hela, olycksutvecklingen förklaras naturligtvis av den ökade trafiken.

Som politiker har vi därför ett ansvar att vända denna utveckling, och jag

är övertygad om att det går att åstadkomma det. Vi som lagstiftare men också de ideella organisationerna och många enskilda människors engagemang spelar tillsammans en viktig roll. Det visar också erfarenheterna. En rad beslut alltsedan högertrafikomläggningen och framåt har skapat förutsättningar för en lugnare och säkrare trafik. I det sammanhanget kan nämnas ständiga skärpningar av bilbältesreglerna, halvljuslagen, hjälmlagen avseende mopedister, fartgränser och olika andra förslag.

Under lång tid gick också utvecklingen åt rätt håll, trots en ökande trafik.

Men när trafiken blir brutalare ökar kraven på allt hårdare motåtgärder och restriktioner. De går ut över alla dem som kör lagenligt och framför allt över dem som är beroende av bilen.

Vi i folkpartiet hävdar därför att trafiksäkerheten och disciplinen måste förbättras också för att säkerställa att bilen i framtiden kan spela rollen som vårt främsta kommunikationsmedel. Här ges det inget utrymme för bilfientlighet. Då man utnyttjar bilen har man ju möjlighet att välja tid, väg och mål för resandet. För ett liberalt parti som folkpartiet är det en självklarhet att vi skall slå vakt om denna livskvalitet. Det finns därför ytterligare dimensioner i sökandet efter att öka säkerheten i trafiken.

Enligt vår uppfattning erfordras det egentligen en kraftsamling när det gäller att uppnå trafiksäkerhet. Det görs mycket nu, men uppenbarligen är det inte nog. En krisplan i syfte att förhindra trafikolyckor måste innefatta åtgärder på både lång och kort sikt. Dit hör investeringar i järnvägar för att i fråga om kommunikationerna mellan trafiktäta regioner kunna erbjuda ett gott alternativ till vägtransporter. Dessutom gäller det utbyggnaden av kringfartsleder – något som miljöpartiet och kommunistpartiet har motarbetat, fastän sådana här leder är bra för en säkrare trafik i städerna. Omkörningsfiler, planskilda korsningar och separerade cykelbanor har också stor betydelse när det gäller att minska antalet olyckor.

Som vi ser detta handlar det egentligen om ett brett program, som borde innefatta en rad punkter. Jag skall ge några exempel: bättre hastighetsövervakning, bättre anpassning av hastighetsreglerna till de aktuella vägförhållandena, en höjning av fortkörningsböterna, ett inrättande av en haverikommission, bekämpandet av rattfylleriet, fler trafikpoliser, ett bättre utnyttjande av de polisresurser som faktiskt finns, förbättrad utbildning främst för unga bilförare, hälsokontroll och syntest vid förnyelse av körkort och en stimulans till äldre bilförare avseende vidareutbildning. Dessutom måste trafiksäkerhetens flaskhalsar så att säga byggas bort.

Men, herr talman, riksdagens arbetsformer är sådana att vad vi i dag har fått oss förelagt är en s.k. motionsslakt – ett "uppsamlings-heat" för att inte störa den sittande regeringen. Så skall goda och dåliga förslag buntas ihop och avslås – rakt av.

Därför kommer inte alla de förslag som jag nyss nämnde, och som säkert många kan hålla med om har med ämnet trafiksäkerhet att göra, ens en gång upp till behandling. Vissa har ryckts loss och behandlats tidigare. Andra kommer längre fram. Märkligt nog är inte heller trafiksäkerhetsrådets handlingsplan för de närmaste åren, Trafiksäkerhetsprogram 1990, något som formellt har med denna debatt att göra.

Inför behandlingen i utskottet inbjöd vi dock trafiksäkerhetsverket, och

vi tolkar det nog så att många av de förslag som vi i folkpartiet väckt fick stöd av verket, exempelvis en ombyggnad av 125 mil av dagens tvåfiliga vägar för att nå omkörningsmöjligheter på ett säkrare sätt. Det räddar 137 liv varje år. Men man kan också undra om inte även en socialdemokratisk riksdagsman borde fråga sig hur den socialdemokratiska regeringen behandlar både betydligt billigare och mindre kontroversiella insatser. Några exempel på dessa, enligt expertisen mest kostnadseffektiva och små, men olycksbesparande åtgärder, är införandet av obligatoriskt högt placerat bromsljus eller underkörningsskydd på lastfordon. Men den tröttkörda socialdemokratiska regeringen tar inte tag i dessa frågor heller.

Ett ämne som med riksdagsordningen hamnar under trafiksäkerhet är frågorna om fordonsbuller. Det skall bli intressant att se hur socialdemokraterna hanterar detta. För mindre än en månad sedan beslöt nämligen ett enigt jordbruksutskott, på initiativ av folkpartiet, att av den socialdemokratiska regeringen och mot dess vilja beställa en samlad aktionsplan mot buller. Däri ingår också skärpta bullerkrav på motorcyklar och system för kontroll av fordon och deras buller både i produktion och i trafik. Men när nu dessa frågor kommer upp här fullföljer inte socialdemokraterna den framsynta inställningen utan i stället den hårda avslagslinjen. Ett gott skäl för vår del att yrka bifall till reservation nr 23.

Herr talman! Slutligen vill jag påminna om att de flesta människor är nöjda med Svensk Bilprovnings kvalitet, och något utbrett missnöje finns inte. Ändå menar många bilägare att väntetiderna på besiktningar kunde vara kortare och öppethållandet längre. Det finns då skäl att ifrågasätta om vi skall ha monopol på bilprovning i vårt land. Jag instämmer i den gemensamma reservation som folkpartiet och moderaterna har. Rent generellt gäller ju att monopol av olika slag kan medföra sämre service och högre priser än om konkurrens finns. Om man hade provplatser med olika huvudmän, vilket man faktiskt har i t.ex. Västtyskland, skulle bl.a. väntetiderna kunna förkortas och bilägarna få bilprovningarna utförda på närmare håll. Förslag bör därför komma från regeringen om att släppa fram konkurrens på detta område. Svensk Bilprovning och andra skulle kunna agera inom ramen för de bestämmelser vi har om obligatorisk fordonsbesiktning. Med utgångspunkt från detta vill jag yrka bifall till reservation nr 26.

Herr talman! Folkpartiet står naturligtvis även bakom de övriga reservationer som vi avgivit men avstår med hänsyn till kammarens arbetsbörda från att yrka bifall till dessa.

Anf. 41 HUGO ANDERSSON (c):

Herr talman! Det betänkande som vi nu skall behandla rubriceras Trafiksäkerhet och trafikföreskrifter m.m., kanske med betoning på det sista. Det är en mängd detaljfrågor som tas upp inom detta område, och det visar vilket stort engagemang som riksdagsledamöterna har när de väcker motioner under rubriken Trafiksäkerhet. Enstaka motioner kanske kan ses som små och betydelselösa i sammanhanget, men förhoppningsvis kan de här frågorna i slutändan ge en bättre trafiksäkerhet på våra vägar. Jag kommer att i mitt anförande ta upp två av dessa områden. Det gäller dels hastighetsbegränsningarna, dels skolskjutsarna.

Hastighetsbegränsningarna infördes en gång i världen av trafiksäkerhetsskäl, och de gäller naturligtvis fortfarande. På senare år har dock även miljöskäl kommit med i debatten om vilken hastighet som skall vara den högsta tillåtna på våra vägar.

Sänkningen av maximalhastigheten på vissa av våra vägar under sommarmånaderna 1989 visar att man får ett mindre antal olyckor när man sätter en lägre maximal hastighet. Detta är det färskaste beviset på hastighetens inverkan på olycksfrekvensen.

Men även miljöskälen talar, som jag sade tidigare, för en sänkt hastighet. Miljöskälen talar också för åtgärder som ger en jämn trafikrytm. Det är bevisat att ryckig körning ger mer utsläpp av miljöfarliga ämnen. Centerpartiet har i en motion föreslagit att maximal tillåten hastighet sänks från 110 km/tim till 100 km/tim på motorvägar och från 90 km/tim till 80 km/tim på andra vägar, dock undantaget Norrlandslänen. Motivet för detta är att det finns ett klart samband mellan hastighet och utsläpp av skadliga ämnen. I bl.a. en utredning som naturvårdsverket presenterade 1987 bevisas detta samband. Vi säger också att hastighetsbegränsningarna fortlöpande bör prövas ur miljösynpunkt. Bl.a. kommer ny teknik och avgasrening att slå igenom i de bilar som trafikerar våra vägar längre fram i tiden. Tekniken har i dag många möjligheter att göra bilismen miljövänligare; det gäller bara att låta dem komma till praktisk användning. Vi tycker därför att det finns skäl för en fortlöpande prövning av detta.

Trafiksäkerhetsverket har i en rapport som överlämnats till regeringen i år föreslagit förändringar i nuvarande bestämmelser om hastighetsbegränsning som i stort sett överensstämmer med de förslag som vi har fört fram i den här motionen. Frågan bereds nu, som det står i betänkandet, i regeringskansliet. Vi tycker att det vore lämpligt och bra att bifalla vår reservation nr 2 i detta avseende och inte säga som man gör i betänkandet att motionen därmed skulle vara besvarad.

Herr talman! Jag vill yrka bifall till reservation nr 2.

Så till det andra området som jag tänkte beröra. Det gäller skolskjutsningen. Varje dag under läsåret transporteras ungefär 300 000 elever med skolskjuts. En tredjedel av dem åker i speciella fordon avsedda enbart för skolskjutsning. Resten, två tredjedelar, åker i ordinarie buss i linjetrafik. Vi i centerpartiet menar att ambitionen skall vara att skolbarnen skall ha sittplatser i skolbussarna. Jag kan tillägga att detta särskilt gäller landsvägstransporter där hastigheterna är högre och där också faran är större vid olyckor eller kraftiga inbromsningar och liknande. Utskottets majoritet har sagt att man "vill understryka att det är angeläget att alla barn erbjuds sittplatser vid skolskjutsning i buss". Från centerns sida tycker vi att man skulle gå ett steg längre och tillstyrka de krav som vi framför i vår motion.

Ytterligare en fråga som gäller skolskjutsar är huruvida det skall vara tillåtet eller inte att köra om en stillastående skolbuss som håller på att släppa av eller ta på skolelever. Vi tycker att det finns många skäl som talar för ett omkörningsförbud när en skolbuss står stilla på det här sättet. Det gäller naturligtvis inte om det finns en särskild plats, en särskild bussficka där man åker av den egentliga vägbanan för att klara av detta. Utskottsmajoriteten avstyrker detta med motiveringen att det skulle skapa en falsk säkerhet hos

skolbarnen en säkerhet som inte finns på samma sätt när de åker med andra fordon. Det är en väsentlig skillnad mellan att gå av en stor buss och efter det korsa vägbanan – man måste gå ut i vägbanan bakom en stor buss för att se om vägbanan är fri eller om det kommer en annan bil – och att kliva ur en personbil. Detta gäller även om skolbarnen är små. Man har en helt annan möjlighet att se om det kommer någon bil eller inte, innan man kliver ut i vägbanan. Jag tror alltså inte att det anförda skälet är tillräckligt hållbart för att man med hänvisning till det skall kunna avfärda våra krav.

Herr talman! Vi tycker att det är viktigt för skolbarnens säkerhet att införa en stopplikt i anslutning till stillastående skolskjutsar.

Med detta vill jag yrka bifall till vår reservation nr 2. I övrigt står vi naturligtvis bakom de reservationer som har centernamn bland reservanterna.

Anf. 42 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Eftersom Viola Claesson beklagligtvis är sjuk skall jag ta upp några av de synpunkter som vänsterpartiet har på detta betänkande.

Jag vill först konstatera att betänkandet handlar om olika förslag med syfte att höja trafiksäkerheten. Förslagen är definitivt inte heltäckande, utan det är i mina och de flestas ögon bara detaljförslag på små förbättringar, i vissa fall små försämringar, inom det existerande trafiksystemet.

Den i mina ögon bästa åtgärden för att allmänt höja trafiksäkerheten är att få till stånd en fungerande och väl utbyggd kollektivtrafik för att därmed minska behovet av privatbilismen. I dagens läge är det mycket svårt att genomföra förändringar för bilister utan att samtidigt hårt och konsekvent driva kravet på en bättre anpassad kollektivtrafik. Jag tror att det är en av de viktigaste åtgärderna för att höja trafiksäkerheten. Och det skall då särskilt gälla spårbunden trafik.

Jag vill inledningsvis poängtera att de mål för trafiksäkerheten som ställs upp i detta betänkande och i andra sammanhang där trafiksäkerheten behandlas, nämligen att minska antalet dödade och skadade i trafiken samt att skyddet för oskyddade trafikanter – särskilt barn – skall förbättras, är mycket allmängiltiga och självklara för vänsterpartiet, och jag har svårt att tro att något parti inte ställer sig bakom dem. Betänkandet har ändå i vissa avseenden fört en del av frågorna framåt. För att förverkliga en förbättring av trafiksäkerheten borde man enligt min uppfattning i högre grad ha tagit till vara de förslag som har förts fram i motioner från vänsterpartiet och i vissa fall från andra partier.

De frågor som jag här särskilt vill ta upp gäller hastighetsgränser. Det är min och vänsterpartiets uppfattning att det, till dess att vi har mer miljövänliga bilar, är nödvändigt att farterna sänks. Vi vet att de hastighetsgränser som vi har i dag överskrids i väldigt stor utsträckning på våra vägar runt om i landet.

Inte bara av miljöhänsyn utan även av trafiksäkerhetsskäl är det alltså nödvändigt att sänka hastigheten generellt. Detta tas upp i reservation nr 2 från vårt parti.

Man har i betänkandet beskrivit hur användningen av mobiltelefoner ökar i rasande takt. Jag hör till dem som ser mobiltelefonen som ett mycket positivt instrument, särskilt om det utvecklas modeller som kan användas inom

den kollektiva trafiken. Tyvärr fungerar en del av de modeller som saluförs inte särskilt bra om man vill använda dem när man åker buss eller tunnelbana eller när man är ute till fots på egen hand. Det är t.ex. väldigt få mobiltelefoner som fungerar i tunnelbanan i Stockholm.

Jag tycker att detta är en väldig brist. Jag har själv skaffat mobiltelefon just för att kunna ha den med mig när jag är ute i olika ärenden. Jag kan konstatera att den då ofta är obrukbar, dels därför att batteriet tar slut efter sex timmar, dels därför att den inte fungerar i tunnlar. Det är enligt min uppfattning en stor brist att de modeller som har utvecklats egentligen bara fungerar bra i bilar. Detta skulle ju vara ett utmärkt hjälpmedel även i andra sammanhang.

Jag anser emellertid att mobiltelefonen, på det sätt som den används i bilar, är en trafikfara. Det är för mig en gåta att så många bilförare anser att man kan köra bil samtidigt som man håller en lur i handen. Det vore därför av synnerligen stor vikt att man snabbt fick fram föreskrifter som sade att de mobiltelefoner som man är tvingad att hålla i handen skall användas endast när bilen står stilla. Det går ju utmärkt att använda dem också på det sättet.

Det är emellertid mycket svårt att ställa om de mobiltelefoner vi har i dag till den modell som går att använda när man kör bil, den s.k. hands free-modellen. Det är fråga om en mycket hög kostnad – jag har inga uppgifter om någon exakt summa, men det rör sig om minst 5 000–6 000 kr. Enligt tillverkarna är det egentligen bäst att göra sig av med den telefon man har och få en mycket liten summa för den för att, till en mycket hög kostnad, i stället skaffa sig en helt ny s.k. hands free-modell. Jag tycker att detta är ett exempel på att tillverkarna av mobiltelefoner inte är särskilt intresserade av att få fram billiga och enklaste tänkbara hjälpmedel för dem som vill ha mobiltelefon samtidigt som man ser till att trafiksäkerheten inte åsidosätts.

Det är enligt min uppfattning ett steg framåt att utskottet i betänkandet skriver att man skall följa utvecklingen nogsamt och se vad som händer. Men detta räcker inte för vänsterpartiets del. Det finns enligt vår uppfattning ett starkt behov av föreskrifter för hur mobiltelefonerna skall användas, men det behövs också en informationskampanj om de risker som de som använder mobiltelefoner på det sätt jag nyss talade om utsätter sig själva och sina medtrafikanter för.

En annan fråga som gäller säkerheten och som inte nämns i betänkandet är risken att förstöra synen i samband med användning av mobiltelefon. Åtminstone en person har hävdat att det finns en klar risk att förstöra synen vid användandet av mobiltelefon. Frågan berörs över huvud taget inte i betänkandet, men den borde ha tagits upp.

Det tredje område som vi anser vara av stor vikt är olika åtgärder med syfte att skydda oskyddade trafikanter. Vi har i detta sammanhang flera förslag som jag tror skulle förbättra trafiksäkerheten för barn, gående och cyklister. Vi har lagt fram förslag som rör gåendes säkerhet vid övergångsställen och om att barn i skolbuss skall ha sittplats. Vidare gäller det det som föregående talare var inne på, nämligen att trafiken borde stanna efter en skolbuss och vänta till dess att den har kört vidare. Vi har också förslag om att man borde separera gångbanor från cykelbanor för att förhindra olyckor.

Herr talman! Jag och övriga ledamöter från vänsterpartiet står bakom och

hänvisar till våra reservationer i det här betänkandet och även till tidigare, mer genomgripande debatter på det trafikpolitiska området som har förts här i kammaren. Jag vill särskilt yrka bifall till reservationerna nr 2 och 11 från vänsterpartiet, i något fall tillsammans med andra partier.

Anf. 43 ROY OTTOSSON (mp):

Herr talman! Vi har under senare år tvingats åse en ökning av antalet trafikolyckor i Sverige. Antalet skadade och dödade har ökat. Orsaken är främst en ökning av biltrafiken.

De senaste årens bensinprishöjningar har däremot i någon liten mån lett till en minskning av biltrafiken, vilket naturligtvis avspeglar sig i färre olyckor. Det borde vara uppenbart, även för de mest inbitna bilfanatikerna, att en minskning av biltrafiken är bra om man vill förbättra trafiksäkerheten.

En minskning av biltrafiken ger också en rad andra positiva effekter. Det ökar framkomligheten för dem som behöver komma fram på vägarna och minskar därmed de förluster som i dag görs på grund av trängseln på vägarna.

Det minskar utsläppen av miljöfarliga ämnen, och därmed minskas belastningen på vår natur – skogar, sjöar, vattendrag, hav och inte minst marken i sig.

Det minskar också de hälsoproblem som orsakas av luftföroreningar från bilarna.

Det minskar energianvändningen, vilket leder till ett minskat behov av import av oljeprodukter. Därmed får vi en bättre hushållning med dessa ändliga råvaror och naturligtvis också en bättre bytesbalans.

Det minskar slitaget på våra vägar, vilket dels öppnar möjligheten till ett bättre vägunderhåll, dels innebär rent ekonomiska besparingar för oss alla.

Miljöpartiet menar att biltrafiken kan minskas utan att vi försämrar transportmöjligheterna i stort. Det är möjligt dels genom att effektivisera användningen av bilen – t.ex. genom ökad samåkning, bättre beställningstrafik, bättre hyrbilssystem osv. –, dels genom att utnyttja kollektivtrafiken och cykla mycket mer, dels genom att överföra långväga godstransporter till järnväg där så är möjligt. Miljöpartiet har naturligtvis lagt fram en rad förslag i riksdagen med denna inriktning. De behandlas i huvudsak inte i detta betänkande, utan på andra håll.

Ett annat bra sätt att öka trafiksäkerheten är att minska missbruk av alkohol i samband med bilkörning. Miljöpartiet har tidigare medverkat till att få till stånd en sänkning av gränsen för trafikonykterhet. Visserligen ville miljöpartiet gå längre än dit vi kom den här gången – miljöpartiet ville ha en gräns vid 0,1 promille. Nu blev det, som majoriteten önskade, en promillegräns på 0,2. Men det blev ändå en förbättring, och det har naturligtvis också inneburit en förbättring för trafiksäkerheten.

En tredje huvudgrupp av relativt enkla åtgärder för att förbättra trafiksäkerheten är att sänka hastigheterna på vägarna. Det kan ske på olika sätt, dels genom att man helt enkelt skyltar ner till lägre hastigheter på vägarna och då också ger lokala och regionala myndigheter rätt att sätta ner hastigheten för att utnyttja den kunskap som finns där, dels genom att begränsa motorfordonens prestanda vad gäller effekt i förhållande till motorvikt.

Herr talman! Jag avser nu att närmare kommentera de ställningstaganden där miljöpartiet avviker från utskottets majoritet i det nu aktuella betänkandet. Det gäller först frågan om hastighetsgränser. Jag har redan hunnit nämna att det är bra att sänka hastighetsgränserna av hänsyn till trafiksäkerheten. Vi får också en del andra positiva effekter. Det blir mindre utsläpp av miljöfarliga ämnen med minskade hastigheter för vanliga bilar utan katalysator. Det har också i ett antal studier visats att sänkta hastigheter är det mest kostnadseffektiva sättet att minska kväveoxidutsläppen i Sverige. Det är betydligt billigare än att minska utsläpp från industrier, energianläggningar och annat, och det skall vi naturligtvis utnyttja.

Om man sänker hastigheten gör man naturligtvis också samhällsekonomiska förluster genom att det tar längre tid att resa, men de är i detta fall betydligt mindre än de vinster som man gör för miljön. Miljöpartiets förslag till hastighetssänkningar innebär att vi generellt vill sänka den maximala hastigheten på våra vägar till 90 km/tim. Dessutom vill vi att man oftare skall sänka gränsen till 70 km/tim av trafiksäkerhetsskäl och i vissa fall också där det finns särskilt föroreningskänsliga områden.

Miljöpartiet vill också ge trafiksäkerhetsverket större befogenheter att föreskriva lägre hastigheter genom att skriva in den rätten i vägtrafikkungörelsen så att det finns ett direkt lagstöd för detta. Skulle det visa sig att trafiksäkerhetsverket inte utnyttjar denna möjlighet optimalt på ett sätt som miljön skulle må bra av, bör det enligt vår mening övervägas om inte naturvårdsverket i stället borde ges den rätten. Naturvårdsverket är ju den myndighet som normalt handhar miljöfrågor. Vi anser också att kommuner och länsstyrelser bör få rätt att sänka hastigheter, eftersom de är väghållare.

När det gäller cykling vill miljöpartiet förbättra och underlätta för cykling på en rad olika sätt. Det kanske viktigaste är att bygga separata cykelbanor i och kring tätorter. Men det kan också vara fråga om att se över de trafikregler som finns. Anders Castberger från folkpartiet tog här upp ett sådant förslag, nämligen att kunna ge cyklisterna rätt att cykla mot enkelriktat inne i städerna. Det förutsätter naturligtvis att man har en tydlig markering med skyltar och helst också att man har en upphöjning eller någon annan anordning som skiljer cyklarna från biltrafiken. Annars kan det, som Anders Castberger mycket riktigt påpekade, bli trafikfarligt.

Man kan också förbättra trafiksäkerheten genom att se över bestämmelserna om tyngre fordon. Det har visat sig att tyngre fordon ofta är inblandade i särskilt allvarliga trafikolyckor, och de är över huvud taget överrepresenterade i olycksstatistiken. Miljöpartiet har ansett, och anser naturligtvis fortfarande, att man bör se över bestämmelserna om vikt och längd för tunga fordon. Vi anser att man borde kunna följa EG-standarden 40 ton och 18 meter och inte som nu snart tillåta upp till 60 ton och 24 meter. Det skulle naturligtvis gynna järnvägen, stärka dess konkurrensförmåga och leda till att vi får en överföring av transporter från väg till järnväg, vilket naturligtvis förbättrar trafiksäkerheten.

Miljöpartiet stöder de krav som Hugo Andersson från centern tog upp angående skolskjutsar. Vi har också en del krav när det gäller motorfordonens egenskaper. Vi har lämnat ett förslag om att begränsa motorstyrka i förhållande till totalvikt. Utvecklingen när det gäller personbilar har mycket

snabbt gått mot en ökad effekt i förhållande till bilens vikt. Detta har motiverats med att man får bättre accelerationsförmåga, dvs. att det går att accelerera snabbare. Men det leder också till att bilarna går att köra mycket fortare. Detta är en av de bidragande orsakerna till att hastighetsgränserna på våra vägar överskrids så ofta. Detta är naturligtvis ett stort trafiksäkerhetsproblem på många håll.

Om effekten skulle begränsas i förhållande till vikten skulle man naturligtvis kapa toppen. Miljöpartiet har föreslagit att man skall införa en begränsning på 80 hk/ton fr.o.m. 1994 års bilmodeller. Under en övergångsperiod skulle man kunna sänka gränsen till 90 hk/ton. För att förstärka denna effekt behöver dessutom fordonsskatten fördubblas för de äldre fordon som överskrider dessa gränser. Detta förslag behandlas i skatteutskottet.

Man har invänt mot detta förslag att det skulle innebära att personbilar får en sämre dragförmåga med avseende på husvagnar, lastsläp och sådant. Om man ser till lättare lastfordon, små bussar och liknande, har de en ganska låg effekt i förhållande till vikt. Jag har själv tittat på en ny modell, Toyota Previa, som sägs accelerera från 0 till 100 km/tim på 11 sekunder. Den sägs ha plats för sex sju personer, vilket är bra för min familj, eftersom vi nu är så många. När jag räknade ut vad den bilen har för motorstyrka i förhållande till vikt kom jag fram till bara 73 hk/ton.

Detta visar att man kan tillverka bilar med en bra dragförmåga – den här bilen drar vikter på upp till 1 600 kg, men den väger visserligen en hel del – utan att för den skull behöva övereffekter. Det handlar naturligtvis om motorkonstruktionen och att motorn har en bra dragförmåga samt växellådans utväxling. En sådan utveckling bör vi stimulera på något sätt, och vi anser att denna begränsning kan vara ett sätt.

Miljöpartiet anser också att motorfordon skall avgasdeklareras, precis som bränsleförbrukningen måste deklareras. Det är en viktig konsumentupplysning. Jag är litet förvånad över att jag inte har fått något större stöd för detta krav i trafikutskottet. Det borde väl ändå vara ganska enkelt att kräva detta. Man kan då ge den miljömedvetne konsumenten en möjlighet att välja sådant som är bra för miljön, och det skulle styra hela samhället mot en bättre miljö. När det gäller andra områden brukar de andra partierna kunna ställa upp, men just här har det varit svårt att få förståelse. Det vore intressant om jag här kunde få en förklaring till detta från socialdemokraternas företrädare.

Miljöpartiet har också ställt sig bakom vissa krav om att utöka kontrollen av fordonsbuller. Det gäller framför allt detta med däck och vägbana. Vi vill stimulera ett framtagande av fler elbilar och gynna dem. Det är också viktigt.

Ett annat förslag som tas upp i detta betänkande gäller körkortsprövningen. Miljöpartiet anser att den bör vara återkommande. Eftersom en utredning just nu arbetar med dessa frågor, har vi avstått ifrån att reservera oss. Utskottet behandlar helt enkelt inte dessa frågor i betänkandet, utan skjuter på det hela.

När det gäller bilprovning i glesbygd anser miljöpartiet att man borde kunna få en bättre samverkan mellan verkstäder i glesbygd och AB Svensk Bilprovning. Det skulle kunna ske en viss efterkontroll på verkstäder, kanske genom att en kontrollant från Svensk Bilprovning åker ut till glesbygden.

På detta sätt kan människor som bor i glesbygd slippa att åka långa sträckor och ta ledigt hela dagar bara för en enkel efterkontroll och liknande.

Herr talman! Miljöpartiet står naturligtvis bakom alla de reservationer till detta betänkande där vi finns med. För att i någon mån underlätta behandlingen i kammaren yrkar jag nu bifall endast till de reservationer som jag senare avser att begära votering på. Jag yrkar bifall till reservationerna 5, 16 och 22.

Anf. 44 STEN-OVE SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Låt mig börja med, till skillnad från många av de andra talare som har varit uppe här i dag, att konstatera att det är glädjande att trafikdöden minskar i vårt land. Nu när siffrorna är klara för årets tio första månader, visar dessa att 553 personer har omkommit, jämfört med 633 personer förra året.

Minskningen gäller i första hand bilpassagerare, cyklister och gående. Även om man naturligtvis inte skall dra förhastade slutsatser på grund av statistik som sträcker sig över relativt kort tid, är det positivt att kunna notera detta resultat. Trots denna positiva trend gäller det naturligtvis att arbeta vidare för att pressa ner olyckstalen ytterligare, och det betänkande som vi behandlar innehåller många förslag om hur detta kan gå till.

Till betänkandet har fogats ett trettiotal reservationer som jag inte till alla delar kommer att kommentera eftersom många är "gamla kändisar" som riksdagen har avslagit vid ett flertal tillfällen. Avslagsmotiveringarna är desamma som tidigare.

Som vanligt innehåller ett flertal av motionsförslagen krav på justeringar av nuvarande hastighetsgränser – antingen handlar de om att höja hastighetsgränserna eller om att sänka dem. Ibland är huvudmotivet trafiksäkerheten, ibland miljön. Dessa yrkanden avstyrks därför att trafiksäkerhetsverket har lämnat ett förslag till regeringen och detta är under beredning. I avvaktan på resultatet bör vi inte nu ta några initiativ i just denna fråga.

När det sedan gäller vem som skall ha befogenhet att föreskriva hastighetsbegränsningar, finns det många bud: trafiksäkerhetsverket, länsstyrelserna, landstingen eller kommunerna. Här förutsätter utskottet att såväl trafiksäkerhet som miljöintressen beaktas vid fördelning av befogenheten att föreskriva hastighetsgränser.

Ett annat motionskrav handlar om möjligheten att svänga till höger i korsning med rött ljus. Enligt motionärerna används tekniken högersväng mot rött ljus i USA. I Sverige har vi använt oss av annan teknik, alltså den med särskild körfil vid högersvängar. Majoriteten anser att undantag att stanna vid rött ljus kan leda till att respekten för ljussignalerna minskar.

Några motionskrav gäller skolskjutsar, ett gäller förbud att köra om stillastående skolskjuts. Tyvärr kan ett sådant förbud skapa en falsk säkerhet hos skolbarnen, en säkerhet som inte finns när de åker med andra fordon.

Framför allt skapas dock direkt farliga situationer i trafiken för skolbarnen i de blandformer mellan renodlad kollektivtrafik och skolskjutstrafik som förekommer, främst på landsbygden. Hur skall t.ex. en sexåring kunna avgöra när den vanliga landsbygdsbussen fungerar som skolskjuts och trafiken

står still med stopplikt, och när samma buss kör vanlig trafik och den omgivande trafiken inte har stopplikt?

Detta förslag från miljöpartiet, centern och vänsterpartiet är ett dåligt underbyggt förslag som riskerar att skapa olyckor i trafiken i stället för att minska dem.

Vidare har trafikutskottet behandlat motionskrav gällande utvändigt fordonsbuller och befogenhet att meddela föreskrifter om buller från fordon.

I det sammanhanget hänvisar vi till det förslag som jordbruksutskottet lagt fram om en samlad aktionsplan mot buller som skyndsamt skall föreläggas riksdagen. Vi vill inte heller flytta över meddelandet av föreskrifter om trafikbuller från trafiksäkerhetsverket till naturvårdsverket.

Ett annat område som behandlas av trafikutskottet är de årliga kontrollbesiktningarna av personbilar. Riksrevisionsverket har föreslagit i en rapport att de s.k. högriskfordonen skall prioriteras vid kontrollerna, samt att den periodiska kontrollen av andra fordon skall minskas och att tillämpningen av kontrollprogrammen skall ses över.

Med anledning av den rapporten har AB Svensk Bilprovning i en skrivelse till regeringen föreslagit en rad förändringar, t.ex. att den nuvarande skyldigheten för kontrollbesiktningen skulle flyttas från två till tre år gamla fordon. I avvaktan på regeringens ställningstagande till RRVs och ASBs förslag bör inte motionsförslagen föranleda någon åtgärd.

När det gäller Svensk Bilprovnings verksamhet har moderaterna och folkpartiet i flera år motionerat om slopande av bilprovningsmonopol. Förslaget har avstyrkts av utskottsmajoriteten varje år, och så sker även denna gång.

AB Svensk Bilprovning har bildats bl.a. för att fylla kraven på sakkunskap och objektivitet och för att servicen i verksamheten skall tillgodoses bäst genom att staten får ett ordentligt inflytande i verksamheten.

Enligt ett annat förslag som aktualiseras av miljöpartiet vill man begränsa motorstyrkan för motorfordon med en totalvikt av högst 3,5 ton. Det innebär konkret att motorstyrkan för vanliga bilar på sikt inte skulle överstiga 80 hk per ton vikt. Ur trafiksäkerhetssynpunkt är detta förslag inte bra, dessutom är dagens bensinpriser så höga att det självfallet påverkar valet av motorstyrka på bilarna.

I detta betänkande har utskottet också behandlat motionskrav om föreskrifter för användning av mobiltelefoner i fordon. Motionärerna vill förbjuda enhandskörning när bilförarna talar i telefon.

Nu finns det tekniska lösningar så att man kan tala i mobiltelefonen utan att hålla i den, via den s.k. handsfree-utrustningen, som är ganska enkel att montera och som numera förekommer på alla moderna modeller av denna typ av utrustning. Men behöver alltså inte släppa ratten med bägge händerna när man talar i en sådan mobiltelefon.

Tyvärr tycks det finnas en grupp fordonsförare som ändå föredrar att vingla fram i trafiken med en hand på ratten och den andra på telefonluren. Dessa förare kommer man säkert inte åt med ytterligare förbud eller information.

De kommer förmodligen att använda den andra handen till något annat om inte mobiltelefonluren finns – att pillra med radion eller stereobandspe-

laren t.ex. Detta är ett område som är väldigt svårt att komma åt med hjälp av ytterligare förbud som inte går att kontrollera.

Slutligen har utskottet behandlat en motion som handlar om värdet av att stödja ungdom som engageras i någon motorhobby t.ex. motorsport, renovering av bilar och motorcyklar m.m. Här är utskottet överens om den betydelse som en motorhobby kan ha för de unga. Det finns ju också stöd från samhället t.ex. genom statens ungdomsråd till Sveriges motorcyklisters centralorganisation m.fl.

Därmed, herr talman, yrkar jag bifall till hemställan i trafikutskottets betänkande nr 5 på alla punkter.

Anf. 45 GÖREL BOHLIN (m) replik:

Herr talman! Sten-Ove Sundström säger först och främst att trafiksäkerhetsverket nu har lämnat in ett förslag till regeringen om förändrade hastighetsgränser på vårt vägnät. Jag hoppas att man har tagit hänsyn till samordningen med EG.

Jag tycker att man i den här trafiksäkerhetsdebatten alltför ofta betonar hastighetens betydelse. Det är inte hastigheten som är avgörande, utan det är hastigheten i kombination med trafikmiljön, t.ex. dåliga vägar, dåligt väder eller plötsliga förändringar i trafiken. För hög hastighet på dåliga vägar är ett utslag av dåligt omdöme och brist på erfarenhet och beror inte i första hand på själva hastigheten.

Det kan faktiskt vara litet missvisande om man betonar hastigheten så mycket som man gör i debatten. Det är riktigt generellt sett att sänkta hastigheter leder till färre olyckor. Det resonemanget skulle i så fall leda till att inga olyckor alls inträffade om man stod stilla, och om man kryper fram inträffar väldigt få olyckor. Självfallet är det så.

Det beslut som fattades sommaren 1989 om att sänka hastigheten har redovisats statistiskt. Konsekvenserna av beslutet har studerats under en alldeles för kort tidsperiod för att dessa skall tjäna som bevis statistiskt sett. Tidsperioden var tre månader, och man har gjort en redovisning jämfört med en antagen utveckling. Jag tycker inte att det är tillfredsställande.

Jag tycker också att miljöskäl inte är ett bra skäl för en sådan sänkning av hastigheten. Man tvingade trafiksäkerhetsverket att anta lägre hastighet av miljöskäl. I januari i år har Svensk Bilprovning och naturvårdsverket visat att utsläppen från katalytiskt avgasrenade bilar är lägre vid 110 km/tim än vid 90. Vi har faktiskt nu 30 % katalytiskt avgasrenade bilar.

Om man skall fatta sådana beslut måste trafiksäkerhetsverket ha egen miljöexpertis. Det är annars orimligt att ta ansvaret för ett ställningstagande. Om man inte ser till andra faktorer kan det ge regeringen skäl till att inte ge vägverket tillräckliga anslag för förbättring av vägnätet, vilket inte minst orsakar trafikolyckor. Det är en oerhörd fara.

Anf. 46 ANDERS CASTBERGER (fp) replik:

Herr talman! Nog är det fantastiskt att Sten-Ove Sundström så snabbt avfärdar alla de förslag som har lagts fram här. Det är gamla kändisar, säger Sten-Ove Sundström, de har avslagits tidigare och därför kan de avslås även nu. T.o.m. när det gäller frågor som myndigheter har lagt fram förslag om

till regeringen gömmer sig socialdemokraterna bakom de formella reglerna. Varför kan man inte ge ett klart besked om var socialdemokraterna står? Kommer socialdemokraterna t.ex. att behandla de förslag om hastigheter som har avgivits i enlighet med, som t.ex. moderaterna här nämner, en inriktning mot EG? Kommer man att ta andra hänsyn? Vilka hänsyn tar socialdemokraterna? Vi får inte ett enda besked. Varför är det ett sådant hemlighetsmakeri?

Sten-Ove Sundström bara sågar av det ena förslaget efter det andra i den här motionsslakten. Den är naturligtvis bara till för att regeringen skall kunna köra vidare utan att behöva redovisa någon inriktning. Vi är naturligtvis glada över att siffrorna över antalet döda tillfälligtvis går ner. Det är dock ingen effekt av regeringens eller riksdagens planlagda åtgärder, utan det råkar bara inträffa vid en speciell tidpunkt. Vi får t.ex. inte ett enda svar på den fråga som jag tog upp om högt placerade bromsljus eller underkörningsskydd. Det har inte gjorts någon kommentar kring dessa frågor. Ställer socialdemokraterna inte längre upp på detta?

Frågan om buller avfärdas också. Det är möjligt att socialdemokraterna blir lomhörda av det lilla buller som vi i oppositionen försöker åstadkomma här. Faktum är dock att de flesta människor blir bra mycket mera lomhörda av det buller som motorcyklar, bilar och fordon över huvud taget åstadkommer ute i trafiken.

Man får inte heller något besked från socialdemokraterna om varför man inte kan flytta bestämmelserna om buller från TSV till naturvårdsverket. Inte ett skäl redovisas.

Svara på dessa frågor så att vi sakligt kan diskutera och bedöma socialdemokraternas argument för och emot! Låt inte denna diskussion bli precis så som ni önskar, nämligen en s.k. motionsslakt där både goda och dåliga förslag buntas ihop och avslås rakt över! Socialdemokraterna är skyldiga att ge besked om hur de tänker sig den framtida inriktningen i dessa frågor.

Anf. 47 ROY OTTOSSON (mp) replik:

Herr talman! Jag noterar först att Sten-Ove Sundström verifierar mitt påstående att den minskade biltrafiken till följd av högre bensinpriser faktiskt har medfört en minskning av antalet trafikolyckor. Man behöver inte diskutera om det har den effekten. Det är snarast fråga om att hitta lämpliga nivåer och lämpliga avvägningar.

Jag instämmer i det som Anders Castberger sade om buller. Buller är ett mycket undervärderat och försummat miljöproblem i Sverige. I många länder i omvärlden har man bättre normer och krav än vad vi har. Det gäller inte bara trafiken. Faktum är att biltrafiken i Sverige i sig orsakar att tre miljoner svenskar får problem på grund av bullret. Det är fråga om sömnstörningar, psykiska rubbningar, koncentrationssvårigheter m.m. Det här problemet har man inte gjort särskilt mycket åt under de senaste tio åren. Det var länge sedan en budgetutredning pekade ut vad som borde göras. Inget har i stort sett gjorts. Jag tycker därför att det är motiverat att se över vilken myndighet som faktiskt skall handlägga dessa frågor. Naturvårdsverket är trots allt den myndighet som sysslar med miljöfrågor och har den bästa kompetensen på

detta område. Det är rimligt att verket mer och mer tar över frågor om buller. Sådana propåer kommer från många håll, även från myndighetshåll.

Sten-Ove Sundström sade att motorstyrkan trafiksäkerhetsmässigt inte är så bra. Han motiverade inte detta. Om man sänker motorstyrkan i förhållande till bilens vikt, får man ett lugnare tempo på vägarna och färre omkörningar. Man får färre överträdelser av högre hastighetsgränser. Man får lägre bensinförbrukning och mindre utsläpp. Det är väl bra. Nackdelen, som jag kan finna, är att det kan ta längre tid att köra om ifall man har lägre effekt på bilen. I mitt inledningsanförande gav jag ett konkret exempel. Det exemplet visar att man kan få god accelerationsförmåga även med relativt låg effekt. Sten-Ove Sundström bör motivera sitt uttalande så att vi vet vad vi diskuterar.

Jag ställde också följande fråga som jag inte fick svar på: Varför ställer inte socialdemokraterna upp på kravet på en avgasdeklaration? I annonser måste man deklarera bensinförbrukningen för personbilar. Varför kan man inte också ta med uppgifter om avgaser så att man underlättar för varje människa att välja det fordon som är bättre för miljön?

Anf. 48 EVA ZETTERBERG (v) replik:

Herr talman! Jag vänder mig till Sten-Ove Sundström och vill instämma med Anders Castberger så till vida att vi tycker att Sten-Ove Sundström mycket snabbt går förbi de grundläggande förslag som framställs i reservationerna. Det förekommer mycket kortfattade argumentationer eller ingen argumentation alls när förslagen avslås.

Ett exempel är mobiltelefonerna. I utskottets utlåtande sägs att man skall fortsätta att bevaka frågan samt att den är väsentlig, vilket Sten-Ove Sundström inte framförde här.

Det sätt som Sten-Ove Sundström uttalade sig på i det avseendet finner jag vara litet oroväckande, nämligen att om man inför föreskriften att man inte får använda mobiltelefoner utan handsfree-utrustning, skulle folk övergå till att använda den ena handen till något annat. Att säga att man genast skulle övergå till något annat tycker jag uttrycker ett förakt för människor som kör bil. Jag tror att många håller telefonluren i förvissningen att det inte finns föreskrifter och således inte finns några hinder. Har man inte upptäckt det själv, tycker jag att det är en uppgift att ur trafiksäkerhetssynpunkt påpeka risken.

Sten-Ove Sundström förbigår problemet med att säga att ett byte från en biltelefon utan mikrofon, handsfree, skulle vara mycket enkelt. Det är säkert en mycket enkel åtgärd. Det bytet kostar emellertid mycket i dagens läge. Även för modeller som bara är ett till två år gamla rör det sig om 5 000–6 000 kr. i kostnad för att skaffa en mikrofon. Det är inte en föraktlig summa, och det gör att många människor avstår från den möjligheten. Jag tycker att man skall studera detta närmare, och även om man avslår vår reservation bör man aktivt gå vidare med frågan. Jag är mycket överraskad över att vi är ensamma om den reservationen.

Till Anders Castberger vill jag påpeka vad det gäller ...

Anf. 49 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag får erinra om att repliken gällde Sten-Ove Sundströms inlägg.

Anf. 50 EVA ZETTERBERG (v) replik:

Herr talman! Anders Castberger ställde tidigare en fråga om felparkeringsavgifter. Jag anser att det finns ett klart samband mellan kommunens möjligheter att ta ut höga felparkeringsavgifter och dess möjligheter att förbättra trafiksäkerheten.

Anf. 51 STEN-OVE SUNDSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Låt mig till Görel Bohlin säga följande. Självfallet har hastigheten en stor betydelse när det gäller olycksstatistiken. Det är tyvärr på det sättet. Jag vet att man från moderat håll inte gillar den här typen av argumentation när det gäller hastighetens koppling till olycksstatistiken. Men det är tyvärr ett faktum att lägre hastigheter ger färre olyckor.

Anders Castberger håller som vanligt ett högt röstläge i debatten. Jag upptäckte egentligen inte något nytt i hans argumentation. Den går igen år efter år. Låt mig nu bara säga att när vi debatterar ett sådant här betänkande med 30 reservationer är det naturligtvis inte möjligt för mig att ta upp alla detaljer som förekommer i diskussionen. Det skulle ta alldeles för lång tid. Dessutom utgår jag ifrån att Anders Castberger liksom alla andra ledamöter i utskottet kommer ihåg de här detaljerna. Och jag skall väl inte behöva citera direkt ur betänkandet för en ledamot av utskottet.

Buller är ett viktigt problem. Anders Castberger förbigick naturligtvis det faktum att jordbruksutskottet har avstyrkt folkpartimotionen i den här frågan. Jag kan därför förstå att Anders Castberger känner sig litet missnöjd när det gäller den här frågan. Men självklart skall vi följa upp även det här problemet. Sedan kan vi naturligtvis diskutera om det är naturvårdsverket, vilket Roy Ottosson och miljöpartiet anser, som är mest lämpligt att ta över den här bedömningen. Det kan ju finnas ett bra samarbete mellan TSV och naturvårdsverket och att det av den anledningen kan vara angeläget att låta det vara som i dag.

När det gäller motorstyrka tycker jag att Roy Ottosson själv svarade på sin fråga. Motorstyrkan är inte oväsentlig ur trafiksäkerhetssynpunkt. Den är mycket viktig vid omkörning av andra bilar. Har man en alltför motorsvag bil kan man få stora problem vid omkörningar. Man skall inte göra det så lätt för sig i fråga om detta, Roy Ottosson, att man tror att man bara kan ställa in en nivå på hästkrafterna och anpassa den till olika vikter på bilarna.

Eva Zetterberg tyckte att jag för snabbt gick igenom reservationerna och att jag borde ha varit mer detaljrik. Jag utgick även när det gäller biltelefonerna ifrån att Eva Zetterberg hade läst utskottsbetänkandet och att jag inte heller i detta fall behövde föredra alla detaljer. Det är tyvärr på det sättet att det finns en grupp bilförare i trafiken som har svårt att hålla händerna på ratten. Oavsett om de håller i en telefon eller fingrar på stereon eller något annat så har de en förmåga att syssla med mycket annat under bilkörningen. Låt mig bara säga att om man har råd att kosta på sig en mobiltelefon, som tyvärr är ganska dyr, tror vi att man även har möjlighet att välja den teknik som gör att man kan hålla händerna på ratten och därmed uppträda som vanliga bilförare. Men det framgick inte vad Eva Zetterberg egentligen ville göra i stället. Vill Eva Zetterberg förbjuda biltelefoner?

Anf. 52 GÖREL BOHLIN (m) replik:

Herr talman! Jag har inte förnekat att lägre hastigheter leder till mindre risker. Det är alldeles självklart. Men jag tycker att man försummar att ta med i bilden andra faktorer som påverkar olycksriskerna och som naturligtvis samverkar med hastigheterna. Det gäller t.ex. hur stor andel av förarna som är unga, eftersom de unga förarna utgör en riskgrupp, och hur stor andel av förarna som är äldre, vilka också utgör en riskgrupp. Och det gäller inte minst vägnätets beskaffenhet. Det är oerhört avgörande för hur stora olyckstal vi får. Detta mäter man på vägverket. Därför kan det inte förnekas av Sten-Ove Sundström. När man bara talar om hastigheternas betydelse finns det en stor risk för att man struntar i andra faktorer och att man köper sig fri från ansvaret för ett välskött vägnät.

Jag vill gå över till frågan om Svensk Bilprovning och verkstäderna, som jag tyckte att Sten-Ove Sundström avfärdade litet väl lätt. Om man har ett så pass glest provningsnät som vi nu har, leder det till onödigt resande och därmed till miljöförstöring och till onödiga kostnader. Det finns i andra länder licensierade verkstäder som provar bilarna. Det finns ingen anledning till att vi i Sverige inte också skulle pröva detta.

Anf. 53 ANDERS CASTBERGER (fp) replik:

Herr talman! Nu försöker Sten-Ove Sundström blanda bort korten när det gäller frågan om buller. Faktum var ändå att sedan folkpartiet lagt fram ett förslag om en aktionsplan mot buller bröt jordbruksutskottet loss den frågan och särbehandlade den i ett särskilt betänkande, där jordbruksutskottet enhälligt uppdrog åt regeringen, mot den socialdemokratiska regeringens önskan, att beställa en samlad aktionsplan just mot buller. Vill Sten-Ove Sundström nu påstå att fordonsbuller inte skall tas upp i en sådan samlad aktionsplan? Skall inte den frågan behandlas i en samlad aktionsplan mot buller i samhället? Det var en mycket konstig och underlig inställning från socialdemokraterna som ytterligare understryker behovet av att vi har tummen på knappen när det gäller att rösta i dessa frågor.

Nu avfärdar Sten-Ove Sundström även frågan om argumentationen genom att säga till mig att eftersom jag inte har kommit med något nytt argument så behöver Sten-Ove Sundström inte komma med några argument alls för sina avslagsyrkanden. Men, snälla nån, det är inte någon formell verksverksamhet som pågår här i kammaren, utan det är en politisk debatt där självklart argumenten för och emot olika förslag skall vägas och framför allt redovisas. Detta gäller självklart också socialdemokraterna. Låt mig ta det exempel som också moderaterna nämnde, nämligen frågan om Svensk Bilprovning. Sten-Ove Sundström avfärdade denna fråga genom att säga att servicen tillgodoses bäst genom ett statligt monopol. Egentligen är det precis tvärtom. Sten-Ove Sundström, fråga människorna i t.ex. Torsby och Årjäng om de anser att Svensk Bilprovning håller den goda service när det gäller tidsbokning och annat som man faktiskt borde kunna kräva. Jag tror att det finns en och annan t.o.m. här i kammaren från dessa ställen som möjligen har litet avvikande åsikt i den frågan.

Anf. 54 ROY OTTOSSON (mp) replik:

Herr talman! Beträffande buller vill jag säga följande till Sten-Ove Sundström. För över tio sedan lade en utredning fram ett antal förslag som inte har fullföljts. Därför måste man naturligtvis se över detta problem, ta det på allvar och inte vifta bort det så enkelt. Det är klart att man kan klara det genom samarbete mellan trafiksäkerhetsverket och naturvårdsverket om det samarbetet fungerar bra. Men nu har vi väntat så länge att man måste ifrågasätta det. Det finns ändå en samordningsvinst att göra genom att man för över alla stora miljöfrågor till det verk som sysslar med miljöfrågor, nämligen naturvårdsverket. Det måste även Sten-Ove Sundström kunna inse.

När det gäller motorstyrkan, effekten i förhållande till bilvikten, visar det sig att jag gissade rätt, nämligen att det var accelerationen hos bilarna som Sten-Ove Sundström ville slå vakt om. Jag gav ett exempel i mitt inledningsanförande där man med god marginal klarar de gränser som vi har föreslagit och att man ändå kan accelerera från 0–100 km/tim på 11 sekunder. Då måste jag fråga Sten-Ove Sundström: Är det för dålig acceleration för en trafiksäker omkörning? Jag noterar också att andra delar av socialdemokratin här i kammaren har andra uppfattningar även i fråga om detta. Det har ju väckts förslag om en miljöavgift på högeffektbilar i miljöavgiftsutredningen. Det var socialdemokraterna där som drev fram det. Det kommer bara att få karaktären av en lyxskatt och kommer i själva verket inte alls att vara styrande. Då är vårt förslag mycket mer konstruktivt om man verkligen vill komma åt såväl miljöproblemen som trafiksäkerhetsproblemen när det gäller just dessa fordon.

Varför ställer sig socialdemokraterna inte bakom en avgasdeklaration?

Anf. 55 EVA ZETTERBERG (v) replik:

Herr talman! Jag tycker att Sten-Ove Sundström gör rätt i att utgå från att andra ledamöter läser utskottets handlingar till dagens ärende. Det tror jag är en riktig utgångspunkt, som gäller samtliga ledamöter.

När det gäller Sten-Ove Sundströms fråga om vår inställning till mobiltelefoner så är vår utgångspunkt att riksdagen bör fatta beslut om föreskrifter om hur sådana skall användas och gå ut med information om riskerna med att använda en mobiltelefon som inte ger föraren möjlighet att använda båda händerna för körningen. Jag tycker att jag förklarade det rätt tydligt tidigare.

Vår utgångspunkt är att man inte skall behöva införa förbud. Jag nämnde inledningsvis att jag och flera andra ser mobiltelefonen som en bra teknisk apparatur, ett hjälpmedel. Däremot är jag övertygad om att för att människor skall inse hur den bör användas är det en fördel om vi har föreskrifter.

Sten-Ove Sundström var själv inne på skolskjutsar. Han sade att om man ställer krav på att all trafik skall stanna efter skolskjutsar invaggar man barn och människor i falsk trygghet. Precis på samma sätt tror jag att det är när det gäller mobiltelefon och en rad andra åtgärder. Vi invaggar människor i en falsk föreställning att vi inte anser att det kan innebära risker eller faror att man använder mobiltelefon som inte har högtalare och mikrofon inbyggda, så att man måste hålla den med ena handen.

Jag tror också det är en fara med att tala om att kostnaden för att byta till

en mobiltelefon som har inbyggd mikrofon är så låg. Så länge det inte ställs krav från samhällets sida finns inte motivation att byta för många som inte själva inser faran. De utgör samtidigt en fara för sig själva och för sina medtrafikanter. Därför kvarstår vårt krav på att man från riksdagens sida skall uttala sig för föreskrifter om användandet av mobiltelefon. Jag vidhåller vårt yrkande i reservationen. Jag har som sagt svårt att förstå varför varken socialdemokraterna eller något annat parti ställt sig bakom vår reservation.

Anf. 56 STEN-OVE SUNDSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Låt mig först till Görel Bohlin säga att det naturligtvis är riktigt att även många andra faktorer spelar in när det gäller olyckor i trafiken, som unga förare, äldre förare och inte minst vägnätets beskaffenhet. Det är otvetydigt så. Det betyder inte heller att vi får glömma bort att hastigheten ändå är en av de viktigaste faktorerna. Det kan vi vara överens om.

Görel Bohlin och Anders Castberger tog upp Svensk Bilprovnings provning av bilar. Här har det mycket att göra med objektivitet och saklighet. Svensk Bilprovning har under senare år avsevärt byggt ut sin service. Man har kvällsöppet, och man prövar alla möjliga förbättringar för att skapa en bättre service för kunderna över hela landet. Den service som kan ha varit dålig på en del ställen har förbättrats avsevärt. Självfallet finns det alltid i vårt avlånga land några punkter där vi kan göra mycket mer, men det finns nu en klar inriktning från företagets sida att bygga ut servicen och förbättra den. Det tycker jag är viktigt att notera i det här sammanhanget.

Sedan några ord till Anders Castberger, som underströk att det är politisk debatt. Det var ganska onödigt att göra det i den här kammaren, för vi sysslar här bara med politik. Jag förstår att Anders Castberger är litet irriterad när det gäller argumentation om vägtrafikbuller, eftersom hans och folkpartiets motion avstyrktes i jordbruksutskottets behandling. Men vi är eniga om grundtesen, att vi behöver samlade insatser för att få bort bullret. Det finns med i det beslut som riksdagen fattade med anledning av jordbruksutskottets betänkande nyss. Det finns ingen anledning för oss att tvista om något som vi nyligen har fattat beslut om och där majoriteten var överens.

Sedan vill jag till Roy Ottosson säga att motorstyrkan naturligtvis har en avgörande betydelse för accelerationen. Den kan också vara av ganska stor betydelse när det gäller nya tekniker på en del fordon med fyrhjulsdrift o.d. Man skall alltså inte nonchalera vikten av motorstyrka på en del fordon som vi kommer att få framöver. Ibland kan det gå bra ändå, och man kan alltså åstadkomma en hyfsad acceleration även i relativt motorsvaga bilar. Principen är att ju mer hästkrafter, desto större motorstyrka. Framför allt får vi inte glömma bort att bensinpriserna nu är så höga att fordonsköpare inte gärna drar på sig för mycket hästkrafter, för det är helt enkelt för dyrt att driva sådana fordon.

Till slut till Eva Zetterberg. Det blir litet löje över den här diskussionen. Jag tror inte att vi behöver informera fordonsförare om att man skall ha två händer på ratten. Det är grundläggande saker som man får lära sig vid all körkortsutbildning. Det är ganska naturligt att man skall hålla uppsikt över vägen och att man också skall se till att man har händerna på det ställe där de behövs för att kunna framföra bilen. Att man sedan kanske behöver ytter-

ligare information om att t.ex. stanna bilen för att hålla i telefonen om man inte har inbyggd mikrofon är en annan sak. Sådan information tycker jag man kan ge i själva körkortsutbildningen. Det pågår undervisning på området. Men vi skall inte driva den här typen av information till fordonsförare till löje. Då kanske vi får en lagstiftning som minst sagt är krånglig.

Tredje vice talmannen anmälde att Roy Ottosson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 57 BERNDT EKHOLM (s):

Herr talman! Jag vill ta upp motion 418, där jag och mina medmotionärer har avgivit två yrkanden. I det första yrkandet kräver vi att vägtrafikkungörelsen ändras så, att möjlighet ges för länsstyrelsen att fatta beslut om nedsättning av hastighetsgränserna för längre sträckor och för hela områden samt att i det sammanhanget naturligtvis miljöhänsyn skall kunna anges som motiv. I det andra yrkandet anför vi att vägtrafikkungörelsen bör ändras så att det klart framgår att trafiksäkerhetsverket skall väga in miljöhänsyn när det sätter hastighetsgränserna. Utskottet avvisar dessa båda yrkanden.

När det gäller det första yrkandet, om möjligheten för länsstyrelsen till nedsättning av hastighetsgränserna på längre sträckor och i hela områden, anger utskottet egentligen inget motiv. Situationen i dag är otillfredsställande. Det är enligt min uppfattning väldigt snäva marginaler för länsstyrelsen. I mitt län exempelvis skulle länsstyrelsen på riksväg 40 på en mycket olycksdrabbad delsträcka vilja sänka hastigheten. Men det fick den faktiskt inte göra enligt trafiksäkerhetsverket. Det finns flera län som gjort sådana försök. Det finns efterfrågan i många län på ett snabbare agerande, bl.a. på sträckor där det händer mycket olyckor men också av miljöhänsyn, och på att kunna göra mera lokala anpassningar av hastighetsgränserna. De är inte tillfredsställda i dag, eftersom länsstyrelserna efterfrågar detta.

Jag inser att det finns ett avvägningsproblem. Man kan inte driva friheten för länsstyrelsen att agera hur långt som helst. Ändå menar jag att man bör kunna gå vidare. Jag skall tillåta mig att citera ur min motion: "Länsstyrelsen bör få besluta om nedsättning av hastigheten för längre sträckor och för hela områden. För större områden upp till hela län bör även fortsättningsvis trafiksäkerhetsverket vara beslutsinstans för att en likvärdig och sammanhängande sättning av hastighetsgränserna skall möjliggöras."

Jag tycker att motionsförslaget utgör en rimlig avvägning mellan de två intressena. Jag tycker alltså att man bör vidta åtgärder i princip i enlighet med reservation 6. Men i min motion pekar jag inte bara på miljöhänsyn som skäl, vilket man gör i reservation 6, och det är en brist i den reservationen. Man borde också där påpeka att den här åtgärden är angelägen av exempelvis trafiksäkerhetsskäl.

Reservationen lär inte vinna majoritet i kammaren. Därför hoppas jag verkligen att regeringen tar upp denna fråga när man bereder trafiksäkerhetsverkets förslag.

Det andra yrkandet, om att skriva in i vägtrafikkungörelsen krav på att trafiksäkerhetsverket också väger in miljöhänsyn, har fått en mycket oklar behandling i utskottet. I dag krävs enligt vägtrafikkungörelsen att man vid

sättande av lokala hastighetsgränser, som länsstyrelsen gör, skall väga in miljöhänsyn. Men det krävs faktiskt inte av trafiksäkerhetsverket när man sätter hastighetsgränser.

Utskottet refererar till ett uttalande i den trafikpolitiska propositionen 1988 som stöd för trafiksäkerhetsverket i denna fråga. Jag tycker att det är otillräckligt, och det är litet konstigt att vi skall vara oklara just på denna punkt när vi har en så stark oponion för sänkta hastigheter också av miljöskäl. Det är fel signal att inte vidta åtgärder.

Det framgår av betänkandet att trafiksäkerhetsverkets förslag när det gäller hastighetsgränssättandet har kommit. Jag tolkar det så att man föreslår en sänkning av bashastigheterna till 80 och 100 km. i timmen och att högre hastigheter tillhör undantagen. Det kommer alltså, om detta omsätts i verkligheten, att bli sänkta hastigheter på vägnätet. Det tycker jag är intressant. Men jag saknar i utskottets redovisning miljöskäl som ett av kriterierna för sänkta hastighetsgränser. Därför tycker jag att det blir än mer angeläget att på förekommen anledning så att säga tydliget redovisa i vägtrafikkungörelsen att man skall väga in miljöhänsyn, precis som föreslås i reservation 5.

Det är likadant i detta fall. Reservationen kommer väl inte att få stöd av någon majoritet. När man ser över förslagen från trafikverkets kriterieutredning, tycker jag därför att det är mycket viktigt att regeringen tar upp denna fråga till behandling.

Anf. 58 STEN-OVE SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Låt mig bara säga till Berndt Ekholm att gränsdragningen naturligtvis är svår när det gäller att bestämma vem som skall ha befogenheten att föreskriva hastighetsbegränsningar. Som jag sade i mitt anförande har det på det här området framlagts många bud i motioner. Utskottet förutsätter alltså att såväl trafiksäkerhet som miljöintressen beaktas vid fördelningen av befogenheter när det gäller att föreskriva hastighetsgränserna. Det är oerhört viktigt.

Låt mig sedan framhålla att beträffande trafiksäkerhetsverkets tidigare förslag om hastighetsgränser, bestämmelser som också har trätt i kraft, har miljöbedömningen funnits med. Det är alltså inte någonting nytt.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Företogs till avgörande arbetsmarknadsutskottets betänkande 1990/91:AU14, konstitutionsutskottets betänkanden 1990/91:KU8 och KU10, lagutskottets betänkanden 1990/91:LU6, LU7, LU8, LU9 och LU10, socialförsäkringsutskottets betänkande 1990/91:SfU5 samt trafikutskottets betänkande 1990/91:TU5.

Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU14

Utskottets hemställan bifölls.

Konstitutionsutskottets betänkande KU8
Mom. 5 (pappersflödet i riksdagen)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Hans Leghammar och Ingela Mårtensson – bifölls med acklamation.

Övriga moment
Utskottets hemställan bifölls.

Konstitutionsutskottets betänkande KU10
Mom. 1 (förstärkt skattesekretess)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av tredje vice talman Bertil Fiskesjö m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 2 (införande av offentliga föreskrifter för registrering i SÄPOs register)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Hans Leghammar – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (förstärkt skydd för meddelares anonymitet vid beslag m.m.)
Utskottets hemställan bifölls med 266 röster mot 39 för reservation 3 av Bo Hammar och Hans Leghammar.

Mom. 11 (minskad sekretess beträffande uppgifter om faderskap)
Utskottets hemställan bifölls med 252 röster mot 50 för reservation 5 av Bo Hammar. 1 ledamot avstod från att rösta.

Övriga moment
Utskottets hemställan bifölls

Lagutskottets betänkande LU6
Utskottets hemställan bifölls.

Lagutskottets betänkande LU7
Utskottets hemställan bifölls.

Lagutskottets betänkande LU8
Utskottets hemställan bifölls.

Lagutskottets betänkande LU9
Utskottets hemställan bifölls.

Lagutskottets betänkande LU10
Utskottets hemställan bifölls.

Socialförsäkringsutskottets betänkande SfU5
Mom. 1 (etableringsbegränsning för privattandläkare)
Utskottets hemställan bifölls med 174 röster mot 130 för reservation 1 av Gullan Lindblad m.fl.

Mom. 9 (kostnadsfria tandproteser)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Ragnhild Pohanka och Jan-Olof Ragnarsson – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (kostnadsfri amalgamsanering)

Utskottets hemställan bifölls med 262 röster mot 40 för reservation 8 av Ragnhild Pohanka och Jan-Olof Ragnarsson. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 11 (tandvårdsersättning vid amalgamsanering)

Först biträddes reservation 9 av Gullan Lindblad m.fl. med 95 röster mot 71 för reservation 10 av Karin Israelsson och Rune Backlund. 138 ledmöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls reservation 9 av Gullan Lindblad m.fl. med 162 röster mot 143 för utskottets hemställan.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Trafikutskottets betänkande TU5

Mom. 2 (översyn och ändring av hastighetsgränser)

Först biträddes reservation 2 av Rune Thorén m.fl. med 71 röster mot 59 för reservation 1 av Sten Andersson i Malmö m.fl. 173 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 148 röster mot 72 för reservation 2 av Rune Thorén m.fl. 83 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 4 (befogenhet för TSV att föreskriva hastighetsbegränsningar)

Utskottets hemställan bifölls med 265 röster mot 40 för reservation 5 av Roy Ottosson och Eva Zetterberg.

Mom. 10 (föreskrifter om användning av mobiltelefon i motordrivna fordon)

Utskottets hemställan bifölls med 272 röster mot 22 för reservation 11 av Eva Zetterberg. 8 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 16 (minskning av bruttovikt och största längd)

Utskottets hemställan bifölls med 266 röster mot 37 för reservation 16 av Roy Ottosson och Eva Zetterberg.

Mom. 28 (avgasdeklarationer på motorfordon)

Utskottets hemställan bifölls med 267 röster mot 37 för reservation 22 av Roy Ottosson och Eva Zetterberg.

Mom. 29 (kontroll av utvändigt fordonsbuller)

Utskottets hemställan bifölls med 230 röster mot 73 för reservation 23 av Kenth Skårvik m.fl.

Mom. 40 (organ för fordonsbesiktningar)
Utskottets hemställan bifölls med 209 röster mot 94 för reservation 26 av Kenth Skårvik m.fl.

Övriga moment
Utskottets hemställan bifölls.

Beslut om samlad votering

Beträffande de på föredragningslistan närmast upptagna ärendena, jordbruksutskottets betänkande JoU10 samt arbetsmarknadsutskottets betänkanden AU3, AU4, AU5, AU6, AU8 och AU2, beslöt kammaren på förslag av tredje vice talmannen medge att de fick företas till avgörande i ett sammanhang sedan debatten i alla dessa ärenden avslutats.

15 § Jakt och viltvård

Föredrogs
jordbruksutskottets betänkande
1990/91:JoU10 Jakt och viltvård.

Anf. 59 ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Herr talman! I ett utomordentligt tunt – jag vill nog påstå alltför tunt – betänkande från jordbruksutskottet behandlas ett trettiotal motioner om jaktliga frågor. Än fler är yrkandena. Nu är jag väl medveten om att utskottet har en princip som har benämnts förenklat förfarande, vilket gör att jag har haft anledning att fundera över hur det ser ut när vi uppnår den graden av förenklat förfarande att vi får hela buntar med denna typ av dokument i handen; om inte vän av ordning då måste fråga sig hur vårt kammararbete ser ut.

Herr talman! Det kanske för litet väl långt att driva den diskussionen just nu. Men då man har kommit till den graden av förenkling att man t.o.m. tillämpar ett förenklat förfarande beträffande motioner som inte tidigare har behandlats, finns det anledning att uttrycka rent av kritik mot utskottets sätt att hantera motioner. Härav följer att jag kommer att yttra mig i högre grad om behandlingen i utskottet än om den sakfråga som det gäller.

Det betyder inte att jag inte anser att ett högre nyttjande av småviltjakten på statens marker i fjällregionen borde ha givits en genomlysning på det sätt som de moderata reservanterna anför. De har pekat på förhållandet att motionen innehåller substans för en saklig behandling. Jag vill också nämna att det för övrigt finns två motioner, varav en från socialdemokraten Leif Marklund, som behandlar ungefär likartade problem.

Sedan jag har sagt detta att förenklad behandling må så vara om än med betydande tveksamhet, vill jag rikta mig till utskottets socialdemokratiska majoritet. Jag ser att vice ordföranden i utskottet, herr Fransson, inte finner detta ämne så intressant att han vill närvara. Men jag riktar mig likväl till

utskottets socialdemokrater, som har funnit skäl att utan att motionerna i detta fall har varit behandlade tidigare genomdriva ett sådant förfarande. Detta är inte i enlighet med det beredningstvång som faktiskt finns i riksdagen. Förfarandet är klandervärt. För den skull är detta ett oefterrättligt förhållande som vi i annat sammanhang rimligen måste återkomma till. Så här får det inte vara.

Nu vet jag att det finns ett bakomliggande förhållande, som gör att man hade haft för avsikt att ha en real behandling i samband med rennäringslagen. Nu ville det sig inte bättre i denna fråga heller för regeringen än att det blev en majoritet mot rennäringslagen, vilket dock på intet vis hindrade att de motioner som man avsåg att behandla i detta sammahang mycket väl hade kunnat sakbehandlas. När jag nu tar så kraftfulla uttryck som mannamån och godtycke i min mun och riktar mig till socialdemokraterna i utskottet, gör jag det på den mycket bestämda grunden att ni socialdemokrater i en reservation som finns fogad till rennäringslagen har funnit för gott att upprepa vad som står i och tar ställning för Leif Marklunds motion, som i alla avseenden är likalydande med min egen, medan man finner för gott att låta min motion bli föremål för det s.k. förenklade förfarandet. Mannamån och godtycke, Leif Marklund, är omdömet om den hantering som ni har bestått min motion med.

Enda anledningen till att jag nu avstår från yrkande är att jag inte tycker att det finns någon rimlig anledning att utskottets övriga ledamöter och utskottets kansli skall behöva schavottera med att ta upp denna motion igen. Ni socialdemokrater har satt en stämpel på er, där ni faktiskt har fått till protokollet att ni inte ser sakfrågan, objektiviteten, som det bestämmande utan helt enkelt går omkring och klackar med sakfrågor så som ni tycker är gott för stunden. Det är inte en respektabel hantering. Jag beklagar verkligen den nye vice ordföranden i utskottet som har börjat sitt arbete på detta synnerligen olyckliga sätt.

Anf. 60 LEIF MARKLUND (s):

Fru talman! Jag hade förväntat mig ungefär denna diskussion från Arne Andersson i Ljung i samband med detta ärende. Men jag hade nog trott att vi skulle kunna mötas i debatten, då vi skulle diskutera rennäringslagen, där denna fråga i allra högsta grad hör hemma, eftersom den rör rennäringen som sådan. Jag hoppas, Arne Andersson, att vi kan komma igen och föra debatten den dag vi skall behandla rennäringslagen i kammaren. Då är jag beredd att gå på djupet i denna fråga.

Anf. 61 ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Fru talman! Det är en from önskan från Leif Marklund att jag med öppen och glad blick skall vara med och föra debatt om en motion en vecka efter det att den har avslagits i kammaren. Vet Leif Marklund över huvud taget vad han pratar om? Så här brukar vi sannerligen inte hantera frågor. Upp till bevis! Det är mannamån och godtycke som Leif Marklund försvarar.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter 18 §.)

16 § Anställningsskydd, m.m.

Föredrogs
arbetsmarknadsutskottets betänkanden
1990/91:AU3 Förtroendemannalagen (prop. 1989/90:157),
1990/91:AU4 Styrelserepresentation för privatanställda,
1990/91:AU5 Anställningskydd och
1990/91:AU6 Medbestämmande i arbetslivet.

Förste vice talmannen meddelade att arbetsmarknadsutskottets betänkanden AU3, AU4, AU5 och AU6 skulle debatteras gemensamt.

Anf. 62 SONJA REMBO (m):

Fru talman! Årets upplaga av arbetsmarknadsutskottets betänkanden om den arbetsrättsliga lagstiftningen, nu samlade till en debatt, visar att också det socialdemokratiska partiet långt om länge har nåtts av insikten att tiden har gått ifrån mycket av den arbetsrättsliga lagstiftningen. Men det krävdes en partikongress och en LO-utredning för att socialdemokraterna i arbetsmarknadsutskottet skulle erkänna detta.

Under många år har vi moderater och de andra borgerliga partierna begärt en parlamentarisk översyn av den arbetsrättsliga lagstiftningen. Varje år har denna begäran avslagits. Samma sak i år.

Nu är emellertid motivet ett annat. Även den socialistiska majoriteten erkänner nu behovet av en översyn. Utskottsmajoriteten talar t.o.m. om det entydiga behovet av en övergripande översyn. Efter många års kallsinnighet har översynsbehovet plötsligt blivit entydigt.

Också utskottsmajoriteten har upptäckt att arbetslivet förändrats och att framtidens arbetsmarknad måste tillgodose andra krav än 1960- och 1970-talets och att detta i sin tur kräver ändringar i regelsystemet.

Men varför då inte här i kammaren fatta beslut om en parlamentarisk utredning? Varför hänvisa till regeringen? Är socialdemokraterna helt ointresserade av att få en bred förankring av en arbetsrättslig reform?

En del av svaret får vi kanske om vi studerar rapporterna från den socialdemokratiska partikongressen för ett par månader sedan. Det var nämligen där beslutet om en översyn av den arbetsrättsliga lagstiftningen egentligen togs.

Vad är det då socialdemokraterna tänker sig? Rapporterna från partikongressen är talande. Samtidigt som de säger en hel del bra och riktiga ting om behovet av förnyelse och av att göra medbestämmandet och utvecklingsarbetet verkligt ute på de lokala arbetsplatserna och behovet av ökat inflytande för de enskilda anställda, så ligger tyngdpunkten i de konkreta förslagen på ökade rättigheter för fackliga organisationer, ökade pålagor på arbetsgivarna, nya kostnadskrävande rättigheter, nya fonder och ökad politisering.

Inriktningen framgår också av de förslag som regeringen redan presenterat.

Ett sådant skall vi besluta om i dag, nämligen rätt för regionala förtroendemän till tillträde till arbetsplatserna. Vi moderater säger liksom centern och

folkpartiet nej till detta. Det har inte påvisats att det finns något behov av sådan lagstiftning. I första hand anser jag att sådana här frågor bör avgöras av de anställda på berörda arbetsplatser i samråd med arbetsledningen, inte av fackliga centralorganisationer eller av oss i denna kammare.

Regeringen motiverar sitt förslag med att det under en följd av år har väckts motioner i riksdagen om lagfäst tillträdesrätt. Skulle det förhållandet att det har väckts motioner i riksdagen under en lång följd av år vara till fyllest för lagstiftning, så borde vi moderater inom den närmaste tiden kunna se fram mot en lång rad propositioner som tillgodoser våra mångåriga yrkanden, ett väldigt dåligt argument för lagstiftning från den socialdemokratiska regeringen.

Ett annat exempel på regeringens syn på den arbetsrättsliga lagstiftningen är den olycksaliga lagrådsremissen med anledning av det s.k. Britanniamålet. Här föreslår regeringen i sin iver att tillgodose fackliga krav regler, som står i direkt strid med internationellt vedertagen rätt och praxis.

Regeringens agerande är motsägelsefullt. Samtidigt som arbetsmarknadsdepartementet har utvecklats till en beställningscentral för krav från LO, avgick regeringen i januari för att den inte fick igenom förslag om bl.a. strejkförbud.

Regeringen har tillsatt Rehnbergkommissionen, som, om den lyckas, i realiteten kommer att lansera en statlig lönepolitik, dvs. berövar parterna deras primära uppgift att träffa avtal om löner och anställningsvillkor och ta ansvar för de avtal som de träffar.

Regeringen har också tillsatt den Nicklassonska utredningen om spelreglerna på arbetsmarknaden. Den har den viktiga och nödvändiga uppgiften att försöka få fram ett regelsystem för att bl.a. begränsa antalet vilda konflikter. Enligt uppgifter funderar den på bl.a. tvångsmedling, vilket också skulle innebära statlig lönepolitik. Däremot är det positivt att också socialdemokraterna nu kan diskutera ett kraftigt ökat skadestånd vid vilda konflikter. I samband med det famösa förslaget om lönestopp och strejkförbud föreslogs 5 000 kr i stället för nuvarande 200 kr.

Det är verkligen inte lätt, fru talman, att få något begrepp om vart regeringen egentligen syftar med sina motsägelsefulla förslag och idéer. Å ena sidan tillmötesgående av krav som stärker de fackliga organisationernas korporativa maktposition och deras makt och inflytande över enskilda anställda och företag. Å andra sidan långtgående ingrepp i deras primära roll som ansvarsfulla förhandlingspartners.

Hade de krav på en parlamentarisk översyn av den arbetsrättsliga lagstiftningen som de borgerliga partierna har begärt i denna kammare under ett antal år vunnit gehör långt tidigare, hade regeringen kunnat undvika den förvirring som nu i så hög grad präglar situationen på arbetsmarknaden. Vi hade haft bättre och klarare spelregler.

I motiven för en översyn erkänner socialdemokraterna nu indirekt riktighet i mycket av såväl den kritik som vi moderater fört fram under årens lopp som de behov av förändringar som vi framhållit.

– Kontakterna mellan arbetsgivare och arbetstagare på arbetsplatserna har formaliserats. De centrala fackliga organen har stärkts på de lokalas bekostnad. Därför måste de enskilda arbetstagarnas inflytande på den egna ar-

betsplatsen stärkas. Den enskildes rätt också gentemot de fackliga organisationerna måste stärkas genom lagstiftad negativ föreningsrätt.

– Lagarna har lett till inlåsningseffekter, ineffektivitet och byråkrati. Regelsystemet är omfattande och svårhanterat. I stället måste arbetsmarknadens funktion underlättas, hinder undanröjs och utrymme ges för nyskapande. Hänsyn måste tas till de mindre företagens arbetsvillkor. Lagarna måste sättas in i ett eget perspektiv.

– Lagarna har lett till oklarhet om gränsdragningen mellan medbestämmandet och den politiska demokratin. Denna konflikt är tydlig inom stat, kommuner och landsting. Sådana oklarheter måste undanröjas.

– Lagarna förutsätter att de anställda är ett homogent kollektiv där individerna är utbytbara mot varandra. Så är mera sällan fallet på dagens arbetsmarknad.

Däremot har arbetsmarknaden delats upp på dels de etablerade som har trygghet och alla de rättigheter som lagarna ger och dels dem som står utanför och som på grund av lagarnas inlåsningseffekter har fått allt svårare att få en fast fot på arbetsmarknaden. Dit hör bl.a. alla de kvinnor som har tidsbegränsade anställningar, dvs. vikarierna. Bara inom landstingen fanns 50 000 vikarier år 1989 dvs. en fjärdedel av de anställda. Många av dem går i en tröstlös rundgång mellan tillfälliga jobb, deltidsarbetslöshet och fullständig arbetslöshet. Kombinationen av andras rätt till anställningstrygghet och generösa ledigheter och de offentliga vårdmonopolen har gillrat en präktig kvinnofälla.

De här problemen löser man inte med tvång och förbud, som arbetsmarknadsministern har hotat med. I stället måste lagarna utformas så att de bättre lämpar sig för dagens och framtidens verklighet. Möjligheterna för avtal direkt mellan enskilda arbetstagare och arbetsgivare måste utökas.

Fru talman! Det uppgivna syftet med lagarna har alltid varit gott. De har dels varit avsedda att öka de anställdas inflytande, dels öka tryggheten i anställningen. Dessa syften är vällovliga och allmänt accepterade. De har säkerligen medverkat till att skapa förståelse för arbetstagarnas berättigade krav på medinflytande, personlig utveckling och anställningstrygghet. Framåtsyftande arbetsgivare med god personalpolitik arbetar i dag med att tillgodose dessa krav. Det finns ett stort medvetande om att en sådan personalpolitik är en förutsättning för en framgångsrik verksamhet.

Men lagarna har också haft andra syften, nämligen att stärka de fackliga organisationernas politiska och ekonomiska inflytande. Den totala brist på förståelse för näringslivets – främst de mindre företagens – synpunkter och arbetsvillkor som socialdemokratin visat i så hög grad, väcker misstanken att det kanske var detta som var huvudsyftet.

Vi kan nu se hur lagarna medverkat till den stelhet och byråkrati och bristande anpassningsförmåga till en ny tids villkor och förutsättningar, som är roten till Sveriges djupgående strukturella problem och den ökande arbetslöshet vi ser framför oss.

I vissa fall har lagarna konsekvenser som strider mot rättsmedvetandet. Dit hör blockadrätten och tillämpningen av de s.k. entreprenadreglerna. Avsikten var aldrig att bestämmelserna skulle hindra seriösa entreprenörer. Ändå sker det i stor omfattning. Företag blockeras eller svartlistas enbart på

grund av att de inte har tecknat kollektivavtal. De beläggs med andra ord med näringsförbud. I vissa fall har vetorätten utvidgats till att omfatta upphandling i största allmänhet.

Vi har ännu i färskt minne de massiva blockadåtgärder från en rad olika fackliga organisationer som sattes in mot Tore Gustafssons camping och servering på Gotland. Enda skälet var att varken han eller hans anställda ville ha kollektivavtal. De löste sina mellanhavanden på egen hand och var fullt nöjda med den ordningen. Men Tore Gustafssons camping fick läggas ner. Facket visade musklerna.

Tore Gustafsson är bara ett exempel. De börjar bli många, de skötsamma och seriösa småföretag och ensamföretagare som under åren har utsatts för regelrätt förföljelse av en eller flera fackliga organisationer eller belagts med näringsförbud enbart på grund av att de har hävdat att det i Sverige inte finns något tvång att teckna kollektivavtal. För dem sitter rätten i spjutstångs ände.

Med dessa företagare har socialdemokraterna i arbetsmarknadsutskottet inte visat något förbarmande. För dem har dessa företagare snarare påvisat behovet av att behålla den fackliga vetorätten mot entreprenader liksom den obegränsade blockadrätten.

När det gäller vetoreglerna brukar Sten Östlund hänvisa till sina erfarenheter från varven och de gråfirmor som uppträdde där. Det är för att förhindra sådan organiserad brottslighet som vetoreglerna skulle behövas. Nu är det ju bara det att när det gäller organiserad brottslighet i verkligt stor skala tycks det inte vara mycket bevänt med den fackliga dådkraften. Det visar den s.k. Mond-härvan som nu håller på att rullas upp i Stockholm. Trots uppenbara misstankar om oegentligheter har bl.a. Mond fått fortsätta sin verksamhet.

Företrädare för den och andra firmor står nu under åtal för misstankar om bl.a. skattebrott och olaglig uthyrning av arbetskraft. Svenska Dagbladet, som har avslöjat härvan, antyder att den av allt att döma är endast en i en rad liknande härvor. Det handlar om stora företag och stora pengar.

Det här tycker man borde vara typfallet, då facket med kraft skulle ha tillämpat vetoreglerna enligt medbestämmandelagen. Men nej. Bygg-Ettan i Stockholm och dess ordförande, händelsevis också ordförande i arbetsmarknadsutskottet, har trots misstankar inte vare sig reagerat eller än mindre agerat. Man har godkänt avtal efter avtal. Plötsligt hade det stora mäktiga facket inga muskler alls. Det är anmärkningsvärt att såväl stora välrenommerade byggföretag som byggfacket i de här fallen har varit totalt handlingsförlamade.

Jag skall med stort intresse följa den fortsatta polisutredningen. Jag kan inte se utskottets ordförande i kammaren. Men det vore intressant om Lars Ulander ville förklara för oss på vilket sätt vetorättsreglerna i det här fallet inte har varit användbara, av allt att döma.

Fru talman! Jag har velat ta fram de här exemplen för att visa på hyckleriet och – än allvarligare – den rättslöshet som råder.

Fru talman! Den här debatten omfattar fyra viktiga lagar inom arbetsrätten: Medbestämmandelagen, lagen om anställningsskydd, förtroendemannalagen och lagen om styrelserepresentation. Ytterligare lagar kommer att

beröras i de närmast följande debatterna. Av nödvändighet har mitt inlägg koncentrerats på principiella synpunkter som moderata samlingspartiet har på lagarna och nödvändigheten av en genomgripande översyn i en parlamentariskt sammansatt utredning. Våra konkreta förslag och yrkanden framgår av reservationerna till betänkandena. De har utförligt motiverats i våra motioner och i ett stort antal debatter här i kammaren under årens lopp.

Vi har kunnat glädja oss åt att vi successivt har fått ett ökat stöd för många av våra ståndpunkter och att det sedan några år föreligger ett med folkpartiet och centerpartiet gemensamt yrkande om en parlamentarisk översyn.

Jag skall inte tynga kammarens arbete med att yrka bifall till samtliga reservationer som bär moderata namn. Vi ställer oss självfallet bakom dem. Jag nöjer mig med att yrka bifall till följande reservationer: i AU3 reservation 1, i AU4 reservation 2, i AU5 reservation 1 och i AU6 reservation 1.

Anf. 63 ELVER JONSSON (fp):

Fru talman! Precis som i fjol vid denna tid skall vi nu debattera fyra betänkanden som rör de arbetsrättsliga villkoren: förtroendemannalagen, lagen om styrelserepresentationen för de privatanställda, lagen om anställningsskydd, ofta förkortad LAS, och lagen om medbestämmande i arbetslivet, mest känd under beteckningen MBL. Det mesta är sig likt. Motionerna, betänkandena, flertalet av talarna liksom utskotts- och reservationstexterna känns igen. Till yttermera visso har fru talmannen även detta år tagit på sig uppgiften att leda kammarens överläggning. Det känns för övrigt tryggt.

Från folkpartiets sida har vi drivit på och i en del fall varit initiativtagare till lagstiftning på dessa områden. Utifrån både rationella och principiella utgångspunkter är det föga originellt att konstatera att en så omfattande lagstiftning som finns i så dynamiska områden som det svenska arbetslivet både behöver reformeras och justeras. Det hindrar inte att arbetsrätten med efterföljande avtal i stort har fungerat väl.

Det var främst under 1970-talet som arbetsrätten kom att få stort utrymme i den svenska lagstiftningen. Lagarna om medbestämmande och styrelserepresentation innebar att arbetstagarna gavs ökat inflytande över sin egen situation i form av medbestämmande och större ansvar. I takt med att samhället i allmänhet och arbetsmarknaden i synnerhet blivit mer komplex under senare år har det visat sig alltmer angeläget att se över spelreglerna på arbetsmarknaden. Det gäller situationen på den enskilda arbetsplatsen men också övergripande lagstiftning, för att inte tala om de regelsystem som blir kontaktyta mot omvärlden.

Av och till har det gjorts gällande att enbart ett arbetsrättsligt system kan säkra jobben. Jag tror att det är viktigt att slå fast att en aldrig så perfekt arbetsrättslig lagstiftning inte kan bli mer än viktiga komplement när det gäller att säkra sysselsättning och välfärd. Här måste också andra instrument till. Vi måste ha en samhällsekonomi i ordning, där inflation och lönekostnader dämpas och där produktiviteten ökar, en näringspolitik där nyföretagande och utveckling uppmuntras. Mellan sådana fundamentala politikområden måste det råda en inbördes harmoni, också gentemot den arbetsrättsliga lagstiftningen.

Tittar vi i backspegeln, kan vi se ett antal faser i utvecklingen från sekel-

skiftets tilltagande industrialisering, tillväxtåren på 50- och 60-talen, fördelningsdiskussionen under 70-talet med krav om ökat inflytande, krav som följdes av en aktiv reformpolitik på medbestämmandets område. Så långt hade liberaler och socialdemokrater ofta funnit varandra i avsikt att stärka de anställdas villkor och inflytande på arbetsplatsen. Under senare år har vi dock gått skilda vägar.

Folkpartiet har länge krävt att vi objektivt bör pröva den lagstiftning som vi slår vakt om men samtidigt vill se över, både för att hävda den harmonisering som jag nyss nämnde men också för att på sikt hävda arbetstagares legitima rättigheter.

Såväl regeringen som socialdemokraterna i riksdagen har motsatt sig sådana prövningar. Jag kan bara erinra om den våldsamma kritiken från socialdemokratiskt håll, med starkt understöd från LO, både då lagen om anställningsskydd reformerades 1982 och när debatten har förts om den s.k. 200-kronorsregeln.

Hela 1980-talet har gått utan att "någonting fick röras". Men så klippte man till i våras. Likt innehållet i en ketchuptub har det kommit forsande. Det började med attacken mot legala stridsåtgärder på arbetsmarknaden. Generellt strejkförbud skulle införas. Här fick hela riksdagen från höger till vänster mobiliseras för att få hejd på detta våldsamma angrepp mot grundläggande värden i arbetsrätten. Regeringen t.o.m. offrade stolvärmen i taburetterna i ett par veckor i försöket att genomdriva denna högst märkliga och fackföreningsfientliga åtgärd.

Vad regeringens avsikt var är svårt att tolka, därför att den har blivit så okonventionell i sitt arbetssätt. Det gäller så viktiga områden för arbetslivet som transfereringar i socialförsäkringssystemet. I samma krispaket kan det dessutom dyka upp inte bara ekonomisk-politiska åtgärder utan så väsensskilda frågor som skolstart för småbarn till hur långa perioder vi skall tjänstgöra i denna kammare.

Därför tror jag, fru talman, att det är viktigt att i denna regeringens yra – eller skall vi säga oreda? – inte tappa bort viktiga grundläggande värden, som vi bör slå vakt om. Dit hör onekligen det bästa – och jag höll på att säga det mesta – i den arbetsrättsliga lagstiftningen.

När detta är sagt kan vi med större tyngd driva det berättigade kravet på en översyn. Men den reformeringen bör ske lugnt och avspänt, vilket inte hindrar att arbetet bedrivs med kraft och konsekvens.

Med liberala utgångspunkter är det särskilt angeläget att arbetsrätten tar hänsyn till individuell frihet och integritet. Anställda bör ha rätt till inflytande, oavsett facklig tillhörighet eller avsaknad av en sådan. Vi har i reservation nr 7 i MBL-betänkandet påpekat att även arbetsmiljökommissionen i sitt betänkande Arbete och hälsa har förutsatt att man vid en kommande översyn av arbetsrätten tar upp frågan om möjligheten till ökat inflytande för de enskilda arbetstagarna. Det är ett viktigt konstaterande, som riksdagen redan nu borde ställa sig bakom.

Det som här känns så konstigt är att socialdemokraterna inte heller i år vill gå med på en allmän utredning om arbetsrätten. Det vore särskilt skäl att göra det eftersom den arbetsrättsliga beredningsgruppen i kanslihuset har upphört. Det går alltså inte längre att, såsom man tidigare år gjort, hänvisa

till denna. Det intressanta, fru talman, är att det inte bara är den borgerliga oppositionen som efterlyser en sådan här översyn. Den socialdemokratiska partistyrelsen och LOs gemensamma arbetsrättsliga grupp rekommenderade ju höstens socialdemokratiska kongress att göra en bred översyn av arbetsrätten. Tyvärr har den rekommendationen inte gjort tillräckligt starkt intryck på socialdemokraterna i arbetsmarknadsutskottet.

Till detta kommer, som jag nyss sade, att den politiskt tunga arbetsmiljökommissionen förutsatt att en allmän översyn av det arbetsrättsliga regelsystemet måste komma till stånd.

De socialdemokratiska ledamöterna har i utskottsskrivningen pekat på en rad viktiga omständigheter som talar för att man ser över 1970-talets arbetsrättsliga regelverk. Därför blir min fråga till Sten Östlund: Varför är det så omöjligt för Sten Östlund och hans partikamrater att tänka sig att vi i utskottet skriver ihop oss om en översyn av arbetsrätten, när vi alla, nästan i varje fall, är överens om att en sådan är av behovet påkallad?

I Sverige är rätten att stå utanför en förening ingen självklarhet. Brister i lagstiftningen gör att det fortfarande är möjligt att vägra en medlem i en facklig organisation utträde. Det är oacceptabelt. Dels möjliggör den bristfälliga lagstiftningen inskränkningar i den enskildes intregritet, dels anser vi att rätten till arbete, liksom den enskildes personliga rättigheter i förhållande till arbetsgivaren, aldrig får göras beroende av huruvida den enskilde arbetstagaren är medlem i en facklig organisation eller ej. Medlemskapet är den enskildes angelägenhet.

Av samma skäl anser vi att införande av organisationsklausuler i kollektivavtal kan betraktas som en form av yrkesförbud och även innebär ett otillbörligt ingrepp.

Vidare anser vi att så många arbetstagargrupper som möjligt bör få inflytande genom att vara representerade i ett företags styrelse. Lagen om styrelserepresentation för de privatanställda kan då leda till att många mindre organisationer kommer att stå utanför representationen. Vi anser att det är olyckligt, då sådana organisationer i många fall företräder ett betydande antal arbetstagare inom företaget. Även dessa organisationer borde få möjlighet att påverka genom att få platser i styrelsen.

En annan angelägen fråga som vi drivit genom åren är förhållandet mellan arbetsrätten och den politiska demokratin. Det finns ett behov av att klarlägga gränsdragningen mellan människors möjligheter att påverka i sin egenskap av anställd och i sin egenskap av väljare genom den politiska beslutsprocessen. Att exakt klarlägga var denna gräns går överlåts i dag till de avtalsslutande parterna. Gränsdragningsproblem av detta slag kan inte hänskjutas till förhandlingslösningar hos de berörda parterna. Det är angeläget att snabbt se över hur man skall kunna lösa denna fråga. Regeringens passivitet har förmodligen med den socialdemokratiska splittringen att göra – också i denna fråga, höll jag på att tillägga. Men det är ingen ursäkt för att en otillfredsställande situation får fortsätta.

Skadeståndsreglerna i arbetsrätten i den arbetsrättsliga lagstiftningen utgör numera ett omfattande regelverk med ett dussintal lagar. Därtill kommer den reglering som sker genom kollektivavtalen. Det är svårt att överblicka ett så omfattande regelsystem och efterleva det i alla dess detaljer. Det gäller

inte minst de mindre och riktigt små företagen, som av naturliga skäl inte har tillgång till egen arbetsrättslig expertis. Skadestånd utkrävs emellertid även för bagateller. Exempel på denna vittgående skadeståndsskyldighet finns i lagen om styrelserepresentation för de privatanställda. Lagens sanktionsregler rönte vid remissbehandlingen kritik, främst från juridiska instanser, eftersom även små misstag kan leda till ansenliga skadestånd.

Den omfattande skadeståndsskyldigheten på arbetsgivarsidan, ofta för småföretagare, skall sättas i relation till den s.k. 200-kronorsregeln som gäller för arbetstagare. Denna över 60 år gamla bestämmelse om en påföljd av 200 kr. gäller fortfarande. Här är en fråga där regeringen och socialdemokraterna äntligen insett att de inte längre kan vara overksamma. Från att inte ens ha kunnat diskutera en måttlig justering, är man numera öppen för häftiga uppräkningar av bötesbeloppen för olovlig stridsåtgärd. Från den s.k. Niklassonska utredningen om spelreglerna på arbetsmarknaden har det läckt ut att man kan tänka sig en uppräkning till ett belopp tio gånger större än det som varit så omhuldat av riksdagens socialdemokrater, för att inte tala om regeringens förslag tidigare i år, då man ville öka bötesbeloppen med 2 500 %!

De entreprenadregler vi har i MBL har diskuterats alltsedan lagens tillkomst. Reglerna föreskriver skyldighet för arbetsgivarna att förhandla om entreprenader och ge facket möjligheter att inlägga veto mot åtgärden. Eftersom vetoreglerna i MBL ibland används för att försöka stoppa även seriösa entreprenörers verksamhet, behöver lagen ses över. Bruket av vetot har särskilt hårt drabbat enmansföretag. Dessa bör särskilt ges bättre förutsättningar för sin yrkesverksamhet genom ändringar i MBL, så att påtalade missförhållanden undanröjs. Av och till har socialdemokraterna hävdat att vetorättsreglerna är ett medel att komma åt användningen av grå arbetskraft. Det förutsätter att fackföreningarna med sin branschkännedom skulle kunna sätta stopp för oseriösa entreprenadföretag. Det har skett i en del fall, men det verkar som om man på fackligt håll inte alltid vill, eller orkar, göra något åt saken, att döma av den diskussion som uppkommit om användningen av sådan arbetskraft vid det stora Globenbygget i Stockholm, vilket också omnämndes av den föregående talaren. Denna fråga har nu i efterhand undersökts på central nivå, bl.a. inom Byggnadsarbetareförbundet. Det skall bli intressant att se resultatet härav då alla fakta ligger på bordet.

Frågan om uthyrning av arbetskraft har på nytt aktualiserats. Förra året presenterade arbetsmarknadsdepartementet en promemoria om arbetsförmedlingslagen. En översyn har pågått i departementet av den här gamla lagen från år 1935. Regeringen har länge energiskt hävdat att det endast skulle gälla en lagteknisk översyn. På den här punkten har man ändrat sig. Ändå hinner regeringen i det här avseendet inte med i svängarna. AMS framhöll redan förra året att regeringens promemoria inte löste de nuvarande problemen och inte heller passar i den framtida arbetsmarknaden. Bl.a. invände AMS att entreprenörer och konsulter som i dag är tillåtna skulle bli förbjudna i fortsättningen. Departementets förslag var inte anpassat till en annan arbetsrättslig lagstiftning, och det skulle kunna medföra stor och onödig byråkrati vid behandlingen av tillståndsärenden.

Jag påstod redan i fjol i debatten att regeringens senfärdighet och besluts-

kramp i denna för socialdemokraterna så känsliga fråga har gjort att tiden runnit ifrån skrivarna av departementspromemorian. AMS menade att det bör vara parterna på arbetsmarknaden som genom avtal kommer överens om hur företagens personalförsörjning skall ske, antingen genom anställning, inhyrning, konsulter eller entreprenader. I folkpartiet har vi länge drivit den uppfattningen att kravet om legalisering av seriös uthyrningsverksamhet skall godkännas. AMS har för övrigt pekat på att det i MBL redan finns ett system för förhandlingar mellan parter genom lagens entreprenadregler, vilka man kan bygga vidare på.

Men tiden står ändå inte stilla. När regeringen och socialdemokraterna här i riksdagen inte kommer till slutsatser, så orkar ämbetsverket göra det. AMS generaldirektör gick den 4 oktoberi ut med ett pressmeddelande, där han i ett penndrag gjorde rent hus med monopolet på arbetsförmedlingens område. Det är inte lagstiftningen som skall skydda svensk arbetsförmedling, hävdar AMS-generalen och säger att det inte längre är självklart att den offentliga förmedlingen behöver skyddas just på det sätt som sker i dag. Lagstiftning kan dock behövas för att förmedlingen skall kunna upprätthålla en bra och effektiv förmedling.

Fru talman! Jag ser det som positivt att det statliga ämbetsverket när regeringen har tankevända och beslutskramp orkar bearbeta sådana här frågor i en dynamisk arbetsmarknad.

Jag har i mitt inlägg kretsat kring några principiellt viktiga punkter i det reformarbete på arbetsrättens område som måste komma. I allt väsentligt går de förslag som behandlas i dessa fyra betänkanden ut på att följa upp 1970-talets i något fall alltför hastigt tillkomna lagstiftningsarbete. Det faktum att folkpartiet yrkat på ett antal förändringar på det arbetsrättsliga området ändrar för vår del inte utgångspunkten att lagstiftningen i stort och i allt väsentligt haft och har en mycket stor betydelse för både arbetstagare och arbetsgivare. Jag tror att det är viktigt att vi är med och skapar en miljö som gör att lagarbetet kan främjas såväl inom de små enskilda arbetsplatserna som inom de stora, tunga industrierna och verken. Fackligt arbete är viktigt, men det är också viktigt med ett regelsystem som uppmuntrar och utvecklar svensk arbetsmarknad, så att denna orkar bära upp ett folkhushåll med dess många uppgifter som det är angeläget att hävda. Med den justering i lagstiftningen som föreslås bl.a. från vårt håll kan lagar på arbetsrättens område också i framtiden spela en stor och positiv roll i hela det svenska arbetslivet.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 5 och 16 till betänkandet nr 6.

Anf. 64 KERSTI JOHANSSON (c):

Fru talman! Arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 3 om ändringar i förtroendemannalagen har sin grund i en proposition med förslag att fackliga företrädare, s.k. regionala fackliga förtroendemän, skall ha rätt att få tillträde till och vara verksamma på arbetsplatser, där de inte själva är anställda. Motiveringen är bl.a. att motioner med yrkanden om lagreglering av tillträdesrätten för regionala fackliga förtroendemän upprepats eller återkommit till riksdagen vid ett flertal tillfällen.

Det är ju ingenting ovanligt att motioner i riksdagen upprepas, men det är långt ifrån alla motioner som föranleder propositioner. Ändå kan det många gånger gälla frågor som är långt mer angelägna än denna.

Arbetsmarknadsutskottet har tidigare uttalat, något som det också erinras om i detta betänkande, att förtroendemannalagen sådan den i dag är utformad inte utesluter facklig verksamhet som bedrivs av andra fackliga förtroendemän än anställda på arbetsplatsen. Deras behov av att komma in på arbetsplatsen ifrågasätts inte, även om de saknar lagfäst rätt till tillträde. Frågan har inom stora delar av arbetsmarknaden lösts genom kollektivavtal.

Vi i centern har yrkat avslag på propositionen, eftersom vi ifrågasätter om det verkligen finns ett behov av att lagreglera tillträdesrätten. Vi anser inte att regeringen har kunnat påvisa att det skulle finnas några verkliga problem för fackliga förtroendemän, exempelvis ombudsmän, att få tillträde till arbetsplatserna. Propositionen har varit ute på remiss, och ingen remissinstans har hävdat att det skulle förekomma påtagliga problem i sammanhanget.

Ett flertal tunga remissinstanser har i stället avstyrkt förslaget till förändringar när det gäller vidgad tillträdesrätt. Man konstaterar att det inte längre föreligger behov av en reglering av tillträdesrätten för de små arbetsplatserna. Ett av skälen härtill är att den centrala medbestämmandelag som tillkom med anledning av 1977 års förtroendemannalag erbjuder möjligheter till avtalsmässiga lösningar av de problem som eventuellt finns vid de små arbetsplatserna.

Vi tror också, precis som vi skrivit i den gemensamma reservationen från centerpartiet och moderata samlingspartiet, att det numera finns en medvetenhet om att lagstiftning inte i sig är den bästa metoden att skapa förtroendefulla och effektivitetsbefrämjande relationer mellan arbetsgivare och arbetstagare.

Jag yrkar bifall till reservation nr 1.

I reservation nr 4 har centern begärt en total översyn av arbetsrättslagstiftningen. Vi tror att detta är mer angeläget än att ytterligare lagreglera detaljer. 1970-talets arbetsrättslagstiftning hade främst som syfte att ge arbetstagarna ett ökat inflytande över beslutsprocessen inom näringsliv och offentlig förvaltning. Det är en viktig princip att människor skall kunna vara med och påverka förhållandena även på sin arbetsplats. Det ökade inflytandet ger också ett större ansvar för den egna arbetsplatsen. Lagstiftningen har gett möjligheter att ta till vara arbetstagarnas kunskaper och speciella erfarenheter. Men lagstiftningen har också kritiserats både för att vara stelbent och för att den i vissa avseenden har lett till byråkratisering och centralstyrning. Ett genomgående drag är att den övervärderar arbetsgivarnas och de fackliga företrädarnas juridiska kompetens. Fortfarande har den viktiga frågan om gränsdragningen mellan medbestämmandet och den politiska demokratin, som vi ser det, inte kunnat få en tillfredsställande lösning.

Vi anser därför att det är dags att se över den arbetsrättsliga lagstiftningen. Reglerna bör så långt möjligt bli klart och entydigt utformade, samtidigt som det skapas större flexibilitet i tillämpningen, så att det bättre än nu tas hänsyn också till de mindre företagens förhållanden och de enskilda arbetstagarnas rättigheter.

Arbetsmarknadslagarna har varit i kraft i över ett årtionde. Vi anser alltså

att det är dags att utvärdera vad som har varit bra och vad som har varit mindre bra för att sedan göra förbättringar. Det är krav som det inte borde vara omöjligt för socialdemokraterna att ställa upp på.

Fru talman! Vi återkommer i betänkandet nr 5 med kraven på översyn av anställningsskyddet och i betänkandet nr 6 med kraven på medbestämmande i arbetslivet.

Jag vill ta upp ytterligare en fråga som behandlas i betänkandet nr 6, som även den gäller ett tidigare framfört krav. Det kravet återfinns i reservation nr 17, som är gemensam för moderaterna, folkpartiet och centern. Det gäller förbud mot blockad av enmansföretag. Både Sonja Rembo och Elver Jonsson har tidigare i debatten berört den frågan.

Blockad av enmansföretag och företag där endast familjemedlemmar arbetar är en omotiverad – ja, orimlig facklig stridsåtgärd. Här är det nödvändigt att det blir en lagändring. En sådan borde kunna genomföras snabbt och utan någon utredning.

Utskottsmajoritetens, dvs. socialdemokraternas, vänsterpartiets och miljöpartiets, motivering för att behålla blockadrätten är "att det har varit en gänges princip att statsmakterna inte bör ingripa med lagstiftning i arbetsmarknadsparternas rätt att använda ekonomiska stridsåtgärder."

Denna motivering måste betraktas som ovidkommande så länge ett företag inte har någon anställd. Det är fel att ha en lagstiftning som totalt kan slå ut enskilda företagare. Det är väl ändå inte något som vi vill skall inträffa.

Fru talman! Jag yrkar med detta bifall till de reservationer i dessa betänkanden som centern står bakom.

Anf. 65 KARL-ERIK PERSSON (v):

Fru talman! Vi i vänsterpartiet tror att frågorna om makt och inflytande kommer att bli 90-talets stora frågor för arbetarrörelsen.

När det gäller makten på och inflytandet över arbetsplatserna, beslut angående investeringar och arbetsmiljö, inriktning av produktionen, arbetsorganisation och arbetsledning osv. har reellt sett ingen avgörande förändring skett sedan arbetarrörelsens barndom. "Det tredje steget" som LO propagerade för på 40-talet och som avsåg den ekonomiska demokratin har fortfarande inte tagits. Beslut som rör människors sysselsättning, orters överlevnadsmöjligheter och sådant som påverkar vår livsmiljö fattas fortfarande i slutna direktörs- och styrelserum. Arbetarrörelsen krävde en demokratisk arbetsledning, men det tänkande som blev gällande på arbetsplatserna var något helt annat.

Så här skrev Frederich W Taylor i boken Rationell arbetsledning: "Rationell arbetsledning utföres av arbetsledningen i enlighet med vetenskapliga lagar." Taylors "vetenskapliga" budskap är: Arbetarens skall jobba i sitt anletes svett, så sköter arbetsledningen tänkandet.

Det var länge sedan den socialdemokratiska regeringen och LOs ledning diskuterade vikten av ekonomisk demokrati och att facket och medlemmarna skulle få bli delaktiga i de viktiga besluten om produktionsinriktning och investeringar och i makten i företagen.

SAFs högerkampanjer har pressat tillbaka fackföreningsrörelsen och dessutom påverkat arbetslivsutvecklingen och opinionen ute i samhället.

Kapitalets avgörande makt i företagens ledning och i samhället är orubbad. Dess ställning har snarare konsoliderats. SAFs tänkande har slagit igenom i samhällsdebatten, landstingskommunal och statlig verksamhet och lyser även igenom i socialdemokraternas agerande och nu senast i SAPs 90-talsprogram.

Fru talman! För kvinnornas del har inträdandet i lönearbetet inte enbart varit positivt. Å ena sidan har det inneburit en frigörelse från ekonomiskt beroende och förutsättningar för en personlig utveckling i arbetslivet. Å andra sidan har lönearbetet inneburit dubbla bördar och utsugning av kvinnan. Hon har fått bli den nödvändiga arbetskraftsreserven, samtidigt som hon har huvudansvaret för hem och barn. Det är kvinnornas förvärvsarbete som har räddat standarden i de svenska hushållen under 80-talet. Sverige har i dag internationellt sett den högsta andelen förvärvsarbetande kvinnor. Kvinnornas ställning på arbetsmarknaden är dock avsevärt sämre än männens. De arbetar ofta inom branscher med lägre löner såsom vård, omsorg och handel. Och de arbetar ofta i fysiskt tunga och psykiskt slitsamma arbeten. På senare år har det kommit signaler om att löneskillnaderna mellan män och kvinnor även ökat inom samma yrken.

Fru talman! Så här skrev socialdemokraterna och de borgerliga partierna gemensamt i riksdagens inrikesutskotts betänkande när MBL föreslogs: "Reformen ger nya utgångspunkter för ett samarbete på arbetsplatserna, som bör vara till gagn för såväl arbetstagarna som näringslivet och samhället. Det är sålunda viktigt att parterna på arbetsmarknaden fyller de ramar för inflytande som nu dras upp med ett innehåll som är förenligt med effektivitet och smidighet i beslutsfattandet hos företag och myndigheter."

Vi föreslog när MBL-propositionen kom att riksdagen skulle fatta ett beslut som innebar avskaffandet av 1928 års klasslagar. Ett beslut med en social målsättning att vid en förvandling av arbetslivet skulle arbetstillfredsställelse, bra arbetsmiljö och självbestämmande överordnas kraven på ökad effektivitet och samverkan.

Den grundläggande skillnaden mellan vårt och regeringens förslag då var att vi ansåg att facket skulle ha strejkrätt och andra demokratiska rättigheter på arbetsplatsen. Detta är fortfarande vår ståndpunkt. Vår målsättning syftade till att ge fackföreningarna verkliga rättigheter och maktbefogenheter. Dessa skulle användas i självständig facklig kamp mot den avgörande makt som kapitalisterna har i företagen och i samhället i kraft av äganderätten till produktionsmedlen. Vi förordar generellt mer tydliga partsförhållanden än dagens företagsanpassande samarbetsformer. Ett tydligt partsförhållande fördunklar inte den verkliga maktstrukturen på samma sätt som dagens samverkansformer.

Vänsterpartiet förordar dessutom bl.a. att arbetsmarknadslagarna tillförs nya demokratiska rättigheter för fackföreningarna och deras medlemmar. Förhandlings- och informationsrätten måste utvidgas i alla frågor. Strejkrätten för lokala- och centrala fackföreningar måste lagstadgas. Vetorätten för fackföreningarna måste utökas. Verklig demokrati på arbetsplatserna kan aldrig uppnås genom samverkan mellan kapital och arbete.

De senaste decennierna har, på arbetsrättens område, inneburit oerhört mycket av besvikelse och svikna förhoppningar. De stora förväntningar som

ställdes på de nya arbetsmarknadslagarna har inte infriats. Dessutom kan det ifrågasättas om det inte hade varit riktigare att föra samman arbetsrättslagarna i en lag. I dag brister det ofta i samordningen mellan å ena sidan skyddsombudens arbetsmiljöbevakning och å andra sidan fackstyrelsens och kontaktombudens övriga fackliga arbete.

De flesta fackligt aktiva är i dag rörande ense om att de anställda inte fått den information, det inflytande och det medbestämmande på arbetsplatserna som man hoppades på när MBL och övriga lagar kom.

Det är en politisk huvudfråga att de demokratiska rättigheterna i arbetslivet skall sättas i centrum under 90-talet, i första hand därför att arbetslivets förhållanden bestämmer människors villkor och förutsättningar i samhällslivet.

Det är i arbetslivet som kunskap och utbildning värderas och bedöms. Där avgörs vilken kunskap och utbildning som behövs, skall användas och bedömas som viktig.

Arbetets villkor är av avgörande betydelse för människors hälsa, psykiska och fysiska välbefinnande.

Arbetets innehåll formar människors möjligheter till kreativa insatser, deltagande i organisationsliv, kultur etc.

De ekonomiska ersättningarna för lönearbete avgör boende, konsumtionsval, fritid och rekreation etc.

Det är i arbetslivet som de beslut fattas som innebär miljöförstöring och resursslöseri.

Den maktställning eller det inflytande som en människa har i arbetslivet gäller även i huvudsak utanför arbetslivet.

Nu måste de lokala fackliga organisationernas och de anställdas inflytande över besluten på arbetsplatserna ställas i förgrunden inför 90-talet. Detta är några punkter som vi tycker är viktiga. Det går inte att, som utskottsmajoriteten och i synnerhet socialdemokraterna gör, säga att parterna skall komma överens. Jag tycker att det är att undervärdera de fackliga krav som finns utanför detta hus.

Sverige har varit unikt med en stark facklig rörelse, men händer det ingenting på detta område när det gäller inflytande och medbestämmande finns det stor risk att det är en överspelad tid. Samhällsförändringen som sker i stort, skall och måste också avspeglas inom arbetslivet. Det måste vara dags att nu se över de lagar som skall skydda de anställda om man menar allvar med att de anställda skall få en tryggare anställning. Ser man på verkligheten kan man i dag t.ex. vara evighetsvikarie. Det är helt oacceptabelt. Jag kan inte med bästa vilja i världen förstå att socialdemokraterna kan acceptera detta. Eller är det ett led i den fackligt politiska samverkan som finns? Facket för fram sina krav, och socialdemokraterna bryr sig inte om vad facket säger. Hur skall man kunna stärka de anställdas arbetsvillkor, om det inte ligger någonting i det som socialdemokraterna säger, att man skall stärka de anställdas anställningsskydd och arbetsvillkor och om man hela tiden avvisar de anställdas och fackets krav på det arbetsrättsliga området?

Fru talman! Jag vill läsa ett utdrag från Svenska arbetsgivareföreningen från 1980: Sänkta löner, högre vinster för den privata industrin och större utdelning för aktieägarna, privata arbetsförmedlingar, sämre sjukförsäk-

ring, hårda åtgärder mot offentliga sektorn som nedskärningar och privatiseringar, bl.a. privat sjukvård och flera privata skolor, mer kärnkraft, reklam i radio och TV, fri prisbildning på bostäder, ny skattepolitik och inga marginalskatter över 50 %.

Detta skrev Svenska arbetsgivareföreningen 1980. Tio år senare kan man nästan säga att allting har förverkligats. Det skulle kunna kompletteras med att man infört högre strejkböter, som redan då var ett SAF-krav.

Det är flera som har kommenterat den Niklassonska utredningen, eller det som har sluppit ut av den. Jag vill fråga Sten Östlund om han ställer sig bakom det som har sipprat ut från utredningen. Man talar där om tvångsmedel vid utdragna konflikter på arbetsmarknaden och böter för fackliga ledare som bara halvhjärtat tar avstånd från vilda strejker.

Nytt är även inrättandet av en partssammansatt nämnd för hela arbetsmarknaden. Man talar om att den skall vara sammansatt av tre personer från arbetsgivarsidan och tre från löntagarsidan samt att regeringen skall tillsätta en opartisk deltagare. Frågan är hur nämnden skall kunna samarbeta. En riksmedlare skall också utses, med befogenheter att uppskjuta stridsåtgärder och ta initiativ till något slags tvångsförlikning.

Detta är egentligen förslag som regeringen förde fram redan i början av året och som riksdagen då avvisade. Förslagen i dag ser ut att vara rena kopior av de förslag som kom då. De enda som tycks kunna bli riktigt nöjda med utredningen är SAF, eftersom det är fråga om rena blåkopian av deras förslag. Den enda ändringen är att utredningen inte som SAF föreslår någon höjning av strejkböterna från 2 000 till 5 000 kr.

Med detta, fru talman, vill jag yrka bifall till reservationerna 3, 5 och 8 till arbetsmarknadsutskottets betänkande AU3, reservationerna 4, 6 och 11 till betänkandet AU5 samt reservationerna 2 och 11 till betänkandet AU6.

Anf. 66 STEN ÖSTLUND (s):

Fru talman! I de fyra betänkanden från utskottet som vi nu diskuterar i denna gemensamma debatt behandlas fyra av de viktigaste lagarna på arbetsrättens område. Det kan kanske tyckas att de borde behandlas var för sig, men, som redan framkommit i debatten, har den övervägande delen av de frågor som tas upp i betänkandena redan diskuterats vid ett otal tillfällen här i kammaren. Detta är också ett genomgående konstaterande från utskottet vad gäller praktiskt taget samtliga motionsyrkanden.

Nytt i sammanhanget är att vi i betänkandet om förtroendemannalagen behandlar en proposition och tillstyrker dess förslag om tillträdesrätt för regionala fackliga förtroendemän. Detta skall jag närmare kommentera senare.

Att de övriga motionsyrkanden som finns är behandlade många gånger innebär dock inte att de frågor som däri tas upp skulle vara inaktuella i den arbetsrättsliga debatten. Det har väl också delvis framkommit här i dag.

Mångt och mycket av vad som behandlas står på dagordningen i debatten inom arbetsmarknadens parters olika verksamheter och organisationer. Från LO, TCO och deras förbund till SAF och dess tillhöriga och närstående organisationer pågår en debatt och ett arbete. Så arbetar exempelvis LO med sin demokratiutredning, och SAF har i dagarna begåvat oss med sitt

program för 90-talet, kallat Marknad och mångfald, vari berörda förhållanden till betydande delar finns med.

Det kan dock konstateras att det milt uttryckt knappast råder någon större samstämmighet om hur parterna vill se utvecklingen gå vidare på området.

Skulle man våga sig på en kort sammanfattning av ståndpunkterna, blir det att de fackliga organisationerna vill se en utveckling mot större individuell frihet med utökade rättigheter och påverkansmöjligheter i det dagliga arbetets organisation och utförande för de anställda med stöd av såväl lagstiftning som sina fackliga organisationer.

Arbetsgivarna däremot tänker sig en avreglering av lagstiftningen med större friheter för företagen, med uppbrutna organisationsgränser och likvärdiga anställningsförmåner. Detta skall ge nöjda medarbetare, ledda av bättre och dugligare chefer, vilka genom karriärmöjligheter och lönesättning skall styra och påverka alltmer. Partsförhållandena berörs knappast, och fackets medverkan nämns knappast alls i deras utspel.

Vårt parti har för sin del fattat vissa beslut kring det program under rubriken Arbetsrätten på 90-talet som förelades vår kongress i september. Det innebär att en större översyn av den arbetsrättsliga lagstiftningen kan förutses. Det är mot den bakgrunden vi inte nu har tillstyrkt yrkanden i de motioner vi har behandlat. Vi anser att det inte nu behövs några särskilda riksdagsbeslut för att komma fram till att en utredning skall tillsättas. En sådan kommer nämligen i alla fall.

Arbetsmiljökommissionen har i sitt arbete också påpekat behovet av en översyn av lagstiftningen, och det kan komma att beröra de fyra lagområden vi behandlar i dag.

En utredning om spelreglerna på arbetsmarknaden pågår. Den har i debatten berörts av Elver Jonsson och Karl-Erik Persson. Jag har i det sammanhanget fått en del frågor, särskilt av Karl-Erik Persson. Jag kan bara konstatera att det, som Karl-Erik Persson själv säger, har läckt ut. Vad som är fakta och vad som inte är det av det som har läckt ut kan jag i dag inte svara på. Det får vi se när Niklasson har presenterat sin utredning och i samband med att vi sedan eventuellt här i riksdagen skall behandla dess förslag. Det är väl ändå ganska klart att inte minst regeringen har synpunkter på just spelreglerna på arbetsmarknaden.

Som tidigare har nämnts finns en promemoria om vissa fredspliktsregler, som har sin bakgrund i det s.k. Britanniafallet. Denna promemoria har varit ute på remiss, och den bearbetas för närvarande i departementet.

Utöver detta finns i betänkandena krav på en översyn av den arbetsrättsliga lagstiftningen.

Att vi från socialdemokratiskt håll kommer att gå in i ett utredningsarbete med utgångspunkt i våra värderingar är en självklarhet. Dessa värderingar sammanfaller nog i de flesta fall inte med de synpunkter som de tre borgerliga partierna för fram i sin reservation.

Det finns kanske i det här fallet skillnader. Elver Jonsson vill visa på hur folkpartiet tidigare har medverkat i den arbetsrättsliga lagstiftningen. Vi får väl hoppas att så också kan bli fallet i framtiden. Jag har emellertid litet svårt att se att detta skall kunna ske inom det samarbete med moderaterna som

folkpartiet nu alltmer går in i. Men detta kanske inte gäller förhållandena på arbetsmarknaden. Det vore i så fall förvånande.

Gemensamt för de borgerliga partierna är att de ser arbetsrätten som ett byråkratiskt hinder, som de i första hand vill anpassa till arbetsgivarnas och företagens krav på förenklingar. En konsekvens av detta blir enligt vår mening en minskning av de anställdas möjlighet till inflytande. Som ett allmänt omdöme kan man konstatera att de borgerligas förslag ligger närmare SAF-programmet Marknad och mångfald, vilket måhända faller sig naturligt.

Vilka uttryck detta kan ta sig återspeglas i den moderata reservationen nr 1 till betänkandet om anställningsskydd. I reservationen sägs lakoniskt: "Det är inte rimligt att det skall behövas juridisk expertis för att tolka och tillämpa lagen." Det är alltså här fråga om lagen om anställningsskydd.

För de flesta av oss är rätten till vårt arbete av grundläggande betydelse för vår tillvaro. I frågor och förhållanden som har långt mindre betydelse för oss som medborgare eller anställda ifrågasätts i regel inte att vi i livets olika skeden blir hänvisade till speciell sakkunskap och ibland till juridisk expertis för att få hjälp. Men i moderaternas värld är det så ordnat, att när det gäller det grundläggande i vår tillvaro, vårt arbete, skall det ordnas så enkelt och okomplicerat att vilken nybörjare som helst i företagsvärlden skall vara skickad att hantera reglerna. Som en konsekvens blir det i den moderata världen arbetsgivarna som bestämmer och som i ett återtåg mot andan i gamla § 32 fritt antar och avskedar när förhållandena så kräver. Det är i den riktningen som de förslag går som moderaterna lägger fram när det gäller lagstiftningen på anställningsskyddets område.

Att socialdemokraterna när det gäller hela lagstiftningen på dessa fyra områden står för samsyn med de fackliga organisationerna är lika klart – som vi tycker oss kunna konstatera – som att de borgerliga, och då särskilt moderaterna, står för samsynen med SAF. Vi tror inte att det ideala tillståndet, som jag tycker att SAF-programmet andas och också hoppas på, någonsin uppnås. Det är vägen mot ett allt bättre tillstånd som är viktig, och då kommer det även i framtiden att behövas förändringar i företagen och starka fackliga organisationer som en förändringskraft.

Debatten kring de frågor vi här behandlar pågår oförtrutet, och det visar att, oavsett från vilka utgångspunkter vi vill gå vidare, arbetsförhållandena upplevs som avgörande för inte minst industrin och dess möjligheter att rekrytera och behålla sina anställda. Dagens ungdom vill inte nöja sig med, och framtidens ungdomar förmodligen ännu mindre, att efter en gymnasieutbildning på två till fyra år utöver den nioåriga grundskolan ställa in sig på trista, ensidiga arbetsuppgifter vilka i många fall är högrepetetiva och med arbetscyklar på minuter – ofta utan några större utvecklingsmöjligheter vare sig i den arbetsorganisation de arbetar eller ut ur denna. Det lär inte hjälpa att företagsledare ser detta som ett attitydproblem, om de inte har något konkret att erbjuda i stället. Detta börjar numera stå klart för de flesta, om än inte för alla, och den insikten är en god grund för utvecklingen i arbetslivet. Med den insikten som ryggstöd bör arbetsrätten utvecklas inför framtiden till nödvändiga instrument för förändringar och förverkligande av visionerna om det goda arbetet.

Innan jag övergår till att tala om förtroendemannalagen, borde jag här

kanske också något ha kommenterat Sonja Rembos synpunkter på vetorätten och den s.k. Mondhärvan i samband med byggandet av Globen i Stockholm. Min uppfattning om betydelsen av vetorätten behöver jag inte upprepa, och jag kan inte se att det som hänt i Stockholm på något sätt skulle kunna påverka min inställning annat än att det visar att vetorätten behövs. Jag tror att Lars Ulander kommer att ge belägg för detta efter mitt anförande.

Mot denna bakgrund anser jag mig ha kommenterat de tre betänkandena om medbestämmandelagen, lagen om anställningsskydd och lagen om styrelserepresentation för de privatanställda.

Fru talman! Det återstår att kommentera betänkandet om förtroendemannalagen vari behandlas förslag framlagda i propositionen om regionala fackliga förtroendemän och deras tillträdesrätt. Tillträdesrätten för fackliga förtroendemän har diskuterats sedan lagens tillkomst år 1974. De fackliga organisationerna ansåg redan då att det var en brist i lagstiftningen att några regler därom inte fanns med. År 1977 lade nya arbetsrättskommittén fram förslag dels till lagstiftning, dels till hur verksamheten skulle finansieras. Finansieringsfrågan finns inte med i det nu framlagda förslaget till lagstiftning.

Några förslag till ändringar i lagen kom inte från den dåvarande regeringen i anslutning till utredningen. Det var finansieringsfrågan som var stötestenen. Även de i ett utarbetat PM på departementsnivå upptagna jävsreglerna blev utsatta för mycken kritik.

Sedan dess har genom avtal och praxis tillträdesrätten lösts på flera avtalsområden. Det kvarstår dock som ett faktum att frågan inte har gått att lösa på alla områden. Det åberopas att de ständigt återkommande motionskraven i riksdagen kan ses som ett bevis på detta, och så är fallet. Dessa krav har i sin tur sin grund i de fackliga organisationernas upplevelser av förhållandena i arbetslivet. Det illustreras av ständigt återkommande motioner och diskussioner i de fackliga organisationernas beslutande församlingar. Detta känner de som följer den delen av tillvaron väl till.

Det förslag till vilket utskottet nu föreslår bifall, ger de av de fackliga organisationerna utsedda förtroendemännen rätt till tillträde till arbetsplatser där det finns avtal och medlemmar. Syftet är att stödja och utveckla den lokala fackliga verksamheten och ge de fackliga organisationerna möjlighet att stödja sina medlemmar – särskilt på de små arbetsplatserna.

I reservation nr 1 till betänkandet yrkar moderaterna och centern gemensamt avslag på propositionen. De menar att det inte kan anses att regeringen har visat att det finns några problem för de fackliga förtroendemännen att få tillträde till arbetsplatser. Det fungerar redan på det sätt som föreslås i lagen. Reservanterna menar att det nu finns avtal på de flesta områden, att lagen ytterligare skulle komplicera den arbetsrättsliga lagstiftningen, att ledighetsuttaget kan anses öka och att man tagit för lätt på jävsfrågorna.

I en annan reservation avvisar folkpartiet propositionen med motiveringen att man hyser farhågor för en icke önskvärd centralisering av medbestämmandefrågor. Man anser inte att det visats att lagen behövs, eftersom det i praktiken redan fungerar i och med att de fackliga representanterna får tillträde t.o.m. utan att det finns avtal till stöd för detta. I annat fall, säger folkpartiet, hade man inte varit främmande för att biträda förslaget. Reser-

vanterna menar att enbart det faktum att det väckts motioner i riksdagen inte säger någonting om hur verkligheten ser ut.

Utskottsmajoriteten menar för sin del att det finns fog för att biträda förslaget, och jag kan inte finna annat än att argumenten mot lagen är litet märkliga. Det sägs först att det redan fungerar, och därefter reses alla betänkligheter om att det som redan fungerar bra på de allra flesta håll skulle innebära alla de svårigheter som särskilt moderaterna och centerpartiet radar upp. Det blir, tycker jag, inte trovärdigt.

Det är utan tvivel rätt att det fungerar bra på de flesta håll. Men det finns områden med problem där en klar lagregel kommer att vara av betydelse till nytta för de anställda och ytterst också för de företag som berörs.

Till skillnad från folkpartiets representanter i utskottet, tror vi socialdemokrater, åtminstone jag, faktiskt på att de motioner som väckts i riksdagen säger något om hur verkligheten ser ut. Ja, t.o.m. de borgerligas motioner i våra frågor speglar en verklighet, om än inte sedd genom likadana glasögon som mina.

Slutligen har vänsterpartiet en reservation vari krävs att tillträdesrätten skall gälla även i företag där det inte finns avtal eller där den fackliga organisationen inte har några medlemmar. Utskottet anser för sin del att det är grundläggande för stora delar av arbetsrätten att det finns kollektivavtal, och det är viktigt att detta också blir fallet när det gäller denna lag. Vilka regler som gäller för möjligheten att teckna avtal regleras i andra delar av lagstiftningen, och de fackliga organisationerna är inte utan medel i det arbetet. Det är enligt vår mening naturligt att det bör finnas medlemmar på arbetsplatsen när tillträdesrätten enligt lagen skall åberopas. Det är ju för medlemmarnas intressen man i första hand skall kunna utöva verksamheten. Avsikten med lagen är alltså inte att utöka de områden där en arbetsgivare är skyldig att svara för lön till en förtroendevald när arbetet utförs i det egna företaget, i vilket inte ingår internt fackligt arbete.

De övriga reservationerna till detta betänkande rör, liksom de reservationer som föreligger till de andra betänkanden vi nu behandlar, frågor som vi debatterat vid en lång rad tillfällen i denna kammare, varför jag nu inte närmare avser att kommentera dessa, då det inte kan tillföra debatten något nytt.

Fru talman! Med vad jag nu har anfört yrkar jag bifall till utskottets hemställan i betänkandena AU2, AU3, AU4 och AU5 och avslag på alla de reservationer som fogats till dessa betänkanden.

Anf. 67 SONJA REMBO (m) replik:

Fru talman! Jag tycker att Sten Östlunds inlägg är väldigt betecknande för det klasskampsperspektiv som socialdemokraterna liksom vänsterpartiet, tidigare vpk, har på organisationernas roll och den lagstiftning vi behöver på arbetsmarknaden.

Det framgår också av det vi har läst här i ett av mina hus- och livorgan, LO-tidningen, som redovisar de överväganden som fanns med på SAP-kongressen i det avseendet. Det är ganska omfattande krav på att arbetsgivarna skall lägga fram planer: det skall tillsättas kommittéer, nya fonder, facket skall få ökade möjligheter till inflytande genom olika typer av fonder etc.

Man vill vidare verka för att politisk propaganda på arbetsplatserna inte skall kunna förbjudas, överväga frågan om höjda skadestånd för arbetsgivarna, förutsättningarna för det fackliga och politiska arbetet på arbetsplatserna skall skyndsamt förbättras, man efterlyser bättre internationellt koncernfackligt arbete etc.

Jag påpekade i mitt anförande att det som tycks vara huvudsyftet med socialdemokraternas arbetsrättsliga lagstiftning är den korporativa utveckling som vi moderater kritiserar. Man måste se att organisationer framför sin syn och framhåller sina särintressen. Vi skall representera medborgarnas och nationens intressen och smälta samman alla dessa till en fungerande helhet. Detta har tydligen socialdemokraterna väldigt svårt att förstå!

Anledningen till att vi behöver en översyn av den arbetsrättsliga lagstiftningen är ju att lagarna i många avseenden fungerar dåligt, vilket jag har redovisat. Den tekniska och organisatoriska utvecklingen har gått mycket snabbt. Vi har nya typer av företag, nya typer av yrken och arbetsförhållanden som man måste ta hänsyn till.

Människors kunskapsnivå är nu sådan att man inte accepterar överhöghet vare sig från facket, arbetsgivaren eller politiker, för den delen. Jag undrar om inte mycket av den attityd som Sten Östlund visar här medverkar till den flykt från de fackliga organisationerna som vi nu ser.

Jag frågar återigen: Varför, Sten Östlund, tillsätts inte en parlamentarisk utredning så att vi kan få dessa frågor belysta ur alla aspekter?

Anf. 68 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag inleder med att säga att det förmodligen inte framkommer så mycket nytt i debatten. Det är bara en lätt överdrift.

När man ytterligare läser igenom vad socialdemokraterna har skrivit i betänkandet nr 6, finner man att de ändå visar en attitydförändring. Läs noga s. 12–13 och se slående likheter med reservation 1!

Det var därför jag ställde min fråga till Sten Östlund om det inte hade varit rimligt att utskottet – med denna förkrossande majoritet för att det föreligger behov av översyn – kanske rent av skulle kunna komma fram till att parlamentet också borde ha inflytande i denna fråga.

Det finns naturligtvis en gradskillnad här mellan å ena sidan oppositionen och å andra sidan ett regeringsparti som har foten inne i kanslihuset. Men vi vet ju hur det kan skifta, det här med att sitta i regering eller i opposition. Det kan kanske också bli till glädje för Sten Östlund att det kan ske under parlamentariska former.

Jag noterar den attityd med vilken socialdemokraterna besvarar frågan om översynskravet. Man konstaterar att socialdemokraterna hyser stor sympati för de motioner som folkpartiet och övriga borgerliga opponenter har väckt. Jag tycker möjligen att det är litet hårt mot vänsterpartiet att det här väl får uppfattas som en deklaration om att socialdemokraterna ser saken från andra utgångspunkter. I övrigt nämns inte vänsterpartiet.

Jag noterar det som ett värdefullt tillskott, men jag tror snarare att det finns ett slags komplex hos de goda socialisterna inom socialdemokratin att sätta sig ner och diskutera i ett brett forum av detta slag där vi behöver bli överens för att få stabila regler på arbetsmarknaden.

Sedan säger Sten Östlund att de byråkratiska hindren är betydligt överdrivna. Men visst finns de! Framför allt är det på brist på smidig samordning – någonting som arbetsmiljökommissionen har konstaterat.

En annan iakttagelse gjorde jag när Sten Östlund talade för sig och sina partikamrater om den kritik jag framförde mot regeringen för dess attacker på legitima stridsåtgärder – enkannerligen strejkrätten, vilken man ville ta bort under vårvintern. Den kritiken bemötte inte Sten Östlund. Jag tolkar det som att Sten Östlund med ledsnad har konstaterat detta regeringens angrepp på legitima rättigheter på arbetsmarknaden.

Förklaringen till att reaktionen blev så häftig tror jag var att en legal strejkrätt har inte arbetstagarna fått. Det har man genom decennierna tagit sig rätt till, och därför slår man hårt vakt om den rättigheten.

Anf. 69 KARL-ERIK PERSSON (v) replik:

Fru talman! Sten Östlund säger att, vilket han har rätt i, vi inte vet vad Nicklassonska utredningen innehåller. Jag vet åtminstone inte vad den innehåller.

Det som har läckt ut borde i alla fall Sten Östlund kunna kommentera. Det är som jag sade – man skall höja strejkböter, man skall kunna straffa fackliga förtroendemän som inte helt tar avstånd från olagliga strejker. Det är helt unikt, inte bara i Sverige utan i all europeisk lagstiftning, om detta genomförs.

Sedan talar Sten Östlund om experter. Jag kan hålla med om att det kan vara svårt att ta ställning till olika experters utlåtanden. Nu talas det t.ex. om att man för att man skall få ordning på ekonomin skall höja arbetslösheten. Ju högre arbetslöshet, desto mer blomstrar Sverige enligt vissa ekonomer.

Är det verkligen så att det arbetas alldeles för mycket här i landet? I så fall tycker jag att det vore bättre om man sänkte arbetstiden i stället för att sparka ut arbetare i arbetslöshet!

Krisen är tydligen allra värst på arbetsmarknaden. Här har den fria prissättningen härskat, och företag som har gått bra har betalat ut högre löner för att få arbetskraft. Den osynliga handen verkade och styrde resurser dit där de gjorde mest nytta. Det tycks alla partier vara emot i dag.

Nu visar det sig att just på arbetsmarknaden passar inte marknadsekonomin som man har talat så vackert om. Därför skulle ni göra en slags omvänd perestrojka: Superlönesättaren Rehnberg får bli vår anti-Jeltsin och ersätta förhandlingar med centrala kommandon.

Fråga är om inte regeringen skulle ta sig en extra titt på femårsplaner också. I andra länder som har prövat det finns massor med krismedvetande. Fråga är om inte Sten Östlund, som den gamla fackliga arbetare han i grund och botten är, skall deklarera att han tar avstånd från de tankegångar som har sipprat ut från den Nicklassonska utredningen.

Anf. 70 KERSTI JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Jag yrkade i mitt första inlägg bifall till våra reservationer i dessa fyra betänkanden. Det blir kanske lite för arbetsamt för kammaren, och därför vill jag ändra detta och säga att centern står bakom de reservatio-

ner där vi finns med. Jag yrkar bifall till reservation 1 i arbetsmarknadsutskottets betänkande 3 och reservation 1 i arbetsmarknadsutskottets betänkande 6.

Sedan, Sten Östlund, förstår jag att det är svårt att bifalla eller ens sympatisera med motioner som kommer från andra partier än socialdemokraterna. Annars skulle det ju sannerligen vid flertal tillfällen ha funnits möjligheter till förbättringar när det gäller den arbetsrättsliga lagstiftningen.

Vi vill i likhet med folkpartiet och moderaterna ha till stånd en parlamentarisk utredning och en utvärdering. Vi tror att en utredning där alla får vara med är den som bäst gagnar saken. Den inriktning som den arbetsrättsliga lagstiftningen har haft mot att stärka de fackliga organisationerna, har fört med sig att det i flera hänseenden har blivit en stelbent utformning. I vissa fall medför den orimliga konsekvenser för den enskilde. Vi pekade på detta i ett tidigare anförande.

Arbetsrättslagstiftningen har också främst anpassats efter storföretagen och de centrala fackliga organisationernas funktionssätt och behov. Småföretagens och de enskilda arbetstagarnas något annorlunda situation har inte, som vi ser det, beaktats tillräckligt. Det är viktigt att man också beaktar småföretagen. De är oändligt många i vårt land, finns över hela Sverige och sysselsätter många människor.

När det gäller förtroendemannalagen har det konstaterats i många av dessa yttranden – det håller jag med om – att goda relationer mellan de anställda och företagen är nödvändiga för att företagen skall bli framgångsrika. Det är viktigt att slå vakt om detta. Om man vill utveckla företagsdemokrati är det viktigt att man i de små företagen bygger på de naturliga förutsättningarna till samverkan som finns där. Vi har all anledning att även läsa de yttranden som kommer från de organisationer som har avstyrkt propositionen om fackliga förtroendemän.

Anf. 71 STEN ÖSTLUND (s) replik:

Fru talman! Sonja Rembo påtalar att jag är en klasskampskämpe. Det kanske jag är, åtminstone i förhållande till Sonja Rembo.

Huvudsyftet med de socialdemokratiska förslagen på arbetsrättens område är att stödja de enskilda medlemmarna så att de får större möjligheter till påverkan i sin dagliga arbetssituation. Det är inriktningen för vårt program Arbetsrätten på 90-talet.

Vi tror inte att det kan komma till stånd om arbetstagarna inte kan utnyttja ett mycket gott stöd från sina fackliga organisationer. Om man går en annan väg, som kanske främst kommer till uttryck i SAFs program Marknad och mångfald, tror vi att arbetsgivarens beredvillighet helt och hållet blir avgörande för hur den enskilde anställde skall kunna påverka sin situation. Den kommer att bli mycket begränsad i många företag, även om de på SAF som har skrivit det här programmet är mycket välvilliga i sin inställning. Ute i den praktiska verkligheten på företagen kommer de anställda att behöva stöd från bra lagstiftning, förhoppningsvis bra avtal och starka fackliga organisationer.

Elver Jonsson, vi anser att det finns ett behov av översyn. Vi anser inte att vi behöver besluta i den frågan i dag. Jag förmodar att det pågår ett arbete

på departementet med utskrift av en instruktion för utredningen. Så småningom kommer en utredning att tillsättas. Det beslutet har vi fattat. Det är vanligt att vi i vårt parti diskuterar så här stora frågor – vi anser att detta är en stor fråga – i vår högsta politiskt beslutande församling.

Karl-Erik Persson tycker att jag skall ta avstånd från Nicklasson och hans förslag. Det kanske man skall göra till viss del. När det gällde vad som hände på vårvintern vill jag säga att det inte var fråga om strejkböter och förbud mot legitima strejker, utan det riktades mot vilda strejker. Nicklassons utredning kommer väl också att inriktas mot detta.

År 1961 när jag gick på min första instruktionskurs i Metall var strejkböterna 200 kr. Då fanns det faktiskt företrädare från förbundet som ansåg att man borde se över dem. De är desamma i dag. I penningvärde vet jag inte om det är ungefär detsamma som har läckt ut ifrån Nicklassons utredning.

Jag får återkomma till resten i min nästa replik.

Anf. 72 SONJA REMBO (m) replik:

Fru talman! Elver Jonsson redogjorde för de områden där vi är överens om behovet av en översyn inom arbetsmarknadspolitiken. I vår motion har vi sagt att syftena är att stärka den enskildes rätt, att öka den enskildes inflytande på den egna arbetsplatsen, att undanröja hindren för en väl fungerande arbetsmarknad, att underlätta arbetsmarknadens funktion och ge utrymme för nyskapande. Detta är syften som sammanfaller väl med dem som Sten Östlund uppger vara hans och socialdemokratins syften.

Samtidigt vill jag än en gång hänvisa till de konkreta förslag och synpunkter som framkom vid SAP-kongressen. De tyder snarare på att socialdemokratin vill stärka det korporativa inflytandet i samhället, inte den enskildes, de lokala fackligas och de enskilda fackliga representanternas möjligheter att samarbeta med arbetsgivarna.

När Sten Östlund talar om arbetsgivare talar han om SAF. Det är fortfarande klasskämpen. Jag vill tacka Sten Östlund för att han inte ville betrakta mig som klasskämpe. Det tog jag som en ren komplimang.

Det finns även andra arbetsgivare. Vi har kommuner och landsting. De täcker i dag en allt större del av arbetsmarknaden. I mitt inlägg talade jag om 50 000 deltidsanställda och vikarier inom landstinget. På arbetsgivarhåll, dvs. hos våra politiskt valda kolleger, är man djupt bekymrad över hur lagstiftningen konkurrerar med den politiska demokratin. Det finns också anledning att titta på detta, Sten Östlund.

Jag kan fortfarande inte frigöra mig från att socialdemokratin talar med dubbla tungor i den här frågan liksom i så många andra sammanhang. Det är i så fall därför att syftet inte bara är det som Sten Östlund uppger och som vi är eniga om, utan att stärka de korporativa inslagen. Socialdemokraterna vill därför inte ha med borgerliga partier, eller andra partier över huvud taget, i detta översynsarbete.

Anf. 73 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Mitt påstående att Sten Östlund i sak hade närmat sig den borgerliga oppositionen gjorde att han blev så uppmuntrad att han inledde sin replik med att tala om den allmänna inriktningen, principerna samt att

det skulle främja den enskilda arbetstagaren. Det blev riktigt liberal musik. Jag kan instämma i den delen.

Det finns en del komplex som av och till lyser fram här. Sten Östlund återvänder med något slags hatkärlek till SAFs program. Branschorganisationerna är naturligtvis viktiga inslag, och det finns anledning att både lyssna till dem och ta del av vad de har att säga. Som politiker och lekmän i sammanhanget tror jag dock att vi inte skall lockas till att förläsa oss vare sig på SAFs skrifter eller LOs bulletiner. Låt oss hålla detta en bit ifrån oss!

När det gäller översynsarbetet är vi i sak överens, men vi har inte lyckats nå en samstämmig uppfattning i utskottet om formerna. Det pågår ett arbete. Jag lyssnade mycket noga på Sten Östlund. Han lade till "förmodar jag", dvs. att detta arbete skulle pågå. Det tror jag är en riktig iakttagelse. Sten Östlund har farligt rätt på den punkten. En del förmodanden har kommit på skam. En arbetsförmedlingslag har i omgångar utlovats av olika statsråd, men den dröjer. När det gäller den s.k. Britanniapropositionen tror jag också att regeringen har kört fast. Jag tror alltså att en parlamentarisk utredning kan hjälpa också kanslihusets politiker ur den tankevända och beslutskramp som de under det senaste året så ofta har visat.

Jag har ingen invändning mot Sten Östlunds tes om att det är vanligt i vårt parti, som han säger, och att man bör diskutera det här. Det är helt i sin ordning. Men som parlamentariker kan vi inte vara nöjda med att diskussionen om att beslut som är viktiga och behöver ha breda majoriteter i denna kammare förs endast i en partikrets. Den diskussionen behöver breddas, och därför behövs det en parlamentarisk utredning.

Anf. 74 KARL-ERIK PERSSON (v) replik:

Fru talman! Det som sades om klasskämpar var intressant. Vem som är den bäste klasskämpen skall jag låta vara osagt. Men vi kämpar kanske för var sin klass. Därför kanske vi bägge två är lika bra klasskämpar.

Sten Östlund säger att mycket av det som kommit fram i den Nicklassonska utredningen stämmer överens med det som hände i våras och att det finns vissa likheter som man kanske skall ta till vara. Frågan är egentligen vad det liknade mest. Jag tycker att det som läckt ut från den Nicklassonska utredningen mest liknar SAFs program. Det helt unika är att man skall straffa fackliga företrädare. Ingen annanstans i Europa straffar man de fackliga företrädarna för att de inte tar aktivt avstånd från en vild konflikt. Vi i Sverige blir alltså unika. Det kan ju kanske vara roligt att vara unik på något område. Men jag tror inte att det är rätt område att vara unik på.

En höjning av strejkböterna är ungefär detsamma som när man säger att man inte kan sluta fred om man inte har krigat först. Jag tror faktiskt inte på det. Om man inte kan förhandla finns det inga strejkböter i världen som kommer att förbättra det här, utan det kommer att medföra andra konflikter om man höjer strejkböterna på det här sättet. De har varit nog avskräckande. Jag kan hålla med om att strejkböterna har varit 200 kr. under en längre tid, men 200 kr. är faktiskt ganska mycket pengar för vissa arbetare i dag som har det dåligt ställt. De högavlönade går ju knappast ut i vilda strejker, som det ser ut i dag. Därför är jag litet fundersam över att Sten Östlund

med sin bakgrund och fackliga erfarenhet inte kraftfullare tar avstånd från det som har läckt ut från den Nicklassonska utredningen.

Anf. 75 STEN ÖSTLUND (s) replik:

Fru talman! Först vill jag säga att det påtalats att jag, när jag yrkade bifall till hemställan i betänkandena, angav fel nummer på betänkandena. Det skall vara hemställan i betänkandena 3, 4, 5 och 6.

Jag skall återgå till att kommentera det som jag inte hann med i den förra repliken. Kersti Johansson, och även Elver Jonsson och Sonja Rembo, talade om att det finns kritik mot systemet, att det är byråkratiskt och stelbent. Om man skall ge anställda vissa rättigheter innebär det att vissa byråkratiska och formella regler måste följas av arbetsgivaren. Det finns enligt min mening vissa arbetsgivare som anser att så länge de inte får göra precis som de vill, utan det finns regler i vägen för dem, anser de att det är en byråkrati som är av ondo. Vi måste alltså vara på det klara med att så länge det finns människor som går ut och talar om att det skall finnas en arbetsrätt som ger rättigheter åt de anställda kommer det också hos arbetsgivare att finnas inslag av kritik för att detta innebär en viss byråkrati. Det kommer vi aldrig ifrån. Alternativet är att man ger den ena eller den andra parten bestämmanderätt. Och då får väl vi välja ut de frågor som varje part får bestämma över. Och det blir väl inte särskilt mycket bättre.

Sonja Rembo menar att vi bara är ute efter att stärka facket. Vi behöver åtminstone ha så starka fack att de kan stödja sina medlemmar så att de ges ökade möjligheter att påverka. Bakåt sett innebär det här en indirekt kritik mot den nuvarande lagstiftningen, dvs. mot att man genom denna än så länge inte har förmått föra ut den demokrati som också vi förväntade oss i högre grad skulle komma ner ända till den enskilde. Vi vill i framtiden föra ut demokratin och möjligheterna att påverka så långt som det står i vår makt, ut till de enskilda människorna, med stöd av deras fackliga organisationer.

Jag förstår inte vad Sonja Rembo menar med att vi inte skulle vilja ha med andra partier i utredningen. Jag utgår från att det blir en bred parlamentarisk utredning som skall ta ställning till den framtida arbetsrätten. Något annat kan jag inte tänka mig.

Elver Jonsson säger att kanslierna har haft beslutsvånda. Ja, det har varit svåra frågor att ta ställning till. Arbetsförmedlingslagen är ingen lätt fråga att ta ställning till och förändra. Men jag tror inte att det finns någon beslutsvånda i den frågan, i synnerhet inte efter den senaste kongressens beslut. Denna kongress hade på uppdrag av den föregående kongressen arbetat fram ett förslag. Nu är vi beslutsfärdiga i partiet.

Förste vice talmannen anmälde att Sonja Rembo och Kersti Johansson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 76 LARS ULANDER (s):

Fru talman! Jag skall inte gå in i den diskussion som Sten Östlund så framgångsrikt har fört, utan skälet till att jag tar till orda är att jag hörde Elver Jonssons referat av någonting som har hänt här i Stockholm. Tyvärr hörde

jag inte Sonja Rembos inlägg. Det var av alldeles speciella skäl, och det ber jag om ursäkt för.

När det gäller Elver Jonssons mycket slarviga påståenden vill jag säga en del saker. Elver Jonsson har med anledning av en artikel i Svenska Dagbladet dragit några slutsatser som inte är riktiga. Han säger att facket inte har lyckats stoppa en oseriös arbetsplats, bl.a. på Globen i Stockholm. Låt mig berätta bakgrunden till detta.

Ett företag som är under polisutredning och som är misstänkt för att utföra s.k. svartjobb, alltså en kriminell verksamhet, har vi för närvarande under diskussion. Elver Jonsson konstaterade att facket inte hade lyckats stoppa företagets framfart och tog det till intäkt för att det förekommit ett misslyckande från fackets sida. Låt mig slå fast en sak som är mycket viktig, nämligen att en facklig organisation inte kan och aldrig skall leka polis. Det är polisen som skall sköta sådant arbete. Och det är alldeles entydigt att det i den arbetsrättsliga lagstiftningen inte förutsätts att den fackliga organisationen skall ha den uppgiften.

Följande har hänt. Det handlar om ett företag som har ganska många anställda. Det företaget skulle ha kunnat heta Dr Jekyll & Mr Hyde, men det heter något annat. Företaget har en vit verksamhet, som visats utåt, med organiserad personal. Företaget har skött skattefrågorna, har haft hängavtal med den fackliga organisationen och har för en del av sin verksamhet varit alldeles korrekt. Utöver detta har företaget en något mörkare sida med s.k. svart arbetskraft. Att polisen har fått detta klart för sig och åtalat företagsägarna tycker jag är ganska duktigt. Vi skall ha klart för oss att de som sysslar med dessa skumraskaffärer är ganska fiffiga.

Det är dock förvånande att Elver Jonsson drar slutsatser av tidningsartiklar skrivna av personer som inte är speciellt kunniga. Det borde emellertid Elver Jonsson vara efter så lång tid med arbetsrätt som specialitet. De här artiklarna ger en felaktig bild av hur Byggnads avdelning i Stockholm har agerat. Låt mig få säga att jag tycker att det är bra att pressen intresserar sig för de här frågorna. Flera i pressen skulle gå in och arbeta för att få bort den här typen av verksamhet från arbetsmarknaden, men det skulle naturligtvis vara en fördel om informationen var korrekt.

Vad journalisterna har missat är skillnaden mellan arbetsentreprenad och s.k. svart arbetskraft. Det finns ett protokoll som har redovisats i Svenska Dagbladet – som tydligen också Elver Jonsson har sett och som anförs som ett bevis. Det är ett alldeles perfekt protokoll, men journalisterna har inte klart för sig skillnaden mellan entreprenadavtal och svartjobb. Därför har de dragit felaktig slutsats.

Elver Jonsson berättade att Byggnadsarbetareförbundet har begärt en förklaring från sin avdelning i Stockholm. Låt mig ge det beskedet till Elver Jonsson att Byggnadsarbetareförbundet inte har bett om någon förklaring och inte heller har någon som helst anledning att göra det. En facklig huvudorganisation arbetar inte på det sättet i förhållande till sina avdelningar. Det var ytterligare ett ganska grovt övertramp från journalisterna, men det kanske inte finns anledning att gå närmare in på det.

Elver Jonsson skall kanske framdeles, och med fördel, grunda sina påståenden på något annat än en tidningsartikel. Med kunskap om den långa tid

som Elver Jonsson har arbetat med arbetsrättsfrågor är jag litet förvånad över att han inte ser bakom en tidningsartikel, som faktiskt ganska uppenbarligen är felaktig.

Anf. 77 SONJA REMBO (m):

Herr talman! Det var synd att Lars Ulander inte hörde vad jag sade i mitt inlägg. Jag refererade också till den artikelserie i Svenska Dagbladet som har pågått och pågår fortfarande. Även om jag vill ge Lars Ulander en eloge för att han går upp i debatten, tycker jag att han gör det väldigt lätt för sig. Jag utgick Bygg-Ettans agerande i Mondfallet med de maffialiknande metoder som framskymtar i Svenska Dagbladet-artiklar om Mondhärvan, där det uppenbarligen är fråga om lagbrott, och jämförde det med den kolossala handlingskraft som de fackliga organisationerna visade mot Tore Gustavssons camping och servering på Gotland. Då lade man sannerligen inte fingrarna emellan. Det ena förbundet efter det andra ställde upp med blockader därför att Tore Gustavsson inte ville teckna kollektivavtal.

När det gäller svartfirmorna i Stockholms byggbransch kan Bygg-Ettan använda vetoreglerna enligt 38–40 §§ MBL och stoppa sådana. Man har inte gjort det. Lars Ulanders förbund har godkänt det ena avtalet efter det andra. Det har pågått i över ett år. Man skall visserligen inte tro allt som står i tidningarna – det håller jag med om – men Lars Lindblom på Svenska byggnadsarbetareförbundet säger ändå enligt Svenska Dagbladet att Bygg-Ettan i Stockholm hade kunnat stoppa Mond Bygg ABs illegala verksamhet med hjälp av 39 § MBL. Så här efteråt kan man konstatera att det i fallet Mond hade funnits möjligheter att utnyttja 39 §, säger Lars Lindblom. Han säger vidare att det som regel brukar räcka med att föra 39 § på tal för att de stora företagen skall byta underentreprenörer. Ändå har inte Lars Ulanders förbundsavdelning Bygg-Ettan agerat i det här fallet. Det är anmärkningsvärt. När det gäller de små företagen, den lilla mannen, ensamföretagaren, är facket handlingskraftigt och visar muskler, men när det gäller stora företag och stora pengar är man plötsligt totalt handlingsförlamad. Det visar på cynism och hyckleri i tillämpningen av de stridsåtgärder som blockadrätten och vetoreglerna innebär.

Anf. 78 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Jag sade i mitt debattinlägg att alltsedan entreprenadreglerna i MBL har diskuterats har man funderat kring att lägga in vetorätt. Det har t.o.m. hänt att vetoreglerna har kommit till användning när det gällt seriösa entreprenörers verksamhet. Så vetoreglerna behöver ses över.

Min tes var att socialdemokraterna också i kammaren hävdar att vetorättsreglerna är ett medel för att komma åt både oseriös verksamhet och den gråa arbetskraften och förutsätter att fackföreningarna med sin branschkännedom skall kunna sätta stopp för oseriösa entreprenadföretag.

Jag nämnde den härva vars vidd vi ännu inte har sett – artikeln ger självfallet inga färdiga besked. Därför var jag väldigt försiktig med slutsats. Jag vill, herr talman, upprepa vad jag sade, nämligen att det skall bli intressant att se hur det ser ut då alla fakta ligger på bordet.

Det vi hitintills har sett är att vetorätten inte har kommit till användning

även om mycket har talat för att det kunde vara en oseriös verksamhet. Nu skyller Lars Ulander på att de riktigt smarta kommer man naturligtvis inte åt och att här minsann var det inte lätt att göra någonting, för det fanns en vit sida och en svart sida. Det låter litet aningslöst med hänvisningen till att det skulle vara svårt att upptäcka den oseriösa verksamheten. Men jag tror att det är viktigt att se på frågan, och jag tror att det styrker den uppfattningen att även de här bitarna behöver ses över. Jag är helt ense med Lars Ulander om att oseriösa företag skall vi sätta hinder för. De seriösa verksamheterna skall vi uppmuntra och stödja. Men den ekvationen har nuvarande MBL-paragrafen inte kunnat klara helt. Vi behöver inte leka polis. Med vetorätten i dess nuvarande utformning har vi inte kunnat knäcka det stora problemet att sätta stopp för de oseriösa företagen. Den tanken ville jag föra fram i debatten.

Anf. 79 LARS ULANDER (s):

Herr talman! Jag undrar om inte det skulle behövas en specialutbildning för både Sonja Rembo och Elver Jonsson. Förhållandet är detta att om man icke har en ordentlig bakgrund och ordentligt på fötterna när man använder sig av 38–39 §§ kan man inte stoppa en verksamhet. Man kan inte på grund av att man inte tycker om en verksamhet gå ut och säga: Det här får ni inte hålla på med. Man måste ha ordentlig grund för att stoppa en verksamhet. Visst finns det tillfällen då man har stoppat. Men jag förnekar att man kan göra det om det är seriös verksamhet, däremot kan man, om man har bevis, stoppa den icke seriösa verksamheten.

Sonja Rembo tar orden från en ombudsman på Bygg-Ettan som intäkt för att Mond Bygg visst skulle ha kunnat stoppas med hjälp av 39 §. Det är fel. För att göra det krävs att man skall ha ett bevis på att det är en icke seriös verksamhet. I annat fall blir man själv skadeståndspliktig, om man har stoppat verksamhet på ett felaktigt sätt. Jag förstår alltså inte resonemanget. Förmodligen är det här ett försök att få en chans att på något sätt klippa till mot fackliga organisationer. Men det här var en ganska dålig grund. Jag måste säga att det samtidigt var bra att jag fick möjlighet att klargöra vad det här är fråga om.

Anf. 80 SONJA REMBO (m):

Herr talman! Jag tror inte att vare sig Elver Jonsson eller jag behöver någon utbildning i det här fallet. Vi kan inte stoppa utan bevis, säger Lars Ulander. Icke desto mindre har facket gjort det många gånger. Här hade man via sina kontrollanter på byggena haft möjlighet att gå in. Men jag skall inte pressa Lars Ulander hårdare i den här frågan, därför att det finns många bottnar i detta. Vi kommer att få höra mycket om Mondhärvan framöver.

Sedan tror jag att Lars Ulander får göra upp med sin ombudsman på Byggarbetareförbundet om hans synpunkter på möjligheterna att använda MBL för att stoppa verksamheter. Jag tycker ändå att det här fallet visar att vetorättsreglerna är olyckligt utformade och att över huvud taget stridsåtgärder mot enskilda arbetsgivare tar sig uttryck som inte kan accepteras i ett rättssamhälle, därför att bl.a. vetoreglerna i MBL ser ut som de gör och att möjligheterna till blockader av ensamföretagare och företag som bara arbetar

med familjemedlemmar medges i den utsträckning som det görs. Vi behöver se över lagstiftningen på det här området. Däri bör ingå en parlamentarisk översyn, såsom vi har begärt. Jag tror att Lars Ulander kommer att vara ganska glad och tacksam den dag reglerna ses över och han slipper leka polis. Jag håller helt med Lars Ulander om att han inte skall leka polis. Det är de rättsvårdande myndigheterna som skall se efter och stävja brottslighet av alla slag. Där är vi också eniga. Brottslighet av det här slaget är oacceptabel. Med tanke på de starka fackliga organisationer som vi har i Sverige är det häpnadsväckande att företagen har fått härja så fritt, så länge och i den omfattning som det är fråga om. Detta är för mig obegripligt. Det understryker ännu mer behovet av att reglerna ändras.

Anf. 81 LARS ULANDER (s):

Herr talman! Det här fallet visar bara en sak: att det finns företagare som bedriver brottslig verksamhet ute på våra arbetsplatser. Det visar ingenting annat än just detta. När Sonja Rembo säger att detta är ett bevis på att facket inte skall ha någon möjlighet att lägga fram sitt veto, är det fråga om en mycket underlig argumentation. Det här fallet visar ingenting annat än att vi kanske behöver få en bättre ordning när det gäller polisens kontroll av denna typ av företag. Det går inte att säga att det här hade kunnat stoppas med hjälp av fackets kontrollanter.

Låt mig bara berätta en ganska intressant sak. I går hade jag ett samtal med en rätt stor byggmästare. Vi diskuterade av naturliga skäl just den här frågan. Han sade att han för två månader sedan inte hade en aning om att företaget i fråga existerade. Detta visar att företaget har varit oerhört skickligt när det gällt att bedriva sin brottsliga verksamhet. Men det bevisar minsann inte att man inte behöver ha kontroll på företagen ute på arbetsplatserna, tvärtom.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 18 §.)

17 § Arbetsmiljö

Föredrogs
arbetsmarknadsutskottets betänkande
1990/91:AU8 Arbetsmiljö.

Anf. 82 MONA SAINT CYR (m):

Herr talman! Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU8, där det behandlas ett antal motioner från allmänna motionstiden, har kommit att präglas av arbetsmiljökommissionens numera avslutade arbete. I avvaktan på en proposition med anledning av kommissionens betänkande avslås motionerna regelmässigt.

Från moderat håll har vi i avvaktan på klargörande förslag från regeringen funnit flera av utskottets formuleringar tillfredsställande. I några avseenden

har vi däremot funnit det nödvändigt att markera vår uppfattning genom reservationer.

Innan jag berör innehållet i dessa reservationer, kan jag emellertid inte underlåta att något röra vid hela det omfattande sceneri som omgivit kommissionens breda men korta arbete. Det sträcker sig från valår till valår. Kommissionen tillsattes nämligen 1988 – för nästan exakt två år sedan, på tre dagar när –, och propositionen är att vänta valåret 1991.

Utskottet har vid ett tillfälle givits möjlighet att lyssna på kommissionen, men bland de organ som har bildats i anslutning till kommissionen finns det också ett råd som inledningsvis kallades till information. Sedan kom kallelserna totalt av sig. Häromdagen kom det oförhappandes en kallelse från departementet. Information skall ges om en vecka, räknat från i dag.

Det har förflutit omkring 15 månader sedan rådet senast fick information. Kommissionens slutbetänkande lämnades i början av sommaren. En kort remisstid har förflutit sedan dess. Men vi i rådet har ingenting fått veta. Därför vände jag mig till departementet för att få ta del av remissvaren. Det var dess värre omöjligt. Några sammandrag existerade inte heller. Annars tycker man nog att det är självklart att en utskottsledamot, tillika rådsledamot, borde ha fått den här servicen från departementet utan att ens efterlysa den. En sådan information hade passat utmärkt vid detta debattillfälle med hänsyn tagen till alla de hänvisningar som utskottet gör till kommissionens utförda arbete. Det är bara att beklaga att departementet undanhåller intresserade utskottsledamöter detta material och väntar ytterligare en hel vecka med att informera rådet.

Herr talman! Jag skall därför i stället kort redogöra för våra reservationer. En gäller yrkesinspektionens verksamhet. Vi vill att en tydligare gränsdragning görs mellan myndighetens kontroll och företagets egen kontroll. Företagshälsovården har den kompetens som behövs för en ökad egenkontroll i företaget. Yrkesinspektionens verksamhet med systemtillsyn bör accentuera myndighetens inspektionsroll i de sammanhang där den åstadkommer mest nytta. Det är däremot tvivelaktigt att inspektionens resurser satsas på interna konflikter i företag, vilket sker allt oftare i dag.

Vi har vidare en reservation beträffande systemet med skyddsombud. Den lagstiftning som finns i dag har utformats med tanke på förhållandena i de stora industriföretagen. Mindre företag och de allt fler serviceföretagen erbjuder emellertid andra och annorlunda miljöer. Man bör kunna finna nya former som bättre anpassas till speciella förhållanden. Därför behöver lagstiftningen prövas mot nya företagstyper. Samhällets mål bör givetvis vara en god arbetsmiljö vid alla slags arbetsplatser. Man bör sålunda sträva efter att finna fler olika organisationsmodeller. I det sammanhanget återkommer vi även till vårt tidigare krav på att systemet med de regionala skyddsombuden utvärderas.

Det händer fortlöpande mycket på våra arbetsplatser. Lagstiftningen får inte bli inaktuell eller för yvig. Den kan då skada mer än den gör nytta. En av riskerna är att ramlagen kring arbetsmiljöfrågorna kompletteras med en snårskog av tillämpningsföreskrifter på olika nivåer vid sidan av regleringar i kollektivavtalen. Det är därför viktigt att en ständig uppföljning sker av lagstiftningens och reglernas konsekvenser. Det gäller då inte enbart kostna-

derna, som utskottet koncentrerar sig på genom att hänvisa till den s.k. begränsningsförordningen. Det gäller också andra effekter. Är de positiva eller negativa? Utgör de stöd eller hinder? Har de överlevt sin avsedda funktion? Är de redo för utmönstring? Man bör givetvis sträva efter att ha ett minimum av regleringar, även på detta område, regleringar som motiverar och är effektiva. Ju mer man bygger ut den organisatoriska delen på detta område, desto fler bestämmelser kommer till.

Till sist, herr talman, finns det anledning att ifrågasätta de s.k. MBL-medlen. Ett par hundra miljoner kronor ur arbetsmiljöfonden avsätts till information om en reform som infördes för 15 år sedan! Dessa medel kan användas bättre direkt i företagen. Den avgift som finansierar denna verksamhet – arbetarskyddsavgiften – bör nedsättas i motsvarande mån. I det avseendet stöder för övrigt riksrevisionsverket våra tankegångar.

Herr talman! Med det sagda yrkar jag bifall till reservationerna 4, 6, 9 och 11.

Anf. 83 CHARLOTTE BRANTING (fp):

Herr talman! Vi vet alla hur viktigt det är för arbetet att ha en god arbetsmiljö. Trots den stora reform om arbetsmiljön som den borgerliga regeringen genomförde 1977 finns det i dag en hel del tecken som inger oro. Arbetsskadorna ökar, främst belastningsskadorna, och den psykosociala arbetsmiljön är på många håll dålig, inte minst inom den offentliga sektorn.

En genomgående princip bakom arbetsmiljöreformen var att arbetsgivarna och arbetstagarna skulle ha samma inflytande. Denna grundprincip tycker vi i folkpartiet bör gälla också i framtiden. Ibland sägs det att det finns oöverstigliga konflikter mellan företagsekonomiska krav och arbetsmiljökrav. Detta är felaktigt. Förbättrad och utvecklad arbetsorganisation leder oftast till minskad frånvaro, lägre personalomsättning och ökad produktion. Brister i arbetsmiljön för med sig både företagsekonomiska och samhällsekonomiska kostnader vid sidan av det lidande som de drabbade utsätts för. Tänk bara på vad en dålig arbetsmiljö kan kosta i fråga om vårdkostnader, förtidspensionering, socialförsäkringar och annat!

Det är bra att regeringen nu aviserat en arbetslivsproposition. Folkpartiet vill med sin reservation 1 markera vilka principer vi tycker att regeringen skall utgå ifrån.

För det första gäller det decentralisering. Det är på det lokala planet, menar vi, som kunskaperna om de konkreta förhållandena är bäst. Mot denna bakgrund föreslog vi att de nya fonderna skulle administreras av parterna lokalt, av skyddskommittéerna. Nu blev det inte så, men fortfarande är vår förhoppning i folkpartiet att pengarna kommer att användas för att stödja det lokala skydds- och arbetsmiljöarbetet. Jag ser fram mot att denna förhoppning verkligen kommer att infrias.

För det andra gäller det ekonomiska styrmedel. Folkpartiet har länge i hårt motstånd mot socialdemokraterna drivit krav på ekonomiska styrmedel inom arbetsmiljön när det gäller stimulansbidrag till arbetsmiljöinvesteringar. Lika negativa var socialdemokraterna från början till miljöavgifter i fråga om den yttre miljön.

Nu tändes en strimma av hopp när socialdemokraterna i den ekonomiska

uppgörelsen med folkpartiet i våras accepterade att en arbetsgivarperiod med sjuklön skulle införas. Vi är nämligen i folkpartiet helt övertygade om att ett sådant system kraftigt skulle öka arbetsgivarnas intresse för att förbättra arbetsmiljön i syfte att få ner antalet sjuk- och arbetsskadefall. Stora administrationsresurser skulle också frigöras vid försäkringskassorna, resurser som skulle kunna användas till rehabilitering. Men tyvärr går det inte att lita på socialdemokraterna. Nu hoppar man av den här uppgörelsen för att göra LO till lags.

Jag vill här fråga Kjell Nilsson om han inte anser att en sjuklön skulle göra att arbetsgivarna satsade mer på arbetsmiljön.

För övrigt anser vi att det är viktigt med ett mer preciserat arbetsgivaransvar. Varje år bör arbetsgivarna vara skyldiga att genomföra arbetsplatsundersökningar och i samarbete med skyddsombud och skyddskommitté utarbeta åtgärdsprogram. En systematisk försöksverksamhet med krav på offentlig redovisning av arbetsmiljöförhållandena i samband med den årliga ekonomiska redovisningen är ett annat inslag i ett informativt styrmedelssystem.

Det är alltså dessa principer – decentralisering, delegering, ekonomiska styrmedel och ett preciserat arbetsgivaransvar – som vi tycker skall vara vägledande för utformningen av arbetslivspropositionen. Det vore värdefullt att få del av regeringens syn på dessa principer i dag.

Det är nu uppenbart att förhållandena inom den offentliga sektorn måste lyftas fram i arbetsmiljödebatten. Sålunda visar t.ex. arbetsskadestatistiken att det huvudsakligen är i den offentliga sektorn som arbetsskadorna ökar. Psykosociala arbetsmiljöfaktorer är ofta bakomliggande orsaker till exempelvis ryggont. Många undersökningar visar alldeles klart att den psykosociala miljön försämrats rejält inom den offentliga sektorn.

Vi har i vår motion pekat på en rad åtgärder för att komma till rätta med detta, t.ex. frihet för personalen att själv fatta beslut, bättre system för belöningar och uppskattning, understödjande av personlig utveckling, mer allsidiga arbetsuppgifter. Vi är övertygade om att en decentralisering av beslutsfunktioner och ökad tilltro till de enskildas förmåga att lösa sina arbetsuppgifter är viktiga inslag för att lösa den offentliga sektorns arbetsmiljöproblem. Utskottets majoritet är alldeles för passiv och hänvisar till att det är svårt för utomstående tillsynsorgan att angripa arbetsorganisationens brister, och till att det är arbetsgivarna som skall ha ansvaret. Och visst skall arbetsgivarna ha ansvaret, men vi menar att det är nödvändigt att trycket på dem ökar så att de verkligen blir medvetna om vad som kan och bör göras. Tycker verkligen socialdemokraterna att man kan slå sig till ro med att det är arbetsgivarnas ansvar – med tanke på den utveckling som vi ändå kan se på den psykosociala sidan?

I dag pågår ett seminarium som folkpartiet anordnar om kvicksilver i amalgam. Där talar bl a Margareta Molin över ämnet "Vad händer den sjuka personalen och hur påverkar kvicksilverarbetet deras barn?" Folkpartiet tycker det är angeläget att socialstyrelsen, riksförsäkringsverket och arbetarskyddsstyrelsen verkligen har samma uppfattning om vilka åtgärder som skall till vid kvicksilverförgiftning för både patienter och tandvårdspersonal. Tyvärr är det inte så i dag, utan man har en mängd olika tolkningar. I det

här sammanhanget vill jag speciellt uppmärksamma tandvårdspersonalens arbetsmiljö. Vi menar i reservation 18 att den personalen måste få bättre information om vilka skyddsföreskrifter som gäller och också bättre möjligheter till generösare ersättning när personal drabbas av skador.

Herr talman! Vi hade från folkpartiets sida ett ganska långt avsnitt i vår motion om kvinnors arbetsmiljö. Det avsnittet har fått ett ganska positivt bemötande, så det är bara en punkt som jag här vill kommentera. Det gäller de gravida kvinnorna. Jag måste säga att jag tycker att det är ynkligt att utskottets majoritet går emot vårt krav att en gravid kvinna skall ha rätt till havandeskapspenning om någon acceptabel omplacering inte kan ske. Tycker inte Kjell Nilsson att det finns anledning att ändra uppfattning här, så att vi inte år efter år måste reservera oss i denna fråga?

Folkpartiet står naturligtvis fast vid de reservationer som vi undertecknat, men jag yrkar bara bifall till reservationerna 1 och 22.

Anf. 84 KERSTI JOHANSSON (c):

Herr talman! I arbetsmarknadsutskottet betänkande nr 8 behandlas arbetsmiljöfrågor. Det är motioner från allmänna motionstiden som behandlas, och avstyrks – som vanligt, skulle jag vilja säga.

Den här gången avstyrks motionerna med hänvisning till att beredning pågår inom regeringskansliet av en proposition om arbetslivsfrågor, där bl.a. arbetsmiljökommissionens förslag ligger som grund. Jag hoppas verkligen – ja, jag utgår ifrån – att man i arbetet med propositionen också tar vara på förslag som finns i de motioner som väckts i riksdagen, i år och tidigare.

Nu vet vi att det har gjorts och görs mycket för att få bort dåliga arbetsmiljöer. Den tekniska utvecklingen har förbättrat många jobb. Ökade kunskaper och större medvetenhet hos den enskilde har betytt en hel del. De fackliga organisationernas engagemang i arbetsmiljöarbetet är en styrka när det gäller insatser på enskilda arbetsplatser och i den konkreta situationen.

Men ändå har antalet människor som skadas i arbetet ökat under senare år. Ökningen gäller också olika slag av sjukdomar som förorsakats av arbetet. Skadeutvecklingen har medfört en kraftig stegring både av långtidssjukskrivningarna och av förtidspensioneringarna. År 1988 uppgick de totala statliga kostnaderna för långvarig sjukskrivning, förtidspensionering och arbetsskadeförsäkring till ca 45 miljarder kronor, vilket är ungefär 4 % av BNP.

Arbetsskadorna leder till svåra problem och lidande för de enskilda människor som drabbas, och för stat och kommun medför arbetsskadorna lägre skatteintäkter. För företag och andra arbetsgivare medför de olika slag av kostnader och olägenheter.

Arbetsmiljöfrågorna måste få högre prioritet – det gäller även i företagens utbildningsverksamhet. Det får inte vara så att utbildningen i arbetsmiljöfrågor endast berör arbetsledare och skyddsombud, utan den måste innefatta alla på ett företag. Inte minst viktigt är att skola de anställda i riskmedvetande.

Även introduktionsprogram är viktiga. Vi vet exempelvis att arbetsskadorna bland unga fortsätter att öka. Det finns statistik som bekräftar att många får för kort introduktion och allför snabbt lämnas ensamma i sitt ar-

bete utan att en arbetsledare tar ansvar för inskolningsperioden. Enligt arbetarskyddsstyrelsen sker mer än 10 % av ungdomsolyckorna redan under första veckan på det nya arbetet. 90 % av alla olyckor bland ungdomar på arbetsplatserna inträffar under sommaren. Ofta beror olyckorna på att introduktionen är bristfällig.

Många arbetsskador orsakas också av psykosociala faktorer; det kan vara stress, det kan vara problem med arbetskamrater – men också ensamarbete kan vara oerhört påfrestande. Detta har studerats med hjälp av ISA-systemet under tiden 1982–1988. Även om ISA-systemet är bristfälligt på många punkter rapporterades under 1988 tio gånger så många fall som under början av perioden. Vissa yrken har fler anmälda fall än andra. Bl.a. är hemvårdare ett högriskyrke.

Ett annat svårhanterligt problem är mobbningen; utfrysningen av arbetskolleger.

En del av detta har vi i centern tagit upp i våra motioner.

Även om vi återkommer till frågorna – en proposition skall enligt uppgift komma i februari 1991 – vill vi lyfta fram en del av våra motionskrav. Jag börjar med det som jag senast var inne på: mobbning på arbetsplatsen. Det är ett mycket svårt problem för alla som drabbas – och det är faktiskt ganska många. Bland offren för mobbning finns alla typer av människor. Därför finns det inga enkla svar på varför vissa personer utsätts för mobbning. Men på arbetsplatser som har hög arbetsbelastning och otillräckliga resurser och som utmärks av stress anses risken vara större för att en speciell person får missnöjet över sig. Mobbning måste ses som ett lika allvarligt arbetsmiljöproblem som rent fysiska skador. Det kan leda till vantrivsel, till att individens hela tillvaro krossas, ja, rent av till självmord. Man beräknar att ett hundratal självmord begås varje år i vårt land just på grund av mobbning.

Många av de mobbade söker hjälp hos fackliga ledare, hos arbetsledare och chefer. En del kan kanske hjälpa till, men de flesta uppges sakna utbildning och erfarenhet för att klara dessa svåra psykosociala arbetsmiljöproblem.

Forskning är viktig på det här området. Det har vi också påtalat. I betänkandet hänvisas till den forskning som pågår vid bl.a. Göteborgs universitet. Vi vill från centerns sida betona att det är viktigt att stödja just forskning på området. Det går också att arbeta på annat sätt. Fackliga mobbningsjourer har exempelvis startats bl.a. av TCO i Dalarna. Enligt uppgift visar verksamheten på goda resultat. Jag kan inte så mycket om detta, men kanske kan det vara något att ta efter på fler håll i landet. I ett särskilt yttrande har vi velat markera att det är angeläget att regeringen i beredningen av den kommande propositionen om arbetslivspolitiken ägnar även det här området uppmärksamhet.

Vi har också pekat på att vissa kvinnliga yrkesområden har en både fysikt och psykiskt tung arbetsmiljö. Vi kan ta vårdbiträden som exempel. Det är ju en personalgrupp där arbetsskadorna är många och personalomsättningen stor. Här har då, enligt utskottet, arbetsmiljökommissionen i sitt material belyst skillnaderna i hälsa mellan kvinnor och män kopplat till arbetsmiljön. Men sedan avstyrks våra motioner med att det är viktigt att kvinnornas problem synliggörs i det förestående arbetsmiljöarbetet. Jag vill verkligen till-

styrka att så sker och att något också händer som förbättrar kvinnornas situation. Jag tänker inte minst på hemtjänsten och dess personal. I och med att en så stor del av den tunga vården flyttas ut från institutionerna har arbetet inom hemtjänsten blivit allt tyngre. Här görs vissa insatser, men ytterligare insatser är nödvändiga båda i fråga om utbildning av personalen och i fråga om utveckling av tekniska hjälpmedel. Här är det nu möjligt att med medel från arbetslivsfonden påbörja ett systematiskt arbete för att förbättra arbetsmiljön just inom hemtjänsten.

Det betänkade som vi nu behandlar andas i alla fall en del välvilja mot kvinnorna. Propositionen är som sagt aviserad. När den läggs får vi definitiva besked. Det återstår att se vilka dessa blir.

En annan grupp som vi i centern har lyft fram i våra motioner är lantbrukarna och deras psykosociala situation. Det har skett stora förändringar på den svenska landsbygden. Det har i sin tur lett till att lantbruket i dag är ett utpräglat ensamarbete. Det sociala nätverket har glesats ut mer och mer. Lönsamheten har försämrats och de ekonomiska bekymren har tilltagit. Och även om utskottsmajoriteten anser att det är för tidigt att dra några slutsatser av effekterna av vårens livsmedelspolitiska beslut råder just nu en stor oro inför framtiden bland många jordbrukare. Det handlar i många fall om stora omställningar och att många också kanske måste bort.

Vi har i vår motion begärt en analys av de svenska lantbrukarnas situation när det gäller levnadsförhållanden, psykosocial belastning och hälsa. Majoriteten i utskottet menar att en sådan kartläggning kan utföras inom jordbrukarnas föreningsrörelse och dess expertorgan på området. Ja visst, det är fullt möjligt. Men jag tror i alla fall att det vore positivt om man också från annat håll just nu intresserade sig för den här yrkesgruppen och dess i dag långt ifrån ljusa situation. Jag beklagar att utskottet är så kallsinnigt.

Jag vill nämna ytterligare en centermotion. Det är Elving Anderssons motion om hörselskador. Enligt uppgift frikallas varje år ett tusental unga pojkar från militärtjänstgöring på grund av just hörselskador. Orsakerna kan naturligtvis vara många. Men enligt vissa undersökningar är den mycket höga ljudnivån vid rockkonserter och på diskotek samt de s.k. free-styleapparaterna starkt bidragande orsaker. Ljudnivån på t.ex. diskotek ligger nästan alltid över de gränsvärden som är skadliga och som inte accepteras inom t.ex. industrin. Att vistas i sådana miljöer kan därför leda till skador. Inte minst ur arbetsmiljösynpunkt för dem som jobbar på diskotek och motsvarande anläggningar är detta en allvarlig fråga.

Det behövs en bättre övervakning av de bestämmelser som gäller, men det kan också behövas en skärpt lagstiftning. Vidare behövs en effektiv information till ungdomar om vilka risker de utsätter sig för genom att ha alltför hög volym på sina free-styleapparater. Den höga ljudnivå man har beror säkert i de allra flesta fall på dåliga kunskaper om hur känsliga hörselorganen är och hur lätt man kan få obotliga skador. Här anser vi i centern att en informationskampanj är nödvändig. Den borde lätt kunna ordnas i skolan genom t.ex. skolhälsovårdens försorg.

Herr talman! Det finns mycket mer att ta fram inom det viktiga området arbetsmiljö. Men nu har ju en proposition aviserats och i och med det får vi anledning att återkomma till frågorna. I centern ser vi med stort intresse

fram emot vad propositionen kommer att innehålla, inte minst på arbetsmiljöområdet. I centern står vi bakom de reservationer som vi har i betänkandet, men jag kommer inte att begära votering på reservationerna i dag.

Anf. 85 LARS-OVE HAGBERG (v):

Herr talman! Arbetsmiljöns förbättring åstadkoms genom den väldiga offensiv som ägde rum i arbetslivet under 1960- och 1970-talen. Då fick vi förändringar i lagstiftningen. När jag ser på talarlistan, finner jag att Kjell Nilsson står där. Vi har väl diskuterat dessa frågor i ett tjugotal år. Det har hänt ganska mycket under denna tid, och man kan fundera över var vi befinner oss i dag i arbetslivet. På 1970-talet hade vi en väldig diskussion om asbest. När vi i socialutskottet 1975 diskuterade frågan om ett förbud mot asbest, ansåg majoriteten att något förbud inte behövdes.

Så kom 1980-talet och de som försvarade denna ståndpunkt fick vända helt om. Det blev ett förbud, som mitt parti hade krävt redan 1971. När man antog denna lag 1978, sade vi från vårt parti att de psykosociala delarna på MBL-sidan, alltså makten över företagen samt skyddsombudens och fackföreningarnas möjligheter, över huvud taget hur man skulle handskas med människor, skulle bli de stora problemen. Mycket riktigt blev de 1980-talets problem, och vi fick en arbetsmiljökommission som är framsprungen ur dessa problem.

Jag vill inte dra några längre slutsatser av detta och säga att man skall lyssna på oss även i dag. Men de krav som vi ställer i dag kanske blir morgondagens lösningar. Det sätt på vilket man genom ramlagstiftning och partssamverkan har formulerat lagstiftningen på detta område har varit en bidragande orsak. Det är den mest uttalade partssamverkan som finns i en central lagstiftning, där parterna har bestämt innehållet i lagen i stort sett. Dagens problem är en avläsning av det system som vi har i dag, det kapitalistiska systemet.

Klassamhället är inte borta. Klassamhället drabbar olika människor. De som drabbas hårt av klassamhället och dålig arbetsmiljö men som brukar bli bortglömda är kvinnorna. På något sätt vill man nästan förneka de specifika arbetsmiljöproblem som kvinnorna har. Deras ställning på arbetsmarknaden är avgörande. Därför att de är kvinnor har de de sämsta jobben i samhället i dag. De har inte omväxlande och intressanta arbeten vare sig i industrin eller i service och handeln, inte heller inom den offentliga verksamheten. Därför får vi specifika kvinnliga arbetsmiljöproblem. Kvinnorna står i dag längst ner på klasstrappan, statusstegen och löneskalan. Det måste ligga en oerhörd tyngd i detta påpekande, för alla åtgärder i arbetsmiljön måste inriktas mot dem som har det sämst ställt i arbetsmiljöhänseende.

Vi fick som sagt en arbetsmiljökommission. Den byggde på det politiska uttalandet att de 400 sämsta jobben skulle kartläggas och åtgärdas. Det kom ett material som talade om förbud mot ackord, om differentierade arbetsgivaravgifter och om rehabilitering. Det var ett bra underlagsmaterial, som egentligen borde ha legat till grund för väldigt omfattande förslag. Men så är det inte i dag. Den kartläggning som arbetsmiljökommissionen har gjort av miljön bevisar ju att det inte har skett någon minskning av antalet olycksfall och andra skador i arbetslivet. Sjuktalen har ökat liksom antalet arbets-

skador och antalet förtidspensionerade. Kostnaderna för frånvaron genom arbetsskador och förtidspensionering har uppskattats till 60 miljarder kronor per år. Andelen förtidspensionärer har ökat under 1980-talet.

En rad myndigheter sysslar med arbetsmiljön. Det finns i Sverige en stor kunskap om arbetsmiljöfrågorna. Vi har 120 000 aktiva skyddsombud. Det är alltså inte kunskap och inte information som saknas. I stället är det makten att kunna använda kunskapen som saknas. Statistiken talar sitt tydliga språk. Arbetsmiljön i Sverige har i sin vida mening faktiskt blivit sämre under senare år. Förhoppningen att arbetsköparna och fackföreningarna skall tillsammans kunna inse behovet av en god arbetsmiljö har visat sig vara en väldigt naiv tanke. Denna naiva tanke har kostat många människor skada och t.o.m. liv. De långtidssjuka och förtidspensionerade lever i många fall inte något gott liv utanför arbetslivet.

Den slutsats som man måste dra av förslitningen av arbetskraften är att man måste förskjuta makten över arbetsmiljön från arbetsgivarna till de anställda och fackföreningarna. Så ser vi det från vårt parti och från en stor del av fackföreningsrörelsen. Det är den enda garantin för att arbetsmiljön på ett avgörande sätt skall kunna vändas rätt.

Arbetsmiljökommissionen har en rad förslag och vädjanden till arbetsgivarsidan men vill inte ta något rejält kliv framåt. Jag kan ge några exempel på hur man tassar omkring trots att man har ett gott material:

Det *bör* vara möjligt att ge arbetsmarknadens parter ökat stöd att via avtal utveckla och förändra arbetsorganisationen. Det *bör* vara möjligt att bryta ner monotona arbetsuppgifter. Yrkesinspektionen *bör* i framtiden mer mejsla ut sin roll som tillsynsmyndighet. Alla anställda *bör* ha rätt till kompetensutveckling i arbetet. Kommissionen är nu inte främmande för utvidgade sanktioner men anser att sanktionsfrågan *bör* ses över ytterligare. Möjligheten att döma ut företagsbot *bör* kunna tillgripas i flera fall än i dag.

Detta är luddiga formuleringar på oerhört viktiga och centrala områden om man skall förbättra arbetsmiljön.

Men som jag sade finns det även positiva delar i arbetsmiljökommissionens förslag. Man talar om personalekonomi. Det kan vara en väg att peka på vad arbetsmiljöskadorna kostar. Det kan medverka till att personalomsättningen på grund av arbetsskador inte blir så stor.

Slutsatsen är att kommissionens förslag är väldigt tunna, medan materialet är oerhört dyrt. Därför kvarstår de frågor som vi från vänsterpartiet redan har ställt. En bättre arbetsmiljö måste bygga på att arbetsmiljölagen och medbestämmandelagen tillförsäkrar fackföreningar och anställda makt och inflytande över en rad funktioner i arbetslivet: arbetsorganisation, arbetstider, arbetstempo, personalstorlek, rekrytering av arbetsledare, löneformer osv. Det är enda möjligheten att kunna gå framåt. Det är det ansvar som de anställda kan ta för sitt företag eller sin myndighet i sin verksamhet.

Skyddsombuden har en nyckelroll på vägen mot en förnyad och bättre arbetsmiljö. Vi har länge krävt att stoppningsrätten skall vidgas från livsfara till ohälsa på lång sikt. Den utökade stoppningsrätten är nödvändig, framför allt om vi skall kunna förhindra utslitningsskador framöver. Skyddsombuden har ett förtroende i arbetslivet som är helt nödvändigt för att de skall kunna ta på sig den rollen. Vissa fackliga företrädare har många gånger fjärmat sig

från arbetslivet. Förtroendemannalagen har utnyttjats till maximum och därmed skapat klyftor i arbetslivet. Skyddsombuden lever i verkligheten och har därför förtroendet kvar. Skyddsombuden är många gånger föregångare till den utveckling av fackföreningsrörelsen som vi kan utläsa t.ex. i Kiruna, där de fackligt förtroendevalda arbetar i produktionen i stället för att sitta på sina expeditioner. Denna utgångspunkt ser vi såsom viktig när det gäller att förändra inriktningen av arbetet för en bättre arbetsmiljö.

Individuella ackord och liknande måste förbjudas. Det är inte omöjligt att yrkesinspektionen får sådana direktiv att den kan förbjuda sådana arbeten. Arbetarskyddsstyrelsen skall ha en helt annan organisation.

Förslaget om en 14-dagarsperiod i sjukförsäkringen och om försämrade villkor vid sjukdom kommer säkert inte att förbättra arbetsmiljön. Tvärtom kommer det att straffa de många troget arbetande människor som i dag skall upprätthålla vår produktivitet och tillväxt. De får bara 75 % i ersättning. Naturligtvis kommer detta att inverka på arbetets innehåll och medföra en sämre arbetsmiljö. Den subjektiva upplevelsen av ett arbete är väldigt viktig.

En rad frågor tas upp i betänkandet. Jag skall ta upp en fråga som nämns i en reservation, som vi denna gång inte har anslutit oss till. Vi kommer att rösta på den om den kommer upp till votering. Det är reservation 16, som handlar om asbest och kisel.

Besöker man arbetsplatser får man en del erfarenheter. I Avesta och Torshälla kan man välja mellan pest och kolera. Där använde man asbest men ville ha ett ersättningsmaterial. Man använde då kvarts i en rulle i en glödgningsugn. Då visade det sig att det materialet var 10–15 gånger sämre. Det dammade ofantligt, när man skulle slipa om rullarna. Till sist fick skyddsombudet välja mellan pest och kolera. Han fick välja asbest. Det var ju helt uppåt väggarna. Man visste att asbestmaterialet var farligt, men hur skulle man göra. Efter vad både skyddsombudet och jag kan förstå har man på något sätt tillåtit kvarts i arbetsmiljön. Man har inte givit ut ordentliga föreskrifter utan slappt låtit det vara och rullat vidare. Man skulle ha förbjudit användningen av asbest på fel ställen. Då hade man kanske tvingat fram ett ersättningsmaterial. Nu arbetar man där fastän man vet att arbetarna varje dag får i sig dammet.

I samband med att jag såg denna reservation upptäckte jag att registret över dem som råkat ut för lungskador helt plötsligt hade försvunnit hos arbetarskyddsstyrelsen för två år sedan. Jag vet inte om detta har något samband. Men det kanske är värt att påpeka.

Därmed, herr talman, ställer vi oss bakom Karl-Erik Perssons ställningstagande till reservationerna 8, 16, 19, 20. Jag kommer att begära votering beträffande reservationerna 2 och 24.

Anf. 86 ANNA HORN AF RANTZIEN (mp):

Herr talman! Jag vill börja med att deklarera att miljöpartiet står bakom alla de reservationer i AU8 som mitt namn står på. Jag yrkar bifall till reservationerna 5, 12, 16 och 20 i AU8.

Det första ärende som jag tänker ta upp här gäller centerns motion om miljökunskap, som vi utan vidare spisning kunde skriva under, eftersom den

överensstämmer väl med delar av miljöpartiets partimotion från i våras med rubriken Lära för livet. – Det är litet egendomligt att inte vår partimotion lika väl som centerns tagits upp till behandling i AU.

I Lära för livet citeras uttalanden från ungdomens miljöriksdag, där ungdomar krävde att skolan skulle ta sitt ansvar och att miljökunskap skulle bli ett eget ämne i både grundskolan och gymnasieskolan, på universitet och högskolor. Ytterligare står i vår partimotion att lärarna måste vidareutbildas i miljökunskap och att lärarhögskolan måste satsa på en särskild utbildning av miljövårdslärare. Miljökunskap är dessutom ett inspirerande ämne – det kan jag av egen erfarenhet intyga. Alla, både elever och lärare går ut på upptäcksfärd, antingen i naturen, i arbetsmiljön eller i sina samlade kunskaper, och man finner spännande och ibland helt nya orsakssamband i de invecklade ekologiska mönstren. Den elev eller lärare, som en gång fångats i denna kunskapens livsväv blir därmed också en värdefull styrkepunkt i vårt allt mer nödvändiga miljöförsvar.

Så till miljöpartiets motion A241, där vi begär att minst 100 milj.kr. ur arbetsmiljöfonden avsätts för förebyggande av psykiska skador och att en åtgärdsplan för detta utarbetas. Vi reserverar oss mot utskottets skrivning, där det sägs att detta arbete kan rymmas inom företagshälsovårdens ordinarie arbete och budget.

Vi vet att de psykiska skadorna tilltar med ökande stress, konkurrens och krav på anpassning till ny, arbetsbesparande, men omställningskrävande teknik – som, trots att den som sagt är arbetsbesparande, kräver större arbetsresultat per tidsenhet. Företagshälsovårdens viktigaste uppgift är att sköta den förebyggande vården. Det är sant, men det visar sig att företagshälsovården i praktiken får ta på sig mycket av vardagssjukdomarnas vård.

En viktig del av förebyggande psykisk omsorg består i att spåra och avhjälpa mobbning, en verkligt otrevlig avart av mänskligt beteende, som inte borde förekomma i ett civiliserat samhälle. Att spåra upp mobbningsoffer är ofta besvärligt, eftersom den mobbade ofta har svårt att berätta om sina bekymmer och lika ofta blir avfärdad såsom varande en besvärlig person med samarbetssvårigheter. Får inte den drabbade omsorgshjälp är det risk för att fortsatt mobbning driver honom eller henne in i tröstmissbruk av något slag. Att få den eller de mobbande att sluta med sitt cyniska beteende kan vara minst lika svårt. Det kräver större insatser av tid och ibland också kunskap än vad företagshälsovården har möjlighet att ge.

Låt mig citera en mening ur den proposition med förslag om tilläggsbudget, vars motionstid går ut just i dag. Där föreslås riksdagen godkänna "att bidrag till arbetsbiträde även skall kunna avse insatser som 'fadder', exempelvis åt en psykiskt utvecklingsstörd arbetstagare eller personer som behöver stöd på arbetsplatsen på grund av psykiska problem eller missbruksproblem". Detta visar att behovet är känt och erkänt av regeringen, varför det är märkligt motsägande av utskottet att avstyrka denna miljöpartiets motion. En händelse som ser ut som en tanke är att moderaterna i sin reservation 11 i samma moment föreslår att bidragen från arbetsmiljöfonden minskas med 200–250 milj.kr. – så pengar till den i vår motion föreslagna insatsen väntar i arbetsmiljöfonden på att bli vettigt använda.

Så till den spännande men dystra historien om asbestos och silikos. Det är

ju inte var dag man hittar en motion i Stockholms tunnelbana. Där njöt jag en längre tid av Göran Palms blankversepos En vintersaga och hamnade mitt i motionstid i hans utredning om hur det kunde gå med en utredning om två plågsamma sjukdomar – asbestos och silikos eller asbest- och stendammslunga. Göran Palm själv erkände att han tyckte det var märkvärdigt med den tystnad som följde på utgivningen av hans bok.

Just denna dikt är ju ganska så provocerande och anklagande – verkligen värd en utredning. Detta i första hand för att verkligen kontrollera att säkerhetsföreskrifterna på framför allt asbestanvändande arbetsplatser följdes. I vår hemställan begär vi denna kontroll. Vi begär också att myndigheterna ges i uppdrag att se till att informationen om skyddsåtgärder verkligen har nått fram till alla på riskarbetsplatser. Nu gäller lagen om substitutionsprincipen. För asbest finns ofarligare ersättningsmaterial – men finns detta på berörda arbetsplatser? Det gäller alltså inte kvarts, som Lars-Ove Hagberg nämnde.

Författaren och utredaren Palm anser också att den ursprungliga målsättningen omformulerats och försvagats, så att slutrapporten kan anses vara en "urkundsförfalskning". Detta bör naturligtvis prövas juridiskt och eventuellt leda till åtgärder.

En elev på Journalisthögskolan i Göteborg ringde upp mig för några månader sedan och berättade att han och en kamrat beslutat sig för att bedriva litet undersökande journalistik på grundval av denna miljöpartiets motion. I ett Ekoprogram i förra veckan, alldeles lagom före det här sammanträdet, redogör dessa journalister för hur dammlungeregistret råkar suddas ut. Det var det som Lars-Ove Hagberg också nämnde. Och arbetarskyddsstyrelsens styrelse underrättas inte av de ansvariga. Jo, visst hade det gått att renovera – men... I kungörelsen av den 1 juli 1990 står att data förs, trots att registret inte existerar.

Samtidigt i en dansk tidning: EG håller på att återinföra den dödsfarliga asbesten i Danmark, fruktar byggbranschens fack, som försöker få regeringen att ingripa och förhindra återinförandet. Här krävs ett starkt politiskt initiativ, men man möts bara av tystnad, säger det danska byggfacket.

Och arbetsmarknadsutskottet avstyrker med den svaga motiveringen att det finns ett principiellt förbud mot att använda asbest och asbestmaterial. Skall sådant material ändå användas krävs tillstånd från arbetarskyddsstyrelsen. Punkt slut.

Med denna plädering hoppas jag att ni, mina ärade riksdagsledamotkollegor, kommer att trycka på den knapp som kan bidra till att de fruktade lungsjukdomarna asbestos och silikos bekämpas med de medel som redan finns och som borde varit i användning sedan många år tillbaka. Vad skall annars arbetarna hosta åt er när ni skyller på myndigheters slarv och EG-regler? Det gäller alltså att votera för bifall till miljöpartiets reservation 16, moment 29.

Anf. 87 KJELL NILSSON (s):

Herr talman! I detta betänkande behandlar utskottet 35 motioner som är väckta under den allmänna motionstiden. Det kanske kan förklara en del av

innehållet i vissa av motionerna. De har kommit litet grand som jästen efter degen.

Motionerna har i alla fall resulterat i 25 reservationer som är bifogade utskottets betänkande. De flesta av motionsförslagen är behandlade vid ett flertal tillfällen i denna kammare, och utskottsmajoriteten har inte funnit anledning att ändra ståndpunkter sedan tidigare behandling.

Det finns dock några förslag som är nya, och det är de som egentligen berör arbetsmiljökommissionens arbete. Arbetsmiljökommissionen har, som vi har hört tidigare, avslutat sitt arbete, och det går inte gärna att lägga på den några nya arbetsuppgifter. Det är snarare så att proposition håller på att skrivas på grundval av arbetsmiljökommissionens betänkande.

Det har pratats mycket om den dåliga arbetsmiljön i Sverige, och visst kunde den vara bättre. Visst har vi problem, och vi kommer alltid att ha problem eftersom vi lever i ett föränderligt samhälle. Men om vi ser på förhållandet i Sverige i jämförelse med hur det är i andra länder, kan det vara bra att erinra om vad utskottet upplevde på sin resa i höstas. Vi hörde då från nästan alla andra håll att man såg på Sverige med litet avund, därför att vi hade en så bra och framåtsyftande arbetsmiljölagstiftning och en så stabil organisation i arbetsmiljöarbetet. Nästan överallt sade de: I våra länder saknar vi helt det som ni kan njuta av i Sverige.

Om vi tittar på gränsvärdeslistorna, ser vi att på nästan alla områden ligger vi långt under gränsvärdena i andra länder, både i det förutvarande öst och i väst.

Stoppningsrätten – att ett skyddsombud kan stoppa arbetet, att arbetet inte får fortsätta förrän yrkesinspektionen, myndigheten, har kommit och tagit del av problemen – saknas runt om på andra håll. Enda möjligheten att få rättelse är att gå ut i vanlig strejk.

Det stora problemet för många fackliga organisationer är, säger man, anpassningen till EG. Hur skall det gå med vår arbetsmiljölagstiftning? Det är nog en oro som de allra flesta som jobbar fackligt tycker är välgrundad.

I vårt land byggs det stabila arbetet på arbetsmiljöområdet upp ute i företagen. Det är på arbetsplatserna, det är de fackliga skyddsombuden, det är skyddskommittéerna, förstärkta med företagshälsovården, och arbetsgivarnas representanter som utför det dagliga arbetet och som verkligen lägger grunden för ett bra arbetsmiljöarbete. Det här tycker jag att man inte bara skall kritisera. Det är ett stort arbete som läggs ner, ofta på rent ideella grunder.

Yrkesinspektionen prioriteras också i anslagsframställningarna varje år och har hitintills inte behövt vidkännas några prutningar utan i stället fått ökade resurser för sitt arbete. En enig arbetarskyddsstyrelse har också tillstyrkt det förhållandet. Däremot har det prutats litet på det centrala anslaget.

Utöver de ordinarie anslagen till arbetsmiljöarbete, som naturligtvis skulle kunna vara ändå större, tillkommer nu hela 15 miljarder som arbetslivsfonden förfogar över. De 15 miljarderna bör kunna ge verklig kraft åt det framtida arbetsmiljöarbetet, så att vi kan komma steget före. Innan vi hinner förändra gränsvärden och annat och rätta till förhållandena har ju många

redan drabbats. De 15 miljarderna kan bli ett verkligt lyft för arbetsmiljöarbetet i vårt land.

Arbetslivsfondens centrala styrelse har beslutat om riktlinjer för organisation, uppgifter och arbetsformer för verksamheten. De regionala organisationerna är bildade och styrelser tillsatta, och kanslier har byggts upp i varje län. Det här blir en verkligt massiv satsning på arbetsmiljöområdet som jag tycker att vi skall hälsa med största tillfredsställelse.

Som framgår av betänkandet, kommer riksdagen att presenteras en proposition i februari 1991 som bygger på överväganden från fem olika utredningar, bl.a. andra arbetsmiljökommissionen. Det arbetet tycker vi i utskottsmajoriteten skall avvaktas innan vi tar ställning till de frågor som är aktualiserade i de reservationer som är fogade till betänkandet. Riksdagen kommer också redan i december i år att föreläggas en proposition om arbetslivsforskningen.

Det här tyder på att vi bör avvakta med de långsiktiga besluten, så att vi får det bästa underlaget för de beslut vi skall fatta. Med hänsyn till dessa förhållanden finns det inte någon anledning att i dag ta ställning till något av motionsyrkandena, och jag ber att få yrka avslag på samtliga reservationer.

Charlotte Branting har frågat mig, om jag anser att sjuklön skulle medverka till en bättre arbetsmiljö. Ja, det är möjligt, men jag tror inte att det är det avgörande.

Jag tycker att det finns skäl att någon gång påpeka att sjuklön i mindre mån, men framför allt differentierad arbetsgivaravgift på detta område inte bara är ett straff för att arbetsgivaren har en dålig arbetsmiljö. De kan också komma att utnyttjas för att inte anställa annat folk än de som är absolut friska och starka och orkar med arbetet. Risken av att behöva betala mer kan hindra dem som har arbetshinder, ett litet arbetshandikapp eller äldre människor från att få ett arbete. Arbetsgivaren kan ju hävda: Jag vågade inte anställa den här personen. Vem vet vad han har för skador? Vem vet vad jag åker på för kostnader? Jag tycker att det är litet dubbelbottnat med de differentierade avgifterna, och detta skall man ha med i bilden och vara noga med, om och när man inför sådana.

Jag tror, Charlotte Branting, att forskning på detta område, kunskap hos alla de människor som arbetar med arbetsmiljöfrågor, är ett mycket bättre verktyg för att få en bra arbetsmiljö än en sjuklön. Jag har därmed inte sagt vad jag tycker om sjuklön i övrigt.

De ekonomiska förhållandena för företagen är också väldigt viktiga. En av de stora bitarna är, som jag nyss sade, de 15 miljarder som skulle gå till arbetslivsfonden. Jag minns inte riktigt, men jag har för mig att folkpartiet yrkade avslag på arbetslivsfondens bildande. I sådana fall saknar ni de 15 miljarder som vi andra har för att förbättra arbetsmiljön i det här landet. Om jag har fel på den punkten hoppas jag att Charlotte Branting rättar mig.

En stor del av arbetsmiljökommissionens betänkande handlar om de psykosociala frågorna. Mobbning på arbetsplatsen ingår bland dem. De är mycket bekymmersamma och de får ett stort utrymme i kommissionens slutrapport. Så är även fallet när det gäller arbetsorganisationen osv.

När det gäller omplacering av kvinnor vid havandeskap finns det att läsa

på s. 25 vad som gäller, och det tycker utskottets majoritet att vi för närvarande inte är beredda att ändra på.

Sedan vill jag bara, herr talman, säga ett par ord till Lars-Ove Hagberg. Han hade vänligheten att påminna mig om att vi har diskuterat arbetsmiljö här i kammaren i 20 år. Det är ju sant. Det har dock hänt en hel del under dessa 20 år, Lars-Ove Hagberg. De problem som vi diskuterade när vi började för 20 år sedan finns inte i dag. Vi har fått ett asbestförbud – och det är också ett svar till Anna Horn af Rantzien. Det är förbjudet med asbest i det här landet. Detta gäller också mycket strängt vid sanering av asbesthaltigt material. Det finns något undantag där inget annat material finns, men annars är det ett totalförbud. Detta diskuterade vi på den tiden.

Det är litet synd att Lars-Ove Hagberg, som har ett stort engagemang i de här frågorna, alltid låter så negativ. Jag tror att de som jämt jobbar och sliter i arbetsmiljöarbetet här i landet skulle uppskatta om de någon gång fick höra att de har åstadkommit något också. Vi kan gärna tala om att visst har vi problem framöver, men vi har också lyckats lösa en rad problem på ett mycket bra sätt för det arbetande folket i det här landet. Och vi skall också lösa de nya problem som kommer. Att stå här i talarstolen och lova att det aldrig kommer några problem är ganska meningslöst, för de kommer, och det är vår uppgift att lösa dem. Men vi har haft trevliga och bra debatter, Lars-Ove Hagberg, och jag hoppas att vi skall kunna fortsätta med det ett tag till.

Jag tycker att Lars-Ove Hagberg skall tänka på att vi internationellt sett ligger ganska väl till. Lars-Ove Hagberg, som har goda kontakter med den fackliga rörelsen, vet att man ofta talar om de problem som kan uppstå om vi inte ser upp när vi börjar närma oss EG. Att EGs regler skulle komma till Sverige och att detta skulle vara negativt för den svenska arbetsmiljölagstiftningen, det tyder också på att vi inte har så väldigt dåligt på fötterna. Vi tycker att vi skall använda dessa 15 miljarder och andra anslag på bästa möjliga sätt framöver.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till hemställan i arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 8 på alla punkter och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 88 LARS-OVE HAGBERG (v) replik:

Herr talman! Visst har mycket förändrats. Men det har inte varit Kjell Nilssons eller regeringens förtjänst, utan det har varit de idogt arbetande skyddsombudens. De har tvingat fram en lagstiftning som alltid har kommit i efterhand och aldrig varit förutseende.

Jag var med redan år 1971 och drev asbestfrågan, och vi fick vänta ända till 1980-talet på lagstiftningen i frågan.

Vi i vårt parti frågade redan 1978 varför man inte skulle vidta åtgärder mot utslagningen och förhindra dessa förslitningsskador. Varför skulle vi vänta till 1990-talet? Det är klart att jag blir negativ till detta. Men jag är oerhört positiv till de enorma arbetsinsatser som görs framför allt av skyddsombuden. Kjell Nilsson är ju inte ett skyddsombud som man kan klappa på ryggen och säga att det är bra gjort, tvärtom.

Medan jag kommer ihåg det vill jag instämma i Mona Saint Cyrs kritik mot den behandling som arbetsmiljörådet har fått. Den är minst sagt usel.

Vi lever i ett föränderligt samhälle. Det är väl, Kjell Nilsson, en omskrivning för att vi lever i ett kapitalistiskt samhälle där vinsten styr.

Betingelserna förändras och människor slås ut. Människorna är en vara som alla andra på marknaden och värderas inte annorlunda. Det kommer ständigt nya faror i arbetsmiljön. Vi har en bra lagstiftning och vi har en bra målsättning i den. Organisationen är bra men innehållet och förverkligandet av detta i klassamarbetet har skapat dessa problem, Kjell Nilsson, som vi har bråkat om nu i 20 år. Vi skriver fina lagar, men sedan överlämnas de till arbetsmarknadens parter, och på arbetsmarknaden är det den som äger och har makt som bestämmer. Då kan det finnas hur fina målsättningar som helst i honnörsparagraferna i arbetsmiljölagen, de förverkligas inte i alla fall. Det är detta vi upplever nu i dag. Den verkliga makten har inte skyddsombuden, och detta har vi efterlyst. I andra länder tar de till strejk. Vi kanske också skulle ha rätt att arbetsmiljöstrejka.

Sedan gjorde Kjell Nilsson ett ganska sensationellt politiskt uttalande, tycker jag. Om jag har dragit rätt slutsatser, skall vi absolut inte ansöka om medlemskap i EG, för då skulle det bli en fullständig katastrof på detta område. Kjell Nilssons parti är nu i full färd med att verka för att Sverige skall ansöka om medlemskap i EG, och det finns, som jag ser det, ingen som helst garanti för att vi skall få behålla denna goda lagstiftning. Jag hoppas att Kjell Nilsson håller ut ända till slutet och säger nej även till medlemskap där.

Anf. 89 CHARLOTTE BRANTING (fp) replik:

Herr talman! På min fråga om Kjell Nilsson trodde att en sjuklön skulle vara bra för arbetsmiljön svarade han att det var möjligt, men sedan argumenterade han starkt för att man nu har sagt nej till en sådan sjuklön. Vi i folkpartiet är alldeles övertygade om att en sjuklön skulle vara mycket bra för arbetsmiljön. Arbetsgivarna skulle bli medvetna om att det är de som skall betala ut sjuklönen och att arbetsmiljön har stor betydelse för arbetet. Då måste de anstränga sig för att göra arbetsmiljön så god som möjligt. Det är beklagligt, ja det är faktiskt ynkligt, att när man gör en uppgörelse mellan två partier hoppar det ena partiet av en viktig del av uppgörelsen efter ett halvår eller knappt det. Vi är mycket besvikna i folkpartiet i den här frågan.

Jag har även upplevt att man är mycket besviken ute på försäkringskassorna och på andra ställen där man hade sett fram emot den här sjuklönen, och där man hade sett fram emot att man skulle använda mycket av sin personal till rehabilitering i stället. Nu får man ont om personal för att i stället administrera det nya förslag som socialdemokraterna kommer med. Men detta skall vi inte diskutera vidare här.

När det gäller anslag till arbetslivsfonden är det riktigt, Kjell Nilsson, att vi var emot det från folkpartiets sida. Vi ansåg att det var ett orättvist förslag när man tog ut lika avgift från alla företag oberoende av hur mycket de hade satsat på arbetsmiljön. Det förde med sig att en del företag som verkligen hade gjort stora ansträngningar fick stora ekonomiska bekymmer för dessa avgifters skull. Det var orättvist. Nu finns dessa pengar, och nu är det angeläget att vi utnyttjar dem på bästa sätt och inte slösar bort dem i administra-

tion. Vi menar från folkpartiet att det viktigaste är att pengarna kommer ner på det lokala planet. De som vet bäst hur pengarna borde användas är skyddskommittéerna. Om man hade låtit skyddskommittéerna administrera detta, hade det inte varit nödvändigt att lägga ut så mycket pengar på administration.

Jag fick tyvärr inte något svar på min fråga om de gravida kvinnorna. Jag hade sett fram emot det svaret.

Anf. 90 ANNA HORN AF RANTZIEN (mp) replik:

Herr talman! Kjell Nilsson svarar att asbest är förbjudet. Även jag påpekade detta i mitt inlägg, men jag sade också att det i dag inte finns någon kontroll på det området. Vi väntar nu på att asbest genom EG-reglerna på nytt skall komma in i landet. Att inte ta in produkten innebär nämligen ett handelshinder.

Kontrollen skedde tidigare via en kungörelse. Tyvärr sade jag tidigare fel. Jag sade att detta startade den 1 juli i år, men det var tvärtom; kungörelsen upphörde den 1 juli i år. Men den har dessförinnan inte kunnat användas på två år just på grund av att registret är utsuddat. Nu skall kontrollen i stället ligga hos yrkesinspektionen, men där finns det absolut ingen överblick, och dessutom finns alltså inte detta register kvar. Det är egentligen fantastiskt!

Silikos är inte längre ett sådant stort problem. Men i och med att kontrollen inte fungerar kan det på nytt bli ett stort problem. Detta säger också en specialist på området, Olle Axelsson i Linköping, i en intervju.

Vi måste alltså studera problemet och se vad vi kan göra. Det finns mycket att göra, och det är verkligen sorgligt att man bara förnekar problemet.

Anf. 91 KERSTI JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Kjell Nilsson tog i sitt anförande upp frågan om vad som skall hända på arbetsmiljöområdet i samband med ett närmande till EG. Om detta står inte så mycket i betänkandet. Man funderar kring detta på sju åtta rader. Det kanske inte hade varit fel att, som centern föreslår i en reservation, i ett uttalande till regeringen betona att arbetsmiljöfrågorna måste inta en central roll i det internationella ekonomiska samarbetet. Utan en stabil grund i form av en överenskommelse om arbetsmiljön kan man nämligen riskera att bransch efter bransch hamnar i en situation där brister i arbetsmiljön blir ett konkurrensmedel. Vi har också i vår reservation sagt att Sverige i förhandlingar med EG och andra organ samt i EFTA-samarbetet skall försöka se till att arbetsmiljösatsningar inte belastar företagens relativa konkurrenskraft. Detta är oerhört viktiga frågor.

Kjell Nilsson tog också upp de psykosociala frågorna och bl.a. mobbning. Det är enligt min mening angeläget att det i den kommande propositionen finns bra förslag på dessa områden.

I alla de pressmeddelanden som kom i samband med att arbetsmiljökommissionen lade fram sitt betänkande betonades hur väldigt olycksdrabbade och utsatta sjukvårdsbiträdena är. Vi kunde där läsa att inte mindre än 37 % av de bland kvinnor anmälda belastningsolyckorna sker i denna grupp. Det är fråga om mer än 10 000 olyckor under fyra års tid.

Detta är väldigt oroväckande, och även på detta område krävs därför åt-

gärder. Det finns många förslag till åtgärder i de motioner som behandlas i betänkandet men som avstyrks. Men det finns ju som sagt en möjlighet att återkomma till denna fråga.

Charlotte Branting tar upp arbetsgivarperioden. Även jag vill understryka att införandet av en arbetsgivarperiod eller sjuklön skulle kunna lösgöra personal på försäkringskassorna. Denna personal skulle i stället kunna arbeta med andra viktiga frågor, exempelvis rehabiliteringsarbete. Det är obegripligt att regeringen drog tillbaka förslaget. Regeringen hade ju här haft chansen att få stöd från flera partier. Men det kanske var det som var felet.

Anf. 92 MONA SAINT CYR (m) replik:

Herr talman! Kjell Nilsson anförde i sitt inlägg att de motioner som tas upp i betänkandet är kända, och det är väl riktigt. Det förvånar mig att jag inte har fått någon kommentar på min inledning, som till stor del handlade om just arbetsmiljökommissionens arbete och resultat. Jag sade då någonting i stil med att arbetsmiljökommissionens ande svävar över hela betänkandet. Det funnes därför kanske anledning att få en kommentar av Kjell Nilsson.

Jag fick ju t.o.m. medhåll av Lars-Ove Hagberg om att det hela har skötts illa och att det i detta sammanhang har varit fråga om en underlig hantering av rådsmedlemmarna.

Jag uppfattade ändå att Lars-Ove Hagberg hade en del citat från materialet, och det kan ju hända att det var pressmeddelanden om det digra material som arbetsmiljökommissionen lämnat som han citerade. Vi kan också misstänka att man på departementet kanske begår mannamån och fördelar ut material till vissa och inte till andra. Jag skulle gärna vilja ha en kommentar till detta av Kjell Nilsson. Jag skulle kunna tänka mig att han känner till detta bra mycket bättre. Han kanske själv har fått ta del av departementets remissmaterial, medan vi andra inte har fått göra det.

Anf. 93 KJELL NILSSON (s) replik:

Herr talman! Lars-Ove Hagberg betygsätter mitt arbete inom arbetsmiljöområdet. Jag skall vara human mot Hagberg och inte betygsätta honom.

Jag delar hans uppfattning att det är de som jobbar ute på arbetsplatserna – i skyddskommittéer, som skyddsombud och annat – som drar det tunga lasset i det här sammanhanget. Det är de som dagligdags utför det stora arbetet och som gör att vi flyttar fram våra positioner.

Hagberg säger också att det är vinsten som styr och att vi i det här kapitalistiska landet inte får pengar till en bra arbetsmiljö. Jag tycker att det är djärvt av en kommunist som Hagberg – jag förmodar att han är kommunist fortfarande – att säga på det sättet. Vi har i det här utskottet och i andra utskott rest runt och sett hur arbetsmiljön ser ut i Sovjetunionen, i Polen och i andra östländer. Jag kan försäkra Hagberg, om han inte har upptäckt det själv, att om det inte är vinsten som styr där, så är det i stället något annat. Sämre arbetsmiljöer får man nämligen leta efter. De är inte på någon punkt att jämföra med arbetsmiljöerna i Sverige. Det är alltså inte enbart det kapitalistiska samhället som är avgörande. Men jag är säker på att pengar behövs för att vi skall få en bra arbetsmiljö.

Jag sade inte att jag är orolig för närmandet till EG, utan jag sade att fackfolket, som dagligen jobbar med vår arbetsmiljölag, är oroligt för att vi vid ett närmande skall få en sämre arbetsmiljölag. Jag tror att man klarar detta, och arbetet rörande närmandet mellan arbetarskyddsstyrelsen och EGs funktioner har ju pågått länge.

Sedan till det som Charlotte Branting sade om sjuklönen. Jag tror för min del att kunskap ger mycket bättre resultat. Det är ju den kunskap vi har om arbetsmiljöfrågorna som gör att vi kan flytta fram våra positioner år efter år. Charlotte Branting har inte varit med så länge i arbetarskyddsstyrelsen, men när hon har varit med litet längre kommer hon att lära sig att det är genom forskning och kunskap som vi med jämna mellanrum gör om våra gränsvärdeslistor och flyttar fram positionerna.

Charlotte Branting vill inte vara med om att skaffa de 15 miljarderna och bilda arbetslivsfonden, men hon vill mycket gärna vara med och avgöra hur de skall användas. Det kanske kan vara bra om det kommer några goda förslag därifrån.

Administrationen av arbetslivsfondernas verksamhet är mycket liten. Det skall läggas upp branschprogram, företagsprogram och annat, och det sker verkligen på en nivå som ligger nära företagen och de lokala arbetsplatserna. Det kommer säkert att gå alldeles utmärkt. Jag har det största förtroende för dem som har fått dessa arbeten, och jag tror att de kan göra ett mycket bra arbete.

Anna Horn af Rantzien säger att jag förnekar problem, men det gör jag inte. Jag har gång på gång sagt att vi har problem och att vi alltid kommer att ha problem på detta område. Men vi skall lösa dem utifrån kunskap och forskning, och därför är det viktigt att lägga mycket pengar på denna verksamhet.

Kersti Johansson säger att man är orolig för EG. Men det är samma förhållande här, det är fackföreningsfolket som verkar oroade över att vi skall få en sämre lag.

Anf. 94 LARS-OVE HAGBERG (v) replik:

Herr talman! Vi kan ju sätta betyg på varandra om vi vill det. Men jag försöker bara att lugnt och stilla analysera våra roller i politiken. Kjell Nilsson har tillhört etablissemanget utom några år mellan 1976–1982 – eller han kanske tillhörde det då också. Men under denna tid har han varit motsträvig och haft ungefär samma position som den han nu har i EG-frågan. Han har säkert kunnat konstatera att fackföreningsfolk och andra har haft helt andra målsättningar än de som han har försvarat och som kommit från departementet, regeringen osv. Det är den roll som jag lugnt och stilla presenterar, och kanske förhåller det sig så.

Jag konstaterar att vi har förlorat många år på många viktiga områden. Det är skyddsombuden, de fackliga organisationerna och de som är intresserade av arbetsmiljön som är basen i förändringsarbetet framöver. Jag känner därför en oerhörd besvikelse när vi i vänsterpartiet ser kommissionens resultat. Man vägrar ta i en av de centrala frågorna, nämligen om skyddsombuden skall få den vidgade stoppningsrätten, vilket en bred opinion inom fackföreningsrörelsen kräver. Men icke! I denna kommission talar man också om

samma partssamverkan. En f.d. statssekreterare sade inför utskottet på den tid det begav sig att det inte blir några förändringar på detta område om inte parterna är överens. Denna anda svävar över kommissionens resultat.

De citat jag tidigare gjorde är hämtade ur arbetsmiljökommissionens slutsatser i huvudbetänkande och bilagor. Jag har inte haft förmånen att få något material från annat håll. Det är naturligtvis driften efter vinst till varje pris som är orsaken till att man sliter ut människor. Om Kjell Nilsson har övergett den analysen är det ganska fantastiskt. Det man slåss för i våra företag är att få pengar till förändringar, men man får inga! Dessa pengar skall användas till annat än sådana placeringar, och det sker på annat håll än inom arbetsmiljöns område.

Jag förstod att om jag ställde en fråga till Kjell Nilsson om huruvida han hade en annan uppfattning än regeringen i EG-frågan, så skulle han vika sig direkt. Han kan konstatera att det fackföreningsfolk som man bygger sin verksamhet på är mycket kritiskt till ett närmande till EG i arbetsmiljöfrågan. Men likväl ställer han upp för ett parti som skall ansöka om medlemskap innan man vet vad denna organisation är! Om Kjell Nilsson var någorlunda hederlig, och trodde på sitt fackfolk, skulle han säga: Vänta till år 1993, då vet ni åtminstone vad det är fråga om!

Anf. 95 CHARLOTTE BRANTING (fp) replik:

Herr talman! Det är riktigt att jag inte har suttit lika länge i arbetarskyddsstyrelsen som Kjell Nilsson. Jag vet i alla fall väl som gammal lärare vad kunskap betyder. Vi i folkpartiet hade i varje fall den kunskap som gjorde att vi ansåg att en sjuklön skulle vara bra ur arbetsmiljösynpunkt. Om socialdemokraterna inte hade denna kunskap, eller ansåg någonting annat, tycker jag att man borde ha varit ärlig och rättfram och redogjort för detta innan man träffade uppgörelsen med folkpartiet i våras.

Jag fick inte heller nu svar på frågan om hur socialdemokraterna ser på möjligheten för gravida kvinnor att få havandeskapspenning när det inte finns någon möjlighet för omplacering. Nu har Kjell Nilsson en möjlighet till att ge mig ett svar på den frågan, och det skulle vara trevligt om jag den här gången kunde få ett positivt svar.

Jag måste ta upp den personalflykt från den offentliga sektorn som vi nu ser. Jag har inte upplevt att socialdemokraterna verkligen har fattat att denna flykt i stor utsträckning beror på att man anser att det är en dålig miljö inom den offentliga sektorn. Man har varit alltför passiv i dessa förslag. Det verkar som om man inte skulle vara på det klara med att undersökningar visar att t.ex. 75 % av socialsekreterarna känner sig psykiskt pressade och vill ha ett annat arbete, att mängder av förskollärare söker sig från den offentliga sektorn osv. Man måste ta tag i detta och se till att arbetsmiljön blir bättre, annars kommer flykten från den offentliga sektorn att ytterligare öka. Det skulle vara intressant att få några klara besked om vad socialdemokraterna egentligen gör på den här punkten.

Anf. 96 MONA SAINT CYR (m) replik:

Herr talman! Jag fick inget svar av Kjell Nilsson på min fråga. Antingen var min fråga för obetydlig och för ointressant eller så fanns det fog för den.

Kan vissa, t.ex. Kjell Nilsson, få ut detta remissmaterial, men inte andra? Om så är fallet: Varför tillämpas denna odemokratiska ordning? Är det möjligen så, att materialet är socialdemokraternas egen leksak? Vilken mening finns det med rådet och dess existens när man inte har brytt sig om att sammankalla det när arbetet pågick som mest intensivt?

Anf. 97 KJELL NILSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vill börja med att be Mona Saint Cyr om ursäkt för att jag inte besvarade hennes fråga i mitt förra inlägg. Men herr talmannen tog i klubban, jag har stor respekt för herr talmannen och därför vågade jag inte fortsätta att tala. Min taletid var alltså slut.

Jag har inte fått något annat material än det jag förmodar att alla andra har fått. Jag har inte fått något av det material som Mona Saint Cyr här nämner. Jag delar den uppfattningen att rådet har varit sammankallat vid för få tillfällen. Men jag förmodar att jag inte har fått något annat material än vad andra har fått. Jag har endast hämtat ut de betänkanden som man kan få på tryckeriet. Något annat har inte förekommit.

Det jag uttalat mig om, Charlotte Branting, var om jag trodde sjuklönen skulle märkbart påverka arbetsmiljön ute på arbetsplatserna. Något annat har jag inte uttalat mig om. Jag tror att sjuklönen kan påverka ganska litet och att det finns andra saker som betydligt mer kan påverka arbetsmiljön, dvs. att satsa pengar på forskning på arbetslivsfondens arbetsområde och kunskap hos alla dem som arbetar med arbetsmiljöfrågorna. Jag tror att det betyder mycket mer.

Jag har en gång tidigare sagt till fru Branting att det står på s. 25 vad utskottsmajoriteten anser om de gravida kvinnornas rätt till havandeskapspenning om de inte kan få ett arbete intill 60 dagar före beräknad nedkomst. Om de inte kan vara i arbete och blir sjukskrivna, får de sjukersättning som andra.

Jag förstår att Lars-Ove Hagberg är litet bitter och att han tar i litet ordentligt. Han har i nästan alla de frågor vi behandlat i kammaren – arbetsmiljöfrågorna, arbetsmarknadspolitiken och allt annat – traskat patrull efteråt. Det året vi förbjöd asbest hade vpk t.o.m. glömt att skriva en motion. Det fungerar alldeles utmärkt att flytta fram positionerna utan vpk:s insats. Det syns också om vi gör internationella jämförelser att vi inte behöver skämmas i detta land för de insatser vi gör. Men vi har mycket mer att göra.

Vi skall komma ihåg att ju mer vi kan plocka ut av vinster i företagen till arbetsmiljöförbättrande åtgärder, desto bättre arbetsmiljö får vi. Fattiga företag brukar sällan ha bra arbetsmiljöer. Det tror jag också Lars-Ove Hagberg vet om.

Jag vet inte hur Lars-Ove Hagberg ställde sig till arbetsmiljöfonden, men jag förmodar att han inte röstade emot den. Men jag tror inte heller att han var initiativtagare till att vi nu kan satsa 15 miljarder på detta område.

Anf. 98 STINA ELIASSON (c):

Herr talman! Jag vill säga några ord om motion nr A203, som jag och Ingbritt Irhammar väckte under allmänna motionstiden. Där tar vi upp betydelsen av bra och riktig belysning på arbetsplatser, och dessutom understryker

vi angelägenheten av forskning och försöksverksamhet med ljusterapi – ljusbehandling – mot depression.

Forskning och försöksverksamhet bedrivs vid S:t Görans sjukhus, och resultatet har fallit väl ut. Det är därför viktigt att denna verksamhet får resurser så att den kan fortsätta och utvecklas.

Det här är en viktig folkhälsofråga, och det är faktiskt litet förvånande att motionen har hamnat hos arbetsmarknadsutskottet. Enligt min mening borde den ha behandlats i socialutskottet. Nu är det som det är med den saken, och utskottet har avslagit våra motionsyrkanden. Det har för all del skett med en vänlig klapp på axeln.

Utskottet anser att det i motionen inte anförts tillräckligt underlag för att bedöma i vad mån det är påkallat för staten att gå in med särskilda ekonomiska insatser. Därför vill inte utskottet ta något initiativ med anledning av motion A203.

Herr talman! För dagen får jag nöja mig med den skrivningen, men jag vill redan nu signalera för en upprepad och ännu mer underbyggd motion i samma ärende. Jag återkommer alltså i detta folkhälsoärende i januari under allmänna motionstiden.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 18 §.)

18 § Ledighet och arbetstid

Föredrogs
arbetsmarknadsutskottets betänkande
1990/91:AU2 Ledighet och arbetstid.

Anf. 99 ERIK HOLMKVIST (m):

Herr talman! Jag vill redovisa några av de reservationer vi har i betänkandet. Först reservation 1.

Trots mycket skarp kritik från det svenska näringslivet och den borgerliga oppositionen beträffande den svenska ledighetslagstiftningen, som skapar alltför stora kostnader och försvårar den svenska konkurrenskraften på marknaderna, avvisar socialdemokraterna och regeringen år efter år en alldeles nödvändig översyn av just dessa svenska ledighetslagar. Inte heller de mindre företagens likaledes kraftiga kritik av ledighetslagstiftningen har förmått socialdemokraterna att inse den allvarliga situation som föreligger. Dessutom är lagstiftningen såväl svårförståelig som svårhanterlig – i synnerhet för de mindre företagen.

Det är anmärkningsvärt att regeringen sedan 1982 inte har funnit det angeläget med den översyn som vi år efter år begärt och som då redan hade påbörjats. Socialdemokraterna anser tydligen inte ens att det nu, efter den allra senaste tidens totala underkännande av den svenska modellen även när det gäller ledigheter – nu senast också från de stora multinationella företagen – finns någon anledning att se över ett av skälen till den låga svenska tillväxten i ekonomin.

Vad behövs, Lars Ulander, för att ni socialdemokrater skall vakna? Väntar ni på fullständigt kaos innan ni tar itu med den här frågan? Tabellen på s. 4 i betänkandet borde sedan lång tid tillbaka ha varit en väckarklocka. Där ser vi tydligt att mer än 1 miljon människor är borta från sina arbeten varje dag – alltså mer än 1 miljon människor! Jag yrkar därför bifall till reservation 1.

Vad gäller reservation 8 har lagstiftningen på arbetstidsområdet visat sig vara alltför stel för att passa den nya tidens krav från både arbetsgivar- och arbetstagarhåll. Stora förändringar har under de senaste åren skett vad gäller familjeförhållanden och individuella önskemål.

Studier, vård av anhöriga och framför allt vård av barn liksom företagens ambitioner att nå ökad effektivitet och bättre konkurrenskraft, kräver en annan syn på arbetstid och övriga villkor i dag än för bara några år sedan. Lagstiftningen på detta område behöver ersättas av flera överenskommelser mellan parterna på marknaden. Vidare ramar behövs för att parterna skall kunna träffa avtal såväl kollektivt som individuellt. Det innebär att lagstiftningen mycket väl kan få vikas åt sidan. Jag yrkar bifall till reservation 8 i betänkandet.

Vad gäller reservation 6, vill jag nämna att ytterligare skärpning av omplaceringsreglerna med anledning av en ännu ej publicerad studie som berör föräldraledighetslagen inte är motiverad. Vi tycker att det är en orimlighet att arbeta för en ytterligare utökning av ledighetslagarna i den riktning som antyds. Den översyn vi under flera år har hävdat är angelägen måste först komma till stånd.

Några svårigheter att återfå sitt arbete efter en föräldraledighet föreligger ju inte. De nuvarande omplaceringsreglerna är till fyllest i avvaktan på den utredning som vi har begärt.

Anf. 100 TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag nu har satts upp om att detta sammanträde skall fortsätta efter kl. 19.00.

Anf. 101 CHARLOTTE BRANTING (fp):

Herr talman! Enligt arbetskraftsundersökningar var 1 miljon människor under 1989 frånvarande hela eller en del av mätveckan. Jämfört med föregående år har antalet frånvarande personer ökat.

De flesta av de ledighetslagar vi har i Sverige är mycket värdefulla och något vi skall vara stolta över. För den enskilde innebär det valfrihet och en möjlighet att kombinera arbetet med andra intressen och värden som man har i livet.

Att människor har möjlighet att kombinera förvärvsarbete med att vara småbarnsförälder eller att fortbilda sig är något vi skall slå vakt om. Men det måste framgå klart när rätten till ledighet egentligen inträder. Många, framför allt småföretagare som inte har tillgång till egen expertis, framför ofta klagomål om att det inte är så.

En del anser också att ledighetslagarna är alltför omfattande och för med sig alltför stort produktivitetsbortfall och svårigheter att planera arbetet. I

vissa fall kan vi dela den uppfattningen med folkpartiet vad gäller studieledighetslagen och förtroendemannalagen.

Tycker t.ex. Lars Ulander att det är rimligt att man kan få tjänstledighet för studier i flera omgångar om det är fullständigt klart att man inte tänker återgå till jobbet? Det för med sig t.ex. en kedja av vikariatsanställningar, vilket bl.a. ställer till problem inom den offentliga sektorn. Det har inte heller betydelse vilka studier det handlar om när man begär tjänstledighet för just studier.

Vad gäller förtroendemannalagen hör man ofta klagomål på att den är svår att tolka och tillämpa. Detta gör att vi i folkpartiet anser det riktigt att återuppta utredningens arbete angående översyn av lagarna för att kunna bättre bedöma de samlade effekterna.

En lag som alla vi reservanter anser skall ges hög prioritet är ledigheten för vård av barn. Därför har jag en viss förhoppning om att få med moderaterna och miljöpartiet på vår reservation angående rätt till ledighet för småbarnsföräldrar. Eftersom det här inte heller kostar något så borde också socialdemokraterna stödja den. Det står ju inte heller i motsatsställning till deras önskan att på sikt bygga ut föräldraförsäkringen. Jag vill gärna ha ett svar på frågan: Varför vägrar staten föräldrar ledighet, som de själva betalar, så att de kan vara hemma hos sina små barn?

Lika oförklarligt tycker jag att det är att utskottets majoritet år efter år genom sin vägran att acceptera rätt till tjänstledighet för biståndsarbete hindrar många svenskar att göra en insats i våra biståndsländer.

Staten har här gått före med långtgående medgivanden, men det borde faktiskt gälla hela arbetsmarknaden. Röda korset, Rädda barnen, kyrkan och frikyrkorna har behov av kvalificerad personal från alla områden, också från den privata sidan. Det kan inte vara rimligt att människor som snabbt skulle vilja rycka in och göra en insats i en katastrofsituation skall behöva säga upp sin anställning. Anser verkligen inte utskottets majoritet att en sådan insats är värd allt tänkbart stöd och att tjänstledighet borde vara en självklarhet? Jag tycker att det är dåligt att utskottet inte kan vara överens med oss om en sådan behjärtansvärd sak.

Herr talman! Folkpartiet står naturligtvis bakom de reservationer som folkpartiet har skrivit under, men vi yrkar nu bifall till reservation nr 2 och 3.

Anf. 102 GÖRAN ENGSTRÖM (c):

Herr talman! Jag tror att de flesta av oss erkänner att det finns ovanligt klart uttalade målkonflikter inbyggda i betänkandet AU2 beträffande ledighet och arbetstid inkl. de reservationer som finns bifogade.

Jag tycker att det här frågekomplexet knappast kan ses utan att det sker i ljuset av dagens ekonomiska krissituation och orsakerna till den. En stor del av motionerna handlar om insikten om att den sammantagna floran av ledighetslagar tenderar att bli för stor. I andra motioner finns samtidigt förslag om att man skall utöka vissa ledigheter. Skälen till de sistnämnda önskemålen är över lag mycket väl underbyggda och sedda ur det enskilda perspektivet.

Det finns skäl att påminna om att en av orsakerna, och kanske den dominerande orsaken, till dagens kris för svensk ekonomi och folkhushåll kan

härledas till den överhettning som kännetecknat arbetsmarknaden i Sverige under ovanligt lång tid av senare delen av 80-talet. Det har med andra ord rått en så stor efterfrågan på arbetskraft att kostnadsinflationen inte har gått att stå emot. Utbudet på arbetskraft har varit för litet, vilket har lett till de beskrivna konsekvenserna.

Att i det läget gå ut och föreslå en kraftig generell arbetstidsförkortning – vilket görs i några motioner, särskilt från vänsterpartiet – är ekonomiskt ansvarslöst. Jag tror att det är helt galet i det här sammanhanget, såvida man inte får det att gå ihop att samtidigt som man har ett sänkt utbud av arbetskraft och en hög efterfrågan skall ekonomin kunna hantera båda motpolerna. Ingen har hittills kunnat visa hur man på ett bra sätt skall kunna förena detta.

I stället är vi nu på väg in i en period med stigande arbeslöshet. Jag tror att det sker helt i onödan och som en följd av en felriktad ekonomisk politik.

Målsättningen att man skall kunna få en generellt kortare arbetstid, måste ses som ett mycket långsiktigt politiskt mål. Den närmaste tiden måste tvärtom arbetet gå ut på att via en högre tillväxt i ekonomin få produktionsresurser för att någon gång kunna tillgodose dessa önskemål.

Med de förslag till utökad ledighet för särskilda grupper som finns i några motioner förhåller det sig delvis annorlunda. De riktar sig till de grupper som har speciella problem med att ta sig ut på arbetsmarknaden. Dit hör i hög grad småbarnsföräldrar. De är beroende av flera faktorer i sin omgivning. Barnomsorgen är en viktig faktor. Vi vet att det fortfarande finns stora brister på det området. Men även familjelivets och arbetslivets krav kan vara utomordentligt svåra att förena för de enskilda människorna. En generösare rätt till ledighet kanske inte blir ett utbudshinder, om småbarnsföräldrarna därmed bättre skulle kunna orka med både familjeliv och arbetsliv. Kanske skulle frånvaron från arbetsplatserna minska av andra skäl.

Jag för den här diskussionen utifrån frågeställningar eftersom erfarenheterna hittills är ganska små. Man kan nog inte dra några generellt säkra slutsatser.

Centerpartiet har reserverat sig för rätten till förkortad arbetstid och för att den rätten skall utsträckas tills barnet har fyllt tolv år. Den möjligheten finns som regel inom den statliga sektorn. Vi menar att den bör kunna utsträckas till att gälla alla småbarnsföräldrar. Som Charlotte Branting har sagt är det en reform som för ovanlighetens skull inte direkt kostar statskassan någonting. Det här tas upp i reservation nr 4, vilken jag härmed yrkar bifall till.

Herr talman! Som jag nämnde i min inledning finns ett flertal olika lagar som reglerar ledighet. I en gemensam reservation yrkar de borgerliga partierna på att det bör ske en översyn av lagarnas samlade effekter. Effekterna för de små företagen bör inte minst särskilt uppmärksammas. Jag yrkar även bifall till reservation nr 1.

Jag vill ta upp ytterligare en frågeställning, nämligen sextimmarsdag inom vården. I betänkandet redovisas synen på sextimmarsdag inom just vårdsektorn. Det finns ganska många motioner som behandlar samma tema.

Debatten här i kammaren bör kunna redovisa var socialdemokraterna står i den här frågan. Det börjar nämligen bli ganska många bud vid det här laget.

I Landstingsförbundets styrelse har man varit och är negativ även till försök på det här området. Med samma socialdemokratiska majoritet i ett flertal landsting står man däremot i färd med att genomdriva en sådan försöksverksamhet. Jag vill därför fråga Lars Ulander – som företräder socialdemokraterna här, och vars svar möjligen kan bli något av en riktlinje för socialdemokratin i övrigt i den här frågan – om det finns en socialdemokratisk linje som är möjlig att uppfatta.

Utredningen om arbetstid och välfärd, som det flera gånger hänvisas till i betänkandet, har hittills mynnat ut i en ny utredning med vidare direktiv. Bl.a. skall frågan om årsarbetstid utredas. Frågeställningen bereds vidare. Jag kan nu nämna några av de synpunkter som centern har i det här sammanhanget. Jag tror att de kommer att återkomma längre fram.

Utvecklingen på arbetsmarknaden går enligt vår mening mot att det bör bli ett större utrymme för flexiblare lösningar när det gäller arbetstiden. Arbetstiden skall vara mera anpassad efter den enskildes önskemål än vad som är fallet i dag. Vi tror att det medför fördelar både för företagen och den enskilde individen. Som en följd av den här tron menar vi också att det bör finnas stort utrymme för ramavtal på det här området i framtiden.

Utredningen, och man kanske skall säga regeringen, lade inte fram något direkt förslag med utgångspunkt från utredningen om arbetstid och välfärd. En orsak kan vara att det inte finns en övertygande majoritet för en enskild reform på det här området, utan man har konstaterat att önskemålen är alltför varierande. Det är i sin tur ett uttryck för att den enskilde gör olika välfärdsprioriteringar och är kompetent att formulera dem.

Undersökningar som utredningen har gjort visar att cirka hälften av de heltidsanställda prioriterar kortare arbetstid före högre lön. Det framgår däremot också att cirka en tredjedel vill ha högre lön med oförändrad eller längre arbetstid. Det sistnämnda kanske överraskar en och annan i den här debatten.

I det sammanhang som jag inledde med, den ekonomiska krisen, och sammanhanget med generella arbetstidsförkortningar, är den här siffran värd att ta fasta på. Den visar, menar jag, att det finns en potential för ett större utbud av arbetskraft om vi för en politik som stimulerar den här viljan. Ett steg är förstås de sänkta marginalskatterna. Andra steg som måste tas är att ge större valfrihet och utbud inom barnomsorgen. Detta är då rimligen samhällets uppgift. Men också möjligheten att variera sin arbetstid bör vara ett verksamt medel för att ta till vara viljan att arbeta. Vi instämmer i den bedömning som gjorts att en ny norm om årsarbetstid bör utredas mer innan något sådant förslag kan läggas fram för riksdagen.

Till sist vill jag säga följande till Lars Ulander: Klargör socialdemokratins inställning till kortare arbetstider inom vårdsektorn!

Anf. 103 MAGGI MIKAELSSON (v):

Fru talman! Sex timmars arbetsdag i stället för sänkt sjukersättning, förlängd föräldraledighet i stället för sänkt ersättning för vård av sjukt barn, begränsning av övertidsarbete i stället för konjunkturanpassad arbetstid, det är tre av vänsterpartiets alternativ till regeringspolitiken, tre förslag som knyter an till detta betänkande.

Jag skall koncentrera mitt inlägg till sextimmarsdagen. Jag tycker nämligen, trots det som Göran Engström nyss sade, att det är dags att vi nu börjar genomföra den.

För 70 år sedan lyckades arbetarrörelsen genomdriva åttatimmarsdagen. Motståndarna då – arbetsgivarna – spådde nöd och elände, men verkligheten har visat oss att vi har haft en nästan oavbruten produktivitetstillväxt sedan dess. Trots allt var det faktiskt möjligt att genomföra en daglig arbetstidsförkortning för 70 år sedan.

Visst är det väl dags för nästa steg nu? Visst är det dags att sätta sextimmarsdagen på första plats för nästa arbetstidsreform.

Om åttatimmarsdagen var männens reform, eftersom det främst var männen som förvärvsarbetade för 70 år sedan, så är sextimmarsdagen kvinnornas reform, och det är kanske därför som detta motstånd finns mot att genomföra den. I dag är det kvinnorna som har de tyngsta jobben och de som skulle vinna mest på en daglig arbetstidsförkortning. Det är också den arbetstidsreform som de flesta kvinnor sätter främst. Därför är det dags att vi kvinnor i riksdagen tar itu med den här frågan på allvar.

Argumenten för sextimmarsdagen är många, och jag kan nämna de argument som finns i Margareta Winbergs m.fl. motion om att sex timmars arbetsdag raderar ut klyftan mellan hel- och deltidsarbete och att sextimmarsdagen befrämjar jämställdhet mellan könen i arbetslivet. Jag kan komplettera med de argument som finns i vår motion om att sextimmarsdagen minskar kvinnornas dubbelarbete och ger barnen chans att få umgås mer med sina föräldrar.

Ytterst handlar sextimmarsdagen om vilket slags samhälle vi vill ha. Ett fullvärdigt liv innehåller så mycket mer än bara förvärvsarbete. En daglig arbetstidsförkortning skulle ge både män och kvinnor möjligheter att skapa ett bättre samhälle.

Mot sextimmarsdagen finns endast ett argument. Den är för dyr, säger man. Den kostar för mycket. Och det är det argument som alltid har förts fram när det har varit tal om arbetstidsförkortningar, även för 70 år sedan. Jag kan hålla med om att det är en reform som kostar pengar, ganska stora summor, men att den skulle vara för dyr tycker jag inte. Ur ett samhällsekonomiskt perspektiv är sextimmarsdagen en reform som lönar sig. Färre arbetsskador, minskat antal sjukdagar, mindre personalomsättning och en större arbetstillfredsställelse är de effekter som man har kunnat se i t.ex. Kiruna där sex timmars arbetsdag har kunnat genomföras inom hemtjänsten.

Det är glädjande att den här försöksverksamheten med sex timmars arbetsdag sprider sig, nu senast till Dalarna där man har infört Dalamodellen.

Sextimmarsdagen är också en viktig rättvisereform. Om man delar upp antalet arbetade timmar i Sverige på antalet arbetande människor, får man ett genomsnitt på sex timmar per person. I verkligheten vet vi att det är männen som jobbar heltid och mer därtill och att det är kvinnorna som jobbar deltid. Det behövs alltså en omfördelning av arbetstimmarna.

Förra året sade man att det inte alls gick att påbörja genomförandet av sextimmarsdagen eftersom det var högkonjunktur och brist på arbetskraft. Men då borde det ju vara lämpligt nu i stället. Många tecken pekar ju emot att vi är på väg in i en lågkonjunktur med åtföljande arbetslöshet. Permitte-

ringar och förkortade arbetsveckor har redan börjat införas på en del håll. Regeringen har också i sitt senaste krispaket klart markerat att den fulla sysselsättningen inte längre är socialdemokratins huvuduppgift. Vore det inte lämpligt att just nu påbörja en arbetsdagsförkortning?

Göran Engström tror inte att man skall kunna förkorta arbetstiden. Jag tror att han gör samma tankefel som både regeringen och de borgerliga partierna gör, nämligen att vi måste jobba mer om vi skall klara den ekonomiska krisen.

I TCO-tidningen fanns det häromdagen en artikel med rubriken Huvudfelet är kanske att vi jobbar för mycket. Det är TCO-ekonomen Kristina Persson som menar att det kanske vore ett bättre hushållande med våra resurser – både mänskliga och ekonomiska – om vi arbetade mindre. Hon skriver bl.a.: "Sverige har som enda OECD-land ökat arbetstiden under 80-talet. Sverige har också haft en svag produktivitetsutveckling jämfört med övriga länder inom OECD. Aldrig har så många arbetat så mycket som vi gör i dag och ändå har vi ekonomisk kris. Vad är problemet? Knappast att vi jobbar för litet."

Kanske problemet i Sverige inte alls är det att vi jobbar för litet, utan precis tvärtom. Det finns siffror som antyder att det är omöjligt att upprätthålla en hög produktivitet om man har för långa arbetsdagar.

I t.ex. Japan, som ofta framhålls som ett föredöme när det gäller produktivitet, är produktiviteten per arbetad timme lägre än i Sverige. I Japan har man mycket långa arbetsdagar.

Fru talman! I det här betänkandet har man öppnat dörren litet grand på glänt för en arbetstidsförkortning genom att skriva att man eventuellt kan komma att överväga möjligheten att använda den femte och så småningom den sjätte semesterveckan till en förkortning av veckoarbetstiden.

Den sjätte semesterveckan frös ju inne, men för mig verkar detta vara en omständlig väg mot sextimmarsdagen – först genomföra längre semester och sedan använda semestern för att förkorta arbetstiden. I stället skulle jag vilja komma med ett annat förslag. Och jag skulle med det här förslaget också vilja utmana de socialdemokratiska kvinnorna, som ju driver kravet på sex timmars arbetsdag. Ställer ni er bakom kravet på att vi gör sextimmarsdagen till nästa arbetstidsreform? Ställer ni er bakom kravet på att vi, tillsammans med de kvinnor och män från de andra partierna som ställer upp, gör denna fråga till ett ultimatum – inga andra arbetstidsreformer innan sextimmarsdagen börjar genomföras?

Jag för min del kan göra följande personliga reflexion. Jag stödde förslaget om den sjätte semesterveckan – av solidaritet med de LO-grupper som inte hade sex veckors semester i avtalet, trots att jag insåg att det samtidigt skulle innebära att sextimmarsdagen försenades.

Det kanske skall ses som ett ödets nyck att det blev bara två dagars förlängning av semestern. Det ger mig och andra som kanske tänkt på samma sätt chansen att tänka om och prioritera sextimmarsdagen.

Fler semesterdagar är ett krav som i första hand har drivits av män. Kvinnorna vill hellre ha kortare arbetsdag. Nu fick ju männen sin två dagar längre semester. Nu vill vi ha stöd för två timmar till kvinnorna i daglig arbetstidsförkortning.

Fru talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till reservation 9 i detta betänkande.

Anf. 104 GÖRAN ENGSTRÖM (c) replik:

Fru talman! Jag tycker inte att en debatt om arbetstider sent under 1990 kan föras utan att man sätter in detta i det samhällsekonomiska perspektiv som vi ändå har i dag. Därför tvingas jag konstatera att många av de motioner som finns på detta område, och speciellt den från vänsterpartiet, utgör en ren önskelista. Och det blir än mer av den karaktären när man hör Maggi Mikaelsson argumentera för varför vi nu skulle ha råd med en generell arbetstidsförkortning eller en plan för ett snabbt införande av sextimmarsdagen, som det står skrivet i motionen.

Uppenbart ser icke vänsterpartiet något som helst samband mellan den kostnadsstegring som vi har haft i näringslivet och hela samhället och den brist på arbetskraft som, enligt min mening, har varit en av de verkliga orsakerna till att vi har hamnat i dagens läge. Hon säger tvärtom att vi arbetar för mycket i det svenska samhället och menar att produktiviteten hela tiden har ökat. Alla andra iakttagare är rimligen överens om att också detta är ett av de fundamentala problemen, dvs. just det att produktiviteten inte har ökat så snabbt som möjligt. En högre produktivitet behöver sannerligen inte betyda att man arbetar hårdare och längre, däremot att man arbetar smartare, att man gör en sak litet bättre än tidigare. Då får vi både tillväxt och högre produktivitet. Detta går alldeles utmärkt att förena med målet högre livskvalitet.

I goda tider skall vi har råd med en generell sänkning av arbetstiden med 25 %, i dåliga tider blir det ett hot mot arbetslösheten. Så byts argumenten alltefter konjunkturerna. Jag tycker att bara detta visar ihåligheten i det där sättet att argumentera. Jag tror att det är nödvändigt att någon gång, då och då, i riksdagens talarstol verkligen ta en sådan här debatt med vänsterpartiet.

Om vi arbetar hårt och verkligen arbetar för en högre produktivitet och om vi tror på det där med högre livskvalitet, får vi nog de närmaste åren inrikta oss på att satsa på speciella grupper som behöver särskilda insatser. Jag och mitt parti tror att småbarnsföräldrarna är en sådan grupp. Därför vill jag än en gång argumentera för den reservation som fogats till betänkandet. Men vänsterpartiets politik är ren och ohöljd opportunism i denna fråga.

Anf. 105 ANNA HORN AF RANTZIEN (mp):

Fru talman! Jag vill inleda med att deklarera att miljöpartiet står bakom de reservationer som mitt namn står på i arbetsmarknadsutskottets betänkande 2. Jag yrkar bifall till reservationerna 7, 10 och 11 i arbetsmarknadsutskottets betänkande 2.

Det tycks vara en långvarigt pyrande eld, denna fråga om arbetstidsförkortning med spår bakåt till 1800-talet, ja, säkert längre om man började forska. 1919 fick vi åttatimmarsdagen, 1939 fick vi 2 veckors semester, 1951 fick vi 3 veckors semester, 1957 fick vi 45 timmars arbetsvecka, 1963 fick vi 4 veckors semester, 1966 fick vi 42,5 timmars arbetsvecka, som sjönk till 40

timmar år 1970 och 1977 fick vi 5 veckors semester. Och den sjätte semesterveckan har påbörjats.

I andra länder med betydligt sämre samhällsekonomi har arbetstiden nyligen kortats. Jämför vi arbetstidsförkortningar med direkta lönepåslag, finner vi att arbetstidsförkortningen är mindre inflationsdrivande. Dessutom stimuleras arbetet och arbetsresultatet. Därför är det ett bra sätt att ta ut standardförbättringar. Och vi skulle må bättre i den märkliga värld vi jagat fram med mindre tid för de unga och för vänner och samvaro. Vi orkar inte längre med politiskt och ideellt arbete. Tempot blir allt hetsigare, resorna till arbete och köpcentra blir allt längre. Det blir allt mindre tid för det informella, det obetalda men på många sätt viktigare arbetet som så sällan tas med i välfärdsbilden. Vi fick också alldeles nyss höra att det obetalda arbetet sällan nämns, trots att det är så kolossalt viktigt, kanske speciellt för kvinnorna.

Jag vill helt kort nämna några av de förslag som miljöpartiet de gröna har lagt fram inom detta område. Anhöriga och närstående som i hemmet vårdar sina gamla bör få bättre anställningstrygghet och möjlighet till utbildning. Deras arbete skall inte vara en dubbel börda, som dessutom ger de gamla känslan av att vara ett tungt bekymmer. Under 30 dagar har man i dag lagstadgad rätt till ledighet – men ofta är de gamlas sjukdomar av längre varaktighet när den trötta kroppen inte längre vill vara med. Vi föreslår att förvärvsarbetande anhörig får rätt till ledighet efter samma regler som vid vård av sjukt barn.

Av det som jag redan har nämnt framgår nyttan av att kunna välja den arbetstid som passar ens livssituation, kanske också den trafiksituation som samhället i dag har allt svårare att klara av – flextid med andra ord, som ordnas genom överenskommelse mellan arbetsgivare och arbetstagare.

Det långsiktiga målet är att alla som så önskar skall kunna ha sex timmars arbetsdag, fem dagars arbetsvecka och sex veckors semester. På den ökade lediga tiden har vi då möjlighet att minska våra omkostnader på olika sätt för att kompensera den proportionellt lägre lönen.

I ytterligare en motion pläderar vi för att sex timmars arbetsdag i första hand genomförs i vården, där arbetet är slitsamt och dessutom svårt att rationalisera utan att förlora i mänsklighet.

Den lyckade och numera välkända försöksverksamheten i Kiruna – som ju redan har nämnts här i dag – med nedsatt arbetstid i vården är ett bra exempel på att människovård lönar sig – i detta fall i minst tredubbel bemärkelse: för vårdaren, för den sjuka och för samhället.

Anf. 106 LARS ULANDER (s):

Fru talman! I betänkandet tas det upp ett antal motioner från den allmänna motionstiden. Traditionellt brukar utskottet ta upp semesterfrågorna i detta sammanhang, men den här gången har de behandlats tidigare under året.

Som alla i debatten inblandade vet pågår det ett berednings- och utredningsarbete i de här frågorna, både inom regeringen och på annat håll. Efter de båda utredningarna om arbetstid och semester är nu avsikten att man efter remissbehandlingen på nytt skall gå i närkamp med arbetstidsfrågorna

och tillsätta en utredning med ett konkret uppdrag att se efter hur man skall kunna åstadkomma flexibla regler för arbetstid och semester.

Vidare har forskare inom arbetslivscentrum bedrivit ett stort arbete angående föräldraledighetslagens tillämpning, och när vi får den utredningen i vår hand innebär det ytterligare kunskap, som vi har att ta hänsyn till i det förändringsskede som vi befinner oss i. Av det förhandsmaterial som vi har fått från utredningen verkar det som om pappor och mammor som kommer tillbaka till arbetet efter föräldraledighet faktiskt behandlas olika.

Kvinnor och särskilt de som har förkortat sin arbetstid efter föräldraledighet löper i betydligt större grad än männen risk att bli omplacerade eller få andra arbetsuppgifter. Enligt forskarna tycks arbetsgivarna – framför allt de små på den privata sidan – inte känna till lagens skydd mot omplacering efter föräldraledighet. Detta är ett exempel på problem som bör lösas, inte minst från jämställdhetssynpunkt.

Med tanke på vad som kommer i frågan om nytt underlag finns det inte någon anledning för utskottet att i dag i detalj gå in på de arbetstidsfrågor som tas upp i motionerna. Låt mig konstatera att en ökad flexibilitet i reglerna för arbetstid och semester och bättre möjligheter för arbetstagare och arbetsgivare att lokalt kunna påverka de egna arbetstiderna skulle tillgodose en hel del av de krav som ställs i samhället i dag. Här har vi även motionärernas önskemål. För alla föräldrar som vill ha litet mer tid för barnen, för alla dem som vill kombinera arbete och studier, för alla dem som har litet udda arbetstidsönskemål osv. är det naturligtvis en stor fördel om de får bättre möjligheter att påverka sina arbetstider.

Fru talman! Några ord om sex timmars arbetsdag. Denna fråga var senast uppe för ett år sedan. Då var det Gudrun Schyman och Mona Sahlin som diskuterade denna fråga. Eftersom frågeställningen är densamma nu kan jag med fördel referera ur den debatten.

Mona Sahlin sade bl.a. följande i sitt anförande:

Vi har verkligen inte begravt frågan om en generell arbetstidsförkortning och därmed inte heller kravet på sex timmars arbetsdag. Kravet på sex timmars arbetsdag är precis lika starkt som önskemålen och kraven är bland kvinnor ute på arbetsmarknaden och i olika organisationer. Det är det som avgör. Det som den statliga kommittén har försökt att göra och som jag hoppas att alla tar till sig är att lära mera om vilka konsekvenser olika arbetstidsförkortningar får. Vilket pris är vi beredda att betala för olika arbetstidsförkortningar? Det är en fråga som jag tycker att man har ställt sig alltför sällan. Man säger t.ex. att en förkortning av arbetsdagen medför större effektivitet. Ja, det kan ju se så ut på många olika sätt.

Det är slut på citatet där. Jag tycker att det räcker när det gäller diskussionen om sex timmars arbetsdag i det här betänkandet. Därefter vill jag ta upp ett par andra frågor. Det gäller ledighetslagarna som Erik Holmkvist tog upp ur litet andra aspekter. Han säger att nu har de stora företagen rutit till, så nu är det väl fråga om totalt sammanbrott för tankarna på ledighetslagarna.

Nu är det väl på det sättet, Erik Holmkvist, att om man hade frågat de stora företagen angående någon enda punkt när det gäller ledighetslagarna skulle vi inte ha haft några ledighetslagar över huvud taget. Därför kan vi

väl bara konstatera att de inte har bytt uppfattning om den möjlighet som de anställda fått att på olika sätt ta ledigt från sina arbeten.

Det har kommit en uppgift om antalet människor i samband med ledighetslagarna. Man talar om en miljon som är lediga varje dag vid mättillfället. Man bör göra klart för sig vad den miljonen består av. Den består av människor som har semester – det är 8–9 %. Den består av värnpliktiga och sjuka. Det finns en mängd andra orsaker. Det har alltså egentligen inte att göra med de ledighetslagar som man diskuterar i de grupper som tar upp de här frågorna och som motionen handlar om. För det är väl ingen här som har planer på att, i samband med att vi behandlar betänkandet, ta bort semestermöjligheten? Det är väl heller ingen som har planer på att ta bort möjligheten att sjukskriva sig om man blir sjuk? Därför är det naturligtvis rimligt att man tar bort de delarna ur statistiken så att den inte blir fel.

Till Charlotte Branting vill jag säga att när det gäller frånvaron går även hon ganska hårt fram. Däremot säger Charlotte Branting att man skall utöka på annat sätt. När de svagaste skall ha studieledighet skall det utredas och kontrolleras, men när man kommer med andra förslag från dem som har en helt annan styrka är det någonting förskräckligt att utskottet inte har hängt med på det. Vi har naturligtvis olika syn på de här frågorna, och det får vi väl leva med.

Viktigt i sammanhanget är att den inriktning man har vid hanteringen av arbetslivsfrågorna är att man skall gå igenom möjligheterna till flexibilitet. Det är där man får det hela klart för sig.

Göran Engström undrar vilken syn socialdemokraterna har på frågan om de sex timmarna i vården. Det finns ju klart uttalat i betänkandet hur vi ser på de frågorna. Grunden för det hela är förhandling om arbetstiden. Det står i vårt betänkande, där Göran Engström finns med som undertecknare. Jag tror att det kan räcka med den uppgiften. Om man sedan skall börja med några pekpinnar har man ju tagit bort den möjlighet som finns här.

Sedan får vi se – det finns också med i betänkandet – vad som kommer fram när vi gör en utvärdering av Kirunafallet. Det är möjligt att det visar sig kunna ge effekter. Man får ta med både vad som händer på arbetskraftssidan och ekonomiskt och naturligtvis också på den positiva sidan. Det bör vi väl också kunna klara. De här frågorna kommer naturligtvis också in i den beredning som regeringen har aviserat. Därför kan vi anse det avklarat.

Fru talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 2. Det gör jag med det konstaterandet att vi har all anledning att förvänta oss att dessa frågor kommer att diskuteras ofta under det närmaste året med hänsyn till det pågående beredningss- och utredningsarbetet.

Anf. 107 MAGGI MIKAELSSON (v) replik:

Fru talman! Lars Ulander citerade vad Mona Sahlin och Gudrun Schyman sade förra året i motsvarande debatt. Det var ju roligt i sig. Men det hade varit mer intressant att höra om Lars Ulander och de manliga socialdemokraterna delar Mona Sahlins och de socialdemokratiska kvinnornas uppfattning att sextimmarsdagen är en angelägen reform. Det hade också varit mycket intressant att få en kommentar till den kvinnliga TCO-ekonomens

uppfattning om att vi kanske arbetar för mycket, och att det är ett av problemen med den dåliga produktivitet som vi har. Likaså skulle det vara intressant att veta hur Lars Ulander ser på det faktum att vi trots att vi har jobbat mer under 1980-talet har en sämre produktivitetsutveckling än OECD-länderna.

Anf. 108 ERIK HOLMKVIST (m) replik:

Fru talman! Lars Ulander säger att om stora företag hade fått bestämma i vårt land hade vi inte haft någon frånvaro alls. Min första fråga är: Varifrån har Lars Ulander fått den uppgiften? Flykten från Sverige när det gäller storföretag säger man beror på att man inte klarar av konkurrenssituationen på marknaderna med bl. a. den typ av ledighetslagstiftning som vi har i Sverige. Vi måste ta vara på kritik mot det system som vi har. Vi kan tycka bra om det – delar av det i varje fall. Men samtidigt som vi har fem veckors semester – snart litet drygt – har vi nästan fem veckors frånvaro på grund av sjukdom. Ingenstans i Europa eller USA har man en sådan enormt hög frånvaro som i Sverige.

Jag frågar mig om det finns skäl för oss att se över den lagstiftning som kanske kostar konkurrensfördelar på marknaderna. Ja, visst gör det det. Men år efter år har socialdemokraterna sagt: Nej, vi behöver ingen översyn av ledighetslagstiftningen. Den är bra som den är. Vad vi skall göra är att bygga ut den. Det är det ni har gjort genom det beslut som fattades så sent som för för bara några månader sedan.

Vi har ett sjukförsäkringssystem, Lars Ulander, som t.o.m. kan användas som facklig stridsåtgärd. Endast i Sverige finns en sådan modell! Är det inte rimligt att vi ser över det som är så kantigt att vi behöver slipa av det? Vi skall slå vakt om skyddsnätet i Sverige, för människor som behöver ett skyddsnät, men vi skall inte göra det så starkt att det kommer att kunna missbrukas av dem som inte behöver det. Lars Ulander! Medverka i ditt parti till att vi får den översynen. Den är nödvändig – alldeles klart nödvändig. Den är mycket angelägen, i synnerhet när vi nu har svårigheter att konkurrera på marknaderna.

Anf. 109 GÖRAN ENGSTRÖM (c) replik:

Fru talman! Jag ställde frågan om kortare arbetstid inom vårdsektorn mot bakgrund av att det finns så uppenbart motsatta uppfattningar när det gäller om man skall tillåta försöksverksamhet över huvud taget. Lars Ulander ville inte ge några pekpinnar, men pekpinnar är precis vad som utfärdas av Landstingsförbundets styrelse när man vill pröva. Tidigare var det inte ens möjligt inom ramen, vilket vi en gång föreslog, för Mona Sahlins arbetstidsutredning.

Kjell Nilsson sade i en tidigare debatt här att vi skall bygga på kunskap, erfarenheter och forskning innan vi genomför reformer. Så vill jag gärna se den här frågan också. Det hade varit ett sätt att kunna avgränsa ett arbetstidsförsök, att göra det inom ramen för en offentlig utredning och den vägen skaffa mera av kunskap och erfarenhet.

Jag tror att skall man diskutera arbetstidsförkortningar, blir det klart defi-

nierade grupper som man möjligen kan ha råd med. Men förhandlingar är grunden, sade Lars Ulander, och det uppfattar jag också som ett besked.

Anf. 110 CHARLOTTE BRANTING (fp) replik:

Fru talman! Nu måste jag verkligen fråga vad Lars Ulander menar med att våra förslag skulle gå ut över de svagaste grupperna. Inte kan väl Lars Ulander mena att förtroendemännen tillhör de svagaste grupperna eller de som begär tjänstledighet gång efter annan för studier. Då vill jag klart deklarera att min definition på svaga grupper är en helt annan än den Lars Ulander torgför.

Vi måste se förslagen om en översyn av vissa av ledighetslagarna i ljuset av att många företag faktiskt har problem i dag. I en svår ekonomisk situation är det ju viktigt att man gör de riktiga prioriteringarna, och då vill vi från folkpartiets sida prioritera ledighet för föräldrar med små barn och ledighet för människor som skall gå ut i katastrofarbete.

Vad har egentligen Lars Ulander för argument att ge den arbetsgivare som vill vägra en människa som skall ut i katastrofarbete, när det kanske handlar om att försöka rädda hundratusentals liv? Vad har egentligen socialdemokraterna att förlora på att acceptera att de föräldrar som vill ha ledighet upp till att barnet nått tre års ålder får det, när de betalar det själva?

Anf. 111 LARS ULANDER (s) replik:

Fru talman! Maggi Mikaelsson frågade mig om jag stod bakom det Mona Sahlin sade förra året och som jag upprepade här. Jag skulle naturligtvis inte ha upprepat det om jag inte står bakom vad hon sade vid det tillfället. Det är väl alldeles klart. Jag förstår inte riktigt frågan. Skulle jag ha haft någon annan mening, hade jag naturligtvis sagt det. Jag hoppas att vi nu har klarat ut den saken.

Erik Holmkvist envisas med att ta med sjukdom när han diskuterar ledighetslagarna. På något sätt är det en omöjlighet. Är man hemma för sjukdom, så är man naturligtvis sjuk. Erik Holmkvist påstår alltså att man anmäler sig sjuk men man är det inte. Det är en ganska underlig argumentation.

Enligt den statistik som man har visat oss är 8 % eller 339 000 människor sjuka varje dag. Den siffran kommer naturligtvis inte in i någon utredning om ledighetslagarna. Därtill kommer semester, värnpliktstjänstgöring – en ganska stor grupp – och andra saker.

Det är som sagt en underlig diskussion som Erik Holmkvist bedriver – han gjorde likadant förra året – när han för in dem som är sjuka under ledighetslagstiftningen. Men det här lär vi väl få möjlighet att diskutera vid något annat tillfälle, när vi har det uppe som rör den delen.

Vad beträffar sjukskrivning som facklig stridsåtgärd har vi alla all anledning att säga att det accepteras inte. Det är inte någonting som är speciellt för Erik Holmkvist eller för moderaterna.

Låt mig säga till Göran Engström att Landstingsförbundet har en uppfattning i dessa frågor, men glöm då inte bort att Landstingsförbundet är en förhandlande organisation. Det stämmer helt överens med det som jag tidigare sade, att detta är saker mellan parterna. Men sedan är det klart att de natur-

ligtvis kommer in i det allmänna resonemanget när man bereder flexibilitet och andra saker.

Jag är övertygad om att också de frågor som Charlotte Branting tar upp kommer upp till resonemang i beredningen, alldenstund man hela tiden talar om att det är flexibilitet som man skall försöka åstadkomma.

Jag tror att vi är mindre oense än vad det kan verka att döma av de tuffa utfallen här i kammaren. Jag tror att vi gör klokt i att vänta och se vad som händer när regeringen redovisar resultat i de här frågorna.

Anf. 112 ERIK HOLMKVIST (m) replik:

Fru talman! Mycket kort. Jag vet inte vad Lars Ulander debatterar för ett betänkande. Jag debatterar AU2 som gäller ledighet och arbetstid. Det är precis från det betänkandet jag har tagit de uppgifter som jag har fört fram i debatten. Kanske vi kunde debattera samma betänkande, för då blir det mycket enklare.

Anf. 113 INGRID HASSELSTRÖM NYVALL (fp):

Fru talman! Yrkeschaufförer får arbeta maximum elva timmar på ett dygn och av dessa högst nio timmar i sträck. Läkare kan få tjänstgöra från kl. 7.30 ena dagen till kl. 17.00 dagen därpå, alltså i nästan 34 timmar. Det är en trafikfara med uttröttade chaufförer, men det betraktas tydligen inte som en vårdfara med läkare som kanske inte fått sova på över ett dygn.

Det är detta som jag ville lyfta fram i min motion A718.

Tidigare har talats om att läkare har kortare arbetstid än många andra yrkesgrupper. En nyligen genomförd pilotstudie inom Spri från fyra kliniker visar att den faktiska arbetstiden ligger på i snitt 40,8 timmar per vecka. Jag har inte heller ifrågasatt den totala arbetstiden utan fördelningen av denna.

Pilotstudien, som är av litet format och borde följas av en bredare undersökning, visar emellertid också att långa arbetspass på omkring 30 timmar fortfarande förekommer.

Utskottet hänvisar i sitt yrkande om avslag på motionen till de avtal som finns på området och förutsätter att parterna tar upp olämpliga arbetstidsförhållanden till förhandling. Lokala avtal kan emellertid gå förbi det centrala avtalet.

Det skall bli mycket intressant att se om man ute i sjukhusvärlden följer den maximigräns på 18 timmar som Läkarförbundet och Landstingsförbundet enats om och som är riktlinje i årets avtal.

Personligen tycker jag att även 18-timmarspass är för långt. Nästa år kommer SPRI med nya riktlinjer för jourverksamheten, där en målsättning är att kompensationsledighet skall tas ut i samband med jouren – en i mitt tycke elementär kombination.

Att det går att göra förändringar i joursystemet visar bl.a. den s.k. Sabbatsbergsmodellen som resulterat i bättre arbetsmiljö, bättre kontinuitet i vården och troligen lägre kostnader.

Sverige har en mycket duktig läkarkår. En del av den kritik mot läkare som kommer fram i t.ex. anmälningar till hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd handlar inte om bristande kunskaper utan om ointresse och trötthet. Med ändrade joursystem borde något av detta kunna elimineras.

Fru talman! Med det arbete som nu pågår i denna fråga, bl.a. inom Spri, hoppas jag utvecklingen skall leda fram till arbetstider som ger trygghet för patienten och en rimligare tidsbelastning för läkaren. Går inte utvecklingen i sådan riktning, anser jag att lagstadgad reglering här lika väl som inom andra yrkesområden måste övervägas. Till detta finns i så fall anledning att återkomma.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Företogs till avgörande jordbruksutskottets betänkande 1990/91:JoU10 samt arbetsmarknadsutskottets betänkanden 1990/91:AU3, AU4, AU5, AU6, AU8 och AU2.

Jordbruksutskottets betänkande JoU10
Utskottets hemställan bifölls.

Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU3
Mom. 1 (tillträdesrätten för regionala fackliga förtroendemän)
Först biträddes reservation 1 av Sonja Rembo m.fl. med 107 röster mot 16 för reservation 3 av Karl-Erik Persson. 166 ledamöter avstod från att rösta.
Härefter bifölls utskottets hemställan med 174 röster mot 92 för reservation 1 av Sonja Rembo m.fl. 28 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 4 (facklig verksamhet i transnationella företag)
Utskottets hemställan bifölls med 278 röster mot 18 för reservation 5 av Karl-Erik Persson.

Mom. 7 (fackligt arbete på deltid)
Utskottets hemställan bifölls med 277 röster mot 17 för reservation 8 av Karl-Erik Persson.

Övriga moment
Utskottets hemställan bifölls.

Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU4
Mom. 2 (facklig representativitet)
Utskottets hemställan bifölls med 171 röster mot 125 för reservation 2 av Elver Jonsson m.fl.

Övriga moment
Utskottets hemställan bifölls.

Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU5
Mom. 1 (analys av effekterna av lagstiftningen m.m.)
Utskottets hemställan bifölls med 240 röster mot 55 för reservation 1 av Sonja Rembo m.fl.

Mom. 4 (begreppet vikarie)

Utskottets hemställan bifölls med 260 röster mot 35 för reservation 4 av Karl-Erik Persson och Anna Horn af Rantzien.

Mom. 7 (begränsning av användningen av provanställning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Karl-Erik Persson och Anna Horn af Rantzien – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (arbetsgivarens skyldigheter vid sjukdom och handikapp m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 259 röster mot 36 för reservation 11 av Karl-Erik Persson och Anna Horn af Rantzien.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU6

Mom. 1 (övergripande utredningar av arbetsrätten)

Först biträddes reservation 1 av Elver Jonsson m.fl. med 135 röster mot 17 för reservation 2 av Karl-Erik Persson. 143 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 171 röster mot 125 för reservation 1 av Elver Jonsson m.fl.

Mom. 4 (MBL och den offentliga sektorn)

Utskottets hemställan bifölls med 171 röster mot 125 för reservation 5 av Elver Jonsson m.fl.

Mom. 9 (facklig vetorätt)

Utskottets hemställan bifölls med 216 röster mot 17 för reservation 11 av Karl-Erik Persson. 62 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 15 (200-kronorsregeln)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 16 av Elver Jonsson m.fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU8

Mom. 1 (principer för arbetsmiljöarbetet)

Först biträddes reservation 1 av Elver Jonsson och Charlotte Branting med 40 röster mot 17 för reservation 2 av Karl-Erik Persson. 235 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 260 röster mot 33 för reservation 1 av Elver Jonsson och Charlotte Branting.

Lola Björkquist (fp) anmälde att hon i huvudvoteringen avsett att rösta nej men markerats som frånvarande.

Mom. 4 (konsekvensbeskrivningar av tillämpningsbestämmelser)
Utskottets hemställan bifölls med 221 röster mot 73 för reservation 4 av Sonja Rembo m.fl.

Mom. 9 (miljökunskap)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Börje Hörnlund m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (inriktningen av yrkesinspektionens verksamhet)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Sonja Rembo m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 15 (utredning om systemet med skyddsombud)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Sonja Rembo m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 21 (utredning om arbetsmiljöfonden)
Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 11 av Sonja Rembo m.fl., *dels* reservation 12 av Anna Horn af Rantzien – bifölls med acklamation.

Mom. 29 (åtgärder mot asbestos och silikos)
Utskottets hemställan bifölls med 258 röster mot 33 för reservation 16 av Anna Horn af Rantzien.

Mom. 32 (förbud för ackordslön vid vissa transporter)
Utskottets hemställan bifölls med 259 röster mot 34 för reservation 20 av Karl-Erik Persson och Anna Horn af Rantzien.

Mom. 34 (specifikt kvinnliga arbetsmiljöproblem)
Först biträddes reservation 22 av Elver Jonsson m.fl. med 60 röster mot 16 för reservation 24 av Karl-Erik Persson. 217 ledamöter avstod från att rösta.
Härefter bifölls utskottets hemställan med 194 röster mot 58 för reservation 22 av Elver Jonsson m.fl. 42 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment
Utskottets hemställan bifölls.

Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU2
Mom. 1 (översyn av ledighetslagstiftningen)
Utskottets hemställan bifölls med 152 röster mot 142 för reservation 1 av Elver Jonsson m.fl.

Mom. 3 (rätt till tjänstledighet för medverkan i det svenska katastrofbiståndet)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Elver Jonsson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (rätt till hel ledighet för småbarnsföräldrar)

Utskottets hemställan bifölls med 221 röster mot 72 för reservation 3 av Elver Jonsson m.fl.

Mom. 5 (rätt till förkortad arbetstid för småbarnsföräldrar)

Utskottets hemställan bifölls med 235 röster mot 55 för reservation 4 av Karl-Erik Persson m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 7 (ledighet för anhörigvård)

Utskottets hemställan bifölls med 266 röster mot 21 för reservation 7 av Anna Horn af Rantzien.

Mom. 8 (generella arbetstidsreformer)

I voteringen om kontraproposition i voteringen om kontraproposition i huvudvoteringen avgavs 21 röster för reservation 9 av Karl-Erik Persson och 21 röster för reservation 10 av Anna Horn af Rantzien. 249 ledamöter avstod från att rösta.

Vid lottning vann reservation 9 av Karl-Erik Persson.

I voteringen om kontraproposition i huvudvoteringen biträddes reservation 8 av Sonja Rembo m.fl. med 56 röster mot 17 för reservation 9 av Karl-Erik Persson. 218 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 210 röster mot 55 för reservation 8 av Sonja Rembo m.fl. 25 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 10 (arbetstid inom hemtjänsten)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservaton 11 av Anna Horn af Rantzien – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Beslut om uppskjuten votering

På förslag av förste vice talmannen medgav kammaren att arbetsmarknadsutskottets betänkande AU7, som skulle debatteras efter middagsuppehållet, fick företas till avgörande i början av arbetsplenum onsdagen den 28 november.

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 18.17 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00.

19 § Personalpolitik

Föredrogs
arbetsmarknadsutskottets betänkande
1990/91:AU7 Personalpolitik.

Anf. 114 ERIK HOLMKVIST (m):

Herr talman! Med anledning av reservation 1 i detta betänkande, AU7, vill jag säga att inriktningen av den statliga personalpolitiken måste mer än hittills skapa bättre grundförutsättningar för de anställda. Inte bara lönen har betydelse. Motivation, ansvar och befogenheter samt decentralisering av beslutsfattandet måste också till. Belöningssystem är här en möjlig väg att använda sig av i än högre grad än hittills. Anställda i statlig tjänst måste kunna känna att de utför viktiga insatser med eget ansvar. Arbetets kvalitet och viljan till service påverkas i hög grad just av förändringar i denna riktning.

Reservation 7 gäller lagstiftning mot avtal som överkompenserar inkomstbortfall. Även med de nya riktlinjer som regeringen har lagt fast i sin skrivelse till riksdagen nyligen angående nya sjuklönevillkor kommer också i fortsättningen en överkompensation att föreligga. Det måste emellertid löna sig att ta ett arbete i jämförelse med en sjukskrivning. Får vi icke detta förhållande, kommer människor som vill utnyttja sjukförsäkringsreformen på ett inte alldeles ärligt sätt att fortsätta med detta. Kostnaderna för ett jobb i jämförelse med att gå sjukskriven kommer även i fortsättningen att vara långt högre, inte minst sedan vi fick de kraftigt stegrade bensinpriserna. Om en anställning kostar pengar kan man fråga sig: Vilket skäl finns det för att ta ett jobb så länge man kan gå sjukskriven?

Reservation 9 handlar om nattraktamenten. Det är angeläget att komma ifrån de i dag många gånger orimliga övernattningskostnader som gäller. Ett hotellrum kan kosta mer än tusenlappen per person och natt. Så länge vi inte lägger på en stimulans i form av bl.a. högre nattraktamenten än hittills kommer situationen att kvarstå. Staten såsom arbetsgivare borde här gå före med det exemplet att ersättningen för en övernattning höjs, vilket skulle kunna stimulera de anställda att söka billigare lösningar. Sådana lösningar är klart nödvändiga att söka. Det kan ske avtalsvägen redan inför 1991 års förhandlingar. Beskattning av traktamenten kommer inte att lösa det problem som motionärerna har pekat på.

Den sista reservation som jag vill något kommentera är reservation 3. Stat och kommun kan med stor tyngd och framgång motivera de anställda att starta egna företag, gärna i den bransch som de arbetar inom. Mycket vore vunnet om dessa nya företagare kunde erbjudas arbete hos just den offentliga arbetsgivare som de nyss har haft sin anställning hos. Entreprenadfor-

men av verksamhet i stat och kommun är ytterst angelägen och nödvändig. Riksdagen bör därför, som reservation 3 anvisar, ge regeringen detta till känna.

Jag ställer mig bakom samtliga moderata reservationer i detta betänkande men gör det utan något yrkande. Vi skall undvika ett överhäng inför nästa onsdag.

Anf. 115 CHARLOTTE BRANTING (fp):

Herr talman! Vad är en god statlig personalpolitik? Trots att regeringen har tillsatt en statlig utredning för att göra en översyn av lagen om offentlig anställning, har vi i folkpartiet valt att reservera oss på denna övergripande fråga om inriktningen av den statliga personalpolitiken. Detta för att förhoppningsvis göra intryck på utredningen, särskilt som det i direktiven faktiskt står att utredningen själv kan ta upp förslag som den anser lämpliga och påkallade också utöver direktiven.

Ett övergripande mål är att kunna rekrytera och behålla god arbetskraft. Hur gör man det då? En viktig del är att den offentliga sektorn kan erbjuda konkurrenskraftiga arbetsvillkor i förhållande till den privata sektorn. Ett mer flexibelt lönesystem är nödvändigt. Man måste helt enkelt införa bättre belöningssystem. De offentliga löneplanerna har på vissa håll blivit så sammanpressade att det inte lönar sig att vidareutbilda sig – och då är det fel i systemet. Alla behöver vi våra morötter; ansvar, befogenheter, status, yrkesstolthet – olika faktorer är viktiga för olika jobb och olika individer. Ofta är småskalighet att föredra framför stordrift. I de stora offentliga sektorernas enheter är det angeläget med decentralisering och delegering. Det handlar om att personalen, individen, måste få känna att den behövs och är viktig. Det behöver vi alla. Där skol- och dagispersonalen t.ex. får eget budgetansvar och får fritt disponera det som blir över blir verksamheten oftast bättre.

Den offentliga verksamheten har mycket att lära av de enskilda alternativen, som ofta är uppbyggda av entreprenörer i liten skala. Med det har jag inte sagt att de privata alltid är bäst, men de flesta människor vill kunna styra och planera sitt eget arbete. Det är oftare lättare i den privata sektorn.

För en bra personalpolitik fordras också ett gott samarbete och ömsesidigt förtroende mellan politiker, personal och fack. Politikerna bör lyssna på facket i frågor som påverkar de anställdas villkor, men facket skall inte ha någon vetorätt mot politikernas beslut.

I reservation nr 3 följer vi upp en motion av Lars Leijonborg som handlar om att driva verksamhet vidare som egen företagare. Vi har märkt att det ibland när kommunal eller statlig verksamhet föreslås bli utlagd på entreprenad uppstår ett motstånd bland personalen. Man känner sig hotad av förändringen. I sådana fall föreslås att man uppmuntrar en eller flera anställda att starta eget företag och alltså driva verksamheten vidare och på så sätt stanna kvar inom sitt invanda gamla yrkesområde. Vi tycker det är viktigt att regeringen får i uppdrag att överväga vad som kan göras för att uppmuntra offentligt anställda att bli egna företagare.

Reservation nr 5 handlar om aktiva pensionärer. 1,5 miljoner människor är över 65 år. Över 90 % av dem är någorlunda friska och aktiva. Folkpartiet har under många år drivit kravet på en flexibel pensionsålder. Det är orimligt

att en stor och växande grupp människor med kunskap, erfarenhet och aktiv förmåga, på grund av gällande regler eller praxis ställs utanför produktionssystemet. Staten borde i egenskap av arbetsgivare underlätta för sina anställda att i rimlig omfattning få rätt att fortsätta sin tjänst efter 65 års ålder. De statliga arbetsgivarna bör också anlita pensionärer för utrednings- och expertuppdrag i högre utsträckning än vad som sker i dag.

Sedan vi behandlade den här frågan i utskottet har regeringen framlagt sin tilläggsbudget, och där säger glädjande nog arbetsmarknadsministern: "Jag föreslår att anställningsskyddet förstärks och fortsätter att gälla tills den anställde uppnår 67 års ålder. Det skall således finnas saklig grund för uppsägning av en arbetstagare som inte fyllt 67 år."

Mot denna bakgrund tycker jag det borde vara lätt för socialdemokraterna att rösta för reservation nr 5. Jag hoppas de delar sitt statsråds uppfattning att "det är både i individens och samhällets intresse att den som vill fortsätta vara aktiv i arbetslivet efter fyllda 65 år, också får möjlighet till det". Det vore bra att få ett klart besked om detta i dag av Gustav Persson.

Slutligen, herr talman, stöder vi reservation nr 7, som Erik Holmström berörde och som handlar om överkompensation till de sjuka. Det borde vara en självklarhet att det inte skall löna sig ekonomiskt att vara sjuk. Folkpartiet arbetar för att det skall löna sig att arbeta, men är man sjuk skall man får rimlig kompensation för det, inte mer pengar än om man är frisk och arbetar! Tycker inte också Gustav Persson att detta är en rimlig princip?

Vi står bakom de reservationer som vi har skrivit under, men jag avstår från att yrka bifall till dem.

Anf. 116 GÖRAN ENGSTRÖM (c):

Herr talman! Några ord om den allmänna inriktningen av den statliga personalpolitiken. Denna rör ju i stor utsträckning den offentliga sektorn. Vi kan konstatera att den sektorn i dag är utsatt för en rätt urskillningslös kritik, som det finns anledning att värja sig för. Vi i centern vill gärna markera den inställningen.

Många offentliga verksamheter är utomordentligt viktiga, inte minst ur den enskildes rättstrygghetssynpunkt. Det måste då via en effektiv personalpolitik finnas möjligheter att hålla en hög kvalitet på de tjänsterna. Det är ytterst de enskilda människorna som avgör kvaliteten.

Personalpolitiken måste inriktas dels på att behålla personal, dels på att kunna nyrekrytera. Detta sker i dag i en utomordentlig hård konkurrens på den svenska arbetsmarknaden, med konkurrenter som i vissa avseenden har en fördel framför den offentliga sektorn. Det är mycket möjligt att den här negativa debatten har förstärkt det förhållandet.

Problemen inom den offentliga sektorn är väl kända, förslagen till åtgärder likaså. Men egentligen är det väl det förhållandet att ett antal föreslagna åtgärder dröjer så länge som är problemet.

Det som brukar föreslås – och det vi föreslår – är att man genomgående skall använda ett decentraliserat ansvar som metod. Jag tror att vi i framtiden i stor utsträckning får se politiker och anställda i stat, kommuner och landsting i andra roller och med andra vikter än i dag – politikerna mera som beställare av tjänster och produkter. Men för att detta skall fungera på ett

bättre sätt än i dag, krävs det större frihet för de anställda, större ansvar och förmåga att fatta självständiga beslut. Jag tror också att det kräver mer av beslut om delegering jämfört med i dag. En naturlig följd blir då också en mer konsekvent inriktning på målstyrning och uppföljning.

Vi kan konstatera att de statsanställdas löner har kommit att något släpa efter lönerna för jämförbara grupper på arbetsmarknaden. Dessa eftersläpningar har på mycket kort tid måst tas igen under de senaste åren. I dag ser vi konsekvenserna av detta, exempelvis inom skolväsendet – det finns också andra exempel. Det blir någonting av en rekyl på kostnadssidan.

Vi tror att fler verksamheter av tjänstekaraktär kan bedrivas i mindre enheter med eget resultatansvar. Vi tror att det i sin tur ger en möjlighet att i offentlig verksamhet skriva in det som brukar kallas osynliga kontrakt – det speciella förhållande som gör att man känner litet extra för sin verksamhet, känner delaktighet och känner att man tar det här speciella ansvaret. Jag tror att det är speciellt viktigt att man lyckas i det debattklimat som vi nu har och som jag tidigare nämnde. Vi tror också att man mer systematiskt än hittills måste bygga in belöningsmekanismer av olika slag, både när man som individ gör ett arbete bra eller när man gör det som en del av ett team. Det skall löna sig att göra ett bra arbete.

En viktig del av en bra personalpolitik är också en satsning på chefsutveckling. Som jag sade tidigare måste cheferna få en större frihet att kunna påverka t.ex. löneförhållandena för de anställda. Vi vet att det är speciellt viktigt när det gäller att kunna behålla och även nyrekrytera personal. Speciellt har detta under de senaste åren gällt rättsväsendet, juristerna, som har befunnit sig i en brydsam situation i det här avseendet, när man på den konkurrerande privata marknaden haft klart mycket bättre lönebetalningsförmåga och därmed kunnat rekrytera nya goda krafter. Detta för med sig att den offentliga sidan får ett kvalitetsproblem som är mycket uttalat. Det för också med sig kostnader för långvarig introduktion.

Jag tror att det var riktigt att regeringen tillsatte den kompetensutvecklingsutredning, som nyligen har påbörjat sitt arbete. Utredningen skall uppmärksamma just det här problemet, nämligen hur man i verksamheten och hos sina anställda skall agera för att öka kunnande och kompetens. Detta är ett mycket brett problemområde, och jag tror inte att utredningen kommer att bli färdig med sitt arbete till nästa vår; den bör få ta den tid på sig som behövs.

Det jag sade om rättsväsendet är ett exempel på statens kärnområden, där det är extra viktigt att den höga kompetensen finns.

En kommentar till reservation nr 7, som följer upp en motion av Karin Israelsson. Hon vill ha en lagstiftning som förhindrar överkompensation vid inkomstbortfall. Yrkandena i motionen handlar om arbetsskadeförsäkringens integrering i sjukförsäkringen. Med full kompensation, dvs. 100 %, försvinner behovet av särskilda ersättningar från kompletterande försäkringar. Vi vet av ett antal rapporter att sådana försäkringar i flera fall leder till överkompensation för den enskilde. Dessa motionskrav har tidigare avslagits av riksdagsmajoriteten. Nu befinner sig socialdemokraterna i den delikata situationen att de i dag kommer att yrka avslag på det här förslaget, medan man om någon vecka kommer att yrka bifall till ungefär samma förslag. Skill-

naden är bara den att då kommer förslaget från regeringen i skrivelsen om krisen i ekonomin. Nog är det med en viss förväntan som jag kommer att åhöra den socialdemokratiska representantens kommentar till innehållet i den här reservationen och se om det ändå inte ligger en kärna av sanning i vad jag här säger. Det har faktiskt varit en orimlig ordning som här tidigare har rått. Jag tror också att detta står i strid med den allmänna rättsuppfattningen.

Den här proceduren att först avslå ett förslag och sedan biträda det när det kommer i form av ett krispaket är en ordning som blir allt vanligare i Sveriges riksdag. Hur som helst tycker jag inte att det inger den riktiga respekten för regeringsauktoriteten.

Reservation nr 9 tar upp frågan om nattraktamentenas storlek. I reservationen upprepas ett gammalt och väl motiverat förslag om att se över natttraktamentena, så att dessa får en sådan nivå att de stimulerar till lägre logikostnader för de statligt anställda. Den nivå traktamentena har i dag, 55 kr., är så orealistisk och världsfrånvänd att den inte ger någon stimulans alls att ens söka ett billigare alternativ. Staten bör som arbetsgivare uppmärksamma den här situationen oavsett vad som skett med skattereformen sedan denna behandlades senast. Vi anser därför att regeringen bör få i uppdrag att höja nattraktamentena för resor i statlig tjänst.

Herr talman! Jag står bakom alla centerreservationer som har fogats till detta betänkande, med särskild markering av reservationerna nr 7 och 9. Av kända skäl avstår jag från att framställa något yrkande.

Anf. 117 JAN-OLOF RAGNARSSON (v):

Herr talman! Den statliga löne- och personalpolitiken skapar nya stora klyftor. De traditionella lönesystemen som byggde på den solidariska lönepolitiken har numera övergivits till förmån för individuella lönesystem. Vänsterpartiet är starkt kritiskt till denna utveckling.

Mycket i den statliga lönepolitiken kan faktiskt härledas från Svenska arbetsgivareföreningens lönestrategier och organisationssystem. Det som händer inom den statliga sektorn är normgivande för kommun- och landstingssektorn. Därmed anser vi att SAFs målsättningar och strategi har slagit igenom i hela samhället. Tyvärr understöds denna utveckling av regeringen, som har fallit undan för de nyliberala ideerna.

Uppvärderingen av chefsrollen och den nya individuella lönesättningen har resulterat i jättelika löner för cheferna inom den statliga sektorn. Ett exempel på en sådan jättelik chefslön är att Stig Larsson när han tillträdde som generaldirektör för SJ, statens järnvägar, fick en månadslön på 125 000 kr. Detta belopp har förmodligen stigit ytterligare.

Löneklyftorna inom den statliga sektorn är i dag enorma. Regeringen accepterar och står bakom att chefslöner nästan kan höjas med månadsbelopp som överstiger en vanlig löntagares totala årslön.

Den statliga lönepolitiken måste nu ändra inriktning och i stället utformas utifrån krav på jämlikhet och rättvisa.

En annan fråga i den statliga personalpolitiken som är oerhörd viktig är vidareutbildningen och personalutbildningen över huvud taget för de statligt anställda. Utskottet skriver i betänkandet att de synpunkter som har kommit

fram i motionerna från bl.a. vänsterpartiet om behovet av personalutbildning delas av utskottet. Det är positivt att vi har en samsyn när det gäller personalutbildning.

Utskottet hänvisar till den statliga utredning som har tillsatts i vad gäller personalutbildningens omfattning, inriktning och fördelning. Den skall även ge en helhetsbild av personalutbildningen, samhällets vuxenutbildning och arbetsmarknadsutbildningen. Vänsterpartiet anser att det är bra att en sådan statlig utredning har kommit till stånd.

Herr talman! Jag skall kortfattat redogöra litet för hur vänsterpartiet ser på den statliga personalpolitiken och personalutbildningen. När det gäller den statliga personalpolitiken framstår två frågor som centrala. För det första att man skall lyfta den allmänna nivån på kunnandet och bl.a. minska de stora utbildningsklyftorna. För det andra skall man genomföra en arbetsorganisation som ger innehåll i arbetet, minskar utslagningen och ger en bra arbetsmiljö.

En teknisk-humanistisk utbildning för dem som inte har gått mer än nio år i skola eller har lägre utbildning är nödvändig för att jämna ut utbildningsklyftorna och för att öka kunnandet inom hela den offentliga sektorn.

Den kontinuerliga utbildningen måste tillfalla alla inom personalpolitikens ram, inte bara ett fåtal arbetsledare som myndigheten eller företaget satsar på.

Kravet på innehåll och inflytande i arbetet, minskad utslagning och bra arbetsmiljö förutsätter att de fackliga organisationernas ställning stärks. Ett första krav är att nya arbetsorganisationsformer inte skall få genomföras utan fackets godkännande. En sådan utveckling tror vi skulle vara ett föredöme för hela arbetsmarknaden och påvisa hur parterna kan bli mer jämställda vid förhandlingar.

Herr talman! Jag ställer mig bakom de reservationer som vänsterpartiet har skrivit under i det här betänkandet.

Anf. 118 GUSTAV PERSSON (s):

Herr talman! 15 motioner behandlas i betänkandet om personalpolitik. De flesta av motionerna har behandlats tidigare. Utskottet har avstyrkt bifall till samtliga motioner och reservationer.

Några av de här motionerna behandlar den allmänna inriktningen av personalpolitiken. Här kan man se två skilda uppfattningar. Folkpartiet hävdar t.ex. att man skall ha ett mera flexibelt lönesystem och ett bättre "belöningssystem". Det skall löna sig med vidareutbildning. Vänsterpartiet har temat jämlikhet och rättvisa och är mot uppvärdering av chefsrollen. Det är de två ytterligheterna.

Jag vill hävda att utskottet har tagit ställning mitt emellan dessa båda ståndpunkter. Båda delarna behövs.

Arbetsmarknadsutskottet slår fast att de övergripande målen för den statliga personalpolitiken är dels en effektiv statsförvaltning, dels ett demokratiskt arbetsliv. Båda dessa delar skall vara ett föredöme, inte minst för den privata arbetsmarknaden.

Det föreslås också en översyn när det gäller lagen om offentlig anställning. En översyn pågår redan. Den har vida direktiv. Man skall samråda med de

fackliga organisationerna, arbetsdomstolen, statens arbetsgivarverk och statens ansvarsnämnd. I årets budgetproposition tas frågan om personalförsörjning, utbildning och personalutbildning på arbetsplatsen, framför allt för dem med kort skolgång, upp.

Det finns även en utredning som skall utreda möjligheterna att stimulera kompetensutveckling i arbetslivet. Det gäller totalt sett för hela arbetslivet och därmed också för den offentliga sektorn. Syftet är att skapa ökad tillväxt och att motverka den internationella konkurrens som uppstår i och med Europamarknadens framväxt. Utslagning skall motverkas och människor skall få bättre arbetstillfredsställelse. Man skall kartlägga omfattningen, inriktningen och fördelningen, dvs. samtliga stora frågor när det gäller kompetensutveckling i arbetslivet. Utredningen skall också kartlägga och analysera framtida behov och missgynnade gruppers ställning på arbetsmarknaden. Vidare görs det en översyn av vuxenutbildningen. Den utredningen skall lägga fram ett förslag redan i februari 1991 om vuxenutbildning på kort och lång sikt.

Ytterligare en utredning skall behandla finansieringen av vuxenutbildningen. Det är en mycket stor fråga, eftersom det rör sig om så pass mycket människor. Vi har i detta sammanhang en särskild utredningsman. Konklusionen är att det pågår ett mycket brett upplagt utredningsarbete för att förbättra inte minst utbildning och kompetens. Och detta arbete skall ske under en mycket kort tid. Därför tycker jag att det är något underligt när Göran Engström säger att det i det här fallet rör sig om dröjsmål och långa tider. Jag tycker att det är under en mycket kort tid som vi tar fram så många förslag för att skapa bättre förhållanden på arbetsmarknaden.

Även homosexuella sambors rätt att få tjänstegrupplivförsäkring tas upp. Utskottet gör samma ställningstagande i fråga om detta som förra året. Utskottet hänvisar också till vad socialförsäkringsutskottet har sagt, nämligen att det här i första hand är fråga om insatser för en samlevnad med familjefunktioner.

Pensionärerna i arbetslivet tas upp i några motioner. I detta sammanhang föreslås också en rad åtgärder som redovisas i betänkandet. Först och främst skall förhandlingar tas upp i dessa frågor. Man anmodar AMS att ytterligare förstärka insatserna just för äldre i arbetslivet. LOA, lagen om offentlig anställning, skall också ta upp dessa pensionsavtal. Och ytterligare en utredning är aviserad när det gäller dessa frågor. Regeringen tillstyrker också att en organisationsförmedling för pensionärer får inrättas. Dessutom kan jag tillägga att dessa frågor tas upp i skattereformen just för att även de äldre pensionärerna skall stimuleras att arbeta.

Kontantlönedelen inom staten ger ytterligare möjlighet för pensionärer att klara avdragsfrågan när det gäller att kombinera pension och lön. Det är alltså en rad stimulansåtgärder som vidtas. Men jag är fullt medveten om att den här frågan naturligtvis är avhängig arbetsmarknadssituationen. Jag har varit med om detta sedan början av 60-talet. Varje gång som vi har en konjunkturuppgång är man mycket angelägen inom näringslivet om att pensionärerna skall komma ut i arbetslivet. Men varje gång det blir konjunktursvackor dör allt det här talet ut. Det är naturligtvis viktigt att vi politiker

verkligen upprätthåller denna möjlighet för pensionärerna även i situationer när arbetsmarknaden inte är så att säga fullgod.

Vidare tas frågan om sjukbidrag, förtidspension och ålderspension upp. I detta sammanhang hänvisar utskottet till rehabiliteringsberedningens förslag, som kommer att läggas fram i en proposition. Vidare kommer det att läggas fram en proposition om förnyelse i arbetslivet. Dessutom pågår utredningar i regeringskansliet just om dessa frågor. Vidare skall en översyn göras om arbetsskadeförsäkringen och sjukförsäkringen. Det skall alltså vidtas en rad åtgärder på det här området inom den närmaste tiden.

När jag då hör Göran Engström säga att man i dag yrkar avslag när det gäller den här överkompensationen vill jag säga att förslaget ju innebär att ni vill lagstifta mot avtal. Det har socialdemokraterna alltid varit ytterst tveksamma till att göra. Arbetsmarknadens parter skall ha möjligheter till fria avtal. Vårt förslag som kommer att läggas fram senare kommer icke att innebära detta. Vi vill gå den andra vägen, nämligen att via sjukförsäkringen minska ersättningarna och hoppas att arbetsmarknadens parter av den anledningen också ändrar sina avtal. Det är en tradition på svensk arbetsmarknad som fortfarande upprätthålls av socialdemokratin. Ni vill alltså lagstifta mot avtal. Däri ligger skillnaden.

Nattraktamentena är också en gammal fråga. På nytt menar vi att det i första hand är en förhandlingsfråga, och skall vara det i fortsättningen. Det är samma inställning som jag nyss redovisade när det gäller sjukersättningarna.

Även frågan om prövningen av domares skiljande från tjänsten tas upp. Vi konstaterar att vi intar samma ståndpunkt som förra året och tidigare år. Men jag kan också tillägga att man i LOA-utredningen har möjlighet att ta upp denna fråga, eftersom direktiven för den utredningen är mycket vida.

Herr talman! Slutligen yrkar jag bifall till hemställan i arbetsmarknadsutskottets betänkande 7 om personalpolitik och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 119 GÖRAN ENGSTRÖM (c):

Herr talman! Det är förvisso sant, Gustav Persson, att ovanligt många offentliga utredningar för närvarande är tillsatta och har besläktade uppdrag. Så kan det naturligtvis bli om behoven däms upp och blir så stora och måste få ett utflöde. Men jag konstaterade att det hittills var förvånansvärt få förslag som har kommit fram. Jag tror mig även veta att en hel del av dessa utredningar inte kommer fram så snabbt som Gustav Persson kanske förmodade med sina förslag. T.ex. kompetensutredningen vill ju få mer tid på sig för sin stora uppgift. Jag tror att det gäller fler utredningar.

Kännetecknande är att det tydligen behövs en ekonomisk kris innan man kan bryta en del gamla mönster och gå ifrån förhållanden som oavsett om de tillkommit via avtal eller ej uppenbarligen har överlevt sig själva. Nattraktamentena på 55 kr. är väl det mest slående. Det kanske emellertid är en liten sak i det hela.

Arbetsskadeförsäkringens kostnadsutveckling och övriga effekter som rimligen går på tvärs mot allmänhetens uppfattning om vad som är rätt och riktigt har ju varit kända sedan lång tid tillbaka. Det har skett en fem- eller

sexdubbling av kostnaderna bara under det senaste decenniet. Även i detta sammanhang behövs det alltså en ekonomisk kris för att socialdemokraterna skulle byta fot och för att inse problematiken och komma – snart – med ett mer detaljerat förslag, som naturligtvis via ny lagstiftning upphäver dagens förhållanden. Vi får naturligtvis möjlighet att återkomma till den debatten. Detta finns insprängt på en rad bland de övriga lagförslagen om försämringar i ett antal sjukförsäkringsförmåner, m.m.

Jag tror ändå att det i grund och botten har funnits ideologiska hinder för socialdemokratin att reformera personalpolitiken i vid mening. Så många av förslagen till lösningar som förekommer ute i kommuner, landsting och inom staten har nämligen haft "borgerliga" förtecken – decentralisering och delegering. Och jag tror att det ytterst är därför som det hittills har gått litet för långsamt.

Anf. 120 CHARLOTTE BRANTING (fp):

Herr talman! Gustav Persson talar om pensionärerna och deras villkor men nämner inte med ett ord att man faktiskt i tilläggsbudgeten har föreslagit att pensionärerna skall få lov att arbeta till 67 års ålder. Nu måste jag verkligen fråga: Anser socialdemokraterna i utskottet att man skall ha rätt att arbeta efter 65 års ålder? Följer socialdemokraterna sitt statsråds uppfattning eller inte? Kan vi också räkna med att socialdemokraterna stöder reservation 5 i utskottsbetänkandet?

Sedan har Gustav Persson mycket riktigt uppfattat att det finns stora skiljelinjer mellan vänsterpartiets och folkpartiets uppfattningar. Det beklagliga är ju att socialdemokraterna inte tar ställning, att de är alldeles för passiva. Jag tror att de inte riktigt har fattat vilken kris det egentligen är inom den offentliga sektorn. Ser man inte vilken brist på personal det är inom hemtjänsten t.ex.? Det drabbar de gamla i allra högsta grad, dagis får stänga, och socialarbetare lämnar sina jobb.

Maktutredningen lät göra en undersökning som visade att medborgarna känner väldigt stor maktlöshet inför olika typer av jobb inom den offentliga sektorn. Socialdemokraterna tar inte det här på allvar, åtminstone har de hitintills inte visat det. Man har tillsatt en massa utredningar, men det hjälper ju inte om man inte är beredd att sedan komma med djärva förslag.

Ta nu fasta på vad oppositionen här föreslår om att verkligen släppa personalen loss! Varför ställer ni t.ex. inte upp på det förslag som vi har i reservation 3, där vi säger att om man lämnar ut en verksamhet på entreprenad skall man ha möjlighet att också låta de tidigare anställda bilda egna företag? Är det någon allmän misstro som socialdemokraterna har, så fort det talas om olika alternativ? Ni måste ge upp det motståndet. Här måste tusen blommor få blomma för att vi skall få en bra statlig personalpolitik.

Anf. 121 JAN-OLOF RAGNARSSON (v):

Herr talman! Gustav Persson sade att vi tillhör ytterligheterna när det gäller den statliga personalpolitiken. Men vad jag redogjorde för var ju att det har skapats stora klyftor inom den offentliga sektorn mellan vanliga löntagare och chefer, både chefer i toppen och chefer i mellanskiktet.

Det är möjligt att det är en ytterlighet nu i svensk politik att hävda begrepp

som jämlikhet, rättvisa och solidaritet. Då skäms inte jag alls för att säga att jag tillhör den ytterligheten som i dagens politiska samhälle vill hävda begreppen rättvisa, jämlikhet och solidaritet, inte bara inom den statliga personalpolitikens område utan på hela det politiska området.

Jag vill inte upprepa vad jag sade i mitt inledningsanförande, men även Gustav Persson måste hålla med om att det är något snett, när chefer i höga befattningar har månadslöner som det är snudd på överstiger en vanlig löntagares årslön. Då tycker jag att vi från vänsterpartiet måste reagera, och det borde också Gustav Persson och socialdemokraterna göra.

Anf. 122 ERIK HOLMKVIST (m):

Herr talman! Jag vill bara ta upp en av de punkter som jag var inne på i mitt första inlägg, nämligen detta med nattraktamenten, och ställa en fråga till Gustav Persson.

Om jag, som är bosatt i övre Norrland, åker till Stockholm med mer eller mindre jämna mellanrum och måste övernatta och jag har min gamla moster eller min syster där, känner jag mig som en snyltare om jag övernattar hos dem. Jag åker till min släkt och övernattar där och tycker mig kanske inte ha råd att spendera så mycket pengar mer än det som jag har rätt till, nämligen 75 kr. Det räcker inte till en bukett blommor. Det räcker inte till en chokladask en gång.

Stat och kommun och företag skulle, Gustav Persson, kunna tjäna stora pengar på en sparlinje i det här sammanhanget, en linje som innebar att man höjde ersättningen, förslagsvis till 200 kr. Då räcker det till en liten ask choklad och en liten bukett blommor. Det tycker jag är en rimlig ersättning för att få övernatta hos släkten någon gång då och då. Det räcker ändå inte mer än till att klara städningen och tvätten och frukosten morgonen därpå. Eller hur, Gustav Persson?

Varför säger socialdemokraterna nej? Ni hänvisar till utredningar och till att det kanske kommer. Men den här frågan har ju varit aktuell år efter år, och ni har inte velat vara med om en ändring. Vore det inte nu, Gustav Persson, på sin plats att verkligen ta tag i det här? Staten skulle kanske tjäna en miljard. Jag vet inte summan, men beräkningsmässigt rör det sig om miljardbelopp. Näringslivet skulle också kunna tjäna oerhört mycket pengar på det här sättet, och vi gjorde rätt för oss hos släkt och vänner och var inte längre några snyltare.

Anf. 123 GUSTAV PERSSON (s):

Herr talman! Jag skall börja med nattraktamentena. När det gäller sjukförsäkringen har Erik Holmkvist förslag om att man skall dra ner och hålla tillbaka för de svaga och gärna spara. Men när det gäller nattraktamenten, som ofta tillkommer de bättre ställda, är han väldigt angelägen om att man skall slå på.

Men frågan om nattraktamenten är inte helt utan problem. Vi vet att många människor har övernattningslägenheter här i Stockholm som står tomma. De kommer naturligtvis att vilja ha bra traktamenten för att kunna bo där väldigt billigt och tjäna pengar på det sättet. Det finns också andra avigsidor, och det gör att det inte är så enkelt som Erik Holmkvist framställer

det. Det är därför som det är så bra att detta är en förhandlingsfråga, att man kan ta det steg för steg, kanske också göra något olika på olika ställen, för att motverka de negativa faktorerna.

Det här tänker inte Erik Holmkvist på alls, utan för honom är det bara fråga om att göra det bättre för dem som redan har det bra. Därför är det så angeläget med nattraktamenten. Jag tycker att det är viktigare med en rättvis behandling i fråga om sjukförsäkringen, så att de svaga människorna får det de bör ha.

Sedan skulle jag vilja fråga Charlotte Branting: Vilka förslag har ni då när det gäller äldreomsorgen? Det är väl bara att privata intressen skall ta hand om verksamheten. Ni har inte lagt fram ett enda annat förslag.

Vi har inte ett dugg emot att verksamhet bedrivs privat utan vinstsyfte. Vi kan också tänka oss kooperativa driftsformer, och jag tror att kooperationen kommer att starta en rad sådana insatser, HSB t.ex. Jag förmodar att Charlotte Branting känner till att de första som startade daghem här i landet var inte staten och inte kommuner eller landsting, utan det var HSB. Så det finns en tradition långt tillbaka i tiden.

Men ni har som enda förslag att egna företagare skall ta över. Det kommer aldrig att lösa det stora äldreomsorgsproblemet. Det är av en sådan dimension att det kräver helt andra insatser om man skall lyckas. Det skulle bli katastrof, om vi trodde att lösningen var privat företagsamhet i det fallet.

Göran Engström säger att det är få förslag som kommer fram. Ja, med den stora satsning som vi gör nu kan inte förslagen komma fram med en gång, utan de kommer steg för steg. Det är väldigt viktigt att de gör det. Jag tror att det kommer att visa sig, när vi ser det i backspegeln om några år, att det har varit värdefullt att vi startar så brett när det gäller kompetensutveckling och vuxenutbildning, inte minst för de svagaste grupperna.

Går vi väldigt fort fram, kommer vi förmodligen inte att kunna lösa de svåraste problemen, dvs. för dem som har mycket kort utbildning och som har de största svårigheterna att få den önskvärda kompetensen. Det är därför viktigt ur fördelningspolitisk synpunkt att utredningarna är noggranna och genomtänkta, för utbildningen kommer att vara en av de stora frågorna. I det framtida samhället är det inte bara lönen utan också i hög grad utbildningen som kommer att skilja människor emellan.

Anf. 124 ERIK HOLMKVIST (m):

Herr talman! Jag tror, Gustav Persson, att frågan om nattraktamentena inte har behandlats riktigt på rätt sätt. Att spara i sjukförsäkringen för att staten inte skall behöva ge ut mera pengar än nödvändigt ligger i linje med att man sparar hotellkostnader. Skillnaden är ju ingen. I det ena fallet sparar man pengar för staten och i det andra fallet sparar man också pengar för staten.

Gustav Persson säger att det är de bättre ställda som drar nytta av detta. De som har sina övernattningslägenheter som står tomma i Stockholm. Jag tycker inte att Stockholmsfixeringen är nödvändig när det gäller det här problemet. Övernattningar sker ju på varje hotell i hela Sverige. Detta har inte med övernattningslägenheter i Stockholm att göra, Gustav Persson. Det är

en viss skillnad mellan att fixera sig vid Stockholm och att ta hänsyn till att situationen är exakt densamma runt om i varje stad i vårt land.

Staten sparar pengar och näringslivet skulle spara pengar. Vi skulle må väl av att ha litet pengar att köpa precis det jag säger, en bukett blommor och en ask choklad när vi åker och hälsar på och övernattar. Det gör vi kanske inte i dag eftersom vi egentligen inte får betalt för detta. Varför skall vi dra på oss kostnader privat när vi kan åka till Viking Hotel eller Sheraton Hotel och låta företaget eller staten betala 1 200 kr.? Frågeställningen är så enkel, Gustav Persson. Jag tycker att ni skall ta er en funderare till och sedan ställa er bakom ett förslag i den riktning som vi har föreslagit.

Anf. 125 CHARLOTTE BRANTING (fp):

Herr talman! Gustav Persson borde verkligen veta att vi i folkpartiet aldrig har påstått att man skulle lösa problem genom att bara lägga över verksamheter till privat företagsamhet. Vi har alltid, i alla sammanhang, talat om att detta skall vara ett komplement. Det skall vara ett alternativ. Det skall finnas olika typer av verksamhet. Vi slår fast att vi behöver en stor och stark offentlig sektor. Allting annat är ont förtal.

Sedan frågar man vad vi egentligen har för förslag när det gäller de äldre. Vi har sagt att vi vill ha en flexibel pensionsålder. Vi vill använda de äldre till olika expertuppdrag och utredningsuppdrag i större utsträckning än vad man gör i dag. Det är rimligt att de äldres erfarenhet kan tas till vara när det gäller omsorgen och när det gäller att hjälpa till i olika barnomsorgsverksamheter – inte som anställda men för att de skall få något vettigt att göra. Att känna att man behövs är någonting som pensionärer såväl som unga och medelålders behöver.

Sedan tycker jag det är viktigt att man tar fasta på att personalen inom den statliga verksamheten helt enkelt måste släppas loss, som vi säger. Vi har från folkpartiets sida lagt fram ett sexpunktsprogram, och jag skulle avslutningsvis, eftersom jag inte har fler repliker, vilja punkta upp de saker som vi här tycker är angelägna.

För det första menar vi att det är viktigt att skapa bättre anställningsvillkor. För det andra måste man ha bättre decentraliserings- och delegeringsmöjligheter. För det tredje skall man ha en större öppenhet för privata alternativ och för att starta eget. För det fjärde måste man belöna bättre med flexibla lönesystem och med individuella löner. Den offentliga personalpolitiken har varit mycket konservativ och är det fortfarande. Det är fortfarande tjänsteår och formella meriter som gäller i stället för skicklighet, kunskaper och kapacitet. Detta måste man ta till vara på ett bättre sätt. För det femte tycker vi att det är viktigt att man har dugliga chefer och chefer som verkligen får möjlighet att leda. För det sjätte att man skall lyssna till facket. Däremot skall det inte ha vetorätt. Lyssna på dessa synpunkter, Gustav Persson, så får vi en bättre statlig personalpolitik.

Anf. 126 GÖRAN ENGSTRÖM (c):

Herr talman! Egentligen vill jag dela upp min kritik i två delar, och jag tror att Gustav Persson möjligen har blandat samman det hela. Det ena gäller den långsiktiga kompetensuppbyggnaden i svenskt arbetsliv inkl. det an-

svar som staten har. Där söker jag ingen polemik med Gustav Persson. Jag sade tvärtom att den utredning som är tillsatt är nödvändig och riktig. Jag tror att alla industriländer satsar mer eller mindre på just detta område. Man betonar arbetskraften totalt sett och dess kunnighet och kompetens som den kanske viktigaste produktionsfaktorn för en framgångsrik utveckling. Detta tror jag att vi kan vara överens om. Sedan kan man diskutera nyanserna mera och hur tidigt man skulle ha börjat med detta osv.

Jag har, som Gustav Pesson säkert har lagt märke till, varit tämligen återhållsam i tidigare debatter när det gäller att formulera nya krav på offentliga utgifter. Men jag konstaterar ändå, och där måste kritiken och polemiken kvarstå, att det har funnits lätt iakttagbara systemfel i de offentliga regelverken. Det behövs uppenbarligen en ekonomisk kris för att regeringen skall inse att man måste genomföra förändringar. I den delen måste man vara utomordentligt tydlig när man framför kritik.

Sedan förvånar det mig litet att socialdemokraterna och folkpartiet för en så pass livlig polemik om vad som bör vara de dominerande inslagen i äldreomsorgen just nu. Socialutskottet har ju faktiskt inställt sina båda sammanträden den här veckan. Där skulle vi ha behandlat just den här frågan. Jag kan bara gissa mig till orsaken. Gustav Persson skall kanske inte vara alltför säker på att avståndet till Charlotte Brantings parti är alltför stort i den frågan.

Anf. 127 GUSTAV PERSSON (s):

Herr talman! Det är bra, Charlotte Branting, att vi är överens om att det måste vara en stor offentlig sektor som är det tunga i den här frågan, vare sig det är kommun, landsting eller staten. Det är mycket bra. Vi kan inte lösa det på annat sätt.

Sedan nämner Charlotte Branting en rad olika åtgärder som jag inte har något emot. Det finns faktiskt med i arbetsmarknadsutskottets utlåtande. Men att bara tala om att släppa loss personalen är till intet förpliktigande. Det är mer konkreta saker som behövs här. Har man regeringsansvaret måste man konkret göra detta. Det är klart att det är viktigt att man decentraliserar och ser över alla anställningsvillkor osv.

Jag har erfarenhet av när ni har ansvaret i Uppsala läns landsting. All den kritik som här förs fram emot oss den kan också föras fram emot er när ni har ansvaret i Uppsala läns landsting. Det är inte problemfritt att vara arbetsgivare, och det bör kanske uppmärksammas.

Det är bra, Göran Engström, att vi inte har polemik i de långsiktiga frågorna. Jag tror att det är nödvändigt att man är överens där. Det är stora satsningar som krävs där. När man talar om systemfel kan man dock ha väldigt olika uppfattning. Vi socialdemokrater är självfallet beredda att ompröva alla saker som inte är bra.

När det gäller arbetsskadeförsäkringen är det inte så enkelt som man framställer det här. Kostnaderna för sjukdelen är 350 milj.kr., men totalt kostar arbetsskadeförsäkringen 9 miljarder, och det är livräntan som kommer till. Den kommer vi inte ifrån. Om ni vill avskaffa den så avskaffar ni den äldsta av alla socialförsäkringar. Därför skall man inte gå ut och säga att det bara är systemfel.

Man kan kanske kritisera att våra ekonomer, som ofta bara kan den privata sektorn, aldrig har ägnat sig åt dessa frågor. Då får vi svårigheter sedan. Då är det ganska enkelt att komma och säga att det bara är systemfel. Det är klart att vi måste rätta till en del av dessa saker, och det är vi beredda att göra, men det är inte så lätt som det framställs här. Detta kommer att vara en av de stora prövningarna under 90-talet. Så allvarlig är den här frågan, herr talman.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 28 november.)

20 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Motionerna
med anledning av prop. 1990/91:51 Vissa ersättningar till sjukvårdshuvudmännen m.m.
1990/91:Sf1 av Karin Israelsson m.fl. (c)
1990/91:Sf2 av Lars Werner m.fl. (v)
1990/91:Sf3 av Inger Schörling m.fl. (mp)
1990/91:Sf4 av Sten Svensson m.fl. (m)
1990/91:Sf5 av Marianne Jönsson och Kersti Johansson (c)
1990/91:Sf6 av Sigge Godin m.fl. (fp)
1990/91:Sf7 av Gunnar Thollander (s)
1990/91:Sf8 av Roland Larsson och Hugo Andersson (c)

med anledning av skr. 1990/91:15 Redogörelse för behandlingen av riksdagens skrivelser till regeringen
1990/91:K15 av Daniel Tarschys (fp)

med anledning av skr. 1990/91:50 Åtgärder för att stabilisera ekonomin och begränsa tillväxten av de offentliga utgifterna
1990/91:Fi14 av Carl Bildt och Bengt Westerberg (m, fp)
1990/91:Fi15 av Olof Johansson m.fl. (c)
1990/91:Fi16 av Lars Werner m.fl. (v)
1990/91:Fi17 av Inger Schörling m.fl. (mp)
1990/91:Fi18 av Claes Roxbergh m.fl. (mp)
1990/91:Fi19 av Claes Roxbergh m.fl. (mp)
1990/91:Fi20 av Claes Roxbergh m.fl. (mp)
1990/91:Fi21 av Ove Karlsson m.fl. (s)
1990/91:Fi22 av Hans Göran Franck m.fl. (s)
1990/91:Fi23 av Margareta Gard (m)
1990/91:Fi24 av Jens Eriksson m.fl. (m)
1990/91:Fi25 av Ove Karlsson m.fl. (s)
1990/91:Fi26 av Erling Bager och Kenth Skårvik (fp)
1990/91:Fi27 av Ylva Annerstedt (fp)
1990/91:Fi28 av Gunhild Bolander (c)

1990/91:Fi29 av Paul Ciszuk m.fl. (mp)
1990/91:Fi30 av Roy Ottosson m.fl. (mp)
1990/91:Fi31 av Eva Goës m.fl. (mp)

med anledning av förs. 1990/91:10 Riksdagens förvaltningskontors förslag om anslag på tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1990/91
1990/91:K16 av Hans Lindblad (fp)

med anledning av redog. 1990/91:1 Justitieombudsmännens ämbetsberättelse
1990/91:K17 av Hans Leghammar m.fl. (mp)

21 § Anmälan om interpellationer

Anmäldes att följande interpellationer framställts

den 20 november

1990/91:100 av *Eva Zetterberg* (v) till statsrådet Bengt Lindqvist om stöd till familjer med små svårt skadade barn:

Under de senaste decennierna har tusentals handikappade barn vuxit upp på vårdhem i Sverige. Insikten om att handikappade barn, inte minst, behöver nära och kärleksfulla relationer för att utvecklas och må bra, har sedan dess slagit igenom. I den nya omsorgslagen som trädde i kraft 1986, kom detta kunnande till uttryck genom att barnvårdhemmen mönstrades ut som boendeform. Lagens intentioner har förverkligats och i dag växer nästan alla handikappade barn upp i sin familj. Om barnen inte kan bo hemma hos sina föräldrar skall i första hand ett familjehem, tidigare benämnt fosterhem, erbjudas.

Lagen föreskriver att ytterligare en boendeform skall finnas – elevhem – som anses vara en lämplig boendeform för i första hand litet äldre ungdomar med förståndshandikapp. Detta har på vissa håll i landet tolkats så att inga barn i förskoleåldern bör erbjudas plats på elevhem. Det finns emellertid en liten grupp barn med mycket svåra flerhandikapp och stort sjukvård/omvårdnadsbehov som härigenom har kommit i kläm. Vissa barn har på grund av att alternativ saknats tvingats leva under lång tid på sjukhus. Familjerna har fått lita till en rad mer eller mindre tillfälliga lösningar: stödfamilj, korttidsvård, sjukhusvistelse för att ge föräldrarna avlastning m.m. Dessa "skicka runt-lösningar" drabbar både barnet och familjerna hårt. För föräldrarna är situationen mycket pressande och har i vissa fall lett till långa sjukskrivningar och skilsmässor.

Socialstyrelsen har gjort en omfattande inventering av dessa barns situation i hela landet, likaså har Stockholms landsting redovisat behoven för denna grupp barn i olika undersökningar. När nu behoven är kända är problemen ändå många. Planeringen har på vissa håll i landet allvarligt försenats. Det samarbete mellan t.ex. landstingens sjukvård/omsorgsvård och

kommunernas socialtjänst som är nödvändigt för att tillgodose kravet på hög medicinsk kompetens och att barn skall växa upp under hemliknande förhållanden är ibland svårt att åstadkomma. Till detta kommer att kostnaderna för att bygga den typ av hem för barn som här åsyftas snabbt har stigit i höjden. I Stockholm har t.ex. en sådan enhet med kvalificerade medicinska, omvårdande och habiliterande resurser beräknats kosta minst 15 miljoner i investeringskostnader, därtill kommer ca 1 miljon per plats/år i driftskostnader. Därutöver behövs en rad olika insatser för att underlätta situationen för dessa familjer.

Med hänvisning till det anförda frågar jag socialministern:

1. Avser statsrådet att vidta några åtgärder för att förtydliga omsorgslagen vad gäller dessa barn?
2. Vad avser statsrådet att göra i dag för att stödja de barn och familjer som lever i denna svåra situation?
3. Vad avser statsrådet att vidta för åtgärder så att de landsting och kommuner, som i dag inte har några möjligheter till ökade intäkter genom skattehöjning, skall kunna satsa på kostsamma men nödvändiga nya investeringar för denna eftersatta grupp?

1990/91:101 av *Roy Ottosson* (mp) till industriministern om metanolproduktion:

Förbättrad rening av bensin- och dieseldrivna fordon räcker inte för att klara alla de miljöproblem som dessa bränslen ger upphov till.

Särskilt gäller det tillförseln av koldioxid till atmosfären som i sin tur leder till en ökad koldioxidhalt och tilltagande drivhuseffekt. Drivhuseffekten leder till omfattande globala klimatförändringar som enligt de flesta forskare på området kommer att ge upphov till minskade skördar, dränkning av lågt liggande tättbefolkade områden och stora miljöförändringar som verkar utarmande på stora delar av världens naturmiljöer. Av dessa skäl har också riksdagen tidigare beslutat att koldioxidutsläppen inte skall öka. Enligt många forskare behöver nettotillförseln av koldioxid i stället minska med ca 85 %.

I Sverige står trafiken för cirka en tredjedel av koldioxidutsläppen som härrör från fossila bränslen. Samtidigt uppvisar trafikutvecklingen långsiktigt en ökning. Den ökade integrationen av länderna i Europa förväntas leda till ytterligare trafikökningar.

Biobränslen är realistiska alternativ

Enligt Transportforskningens projekt "Ett miljöanpassat transportsystem" kan införande av biobränslen som drivmedel i motorfordon, kombinerat med en välutvecklad reningsteknik radikalt minska utsläppen av luftföroreningar på relativt kort sikt. Biobränslen har bl.a. den fördelen att den koldioxid som uppkommer vid förbränningen motsvarar den koldioxid som byggs in råvaran genom fotosyntesens försorg. Om förbränningen av biobränslen motsvaras av tillväxt av energigrödor så uppkommer inget nettotillskott av koldioxid till atmosfären.

Biobränslen har fördelen att vara en flödande energikälla som, rätt utnytt-

jad och producerad, aldrig tar slut. Fossila bränslen, däremot, tar slut förr eller senare. Biobränslen kan med fördel produceras inom landet i jord- och skogsbruk. Fossila bränslen måste däremot importeras. Produktion av biobränslen är också relativt arbetsintensivt och ger arbetstillfällen såväl i skogsbygder som i industrin. I ett läge med vikande konjunktur är detta naturligtvis mycket intressant, inte minst ur regionalpolitisk synpunkt.

Enligt bilindustrin och oberoende källor som transportforskningsberedningen finns det i princip redan motorer och fordon framtagna som går på en rad olika biobränslen. Även reningstekniken rapporters var långt framme.

Produktionen av biobränslen behövs

Vad som däremot inte är lika utvecklat är själva produktionen av bränslet. Dels är det en fråga om vilket eller vilka biobränslen som man bör satsa på i större skala. Dels är det fråga om att utveckla själva produktionstekniken för de olika biobränslena.

I dag kan vi urskilja tre näraliggande alternativ bland biobränslena: etanol, metanol och biogas. I den här interpellationen vill jag koncentrera diskussionen till metanol.

Utveckla metanol som bränsle

Metanol är liksom etanol en flytande alkohol. Metanol (eller träsprit som det också heter) kan med fördel tillverkas från vedråvara. Metanoltillverkningen sker i processindustri, och här behövs vissa utvecklingsinsatser i fullskaleprojekt för att bränslet skall kunna bli ett reellt alternativ i stor skala.

Byggande av en metanolfabrik har diskuterats i olika sammanhang, bl.a. i samband med folkomröstning om kärnkraftens framtid. Då var Söderhamn en tänkbar lokaliseringsort. Detta var nu tio år sedan, och sedan dess har egentligen inget hänt. Utbyggnaden av kärnkraften och de låga oljepriset under 80-talet har effektivt motverkat utvecklingen av biobränslena. De löften som regeringspartiet då gav om biobränslesatsningar, däribland metanol, har hittills visat sig tämligen värdelösa.

I dag är dock situationen en annan. Oljan har åter blivit dyrare, kärnkraftsavvecklingen närmar sig och miljösituationen har stadigt förvärrats. Det är därför hög tid att åter aktualisera frågan om uppförandet av en metanolfabrik.

Lokalisera till Ljungaverk

Arbetslösheten i Västernorrland ökar på ett mycket oroväckande sätt. I flera fall rör det sig om nedläggningar av processindustri. Sålunda läggs KemaNords kemiska fabriker i Ljungaverk successivt ner. Det har medfört en djupgående kris för Ljungaverk och Ånge kommun.

Detta sker samtidigt som behoven av att utveckla produktionen av de inhemska biobränslen snabbt ökar. En lokalisering av ett fullskaleprojekt för metanoltillverkning till Ljungaverk skulle kunna vända utvecklingen i denna krisdrabbade del av Västernorrland till det positiva. Fördelarna med en lokalisering av en metanolfabrik till Ljungaverk är många, bl.a.:

- I Ljungaverk finns i dag en väl utvecklad kompetens att bedriva processindustri och arbetskraft torde finnas tillgänglig.

- Ljungaverk ligger praktiskt taget mitt i Sverige och mitt i skogslandet. Råvaran till metanoltillverkningen finns i överflöd i området.
- Kommunikationerna till Ljungaverk är goda. Där finns en modern eldriven järnväg och där går en Europaväg.
- Närheten till Sundsvall, som ju är ett centrum för svensk skogsindustri och som har en snabbt växande högskola, skapar goda möjligheter till ett fruktsamt utvecklingsarbete.
- Utveckling av alternativ industriproduktion i just Västernorrland är viktig med hänsyn till den höga koncentrationen av energiintensiv industri i länet.

Med anledning av detta vill jag ställa följande frågor till industriministern:

Kan regeringen tänka sig att arbeta för ett fullskaleprojekt för metanoltillverkning?

– Är regeringen beredd att medverka till att en metanolfabrik lokaliseras till Ljungaverk?

– Vilka andra åtgärder är regeringen beredd att vidta för att stimulera introduktionen och tillväxten av miljövänliga biobränslen som drivmedel för motorfordon? Vilken roll är man beredd att ge metanol i detta sammanhang?

den 21 november

1990/91:102 av *Elver Jonsson* (fp) till arbetsmarknadsministern om arbete för arbetshandikappade:

Den höga efterfrågan på arbetskraft under senare delen av 1980-talet medverkade till ett starkt ökat allmänt intresse för att skapa arbetsmöjligheter för de utsatta grupperna på arbetsmarknaden. Detta gällde inte minst arbetshandikappade och förtidspensionärer.

Folkpartiet har under lång tid arbetat för att riksdagen kraftfullt skall verka för att de arbetshandikappades ställning på arbetsmarknaden stärks. Vi har föreslagit att medel skall kunna överföras från socialförsäkringssektorn till arbetsmarknadssektorn. På det sättet skulle bl.a. förtidspensionerade kunna beredas arbete med lönebidrag och inom Samhall.

Vi har också föreslagit att riksdagen skall öka antalet platser inom Samhall.

Så småningom har också regeringen insett att våra krav vad gäller de förtidspensionerade var berättigade både ur samhällsekonomisk och individuell synvinkel.

Riksdagen beslutade i våras om insatser för förtidspensionärer. Dessa skall kunna erhålla lönebidrag, vilket tidigare inte var möjligt för den som beviljats förtidspension. Nu senast i tilläggsbudget har regeringen föreslagit att denna möjlighet också skall omfatta dem som uppbär sjukbidrag.

Men vi efterlyser också mer aktiva åtgärder för som har en svag förankring i arbetslivet, de arbeshandikappade.

Vi ser runt omkring oss hur framför allt varslen om uppsägningar ökar. Om dessa varsel träder i kraft kommer vi att inom en ganska snar framtid ha

betydligt större arbetslöshet än vad vi vant oss vid under den allra senaste tiden.

Vi vet att när konjunkturen försämras är det främst de svaga på arbetsmarknaden som drabbas. För arbetshandikappade som står utanför arbetsmarknaden blir det ännu svårare att ta sig in.

För att i tid kunna värna om jobben för de arbetshandikappade krävs kraftfulla insatser. Därför ser vi med oro på minskningen av arbetshandikappade som är anställda såväl inom Samhall som med lönebidrag.

I nuvarande situation med ökade allmänna svårigheter på arbetsmarknaden är det särskilt viktigt att värna om de arbetstillfällen för arbetshandikappade som Samhall kan erbjuda. Det är väsentligt att Samhalls kapacitet utnyttjas fullt ut.

Med Samhall har statsmakterna skapat ett instrument för att bereda arbete för arbetshandikappade där behoven finns. För en del kan en kortare tids arbete inom Samhall vara en snabb väg ut eller tillbaka i arbetslivet. För andra kan arbetet inom Samhall vara ett mer långsiktigt alternativ till en förtidspension.

Från folkpartiets sida krävde vi i våras att den ram som reglerar antalet arbetstillfällen för arbetshandikappade inom Samhall skulle öka med 550 platser. Riksdagsmajoriteten beslutade dock att ramen skulle ligga kvar på oförändrad nivå. I realiteten innebär det att antalet arbetstillfällen inom Samhallkoncernen kommer att minska.

Om sjukfrånvaron bland de anställda minskar, vilket den gjort den senaste tiden, måste antalet anställda minska. Enligt uppgift från Samhall har man på grund av detta och på grund av en omdisposition av timramen varit tvingade att införa anställningsstopp under hösten.

Med tanke på den negativa utvecklingen på arbetsmarknaden är det ytterst angeläget att antalet arbetstillfällen för arbetshandikappade inom Samhallkoncernen i vart fall kan bibehållas på oförändrad nivå. Jag anser att det är självklart att Samhall tillåts öka volymen arbetstimmar då en större närvaro är förklaringen till ökningen av antalet arbetade timmar.

Det måste anses ingå som en väsentlig del i Samhalls rehabiliterande verksamhet att verka för en minskning av sjukfrånvaron.

Jag vill med anledning av detta fråga arbetsmarknadsministern:

Är arbetsmarknadsministern beredd att verka för att de arbetshandikappade inte skall drabbas när deras egen sjukfrånvaro minskar?

Vilka åtgärder avser arbetsmarknadsministern att vidta under den närmaste framtiden för att säkra de arbetshandikappades möjligheter till ett eget arbete?

Är arbetsmarknadsministern beredd att vidta sådana åtgärder att Samhalls kommersiella och organisatoriska förmåga att bereda arbetshandikappade arbete kan utnyttjas fullt ut?

22 § Anmälan om frågor

Anmäldes att följande frågor framställts

1990/91:215 av *Stina Gustavsson* (c) till jordbruksministern om stödet till landskapsvård:

Riksdagen har beslutat om ett nytt landskapsvårdsstöd för att rädda särskilt värdefulla odlingslandskap. Beloppet utgör under budgetåret 1990/91 100 milj.kr. Enligt uppgift kan upp till en femtedel av stödet komma att tas i anspråk för administrationen av stödet.

Med anledning av det ovan anförda vill jag ställa följande fråga:

Vilka åtgärder avser jordbruksministern vidta för att de av riksdagen anvisade medlen – i sin helhet – skall komma den praktiska landskapsvården till del?

1990/91:216 av *Daniel Tarschys* (fp) till statsrådet Bengt Lindqvist om familjerådgivningen:

Riksdagen har flera gånger understrukit att familjerådgivningens framtid måste tryggas. Saken har utretts flera gånger, men regeringen vidtar inga åtgärder. Från många landsting inlöper nu underrättelser om att familjerådgivningen sitter löst i det pågående budgetarbetet.

Med anledning härav vill jag fråga statsrådet Lindqvist:

När avser regeringen att vidta de åtgärder för att trygga familjerådgivningen som riksdagen har efterlyst?

1990/91:217 av *Lars Sundin* (fp) till justitieministern om delegationsreglerna inom domstolarna:

Riksdagens ombudsmäns ämbetsberättelse redogör (s. 24 ff) för fyra ärenden rörande expediering av beslut om rättspsykiatrisk undersökning. Särskilt ett av fallen tydliggör att det finns behov av att se över vilka effekter på tjänstemannaansvaret delegationsreglerna inom domstolsväsendet kan tänkas få. Av denna anledning har chefsJO Eklundh, i anslutning till ärendets behandling hos riksdagens ombudsmän, hemställt att regeringen skall till övervägande ta upp frågan om meddelande av föreskrifter som närmare reglerar ansvarsförhållandena i delegationssituationer. Några tilläggsdirektiv om detta har inte utfärdats till den sittande domstolsutredningen (Ju 1989:06).

Avser justitieministern att vidta några åtgärder i anledning av JOs hemställan?

1990/91:218 av *Eva Zetterberg* (v) till statsrådet Bengt Lindqvist om villkoren för handikappade barn och ungdomar:

Under RBUs, Riksförbundet för Rörelsehindrade Barn och Ungdomars kongress i maj 1990 deltog samtliga riksdagspartier med sina partiledare eller närmaste medarbetare. Där fanns en bred samstämmighet mellan alla partiföreträdare om nödvändigheten och viljan att förbättra villkoren för

handikappade barn och ungdomar. Efter svenskt initiativ till och deltagande i den internationella barnkonferensen i FN, undrar nu handikapprörelsen vad detta innebär för Sveriges del? RBU är villiga att ställa upp med information när regeringen kallar samtliga partier till en överläggning om dessa frågor. (Se tidskriften Rörelse nr 6/1990).

Med anledning av detta vill jag fråga Bengt Lindqvist:

Tänker regeringen ha partiöverläggningar för att tillmötesgå de krav och önskemål som framfördes på RBUs kongress och som samtliga partier uttalade sig för att stödja?

1990/91:219 av *Berith Eriksson* (v) till statsrådet Maj-Lis Lööw om kurdiska flyktingar:

I augusti 1988 kom ca 40 000 kurder från Irak till Turkiet på flykt undan Saddam Hussein regimens bombningar med kemisk gas. De flesta av dessa flyktingar är ännu efter mer än två år kvar i koncentrationsliknande läger i turkiska Kurdistan. Svenska delegationer har vid minst två tillfällen varit vid lägren för att undersöka om det bland flyktingarna finns de som har anknytning till Sverige genom släktskap med kurder här. I augusti 1989 kom en familj bestående av 20 personer och med släktingar i Sverige på eget initiativ till Trelleborg. Familjen kom direkt från flyktinglägret i Turkiet via Tyskland till Sverige. Av gruppen avvisades 18 personer omedelbart vid svenska gränsen, däribland ett minderårigt barn till de två som fick stanna för att få sin sak prövad. Invandrarverket avslog deras asylansökan och avvisningen skall ske till Irak.

Min fråga till invandrarministern är:

Vilka åtgärder avser regeringen att vidta för att förhindra att dessa 20 kurdiska flyktingar avvisas till sitt hemland under nuvarande förhållanden?

den 21 november

1990/91:220 av *Birger Andersson* (c) till arbetsmarknadsministern om arbetstillfällen i Hallstahammarregionen:

Hallstahammars kommun har under de senaste 15 åren förlorat många arbetstillfällen. Kommunen minskade sin befolkning mellan åren 1980 och 1989 med ca 9 %.

På nytt har Hallstahammars kommun drabbats av varsel och uppsägningar.

Jag vill därför fråga arbetsmarknadsministern:

Vilka åtgärder är regeringen beredd att vidta för att lindra effekterna av lågkonjunkturen och för att skapa nya arbetstillfällen i regionen?

1990/91:221 av *Stina Eliasson* (c) till finansministern om statliga lån till kommuner:

Riksdagen beslöt i våras på regeringens förslag att bevilja Göteborgs och

Malmö kommuner ett tioårigt lån – 900 miljoner resp. 600 miljoner – räntefritt de tre första åren.

Många kommuner – framför allt små kommuner – har stora ekonomiska problem, som i hög grad skulle motivera motsvarande lånemöjligheter. Ett exempel på en sådan kommun är Ragunda i Jämtlands län, som är en typisk glesbygdskommun med mycket besvärliga ekonomiska förhållanden och en befolkningsstruktur, som medför höga kommunala kostnader i jämförelse med många andra kommuner.

Ragunda kommun har i skrivelse till regeringen hemställt om ett lån på 16 milj.kr. med motsvarande villkor, som gäller lånen till Malmö och Göteborg. Regeringen har avvisat Ragunda kommuns hemställan utan motivering.

Jag finner det synnerligen anmärkningsvärt att regeringen vägrar stödja små ekonomiskt svaga kommuner i glesbygden, när man visat sådan generositet mot två av våra storstadskommuner.

Jag vill därför fråga finansministern:

Är Göteborg och Malmö kommuner de enda kommuner som regeringen vill stödja genom generösa lån?

1990/91:222 av *Ingbritt Irhammar* (c) till miljöministern om naturvårdsverket:

Regeringen har nyligen beslutat om en enmansutredning av naturvårdsverket. Utredningen skall belysa naturvårdsverkets framtida uppgifter och organisation och verkets roll i det samlade miljöarbetet.

Eftersom naturvårdsverket nyligen utretts på ämbetsmannaplanet två gånger, vill jag ställa följande fråga:

Borde inte myndighetsorganisationen på miljöområdet ges en parlamentarisk översyn som sätter in naturvårdsverkets roll i en helhet, för ett nytt och dynamiskt miljöarbete?

1990/91:223 av *Märtha Berglund* (s) till miljöministern om återföringen av bensinångor:

Återföring av bensinångor vid bensinstationer har länge varit en aktuell fråga. Trots att detta innebär minskade utsläpp av flyktiga organiska ämnen till luften, en bättre arbetsmiljö och är ekonomiskt lönsamt för bensinbolagen, går genomförandet mycket långsamt i kommunerna.

Vad är statsrådet beredd att göra för att skynda på återföringen av bensinångor?

1990/91:224 av *Maria Leissner* (fp) till statsrådet Maj-Lis Lööw om homosexuella flyktingar:

Människor som flyr till Sverige för att de förföljts på grund av sin homosexuella läggning har tidigare garanterats visst skydd i Sverige genom paragrafen om humanitära skäl. Regeringen har inte velat inkludera förföljelse på grund av sexuell tillhörighet i lagens flyktingdefinition, huvudsakligen med hänvisning till den paragrafen. Sedan det s.k. "13 decemberbeslutet"

har dock paragrafen om humanitära skäl tagits ur bruk på obestämd tid. Genom beslut som tagits av invandrarverket sedan dess framgår att homosexuella flyktingar inte heller anses ha något "särskild starkt skyddsbehov".

Jag vill därför fråga invandrarministern hur hon avser garantera skydd för de asylsökande som hotas av förföljelse inkl. fängelsestraff och tortyr i hemlandet på grund av sin homosexuella läggning.

1990/91:225 av *Sten-Ove Sundström* (s) till arbetsmarknadsministern om arbetsmarknaden i Norrbottens län:

Arbetsmarknadssituationen i Norrbotten försämras nu snabbt. AMS spår att arbetslösheten kommer att öka till nära 4 % för riksgenomsnittet om ett och ett halvt år. Om den prognosen slår in skulle arbetslösheten i vårt nordligaste län närma sig 8 %. Eftersom all erfarenhet pekar på att arbetslösheten i Norrbottens län alltid ligger nära dubbelt så högt som riksgenomsnittet.

Bara i Luleå kommun drabbas nu sysselsättningen hårt. Genom strukturförändringar inom Svenskt Stål AB, Ovako profiler och SJs Notviksverkstad m.m. avser företagen att minska sysselsättningen med totalt nära 700 arbetstillfällen. Det innebär stora sysselsättningsproblem på en begränsad arbetsmarknad.

Mot denna bakgrund vill jag till arbetsmarknadsministern ställa följande fråga:

Vilka åtgärder är statsrådet beredd att vidta för att trygga sysselsättningen i Luleå kommun och Norrbottens län?

23 § Kammaren åtskildes kl. 19.59.

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdets början t.o.m. 13 § anf. 33 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 15 § anf. 59 (delvis),
av förste vice talmannen därefter t.o.m. 16 § anf. 76 (delvis),
av talmannen därefter t.o.m. 18 § anf. 102 (delvis),
av förste vice talmannen därefter t.o.m. ajourneringen kl. 18.17 och
av andre vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

OLOF MARCUSSON

/Gunborg Apelgren

Innehållsförteckning

Onsdagen den 21 november

1 § Meddelande om ändringar i kammarens sammanträdesplan ... 1
Talmannen
2 § Justering av protokoll ... 1
3 § Hänvisning av ärenden till utskott ... 1
4 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 14 november ... 1
Socialförsäkringsutskottets betänkande SfU4
Socialutskottets betänkande SoU4
Kulturutskottets betänkande KrU5
Kulturutskottets betänkande KrU7
Jordbruksutskottets betänkande JoU7
Jordbruksutskottets betänkande JoU8
Jordbruksutskottets betänkande JoU17
Meddelande om samlad votering ... 4
5 § Ombildning av Nordkalottens AMU-center till stiftelse ... 4
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU14
Beslut fattades efter 14 §
6 § Riksdagsfrågor ... 4
Konstitutionsutskottets betänkande KU8
Debatt
Elisabeth Fleetwood (m)
Birgit Friggebo (fp)
Hans Leghammar (mp)
Kurt Ove Johansson (s)
Bo Hammar (v)
Beslut fattades efter 14 §
7 § Tryckfrihets- och sekretessfrågor ... 8
Konstitutionsutskottets betänkande KU10
Debatt
Hans Nyhage (m)
Ylva Annerstedt (fp)
Bo Hammar (v)
Hans Leghammar (mp)
Ulla Pettersson (s)
Elisabeth Fleetwood (m)
Beslut fattades efter 14 §
8 § Exekutionsrättsliga frågor ... 15
Lagutskottets betänkande LU6
Beslut fattades efter 14 §
9 § Ersättning till efterlevande till två AMU-elever som omkom vid flygolyckan i Oskarshamn den 8 maj 1989 ... 15
Lagutskottets betänkande LU7
Beslut fattades efter 14 §

10 § Fastighetsmäklarlagen 15
Lagutskottets betänkande LU8
Beslut fattades efter 14 §
11 § Kronofogdemyndigheternas arbetsvillkor 15
Lagutskottets betänkande LU9
Beslut fattades efter 14 §
12 § Ändring i konkurslagen m.m. 16
Lagutskottets betänkande LU10
Debatt
Elisabet Franzén (mp)
Rolf Dahlberg (m)
Beslut fattades efter 14 §
13 § Tandvårdsförsäkringen 18
Socialförsäkringsutskottets betänkande SfU5
Debatt
Bertil Persson (m)
Sigge Godin (fp)
Karin Israelsson (c)
Jan-Olof Ragnarsson (v)
Ragnhild Pohanka (mp)
Christina Pettersson (s)
Isa Halvarsson (fp)
Beslut fattades efter 14 §
14 § Trafiksäkerhet och trafikföreskrifter m.m. 31
Trafikutskottets betänkande TU5
Debatt
Görel Bohlin (m)
Anders Castberger (fp)
Hugo Andersson (c)
Eva Zetterberg (v)
Roy Ottosson (mp)
Sten-Ove Sundström (s)
Tredje vice talmannen (om debattreglerna)
Berndt Ekholm (s)
Beslut 52
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU14
Konstitutionsutskottets betänkande KU8
Konstitutionsutskottets betänkande KU10
Lagutskottets betänkande LU6
Lagutskottets betänkande LU7
Lagutskottets betänkande LU8
Lagutskottets betänkande LU9
Lagutskottets betänkande LU10
Socialförsäkringsutskottets betänkande SfU5
Trafikutskottets betänkande TU5
Beslut om samlad votering 55
15 § Jakt och viltvård 55
Jordbruksutskottets betänkande JoU10

Debatt
Arne Andersson i Ljung (m)
Leif Marklund (s)
Beslut fattades efter 18 §
16 § Anställningsskydd, m.m. 57
Arbetsmarknadsutskottets betänkanden AU3, AU4, AU5 och AU6
Debatt
Sonja Rembo (m)
Elver Jonsson (fp)
Kersti Johansson (c)
Karl-Erik Persson (v)
Sten Östlund (s)
Lars Ulander (s)
Beslut fattades efter 18 §
17 § Arbetsmiljö 84
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU8
Debatt
Mona Saint Cyr (m)
Charlotte Branting (fp)
Kersti Johansson (c)
Lars-Ove Hagberg (v)
Anna Horn af Rantzien (mp)
Kjell Nilsson (s)
Stina Eliasson (c)
Beslut fattades efter 18 §
18 § Ledighet och arbetstid 105
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU2
Debatt
Erik Holmkvist (m)
Talmannen (om sammanträdets fortsättning under kvällen)
Charlotte Branting (fp)
Göran Engström (c)
Maggi Mikaelsson (v)
Anna Horn af Rantzien (mp)
Lars Ulander (s)
Ingrid Hasselström Nyvall (fp)
Beslut 119
Jordbruksutskottets betänkande JoU10
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU3
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU4
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU5
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU6
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU8
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU2
Beslut om uppskjuten votering 122
Ajournering 122
Återupptagna förhandlingar 122

19 § Personalpolitik 123
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU7
Debatt
Erik Holmkvist (m)
Charlotte Branting (fp)
Göran Engström (c)
Jan-Olof Ragnarsson (v)
Gustav Persson (s)
Beslut skulle fattas den 28 november
20 § Bordläggning 136
21 § Anmälan om interpellationer
1990/91:100 av Eva Zetterberg (v) om stöd till familjer med små svårt skadade barn 137
1990/91:101 av Roy Ottosson (mp) om metanolproduktion... 138
1990/91:102 av Elver Jonsson (fp) om arbete för arbetshandikappade 140
22 § Anmälan om frågor
1990/91:215 av Stina Gustavsson (c) om stödet till landskapsvård..... 142
1990/91:216 av Daniel Tarschys (fp) om familjerådgivningen . 142
1990/91:217 av Lars Sundin (fp) om delegationsreglerna inom domstolarna 142
1990/91:218 av Eva Zetterberg (v) om villkoren för handikappade barn och ungdomar..... 142
1990/91:219 av Berith Eriksson (v) om kurdiska flyktingar ... 143
1990/91:220 av Birger Andersson (c) om arbetstillfällen i Hallstahammarregionen..... 143
1990/91:221 av Stina Eliasson (c) om statliga lån till kommuner 143
1990/91:222 av Ingbritt Irhammar (c) om naturvårdsverket... 144
1990/91:223 av Märtha Berglund (s) om återföringen av bensinångor..... 144
1990/91:224 av Maria Leissner (fp) om homosexuella flyktingar 144
1990/91:225 av Sten-Ove Sundström (s) om arbetsmarknaden i Norrbottens län..... 145

gotab 97405, Stockholm 1991